

ditas causas, e iudicis de cautions se hajan a expedir breument ab dilations arbitrias, e sens denuntiatio de proces, sino a effecte que sie terme exclusiu, per no poder instruir mes lo proces, e sens traure en semana, e si seran majors de doscentes liuras se hajan a expedir ab conclusio de la Audientia, assignat primer a oir los aduocats en casa del relador, o si per las parts, o alguna de aq llas era demanat en la Audiencia Real, ço es en la sala de hont sera lo relador, e lo mateix sie seruau en las causas de supplicatio, en cas se supplicas.

III. LO MATEIX en la segona Cort de Montso, Any M.D. xxxiiij.
Cap. xj.

PER major expeditio de la iustitia statuim, y ordenam, que las causas de graduations, y cessions de bens sien summarias, e summariament, y de pla, e sens strepit, e figura de iuy expedidas, e fet lo proces en las corts dels ordinaries, o en la Regia Audientia, e denuntiat en aquella, se haja a determenar, y donar sententia encōtinent, sens se guirlo orde de las denuntiatiōs de las causas summarias, entenent empero, que per ço no sie differidas las causas de alimens, ni la executio dels censals, ni causas de executio de censals, o violaris, segons forma, y tenor de la constitutio de aquells, e priuilegis de la scriptura de terc, volent q la present constitutio haja loc no sols en las causas e deuenidoras, mas encara en las pendants indecisas.

V. PHILIP Princep, y Lo Ginēt general de Catles en la primera Cort d Mōtso, Any M. D. xxxvij.
Cap. xxij.

A Instant a las altras constitutions sobre las causas summarias disposant, statuim, y ordenam, que totas causas dotals, o siē de pobres, o de rics, sien summarias.

VI. LO MATEIX en la segona Cort de Montso, Any M.D. Liiij.
Cap. xvj.

STATuim, y ordenam per major expeditio de la iustitia, y per releuar las parts de treball, y despesas, que las causas menors de deu liuras, e fins en dita summa tant solament sien summariament, y de pla, sens processos en scrits per los ofi cials inferiors ordinaris, deuant los quals se aportaran, decididas, y determinadas, continuant solament aquellas en los registres de las causas verbals de lurs corts, ab que los testimonis sien redigits en scrits.

VII. PHILIP en la Cort de Montso, Any M. D. Lxxxv.
Cap. Lxxiiij.

quant temps se donan pera prouar en las cas. sien summarias y en las cas. non summarias.
EN las causas empero summarias, com son de alimens, posfessorias, e comandas, e de forasters, e altras que de sa naturaleza requereixen summaria cognitio, e per prompta probatio son liquidas, e las causas executiuas, en las quals per las ditas constitutions de sancta Anna capitol 24. y altras es estat or-

denat, de ampl. plenario. p. 20. cap. 2. p. 150.

denat, que se hajan breument expedir, no obseruadas las dilatiõs de las causas plenarias, deixant aço a arbitre del consell, o de aquell qui sera jutge de la causa. Perço statum, y ordenam ab loatio, y approbatio de la present Cort, q̄ leuat dit arbitre sien prefigits a las parts dos meses, perals temps probatoris ab testimonis, e altres dos, per instruir ab actes, y altre qualseuol genero de prouas, y que sie leuat tot arbitreal relador, tant en lo abreuiar, cõ en lo allargar los terminis, e sien los dits terminis axi precisos, e peremptoris, e corregan sens ministeri, ni prouiso de jutge, si, y segons esta statuit, y disposat en las causas plenarias, hauet p̄ corregida dita constitutio, y altrás qual seuol cõstitutiõs fins aci fetas, quāt a dit arbitre, y que la present constitutio sie duradora fins a la conclusio de las primeras Corts. *per consuetudina anno 1599. c. 1.*

DE CAUSAS MERCANTIVOLS. TIT. XXVI.

- I. FERRANDO segon en la Cort de Montsó, Any M.D.x. Cap.xvij.

Statum, e ordenā, que cõ causas algunas mercantiuols, o a tras pertayents a la jurisdicció dels consols de la mar, e o de la mercaderia serā euocadas a la Royal Audiencia ab alguna qualitat, q̄ ditas causas se hajan a tractar en dita Audiencia, segõs las ordinatiõs de cõsolat, y sien tinguts

las parts prestar seguretat de juy, y recusant, o no podet la prestar, sien mesos en la preso, si e segons se acostuma fer en lo cõsolat, e lo mateix sie seruat en las corts, o audientias dels Portats veus de general Gouernador en lo Principat de Catalunya, e Comtats de Rossello, e Cerdanya en las ditas causas mercantiuols, en cas ques tractassen legitimament en ditas audientias.

- II. GERMANA Consort, y Loctinent general de Ferrando segõ, en la Cort de Montsó, Any M. D.xij. Cap.xij.

HAuent a cor la expeditio de las causas mercantiuols, ajustant a las altrás cõstitutiõs fins aci fetas sobre las ditas causas mercantiuols, y senyaladamet al cap. xvij. de las ditas Corts de Montsó proppassadas, qui comença statum, e ordenam, que cõ causas algunas mercantiuols, e volē, e ordenā, q̄ tolas las ditas causas mercantiuols de qualseuol quantitats sien, q̄ serā euocadas, o introduidas, e de aqui auāt se euocaran, e introducirā en la Royal Audientia, axi en causa principal, com de appellatio, sien en aquella tractadas summa riamet, e siē abreuiadas las dilatiõs a arbitre del relador, lo qual no sie tingut a seruar lo orde d las denuntiatiõs, e haja expedir aqllas lo mes prest q̄ pora, feta paraula en la Audientia, e conclusio de quen seguida, sens traure las en semmana: e lo mateix sie seruat en las corts, o audientias dels Portants veus de general Gouernador en los Principat de Catalunya, e Comtats de Rossello,

R y Cer-

Primo sien interrogats los testimo-
nis, si coneixen lo tal qui demana la
causa esser euocada.

Item si sab, de quina conditio, o sta-
ment es.

Item si sab, quins bēns te, axi mobles,
com immobles, cēfals, violaris, o al-
tres drets, actions, e deutes.

Item si sab, si es pobre, o ric.

Item si sab, si reputat per los qui
conceixen, esser pobre, o ric.

Item si ell testimoni lo te, o reputa
per pobre, o per ric.

E mes sien interrogats, del que sera
vist al relador.

III. GERMANA Consort, y Loctinent
general de Ferrando segō, en la
Cort de Montso, Any M.
D. xij. Cap. vj.

A Instancia altras constitutions
de Cathalunya sobre aço ja
fetas statuim, e ordenam, que
algu no puga esser admes p pobre,
fino q veramet si es pobre, no hagu
respecte a la cōditio de la persona q
allegara la pobresa, sino als bēns q
posseeix, saluat lo dret a las perso-
nas, hospitals, y locs religiosos, qui
per priuilegi se poden alegrar de po
bretat.

III. CARLES en la Cort de Barce-
lona, Any M. D. xx.
Cap. viiij.

MES auant statuim, y orde-
nā, que si algu sera pres per
deutes ciuils, en cas que per-
mes sie, si sera pobre, y cōstara de la
pobretat, lo creedor, o creedores sien

tenguts pagar li los aliments, ço es a
gētil home, o militar quiscū die dot-
ze diners, y als altres vuyt diners, e
si dins dos dies no serā dits alimēts
ministrats, o cessarā esser ministrats
per los dits dos dies, q encontinent
lo tal pres haja esser relaxat.

V. LO MATEIX en la segona Cort de
Montso, Any M. D. xxxiiij.

Cap. v.

S Tatuim, y ordenam ab loatio, y
approbatio de la present Cort,
q los qui seran encarcerats en
los carcens Reysls de la ciutat d Bar-
celona no siē alimētats dela almoy-
na dels pobres presos de la ciutat, ni
sien acullits en aquella sens mana-
ment, o prouisiō del Vicanceller,
o en son cas Regent la Cancellaria,
los quals se hājā a informar de la po-
bretat de aquells, de paraula, o en
scrits, cō millor los parra, y los qui se-
ran declarats pobres, sien tractats cō
a pobres, no pagant carcellatge, e lo
carceller no puga exigir res d aqlls.

VI. PHILIP en la Cort de Barce-
lona, Any M. D. Lxiiij.
Cap. xviiij.

P ERque per falta de defensa lo
pobre pres no haja de esser pu-
nit sens culpa, ab loatio, y ap-
probatio d la present Cort statuim,
y ordenam, q si lo aduocat, o procu-
rador del pobre pres, o algun altre
quil deffensara quiscualla que sie, a-
portara memorial firmat de vn dels
aduocats dels pobres, contenint me-
moria, o nomina de testimonis

R 2 mini-

ministradors per la defensa del tal pres al Regēt la Thezoreria, lo die Regent la Thezoreria sie tingut en continent, enuiar algun vergueta, o porter, a citar, y fer venir deuant lo jutge, ab lo mateix vergueta, o porter los testimonis, en los dits memorials especificats, sisvulla sien en Barcelona, sisvulla sien fora en qualseuulla part de Cathalunya, y Cōtats de Rossello, y Cerdanya, a despesas de la Thezoreria, entenent, y declarant, que si lo qui haura donada la memoria dels tals testimonis, se entēdra fer calūnia, sie obligat de bēs propis a las despesas que lo Thezorer haura fet, per enuiar a fercar los tals testimonis.

VII. LO MATEIX en la Cort de Montso, Any M.D.Lxxxv.

Cap. xxv.

COM per cōstitutio feta en lo any. 1520. cap. 9. començant.

Mes auant statum, y ordenam, sic sie disposat, q̄ si algu sera pres per deu-te ciuil, y sera pobre, lo creador, o creadors, a instantia del qual, o dels quals sera en las presons detingut, sien tinguts, y obligats pagar li los aliments, q̄ es a gentil home, o militar per quiscun die dotze diners, y als altres vuyt diners, y se veja per experientia lo que de las horas enfa lo preu de las virtualas ha augmentat, demanera que allo no basta, ni pot bastar per als aliments del pres, perço statum, y ordenam ab approbatio, y cōsentimēt de la present Cort, q̄ en los casos contenguts en la dita constitutio lo creador haja de do-

nar aliments al pobre pres, per cada die si sera militar vn real, y si no sera militar, ni se pot alegrar de priuilegi militar, li haja de donar per son aliment quiscun die deuuyt diners, y si cessara de donarlos hi per dos dies, lo tal pres sie relaxat de la preso, y posat en sa libertat per lo jutge, de manament del qual estara pres, o per absentia d'aquell, lo ordinari de la ciutat, vila, o loc a hont estara lo pres recomanat, sens esser admes lo creador a purgatio de mora, y sens altra dilatio alguna, a sola relatio del carceller, miençant jurament per lo jutge rebuda, p mans del qual se hajan de donar los diners al tal pres per sos aliments, e que lo carceller no puga pretendre hauer, ni renirise res del que donat li sera per la despesa, en nom de carcellatje, ni altramet, cō lo carcellatje no sie de-gut, sino fins q̄ lo pres ix d la preso.

DE TERCERS OPPOSANTS. TIT. XXVIII.

- I. PHILIP Princep, y Loctinent general de Carles en la primeta Cort de Mōtso, Any M.D. xxxxvii.
Cap. xxxiiij.

COM moltas vegadas sie estat vist, en gran abus, y dany de la justitia, que portant se deuant alguns jutges, axi Re-yals, com de Barons, causas que noy ha qualitat de poder se euocar a la Regia Audientia, se fan supplicatiōs per l'altra part, nomenāti algun ter-cer cō

cer conjunctim, pretenent tenir interres en dita causa, e així ab la qualitat del dit tercer nomenat, es la causa euocada, en frau de las constitutions generals, y altres drets, y priuilegis, e tãbe se opponan dits tercers en las ditas causas, e apres impetran euocatio de aquellas, perço, per proceir a tal frau, y abus, statuí, e ordenam, que si la part citada per tal euocatio opponara dins los vuyt dies donats a proposar las exceptiõs impedints lo ingres de la causa, lo dit tercer no tenir interres, aquell haja a mostrat de dit interres, dins lo termini prefigit en los precedents capitols, en los altercats sobre exceptiõs per impedir lo ingres de la causa oposadas, y en tot sic seruada la forma, y temps, en ditas exceptiõs ordenada, e si lo dit tercer subcumbira, sic condemnat en duplicadas despesas a la altra part. *Tercer opponant corrigida*

II. PHILIP en la Cort de Montso, Any M.D.Lxxxv.
Cap. Lv.

Statuí, y ordena ab loatio, y a pprobatio d la present Cort, q quãt a instãcia de algun tercer opponantse en causa ques porta deuant qualseuol jutge ordinari, sis vol lo tercer se oppole demanant, o alsistint, o excoet algu dels litigãts, nos puga aqlla causa per qualitat alguna q concorreghes en la persona del tal opponant, euocar a la Royal Audientia, reuocant quant en dita euocatio lo capitol 34. del any 1547.

III. LO MATEIX en dita Cort
Cap. Lxxxij.

Statuí, y ordenam ab loatio, y a pprobatio d la present Cort, q lo tercer opponant a la lite en qualseuol part del proces, y en qualseuol stat, y püt en que esta la causa, se entega venir a ella en lo stat, y püt en que la causa esta, demanera, que si en aquell en que ell ve a la causa, las parts que entre si principalment litigan poden fer prouas algunas cõ forme a las presents cõstituciones, tambelo tercer opponant las puga fer per part sua, altrament, tant poc ell no las puga fer, y feli haja de imputar a lur tardança, no leuant li empero, q no puga proceir a la justia en altre juy, cõ d dret li es pmes.

DE FERIAS. TIT. XXVIII.

I. IOAN Rey de Nauarra, Loctinent general dẽ Alfons quart son germa, en la Cort de Barcelona, Any
M.CCCC.Lvj. Cap. ij.

Vat a la sancte dat d vida, e merits de gran excellentia del inuictissim cavaller de nostre Deu e senyor Jesu Christi lo benauenturat sanct Iordí, advocat, e patro nostre, e del present Principat d Catalunya, e Regne de Arago, e altres Regnes, e terras a la Majestat del senyor Rey sub jectas dreçam los vills de la nostra pensa, digna cosa arbitram, e congrua, la sua festa deuer esser per totas las gents del dit Principat deuotament, e solemne celebrada, car

R 3 totas

totas vegadas que las inuistas batallas, e morts dels sancts martirs per los seels Christians son ab reuerentia festiuadas, es loat Deu, qui en los seus sancts es admirable, es feta honor als sancts martyrs, es exalçada la memoria dels sancts, es edificada, e roborada la pensa nostra en la sancta Fe Catholica, e al sobiran Deu son referidas labors, e gratias: d' a ço naix als infels tristitia, als increduls torment, als indisciplinats angustia, e a tots los sancts de Paradis gloria: e jatse innumerables pobles, e infinita multitut per lo sagrat nom de Christ se sien offerts a la mort, e aquella sostenguda ab animos coratge, empero entre los altres strenuus cauallers, e martyrs, lo benauenturat sanct Iordi, no ab menor constantia, en aquell per la honor del qual si delisimament batallaua, de la felicitat de la sua victoria cõfiant, coratjosament es entrat en lo camp bellicos, mesclantse a la gran inhumanitat de diuersos torments, ha merefcut la palma de martyri, car no induit per blàdicias, no prouocat per prometenças, o persuasions, lo antic inimic ab totas las arts ab la sua gloriosa mort ha vençut, e lo propi cors, e la temporal vida totalment per ells menyspreats, elegint confessar lo nom de Iesu Christ, morint ans que viuint abnegar, ni per menaças dels jutges, ni per terrors spãtat, ne per la insaufita error de la gentilitat es pogut esser enganat, mas confessant lo nom del Saluador, scãpada la sac, ab lo seu sagrat martyri ha decorada la Eglefia de Deu sancta, e lo spërital Creador trames, e

perço ha merefcut aureola de la ma del senyor, e esser en lo Cel honorificament collocat, hont per los seus deuots continuament supplica, segons que per molts miracles euidẽment se demonstra, dels quals la Reyal casa dels Excellẽtissims Reys de Arago no es ignorada, e inexperta, ans la gran ajuda de aquell ha experimentada en las suas necessitats, segons en las historias antigas dels Serenissims Reys de Arago de altra recordatio pus largamẽt se descrlu: per tots los dits sguarts, e altres, desijant que la festiuitat del dit victorios caualler, e martyr lo glorios sanct Iordi sic honorificament celebrada, e festiuada, nosaltres dit don Ioan per la gratia de Deu Rey de Nauarra &c. ab consentiment, e approbatio de la present Cort constituim, ordenam, e manam ab aquesta nostra constitutio perpetualmẽt duradora, que de aqui auat, totas, e sengles personas de qualseuol stat, o conditio sien, habitants en qualseuol ciutat, vila, o loc del Principat de Cathalunya, Cõtat de Rossello e Cerdanya, e altres al dit Principat vnits hajan a colre, e a fer festa lo die del benauenturat sanct Iordi, abstenintse de totas seynas temporals, axi cõ lo die del sanct Diumenge, exortants, e pregants tots e sengles Archebisbe, Bisbes, e altres Prelats, e personas ecclesiasticas, als quals semblants cosas se pertangan, que ells, los quals a la exaltatio de la honor de Deu, e dels sancts, e obseruatio de aquella son mes obligats, per esser ells de las ouellas de Iesu Christ guardias, e pastors, lo precedent

cedet diumēge d la dita festa manē,
e manar faça p totas las Esglesias hō
manaments de festa se acostumaue
de fer, que en virtut de la sancta obe
dientia colgan, e obseruen la dita fe
sta del benaumentat sanct Iordi, axi
com demunt es dit.

II. FERRANDO segon, en la tercera
Cort de Barcelona, Any M. D. iij.
Cap. x.

ORdenam, e statuim ab appro
batio, e consentiment de la di
ta Cort, per expeditio de las
causas de la nostra ~~nostra~~ Royal Au
dientia, q en aquella no sien haguts
per dies feriat sino los següents.

IANER.

feyla **L** A Circuncisio. lo primer.
feyla La adoratio dls tres Reys. vj.
feyla Sanct Antoni. a xvij.
feyla Sanct Sebastia. a xx.
La Sanct Vincent. a xxij.
Cort La Conuersio de sanct Pau. a xxv.

FEBRER.

feyla La Purificatio de nostra dona. a ij.
feyla Sancta Eulalia. a xij.
feyla Sanct Mathia. a xxij.

MARS.

feyla Sanct Gregori. a xij.
feyla La Anütiatio d nostra dona. a xxv.

ABRIL.

feyla Sanct Ambros. a iij.
feyla Sanct Iordi. a xxij.
feyla Sanct Marc. a xxv.

MAIG.

feyla Sanct Philipe Sanct Iame. a j.
feyla La inuentio de sancta Creu. a iij.

Sanct Michel. a viij.
Sanct Iuo. a xvij.

IVNY.

Sanct Barnabe. a xj.
Sanct Ioan Baptista. a xxij.
Sanct Pere, e sant Pau. a xxvij.

IULIOL.

Sanct Elisabet. a ij.
Sanct Margarida. a xij.
Sancta Magdalena. a xxij.
Sanct Iame, e sant Cugat. a xxv.
Sancta Anna. a xxvj.

AGOST

Los ligams de sanct Pere. a j.
Sanct Domingo. a v.
Sanct Iust. a vj.
Sanct Lorens. a x.

feyla La Assumptio d nostra dona. a xv.
Sanct Barthomeu. a xxij.
Sanct Augusti. a xxvij.
Sanct Ioan Degollaci. a xxvij.

SETEMBRE.

La Natiuitat de nostra dona. a viij.
La Exaltatio de la Creu. a xij.
Sanct Mattheu. a xxj.
Sancta Tecla. a xxij.
Sanct Michel. a xxvij.
Sanct Hieronym. a xxx.

OCTVBRE.

Sanct Francesc. a iij.
Sant Luc. a xvij.
La translatio de sancta Eulalia.

a xxij.
Sanct Simon, e Iudas. a xxvij.

NOEMBRE.

Tots los Sancts. lo primer.
La Comemoratio dels defuncts. a ij.
Sanct Seuer. a vj.
Sanct marti *feyla* a ii. La edifi

Fp La Edificatio de la Seu. a xvij.

Fp Sancta Catherina. a xxv.

Fp Sanct Andreu. a xxx.

DE Z E M B R E.

Cen Sanct Nicolas. a vj.

Fp La Conceptio de nostra dona. a viij.

Sancta Lucia. a xij.

Sanct Thomas. a xxj.

Fp La Natiuitat d' Iesu Christ. a xxxv.

Fp Sanct Steue. a xxvij.

Fp Sanct Ioan. a xxvij.

Los Innocents. a xxvij.

E los diumenges, e ferias de Pascha, e las otras festas que serā manadas colre per la sancta mare Esglesia, en las parts a hont se trobarala Rey al Audientia.

capitol 27. que comença, *Per major solemnizatio, etc.* los dies feriat per las festas de la Natiuitat d' nostre senyor Deu Iesu Christ no començan fins al die mateix de Nadal, de manera que los qui de vn cap o altre del present Principat, y Cotats de Rossello y Cerdanya se troban en Barcelona, per proseguir los plets que tenen en la Rey al Audiencia, si esperan tots los dies juridics, son forçats passar las festas fora sa casa, statum, y ordenam ab consentiment, y approbatio de la present Cort, que lo derrer die juridic de la Audientia Rey al, y altres tribunals ans de las festas de Nadal siela vigilia de sanct Thomas Apostol, y desde aquel die exclusiu comen sen los dits feriat fins a la festa de la Epiphania inclusiu.

III. CARLES en la quarta Cort de Mōt.
fo, Any M. D. xxxij.
Cap. xxvij.

DEL ARCHIV REYAL TIT. XXX.

I. FERRANDO segon en la tercera
Cort de Barcelona, Any M. D. iij.
Cap. xxxij.

PER major solemnizatio de la festa de la Natiuitat de nostre senyor Deu Iesu Christ statum, y ordenam, que ferias sien festas de la vigilia de la dita festa fins a la festa dels tres Reys inclusiu en la Rey al Audientia, y otras corts.

IIII. PHILIP en la Cort de Mont.
fo, Any M. D. Lxxxv.
Cap. Lxxxvij.

PER quant per la cōstitutio del Catholic Rey don Ferrādo se gō feta en la tercera Cort de Barcelona en lo any 1503. cap. 10. y per altra constitutio del any 1542.

STatum, e ordenam ab loatio, e approbatio de la present Cort, q los Registres dels Prothonotari, e secretaris que son estats fets, e acabats fins en lo any M. CCCC. Lxxxij. sien mesos, e posats en lo nostre Archiv Rey al, e los q del dit any en sa son, e seran fets per los dits Prothonota-

ri, e

ri, e secretaris qui segueixen nostra Cort, resté en poder de cada vn de aquells, perque pus facilment los pugā hauer, quant de ells haurem messter cosa alguna: proueint, que d'aci auant, de deu en deu anys los dits Registres sien mesos, e posats en lo dit Archiu Rey al.

II. LOMATEIX en la Cort de Mont-

so, Any M. D. x.

Cap. xvj.

Confirmant la constitucio per nos feta en la tercera Cort de Barcelona en lo monastir dels freres menors, començant.

Statum, e ordenam, ab loatio, e approbatio de la present Cort, que los Registres dels Prothonotari, e secretaris, &c. e en aquila anyadints statum, e ordenam, que los Prothonotari, e secretaris qui ara son, e per temps seran sien tinguts posar en lo nostre Archiu Rey al de Barcelona, de deu en deu anys, los registres, axi itinerum, diuersorum, com altres, e que los que son fets de deu anys atras en continent sien mesos en lo dit Archiu, e que no sie pagat lo dit Prothonotari, ni li sie donada remuneratio del proces de la present Cort, fins que haja donat compliment, al que es obligat juxta forma del present capitol, volent axi mateix, e statuint, que de las copias autenticas que trauran dels dits registres, o Archiu, no puga pèdre lo archiuier, o altra persona, sino tant sola ment quatre sous per fulla de las copias en paper, e de priuilegis, o de cosas en pregami vuyt sous per fulla, e mes no puga exigir dit archiuier si-

no per treballs de cercar, los quals no puga rebre, sino q̄ sie tatxat per lo Canceller, Vicicanceller, o Regentia Cancellaria, tot frau cessant en la cerca de las scripturas, sobre la qual cerca haja a jurar, e oir sententia d'excōmunicatio, de fer aquella ab tota diligentia, segons ne fera request.

DE CVSTODIA DE PROCESSOS. TIT. XXXI.

I. FERRANDO segon, en la tercera Cort de Barcelona, Any M. D. iij.
Cap. vij.

PER proueir a la custodia dels processos de la Rey al Audiencia, vist quāts sen perden a gran dany dela cosa publica del present Principat, statuim, e ordenā ab approbatio, e consentiment de la present Cort, que morint algun scriua de manament, los processos de las causas finidas sien recondits en vn Archiu, del qual tingan las claus los priors dels scriuans de manament, a fi que tots temps que los dits processos serā demanats per aquells de qui sera interes, sen puga hauer rahon: axi empero, que lo q̄ se exigira dels deutes dels processos d'las ditas causas finidas, d'las quatre parts las tres siē dels hereus, o successors dels scriuans de manament de qui eran dits processos, e la restant quarta part sie dels priors dels dits scriuans de manament per los treballs de la custodia

R 5

dia de

dia de dits processos, e si noy hauia hereus, o successors dels dits scriuās de manamēt, la vna part sie dels dits priors dels scriuans de manament, e las tres del collegi de dits scriuans, per cōseruatio del Archiu, e si hi ha uia creedors, a quilos bens del dit scriua haguessen a venir per credit, q̄ las tres parts siē dels creedors, e la restāt quarta part de dits priors.

- II. PHILIP Princep, y Loſinēt general de Carles en la primera Cort d̄ Mōt ſo, Any M. D. xxxvij.
Cap. xvij.

PER q̄ los originals processos, e otras scripturas concernents dits actes judicials, axi vells, cō nous, y los qui se instruexē sien mes guardats, y ab mes facilitat, y auinen tesa per als reladors, statuim, y orde nā, que en la sala gran del palau Reyal se hajan adaptar locs pera tenir los scriuans de manament, y petitioners los dits processos, y scripturas, en la manera, y obra que per los Deputats del General sera designada, a despesas empero del General, y alli hajan de scriure ells, y sos scriuents, y estar las horas necessarias.

- III. PHILIP en la Cort de Montſo, Any M. D. Lxxxv. Cap. de Cort xvij.

PER conseruatio dels processos axi ciuils, y criminals, y benefici public supplica la present Cort a vostra Majestat, que ab lur approbatio, y consentimēt li placiat statuir, y manar, ques faça vn

Archiu Reyal sobre las salas d̄ la Audiencia, que per los Deputats de Cathalunya en la casa Reyal son obradas, y que vostra Majestat sie seruit nomenar vn scriua de manamēt en archiuier, que no tinga salari ordinari, y ſols reba lo salari que tataralo Canceller, o Regent la Cancelleria per lo treball de las fercas, per cada proces que sera instat per alguna persona que haja de fercar, y aq̄ll haja de jurar en poder del dit Canceller, o Viscanceller, y en son cas Regēt la Cācellaria, de be, y lealmēt fer, ſens exceptio de persona alguna, son offici, y q̄ en vna part del dit archiu pose lo dit archiuier tots los processos ciuils d̄ causas finidas, y q̄ per auāt se finira, y en altra los processos de las causas seran criminals, collegint, y replegāt tot los qui estā en la sala gran dels scriuans, y en casas particulars, y otras qualseuol parts, o locs, y redigint aquells en inuentari, ab designatio dels noms, y cognoms de las parts, y jutges, y que axi los scriuans de manament, com los alteres subſtituts tingan obligatio de donar, y liurar los processos que en poder de quiscū de ells serā finits, al dit archiuier, ſots pena d̄ deu liuras per cada vegada, dins vn mes, apres que sera finida la causa, y per lo que en archiuar, fercar, ordenar, y fer inuentari, y index de dits processos, ab los cognoms, y noms de casa de las parts y orde de alphabet, ara en lo principi hi haura molt treball, sie vostra Majestat seruit, ab la sobredita loatio, y approbatio statuir, y ordenar, que se done tāt ſolamēt per esta volta de salari al dit archiuier

chiuer cent liuras, y a vn altre que li ajude cinquanta liuras, y que los processos originals que seran trobats del consistori de la Ballia general sien restituits a dit consistori, com per aquells hi haja ja Archiu a part, y que de aci auant, euocantse causas principals, o de appellatio del dit consistori de la Ballia general a

la Audientia Rey al, no pugan esser constrets los notaris en donar los originals, sino copias authenticas, com axi sie ja ordenat per constitutions ab los ordinariis fora de Barcelona. Plau a sa Majestat, y q̄ la nominatio de dit archiuier la faça sa Majestat.

LIBRE QVART DE LAS CONSTITVTIONS DE CATHALVNIA.

DE IVRAMENT AXI II. VSATGE. Sacramentum.
VOLVNTARI, COM NE-
CESSARI, Y DE FIDE
LITAT. TIT. I.

I. VSATGE. Omnes homines. lo. ij.

TOTS homens, dels Vescomtes fins als pus baixos cauallers, tenents honors dells, deuen jurar feultat a la Potestat, e sa honor per sacramental scrit, ço es a saber aquells de qui la Potestat ho volra.

Sagrament sie totstamps jurat sobre altar sagrat, e sobre sancts Euangelis. E aquell qui jurara, en tot sagrament deu metre a son scient, exceptat, que en bausia, e en traycio diga, per Deu, e per aquests sancts.

III. VSATGE. Omnes homines. lo. iij.

TOts homens, axi cauallers, cō pagefos juren a lurs senyors, axi com ells los ho faran jutjar per dret, en plet: mas los senyors no juren a lurs homens.

Vfatge

III. VSATGE. Senex miles.

CAualler vell qui nos pot desfendre p si mateix , o pobre qui nos pot arrear d batalla, sic cregut per sagrament fins a cinc onces de or de Valentia.

V. VSATGE. Alij quoque milites.

LOS altres cauallers de vint anys tro a sexanta si res han jurat, de que perjurs sien appellats, ab lurs mans proprias ho deffenan a lur par.

VI. VSATGE. Sacramenta burgenfium.

LOS sagraments dels burgefios sien creguts axi com dels cauallers fins a cinc onces, da qui auant ques que juren deffenan se per batalla de pedon.

VII. VSATGE. Feudos:

LOS feus que tenē cauallers, si los senyors de aquells haurā negat, que aquells a ells no hauran dats, auer arho deuen per sagrament , e per batalla , e hajan los. Mas aquells que no tenen, si sen claman, o prouen per scriptures, o per testimonis, aquells hauer adquists dels senyors, o lexen aquells.

VIII. VSATGE. Item statuimus.

STatuim , q si algu jurara a son senyor, qo que tenir no li vulla, lo dan que vindra a son senyor per lo traspassament de aquell sagra

ment li esmen en doble: e si per aço pot esser faul, de aqui auant tenga lo sagrament, e atena, e faça ay tant cō a son senyor jurant. hauiā conuen gut, e si es perjur, o es vist esserho, perda la ma, o la reema cent sous, o perda la quarta part de tot quāt haura en la ma de aquell de qui es perjur: e puys no puxa testificar en plet, ne sic cregut daqui auant de sagrament que faça.

VIII. VSATGE. Constituerūt etiā lo. iij.

Constituiren encara los souēdits Princeps, q si hauiā plet entrels majors, els menors, e los sagramēts eren jutjats entre ells, los majors jurē als menors per si mateix, sils menors poden hauer lurs contrasembles, qui per ells juren, o sino juren los menors als majors, e los majors donen a ells lurs contrasembles, que aço jurē a ells que ells deuriē jurar: si tot qo fall de cada part, sien fets los sagraments per sengles homēs qui sien christians, e lurs homens comanats ab proprias mās: Aço empero constituiren dels plets comuns, en que negu haja senyoria, o domini.

I. I A CME primer en Barcelona, Any M. CC. Lj. Cap. viiij.

COM entre nostres cauallers fos dubtat de la forma del jurament, que lo reptat de treuas trencadas al reptant fer ha acostumat, alguns diēts ques deu posar en ell aquella clausula, a son sciēt, altres

altres estimant q no , mas que pura-
ment, e precisa deu jurar, ell no ha-
uer trencadas las treuas al aduersari:
nos de cõsell de nostres prohoms,
aquesta ambiguitat del mig tolre co-
bejants, statum, e statuint distin-
guim, si aquell qui ha donat, e presas
las treuas de la sua matexa persona,
e de son fet propri, sic cõuengut, ço
es a saber, q ell mateix las treuas ha
trencadas, o fetas trencar, o consen-
tit, o que sic conegut del fet daltre
estrany, ço es a saber, que laltre, per
lo qual ell las hauia donadas, haja
trencadas aquellas treuas, axi que en
lo primer cas, nunca pos la premesa
clausula, mas en lo segon aquella
clausula puxa esser posada, e en quicun
cas, qui repta algun de totes cosas,
al reptat exprimir sic tegut totes
cosas, e dir nomenadement, en qual
cosa las treuas sien trencadas per a-
quell que assereix aquellas hauer trencadas.

II. IACME segon, en la segona Cort
de Barcelona, Any M. CC.
LXXXV. Cap. xvij.

Nostres succedors en lo Co-
tat d Barcelona, o en Catha-
lunya, hu apres altre per tots
temps, ans quels rics homens, ne los
cauallers, nils ciutadans, ni los ho-
mens de vilas li fagan sagrament, e
seeltar, juren, e sien tenguts de jurar,
e de cõfirmar, e de approuar publi-
cament la venda, e la franquesa del
bouatge, e tots altres statuts, e ordi-
natiõs fetas en aqua present Cort, e
en las generals Corts fetas a Mõsto,
e a Barcelona, e en altres locs de Ca-

thalunya, e altres priuilegis, e gracies
atorgadas, axi en general, com en
special, a rics homens, e a cau-
allers, e a ciutadans, e a homens de
vilas, e a ciutats, e a locs, e a vilas
que son nostras, o dels demunt-
dits, e si algu, o alguns de Cathalu-
nya de qualque dignitat, o condi-
tio sien, feyan al dit senyor de Ca-
thalunya sagrament, o seeltat, abans
que ell haja fet lo dit sagrament, e
confirmatio, que no valla.

III. Locat PERE terc en la Cort de Per-
piña, Any M. CCC. Li.
Cap. xi.

A Obuiar a difficultat de pro-
ua, la qual los collidors dels
terços son acostumats dema-
nar en las cosas deus scritas, orde-
nam, e statum, que sic cregut, e haja
esser creguta sol sagramet del cre-
edor, o creadora, dient si hauer elon-
gat lo deutor seu, de la paga q a cert
terme era a ell faedora, o ell aquila pa-
ga ans del terme hauer rebuda, enca-
ra q en la carta publica, o scriptura
de la cort expressament sic conten-
gut, que la pena del terç, o qualque
altra pena, encara al fisc Rey al gua-
nyadora, sens reclam, o requesta al-
guna, per sol pallament del terme
sic comesa. E aquestas cosas certam-
ent entenem hauer locs, si lo cre-
dor, o creadora sera Christia: si
empero lueu sera, o Pagà, al ju-
rament de aqueil lueu, o
Pagà no volem q se
hi sic donada.

(i)

De seque-

DE SEQUESTRES, Y
EMPARAS. TIT. II.

- I. FERRANDO segon en la segona
Cort de Barcelona, Any M.
CCCC.Lxxxiiij.
Cap. xxxiiij.

*Declaracion
cap. f. de la
C. 4. de
finis a m. 41.
con a h. de m.*

Emparas verbals que son fets

ES volē, statuium,
e ordenam, q las
emparas verbals,
si dins vn any los
instats ditas em-
paras aquellas no
proseguiran, e fi-
niran, que passat dit any, ditas empa-
ras sien hagudas per cancelladas: e
per semblant, si en ditas emparas se
fermara de dret, volem, e statuium, q
la dita causa de ferma de dret se ha-
ja a proseguir, e finir dins vn any, al-
trament tal ferma sie haguda per nul-
la, e extinta.

- II. CARLES en la quarta Cort de Môt.
so, Any M. D. xxxxiij.

*Emparas no putes fets en la Cort de Môt.
per la causa fets en la Cort de Môt.*

Cap. xxxiiij

PER leuar abusos statuium, y or-
denam, que emparas, e impedi-
ments alguns no pugan esser
fets a contractes, ni actes, entiers los
notaris qui aquells tindran, y si serā
fetas, o fets, si ipso jure nullas, y los
dits notaris hajan de liurar los con-
tractes, y actes authētics en aquellas
personas, a qui pertanyeran, no ob-
stant ditas emparas, o impedimēts,
sens incorrimen de pena alguna, si
doncs los impedimēts, o emparas
no eren fetas per promissio de jutge,
causa cognita.

- III. LO MATEIX en dita Cort
Cap. L.

MES statuium, y ordenam, que
los sequestres que de aci al
deuant se posaran axi en ci-
uil, com en criminal en Baronias, vi-
las, y locs, e jurisdictions, y altres bēs
de Prelats, Barons, cauallers, y altrās
personas, axi ecclesiasticas, com secu-
lars, no sien posats sino en los casos
permessos de dret, y ab deliberatio
del consell.

- III. PHILIP Princep, y Lo cinēt general
de Carles en la primera Cort d Môt
so, Any M. D. xxxxiij.
Cap. Lij.

STATuium, e ordenam, que en ter-
ras de Barons, y altres termens,
y jurisdictions no pugan esser
posats sequestres, sino conformea
justitia.

- V. LO MATEIX en dita Cort
Cap. Lij.

STATuium, e ordenam, que quant
se deuran posar sequestres en
temps de guerra, en las rendas
d las Abbadias, beneficis, terras, y do-
minis q los Francesos tenen en Ca-
thalunya, y Comtats de Rossello, y
Cerdanya, aquells sien acomanats a
aql Abbat, o Abbats, o personas ec-
clesiasticas, la qual, o las quals tin-
drā los titols en Cathalunya, o Cō-
tats de Rossello, y Cerdanya, y rebu-
das, y rendas en França, ab tal, q pre-
sten y donea cautio de laycs princi-
pals pagadors, y de jurisdicatio de
sa Ma-

fa Majestat, en poder del Loctinent general, de restituir los fruyts, dels quals sequestres, y fruyts nols mandeser, que no sien satisfets de la quantitat quels sera ocupada per Francesos.

VI. LO MATEIX en la segona Cort de Montso, Any M.D.Liij.
Cap. de Cort vi.

SVpplica la dita Cort a vostra Alteza, que li placia, que en cas que en temps de la guerra convingues, com se acostuma, posar sequestres en los fruyts de Abbadias, y altres beneficis que Francesos tenen en Cathalunya, axi be en vilas, locs, jurisdiccions, rendas, y altres propietats que l'ayes Francesos tenen en Cathalunya, per cõpras, succeßions, o altrament, e per temps porantener, que dits sequestres sien comants a Cathalans, e primerament en aquelles personas, que sobre ditas vilas, locs, jurisdiccions, rendas, e propietats tindran credit special, o general obligatio, o entre mans misio, o hypotheca, tota exceptio, y diffugi remogut, e cõcorrẽt molts creedors; sien preferits los primers, prestant y donea cantio, de be administrar dits sequestres, y donar compte, y restituir los fruyts, pagats primer a ell, y altres creedors tots los credits deguts, y despesas, per causa de dits sequestres fetas. Plau a sa Alteza los sequestres sien comants a Cathalans, a arbitre del Loctinent general, a consell de la Rota.

VII. LO MATEIX en dita Cort Cap. de Cort xiiij.

SVpplica la dita Cort a vostra Alteza, li placia statuir, y ordenar, que de aci auant no pogan esser sequestradas virtualas, ne algunas altres prouisiõs per mes de vint dies, y si dins aquells no seran pagadas als de qui ditas virtualas, y prouisiõs son, al preu que las horas, ço es al temps de dit sequestre valran, per euitar los molts danys, que los poblats en dits Principat, y Cõtats fins aci ne han patits, y si mes de dits vint dies duraua dits sequestres, haurien de patir, y supportar. Plau a sa Alteza que los dits sequestres no pogan durar mes de dos mesos.

DE SERVITVTS, AYGVAS, EMPRIVS, Y PONT.S.TIT. III.

I. VSATGE. Stratre.

STradas, e vias publicas, e ayguas corrents, e fonts viuas, prats, e pasturas, seluas, e garrigas, e rocas qui son fudadas en aquesta terra, son d las Potestats, no que ho hajan per alou, ne ho tengan en domini, mas que tots temps sien a empriu de lurs pobles, sens tot cõtraf, e sens seruici sabut.

II. VSATGE. In baiulia.

En ballia,

maney
collo 2
cap. 47

EN ballia, o en guarda de hont algü haja homenage, o cens, si ho guarda, e ho deffen be se gons son poder, deu hauer aqui esta cament, e temprat acmriu de herba, de palla, e de orts, de fruyts de arbres: e per null enginy no lin deu mal exir, e si ho fa, que li ho esmen lo senyor del aloue: mes auant ajutli, si per aquesta ballia, o guarda ha plet, ni guerra. De ballia, e de guarda hont no ha homenage, ni cens, no haja estacament, mas tot lo sobrepus haja.

- I. PERE segon en la Cort de Barcelona, Any M.CC.Lxxxij.
Cap. xxxxiij.

STatuim, volē, e approuā, quels sempriu de lenya, de pasturas, d'ayguas dels castells, o locs, e dels termens de aquells se façan axi com antigament era acostumat de fer: e si algun de aquestas cosas haura mal vfat, fet de aquen clam, castigarem aquell.

- II. LOMATEIX en dita Cort
Cap. Liiij.

VOlem, e atorgam, que pont se feta Lobregat a roca d'Droc: faul que sia algu de aço era feta injuria, determenat aço breumēt, esmena couinent a ell se feta.

**DE SEQUIAS, Y RECS
DE AYGVAS. TIT. III.**

- I. VSATGE Sequiam.

LA sequia de laygua dels molins q decorra a Barcelona manam esser no tocada per tots temps, e cel qui presup-tuosament la trencara, compona al Princep cent onces de or per cascuna vegada, e qui amagadament ho fara per regar, compona al Princep tres onces d'or per cascuna vegada.

- I. PHILIP Princep, y Loctinent general de Carles en la segona Cort de Mōt'o, Any M.D.Liiij. Cap. de Cort xxi.

com sea de castellar la gona, de la sequia de Tahir, y en la negl' gonia aqui per regar.

SVpplica dita Cort a vostra Alteza, li placia prouoir, y ordenar per cōseruatio, y redres de la sequia de Tahir, que tots temps y quant per la vniuersitat de Tahir lo Procurador Rey al, o loctinent de aquell, o lur assessor seran requests de paraula, o en scrits, hajan, e sien obligats executar la pena de deu liuras contra las personas qui pendrà, e regarà de dita sequia, summariamēt, e de pla, sens strepit, ni figura de juy, axi com per deute Rey al, y fiscal se acostuma: e si per cas lo dit Procurador Rey al, o loctinent, y assessor recusaran de executar com dit es, dins sis dies apres de esser requests, y no hauran executat, o fet pagar la dita pena, passats los dits sis dies apres d dita requesta se llicit, y permes a la dita vila d Tahir hauer recos al Bal le general de la ciutat d Barcelona, lo qual fassa la executio rigurosa, ses distinctio de personas, com a deute fiscal.

fiscal. Mana sa Altesa al Procurador Rey al de Rossello, q̄ faça, y administre justitia sobre ditas penas ab tota breuedat, y en cas d̄ notable negligencia, pugā los d̄ Tuhir recorrer al Gobernador d̄ Rossello, o al Balle general d̄ Cathaluña, sobre ditas penas.

II. PHILIP en la Cort de Montso,
Any M. D. Lxxv.

Cap. xxviii.

*Exauce Jean de Ferrand, Rector, proch y aqui
nuestro, y persona mōte de la*

COM la experientia haja mostrat, q̄ per no tenir las rieras, recs madrals, agullas, clamors, y altres trahents los exaucs, y motas q̄ cōue, se hā causat grandissims dāys en alguns poblats del present Principat de Cathaluña, y Cōtats d̄ Rossello, y Cerdanya, axi en la salut corporal, p̄ estar ditas ayguas represas, mortas, e infectas, cō encara per dexarse de cōrear moltas terras, y de las q̄ se conrean negarse las mes anyadas los fruyts de aq̄llas, de manera, q̄ axi ab vnas cō altres se dexan de cullir los fruyts q̄s culliric, si las ditas rieras, o recs trahets estauā cōdrets, y escurats cō se pertāy, y no estarien las ayguas infectas cō estan, si alla hōt peruentura noy son fets, se fessen los necessaris, lo qual dany no sols es prejudicial als terratinets, mes encara als senyors dels delmes, y altres agressos, e als curats, e altres ecclesiastics qui rebē las primicias, mes encara a tots los poblats en dit Principat, y Cōtats, los quals ab molta cōmoditat se porien prouoir dels mātēnimets d̄ lurs casās, si los dits in cōueniēts no obstauā: perço desijāt prouoir a tants notables dāys, q̄ de ditas negligētias, y altramēt resultā, statuim, y ordenā ab cōsentiment, y

approbatio d̄ la present cort, q̄ dins vn any immediadamēt cōptador apres de la conclusio de las presents corts, los cōsols, jurats, procuradors, pahers, o prohomēs de quiscuna ciutat, vila, o parrochia del dit Principat, y Cōtats, q̄ tingan necessitat de semblāts exaucs, instats p̄ qualseuol particular tenint interes en la parrochia a hōt serā instats, hajā, y siē tinguets, y obligats cōuocar lur cōsell, y en aq̄ll fer electio de sine psonas habils, y expertas en cosas de exaucs. concorrent en dita electio la major part de dit cōsell, pera q̄ los dits elegits regonegā, y mirē en lur parrochia todas las rieras, recs madrals, y altres trahents, y camins publicos, cō, y de quina manera estan, y los defectes q̄ tenen, y en quina part es mes cōueniēt que sen fagan de nous, de manera que las ayguas pugā millor correr, per q̄ las horas resten exaucadas, y lo cōmerci ab los bōs camins mes facilitat, las quals sine personas per dit effecte elegidas, dins vn mes apres q̄ serā elegidas com dit es, sien obligadas de acabar ab tot effecte lur visura, y referir en scrits, en poder del notari p̄ los cōsols d̄ dita ciutat, vila, o parrochia elegidor, lo q̄ entre ells cōcordamēt sera estat determinat acerca los sobredits exaucs, y reparo de camins, preceint primeramēt juramēt, p̄ ells prestador en ma, y poder del ordinari, o a qui se expectara, q̄ allo q̄ hā referir, es lo q̄ millor, y mes cōueniēt los ha aparegut en descarrec de lurs cōscientias, seruey de nostre senyor Deu, y benefici public dels poblats, y tenint interes en las terras de dita parrochia: y que en las Baronias se faça ab orde

S dels.

dels Barós, y en las terras Reyals ab interuètio del Balle general, o de sò lo còtinèt en aqlla estatio, y q̄ no puga guanyar sino vna dieta d' estada.

III. LO MATEIX en dita Cort Cap. xxviii.

Feta dita relatio, y continuada en scrits per lo notari elegit p dit effecte, sien obligats los jurats, y phomès de aqlla parrochia, ensembs ab los experts, y ab interuètio de dit notari posar en vna tabba, o albara, o en molts tot lo còtègut en dita relatio, y encantar publicamèt per tres diumèges, o dies de festas còtinuos en la mateixa vila, y en la mes vehina, y propinca de aqlla parrochia, qui p mào volra empen dre de fer fer la faena q̄ sera necessària per fer dits exaucs, y reparos de camins, còforme los sera declarat ab la tabba, o albara de uallàr de la dita relatio per dits experts fets, dexàt a la discretio, y volutat de dits prohomès, sin volrà fer vn preufet a solas, o vna tabba, o albara, o molts, y liur ar aqllas en aquell, o aqlls ques trobaran, que per manco ho volrà emprendre, tenint vll, y consideratio, en que primerament se faça lo mes necessari, quant nos puga fer tot jùt de vna volta en aquell any, a coneguda de dits experts, y apres lo any yinèt lo que restara, que no sera fet: y que las pagas sien acomodadas, de manera que sempre valega mes la faena que sera estada feta, que no las pagas q̄ hauran rebudas, fins sie acabada d' tot, còforme la tabba, o albara: y en las terras Reyals se faça ab interuentio del Balle general, o son lo còtinèt en aqlla estatio, y q̄ no puga guanyar sino vna dieta d' estada.

III. LO MATEIX en dita Cort Cap. xxx.

E Per quāt per fer dits exaucs, y reparos de camins, serà mester molts diners, los quals nos porā hauer al principi ab major còmoditat q̄ a for de cèsal mort, a raho de vint milia per mil, perço statum, y ordenā ab approbatio, y còsentimèt de la present cort, q̄ feta en quiscuna parrochia la tabba, o albara, y donata preufet los dits exaucs, y reparos de camins publics, a qui per mào ho volra fer, e, o fer fer, pugā los prohomès, jurats, o còsols de quiscuna parrochia manlleuar a censal mort, o censals, hu, o molts, com millor los aparra, sobre lur vniuersitat, y singulars de aqlla, la quātitat q̄ haurā promesa pagar p lo dit preufet, o preus fets, volent expressamèt, q̄ en la venda de dit censal, o censals, sie obligats tots los poblats, y territoris en dita parrochia insolidū, encara q̄ sols hajan fermat la major part dels habitants del còsell de aqlla parrochia, los còsols jurats, o prohomens de la qual per dit effecte faran la venda sobredita de censal, o censals, cò si expressamèt ne haguessen tots fermat syndicat, lo qual preu del qual censal, o censals haja de fer deposat en la taula de la ciutat mes propinca, y en defecte de aqlla en poder dels còsols, o jurats, y de alli no sie extrets, sino pla paga d' dits preus fets, y no altrament: los syndicats empero se hajā d' fer ab dret del oficial ordinari, axi Royal cò de Baro.

V. LO MATEIX en dita Cort Cap. xxxi.

E Com no sia raho, q̄ las ditas vniuersitats, las quals per fer dits exaucs, y motas de rieras, y repa-

y reparos de camins, se haurā encarregats hu, o molts censals, sitgā perpetuamēt obligats en la propietat, y en pensions de aquells, perço statuí, y ordenā ab cōsentimēt, y approbatio de la present cort, q̄ los cōsols, jurats, o prohoms de quiscuna parrochia, ab la major part del consell, per luytio, o luytions del censal, o censals q̄ per dit effecte se hauran encarregats, y per la paga de lurs pē sions, salaris de aētes, y altrás despē sas de dietas pagadoras, pugā imposar sobre los fruyts de dita parrochia, ques culliran en totas las terras scituadas dins de aquella parrochia, encara q̄ sien de ecclesiastics, religiosos, militares, y altres qualseuol generos de personas, tants vintēs, o quarantens, cō apparra als dits consols, jurats, o prohoms, ab la major part de lur cōsell ser necessaris per la luytio del preu, y pensions dels censals hauran manlleuats, y pagadas altrás despēsas, q̄ per dit effecte hauran sostengudas, en descarrec dels quals vintens, o quarantens, quiscu de dits terratinents se pugā retenir en son poder la vintena part, o quarantena respectiue ab volutat de son senyor, y jutge ordinari, de la decima, primiria, tasca, y altres agressos, que tindran obligatio de pagar a qualseuol genero de personas, ecclesiasticas, o seculares, militares, o plebeyos, com se major lo benefici, e vtilitat rebran en lurs rendas, per causa dels dits exaucs, que no lo vinte, o quarante, que sels retindra respectiuament de lurs rendas, y que contra los militars se faça la executio per sos ordinaris.

VI.

LO MATEIX en dita Cort

Cap. xxxij.

PER quant hi haura en quiscuna parrochia algunas terras, q̄ peruentura lo senyor dexara de conrear, apres de esser fets dits exaucs, axi per no contribuir en los vintens, o quarantens, que per la fabrica dels exaucs, o reparos de camins serā estats imposats, com altramēt, y no es raho, q̄ rebēt lo mateix benefici, dexten de contribuir en las despēsas q̄ per dit effecte serā fetas, perço statuí, y ordenā ab cōsentimēt, y approbatio de la present cort, q̄ los jurats, cōsols, y prohoms de quiscuna parrochia ahont seran fets dits exaucs, y reparos de camins, pugā, e los sie lícit, e permes, tatxar per vesana, o jornal de terra, lo q̄ muntara per jornal, o vesana de las terras, q̄ durant los vintens, o quarantens nos cōrearan, y estarā hermes en la dita parrochia, ço es de las terras q̄ pēdran exaucs de aquellas rieras, o recs, o trahēts, a coneguda dels prohoms, y experts, los quals pugā tatxar axi las terras de ecclesiastics, y militares, cō la dels plebeyos, y quels pugā executar p lur jutge ordinari.

*los qui no v
las personas
se faren los ex
los an de mas
peruenteir
sino los p
paga*

VII.

LO MATEIX en dita Cort

Cap. xxxij.

STatuim, y ordenam ab la mateixa approbatio, per major tuitio, y indēpnitāt dels obligats en los censals ques manlleuaran per los dits exaucs, y reparos de camins, que los vintens, o quarantens ques imposaran sobre los

S 2 fruyts

fruyts de las terras ques conrea-
ran dins la parrochia a hont seran
fets dits exaus, y tãbe la talla ques
fara a certa quantitat per jornal, de
las terras que nos conrearã, sien ar-
rendats quiscun any en public en-
cant al mes donãt, lo segon diumẽ-
ge apres de Pascha de Resurrectio, y
q los preus de dits arrẽdaments ha-
jan de fer depofats en la taula de la
mes propinqua ciutat, o vila, dits, y
scrits al syndic, o clauari, per la tal
parrochia elegidor, a solta del nota-
ri qui haura rebut lo acte del censal,
la qual solta haja, y puga tãtfolamẽt
fer lo dit notari, per pagar las pẽsiõs
dels cẽsals, q praho dels dits exaus,
y reparos de camins serã malleuats,
y luytio de aquells, y per satisfactio,
y esmena de las dietas, y altres ga-
stos seran estats fets per dit effeete, a
coneguda de dit notari, syndic, o
clauari.

VIII. LO MATEIX endita Cort
Cap. xxxiiij.

STatuim, y ordenã ab la mateixa
approbatio, q sempre, y quãt p
las personas expertas per dit
effeete elegidas sera feta relatio en
la forma demũtdita, q qualseuol rec
madral, o trahent tindra millor ex-
auc per altra part, del q te per alli a
hõt acostuma de anar, sic licit, y per-
mes, sens contradicció alguna, fer de
nou aquell per altra part, y passar p
qualseuol terras, axi de ecclesiastics,
cõ militars, y plebeyos, satisfets pri-
mer los days quen patirà, a conegu-
da d dos psonas elegidoras vna p los
jurats, o prohemes de la parrochia

ahont se fara dit rec, y altra per lo
possessor d dita terra, y en cas d dis-
cordia, se tercer entre ells lo jutge
ordinari de la vila, o parrochia de
hont sera la tal persona, en la posses-
sio del qual se volra fer de nou dit
rec madral, o altre trahent.

VIII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xxxv.

COM poc a pfitaria, hauer fets
vna volta los dits exaus, mo-
tas de rieras, y reparos de ca-
mins, si apres no hauien de fer perpe-
tuament cõseruats, y mātenguts, per
ço statuim, y ordenã ab approbatio,
y consentimẽt de la present Cort, q
immediadamẽt apres q serã acabats
de fer, y rebuts per los consols, e, o
prohomens los dits exaus, motas de
rieras, y reparos de camins, se done
la cõseruatio de aqlls, a qui per mã
co ho volra empẽdre de mantenir,
del modo estarã en aquellas horas,
encantant per tres diumenges, o fe-
stas colents immediadamẽt seguẽts
lo dit preufet quiscun any, y lo preu
ques prometra se haja d pagar a sou
y a liura, del que vindra per jornal d
totas las terras de dita parrochia, y
aquellas tallar, axi las conreadas, cõ
las hermas, y lo dit tall hajan de fer
los consols, y experts per aquestos
elegits, y hajan de pagar tots los qui
tindran terras en la dita parrochia,
com esta dit especificadamẽt en al-
tres capitols.

X. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xxxvj.

PER

PER mort, o impedimēt de algu, o alguns dels dits experts, los mateixos consols, ab la mateixa forma foren elegits, ne pugan elegir altres, en loc dels qui faltaran.

XI. LO MATEIX en dita Cort
Cap. C.ij.

STatuim, y ordenam ab consentiment de la present Cort, atesa la gran utilitat donan, y resolta al present Principat de las sequias de Leyda, Puigcerda, y Tuhir, que los qui tenen vs de regar de ditas sequias, y quiscuna de aquellas, apres de hauer regat sas possessions, hajan de tornar la aygua a ditas sequias, tancant lo vll, portell, o albell, per hont la aygua discorra peral vs de sas possessions, sens frau algu. lo que si no faran, encorregan los contrafaents per la primera vegada, en pena de trenta sous, y per la segona, en pena de tres liuras, y per la tercera, de cinc liuras, aplicadoras per lo vn terç al official executant, per lo altre al acúsador, per lo altre a la administratio de ditas sequias: prohibint nos pugan fer mes vlls, ni portells per ditas sequias, dels que antigament eren, e vuy son, e los qui tenen obligatio de escombrar aquellas, a son temps las escombrén, y netejen, fins a son degut lliuell, lo que sino faran los administradors, o gobernadors, y senyors de ditas sequias, a despesas dels qui tenen dita obligatio, las pugan fer escombrar.

DE CASSAR, Y PESCAR. TIT.V.

I. ALFONS terç en la Cort de Montblanc, Any M.CCC.xxxiiij.
Cap. xxxiiij.

Dins deu anys ningu gosc pendre, o matar perdius, sino ab aucells, d la festa es a saber de la Pascua d Re surreccio, fins a la festa de sanct Michel de Setebre, ne gosc destruir los nius d perdius. E que ningu no gosc pendre colos de altri ab enfas, cimbell, o filat, o en altra manera, sino ab aucells, e q contra los cotrafaents sien imposats bas couinets, per aquells qui ha acostumat imposar bas p sos locs, o termes.

II. IOAN Rey de Navarra, Lo Qüinent general de Alfons quart son germa, en la Cort de Barcelona, Any M.CCCCLvj. Cap. iij.

RAtificant, loant, e aprouant la constitutio, per lo illustre de gloriosa memoria lo senyor Rey dō alfons proauí nostre feta, en la Cort de Montblanc, en lo capitol començant. *Dins deu anys, &c.* en quant per aquella es proueit a la cassa de perdius, e de coloms, e anaquella ajutāt, de cōsentimēt, e approbatio de la dita Cort statuim, e ordenā, que de carnestoltas fins per tot lo mes de Setembre, neguna persona de qualseuol stament, o condicio sie no gos cassar, ne pendre perdius, faylans, ne francolins dins lo Principat en nenguna manera de enginy,

S 3 o exer-

o exercici, sino ab aucell de rapina
tāt solamēt. Itē, q̄ en negun tēps del
any, negu de qualseuol cōdicio sie,
no gos cassar las perdins, frācolins,
ne fayfans, ne aquellas pendre ab re-
clam, o escutxinant, ne ab perdiu,
o ab perdigot, e aço sots pena, e ban
de cent sous, per cascuna vegada
que en alguna de las demunt ditas
cosas sera contrafet: de la qual pena
la meytat sie adquisida al senyor, o
al official de qui sera la jurisdicció,
en lo loc hont sera cōtrafet, e l'altra
meytat al denuntiāt: de la qual pena
negū official, ne altra persona no pu-
ga fer remissio en tot, ne en part, ne
sots dissimulatio passar, ans aquella
en virtut de la present cōstitutio sie
tengut rigurosament executar.
Itē confirmant la dita cōstitutio, ab
la dita approbatio ordenā, que ne-
gu no gos cassar coloms, ne parar q̄-
lats, ne agranar en algun loc, qualse-
vol sie luny de colomer, o en altra
manera, ne tirar ab ballesta als dits
coloms, de sexāta passas entorn del
colomer.

III. PHILIP en la Cort de Barcelona,
Any M.D.Lxiiij. Cap. de
Cort xxviiij.

PER quant en lo present Prin-
cipat d̄ Cathalunya, y Cōtats
de Rossello, y Cerdanya hi ha
moltes terras sterils, y de pocas pro-
uissōs, majormēt en los dies quares-
mals, q̄ los poblats en aqllas a penas
troban q̄ menjar, per ser molt luny
de mar, y q̄ sols tenē lo peix de las ri-
beras, d̄ las quals se pugā remediar,
y valer en lurs necessitats, y viures,

perço placia a vostra Majestat sta-
tuir, y ordenar, q̄ no sie licit, ni per-
mes a persona alguna de qualseuol
statmēt, o cōditio sie, q̄ goze, ni atre-
uesca al temps dels frescos pescar las
truytas de riberas, ni torrens, per nin-
guna via directa, ni indirecta, sots
penas arbitrarias imposadoras per
los administradors de las ciutats, vi-
las, y locs a hont son las pescas, ces-
sant tots abusos de poder ells donar
licentia, ni lo veguer tāpoc, sens pa-
rer de tot lo cōsell. E mes sie prohibi-
bit en tot tēps del any, sots las ditas
penas arbitrarias, q̄ ningū goze po-
sar cals, ni turpa, ni altras cosas que
matan las ditas truytas, y peixos en
ditas riberas, y torrens. Plau a sa
Majestat.

IIII. LO MATEIX en la Cort de Mont-
so. Any M.D.Lxxxv.
Cap. xviiij.

DEclarant lo capitol de Cort
xxviiij, de las Corts p̄ nos vl-
timament celebradas en la
ciutat de Barcelona començant. *Per*
quāt en lo present Principat de Cathalunya, &c.
ab lo qual se prohibeix la pesca de
las truytas en lo tēps de la fresa, y en
aquell ajustant statum, y ordenā ab
cōsentimēt, y approbatio de la pre-
sent Cort, q̄ lo dit temps dels frescos
en dit capitol mētionat, se entenga
del primer die d̄ Dezeb̄re fins lo die
de carneſtoltas, y q̄ ningun tēps nos
puga pescar ab tremal, o fiat cosser,
y q̄ pescant se ab filat, sie tal q̄ no pu-
ga detenir truyta de menor pes de
tres onças, y q̄ la pena arbitraria en
dit capitol posada, leuat dit arbitre,
sie de

sie de deu liras p quiscuna vegada q sera cōtrafet al dit, y present capitol, y los arreus perduts, applicadors la meytat al official executant, y altra meytat al acusador, y si lo official proceex de son mer offici, sie tota ell applicada.

DE SALARIS. TIT.VI.

- I. PHILIP Princep, y Loctinēt general de Carles en la segona Cort de Mōt
16; Any M. D. Lij.
Cap.x.

Tatuim, y ordenā, que la taula que antigament se solia tenir pējada en la sala dela preso, en la qual erē continuadas las tatas del q los presos al carceller hā de pagar per quiscun dia, axi de mesa, morabatins, y altres drets, axi a dit carceller pertanyents, com encara a algutzirs, verguers, notaris del criminal, o altres officials, sie reparada, y tornada en dita sala: e que la forma en dita taula cōtenguda sie, remoguts tots abusos, obseruada, e lo carrec d'tenir dita taula en la manera sobre dita, y fer feruar aqlla, vinga a carrec del carceller major, a pena de priuatio de son offici.

- II. LO MATEIX en dita Cort Cap. de Cort xvij.

S Vpplica la dita Cort a vostra Alteza, li placia statuir, y ordenar, que attes que per lo

capitol x. de la constitutio del Rey Alfons segon, fet en la Cort de Montso es comesa la tatxa dels scriuans als jurats, balle, e veguers de dita vila, perço mane vostra Alteza prouoir, que tots los salaris sien posats en vna taula, e aquella sie penjada en la dita cort, a fi que tot hom la pugā veure, y si los notaris excediran dita tatxa, pugā recorrer als balle, y jurats. Plau a sa Alteza ques faga la dita tatxa, y se tinga dita taula, y en cas ques abuse, se recorrega al veguer, o balle.

- III. PHILIP en la Cort de Barcelona, Any M.D. Lxiiij.
Cap. xxiiij.

Ab loatio y approbatio de la present Cort statuim, y ordenā, q las cōstituciōs d Cathalunya, capitols, y actes de cort, y altres leys de la terra disposants sobre los salaris dels jutges, notaris, y scriuans, porters, y altres officials de la Rey al Audiēcia, hajan de ser obseruadas generalmēt en totes las corts dels ordinarijs, y Baros de dit Principat de Cathalunya, no prejudicant empero als priuilegis, particularmēt a algunas ciutats, vilas, o altres vniuersitats concedits.

DELS SALARIS REBEN
OFFICIALS REYALS SOBRE LO GENERAL.
TIT. VII.

- I. FERRANDO segon en la segona Cort de Barcelona, Any M.
CCCC.Lxxxiiij.
Cap.viiij.

S 4 COM

nota
Vne
Juge
Para
coden
salari
for nel
hion
vide i. p. 11.
it.

COM sie digna cosa remunerar los treballs dels officials, p tant statuim, e ordenam, q lo Cancellor haja quiscun any de salari sinccetes liuras Barcelonesas, e lo Vicicancellor, o Regent en son cas, coes aquell dells qui presidira en la Audientia Rey al haja quiscun any de salari Mil florins corrents: e en cas haja en dita Audientia Vicicancellor, e Regent, no residint continuamēt dit Vicicancellor en lo dit Principat sino per algun temps, volem, que en tal cas lo dit Regent la Cancellaria sie ajustat als vuyt demunt-dits, e haja vot, e salari com quiscu dells, comptant dit salari per lo tēps que lo Vicicancellor presidira: e si lo Vicicancellor feya continua residencia, en tal cas lo dit Regent haja dit salari tant com qualseuol dels vuyt, fins vaccas algun loc dels dits vuyt, en axi que venint lo cas de tal vaccatio, volem, que lo dit Regent sie instituit en lo loc qui vaccara, e si lo Regent per vaccatio de algun loc, e per continua residencia del dit Vicicancellor era fet com dit es dels vuyt, e apres lo dit Vicicancellor se absentara del dit Principat longament a conexença del consell, ordenam, q en tal cas lo dit Regent torne exercir la Regentia, e vn altre doctior, o licentiat Cathala, habil segós es dit, sie per nos elegit dins spay de tres mesos, com dit es, en lo loc qui per dita raho vaccara: tornāt apres quantq quāt en dita Audiētia lo dit Vicicancellor, volem, sie seruada la forma ja dalt expressada en lo cas d

la residencia de aquell: no entenent perço excloure la presidencia del Cancellor, ans aquell puga presidir, e cloure en la manera demunt dita.

II. LO MATEIX endita Cort
Cap.viii.

QViscu dels vuyt juristas haja de salari lo any quarecetes liuras, pagadoras per terças, ço es de tres en tres mesos vna terça, e los jutges d cort quiscu tres cētes liuras, e part de hauerias, e que no pugan aduocar, ne pēdre res per defensas, ne altrament dels delats: e los dos algutzirs cent liuras quiscu, e que per salari de peatge, quant seran tramesos axi per la cort, cō per instantia de part, no pugan hauer mes de setze sous e sis diners lo die, e lo Governador sinccentes liuras, e las venturas fins a complimēt de la restant quantitat de son salari, e lo mes auant sie del senyor Rey: entes expressament, q lo Governador no puga hauer donatius de vniuersitats, vilas, veguerias, o ballias generalment, ni per composicions generals: e lo aduocat de pobres sinquāta liuras, e lo procurador de pobres vint y cinc liuras.

III. LO MATEIX en dita Cort
Cap.x.

LOS quals salaris proueim, e ordenam, se hājā a pagar per lo General de Cathalunya p terças, ço es de tres en tres mesos: lo pagament dels quals salaris sie tant privilegiat, com es lo pagament de las pē-

las pèions dels censals carregats sobre lo General: entes empero, q̄ dits salaris no corregan als dits oficials, fins hajan oïda la sententia de exco municatio, e prestar lo jurament demùdit: proueing, que negu dels demunt dits Canceller, Vicicanceller, Regè la Càcellaria en son cas, vuyt personas, dos jutges de cort, Portat veus de Gouernador, e assessor de Portant veus de Gouernador en los casos demùdits, per si, mullers, fills, ni altra interposada persona puga pèdre subornatio, o present, de persona que sàpia que pledeig en la dita Audientia, o consell. E mes volé, que los demùdits no pugan res pèdre de signar letras de justitia: e lo aduocat fiscal, essent del nòbre dels vuyt, no puga pendre salari de alguna part priuada. E semblantment ne gu dels dits jutges d̄ cort per si, mullers, fills, o altra interposada persona puga pendre res per defensas, ni altrament dels delats: statuint, que vltra violatio del jurament que prestat hauran, incorrega lo qui contra fara al present capitol en pena d̄ priuatio de officis, e de inhabilitat, e de restitutio in vndecuplum, la qual sie adquirida al General.

IIII. GERMANA Consort, y Loſtinent general de Ferrando segò, en la Cort de Montò, Any M. D. xij. Cap. iij.

I Atsic que en las segonas Corts celebradas en la ciutat de Barcelona, en lo monastir de sancta Anna per lo senyor Rey, fos statuit, y ordenat, q̄ a quiscu dels dits vuyt

juristas fossen donadas per lo General de salari quatrecentes liuras cascun any, e que los salaris de las sentècias fossen del dit General, empero, per major expeditio d̄ la justitia statuim, e ordenam ab loatio, e approbatio d̄ la present Cort, que de aqui auant sié donadas a quiscu dels dits dotze juristas quiscu any per lo dit General certas doscentes liuras tant solament, e vltra aquellas tots los salaris de las sententias ques daran en la Regia Audientia, y de las causas q̄ en aquella se menaran, y los salaris d̄ las sententias arbitrals, los quals segòs forma del capitol onze de la dita Cort de sancta Anna hauien esser del General, sié repartits ygualmèt per terças entre los dits dotze juristas: quant empero en los salaris que ya son depòsats en poder del General per las causas que son ja denútiadas, y no sentenciadas, volem, que la meyrat de dits salaris sien pagats, y restituits p los Deputats del dit General als dits dotze juristas, essent empero primer publicadas las sentècias de ditas causas, y no abàs, repartidors entre los dits dotze juristas ygualmèt, segòs desus es dit: entes empero, y declarat, q̄ p las cosas còtégudas en lo present capitol no sie en res prejudicat, ni mudat en los altres salaris de las altrás personas, ordenats en la dita Cort d̄ sancta Anna, ans aquells reban integrament daqui auant del General, segòs que fins aci han acostumat.

V. PHILIP Princep, y Loſtinent general de Carles, en la primera Cort de Montò, Any M. D. xxxvij. Cap. xxvij.

S 3 PER

no p[er]sona any se acobria del general
PER quant es just, que los treballs ques prenen en la administratio de la justitia siē remunerats, per los respectes sobredits, y altres statuim, y ordenam, que de pecunias del General siē donadas, y pagadas quiscū any a quiscū dels dotze doctōrs dīl Rey al Cōsell, vltra las doscētes liuras, cent liuras, las quals los sien pagadas per terças, del die q̄ la Rey al Audiēcia se cōtinuara en la ciutat de Barcelona en auant, si, e segons las doscentes liuras los son pagadas, y ab las matexas prerogatiuas, y seguretat. *T. com. 8.*

VI. PHILIP en la Cort de Barcelona,

Any M.D. Lxiii. Cap. v.

1504 a cada puertillo fiscal cada any
ATtes q̄ los dos procuradores fiscals de la Regia cort tenen poc salari, perque millor pogan be, y lealmēt exercir son offici, statuim, y ordenam ab approbatio, y consentiment de la present Cort, q̄ sie affegit, e ajustat a cada hu dels dits procuradors fiscals de la Regia cort, y als successors en lurs officis qui per temps seran, vltra del salari que vuy reben, y acostuman de rebre, setanta vuy liuras moneda Barcelonesa, pagadoras per las terças p los Deputats del dit Principat, dels drets de las Generalitats, a si q̄ cada hu de dits procuradors fiscals entre tot haja de salari eēt sinquāta liuras.

VII. LO MATEIX en la Cort de Montso,

Any M.D. Lxxxv. Cap. Lxxxv.

*a. Regent.
mate. salari
mar. vice
nde p. p. p.*
PER quant, anant la Governatio de Cathalunya viceregia, lo Cancellor, y Regent la Rey al Cancellaria de Cathalunya tenē

las matexas obligacions de gastos, y estan promptes a servir, com verament seruexen en tot lo que se offre reix consultar los per lo benefici public, y dit Cancellor en la declaratio de las cōtentions de jurisdicōio entre las corts ecclesiastica, y secular, statuim, y ordenam ab loatio, y approbatio de la present Cort, que als dits Cancellor, y Regent la Cācellaria que vuy son, los corregan, y fels paguen los salaris tot lo temps que la dita Governatio proceira viceregia, com fels paga, quāt nos, o nostre Loctinent general serem en Cathalunya, y en nō nostre, o seu proceira la Rey al Audientia.

VIII. LO MATEIX en dita Cort. Cap. Cxij.

*De q̄ se can. ellos. De la Regent. y los dem. q̄nt
cada hu de los dits dōctōrs cada any*
PER quant, per la incomoditat tant grā q̄ de alguns anys a esta part totas las cosas del viure huma son pujadas en tāt grās preus, q̄ los doctōrs del Rey al Cōsell no es posible tractarse ab lo salari quels es estat cōstituit per constitutions, ab la authoritat que conue als qui estan en tan alt loc, per tāt statuim, y ordenā ab loatio, y approbatio de la present Cort, que als Cāceller, y Regent la Cācellaria de aci al deuant quiscun any per las terças sien affegidas dī las pecunias del General per lurs salaris cēt liuras a quiscū, y als doctōrs del Rey al Cōsell ciuil, es a saber a quiscū dels dī las tres salas cent liuras, demanera que lo Cancellor reba siscentes liuras, y lo Regent siscentes sinquanta, y cada hu dels altres doctōrs sobredits quatrecentes liuras. *lo q̄ se p. p. p. p. p.*

DE la-

DE SALARIS DE SENTENTIAS, PROVISIONS, Y DECRETS. TIT. VIII.

- I. IACME primer en Barcelona,
Any M. CC. Lj.
Cap. vij.

Encara statuim, quels aduocats juren, no rebre salari de alguna causa secular, fins que la causa per diffinitiva sentència sia finida: mas cautio idonea puxan exigir, que apres la sentència diffinitiva lur salari lus sia pagat.

- II. IACME segon, en la primera Cort de Barcelona, Any M. CC.
Lxxxj. Cap. xij.

Algun jutge nostre, o de nostre official, o inquisidor no haja res de alguna enquesta, de aquell contra quis fara: si dons la part quis deffendra, no volia dar testimonis defora lo loc, hont se fa la enquesta en sa deffensio, p los quals a rebre, hi hagues anar personalmēt jutge, o lo inquisidor, e la doncs que puxan pendre tempradament.

- III. PERE terç en la Cort de Perpinya, Any M. CCC. Lj.
Cap. ij.

salari de causa delegada
COM no deja per vna via esser atorgat, ço q per altra es denegat, ordenam, e statuim, q si se esdeuendra a algun veguer, o

balle, o altre qualseuol official ordinari alguna causa per nos, o per altre hauent de aço potestat, esser delegada, o comanada, de la qual, si sens delegatio, o special commissio per dret ordinari conexia, salari rebre no gozaria, de aquest salari per rahon, o per vigor de aquella delegatio, o commissio no gos rebre, o hauer: lo jutge empero, o assessor a aquest official en la dita causa assident puxa, e li sia legut rebre salari moderat.

- III. LO MATEIX en dita Cort
Cap. vij.

salari de decret
PER tal que nos faça excès, en rebre salari de las cosas deus scritas, ordenam, e statuim, que veguer, o balle, jutge ordinari, o assessor, o qualseuol altra persona, a la qual rebre salari de decrets se pertanga, o haja acostumat de pertanyer, per decret lo qual sia interposat sobre cosa valēt cinquanta liuras Barcelonesas, o menys, reba tres sous Barcelonesos, e no mes: e si la valor de cinquanta liuras sobrepujara entro a valor de cent liuras inclusiuament, sine sous reba, e no mes: mas si valor de cent liuras sobrepujara, a qualseuol quantitat puig, deu sous tant solament reba, e no mes: si empero lo decret aquell sobre cosa no hauent certa quantitat, axi com en carta de procuratio, o qualque altra semblant se interposat, en aquell cas, tres sous tant solament per aquell decret esser rebuts volem, e no mes: en los locs pero, en los quals per entreposamēt de decrets, menys, o no res es acostumat esser rebut, sia obseruat, ço que en aquells

en aquells locs es acostumat de fer. Per aço empero no leuam, que nos, o altres hauets poder no puxam fer gratia de las cosas demunt ditas.

V. LO MATEIX en dita Cort.
Cap.viii.

*de distribucio de diner per processos
de finquanta liuras de finquanta liuras*
PER semblant manera ordinam, e statuim, que jutge ordinari, o assessor, o qualque altre official, o jutge ordinari, o delegat, qui conega departio, o distributio de diners, en poder de la cort, o altres per ven de aquella depofats, o secrestats, no puxa rebre per son salari, o treball, sino sis diners per liura de la quantitat la qual distribuira, o esser distribuïda declarara, e decernira, si aquella empero quantitat de diners depofada, o sequestrada finquanta liuras Barcelonetas no sobrepujara: e si aquella quantitat finquanta liuras sobrepujara, en aquell cas, per quiscuna liura reba tres diners, e no mes: axi empero, que lo dit salari Mil sous no sobrepuig, no contrastant vs, en rebre major quantitat de salari que tatxada sie demunt, fins ara obseruat: en los locs empero, hont per las cosas defus ditas menys, o no res es acostumat de rebre, volem esser seruat, ço que en aquells locs fins aci es acotumat esser fet.

VI. LO MATEIX en la Cort de Mòt.
fo, Any M.CCC.Lxiiij.
Cap.v.

*salari de venda de bens, o de distribucio
de processos de clar*
Sper raho de executio, o per altra causa, per cort alguna de

nostres officials venda de bens, o distributio se fara, veguers, balles, o altres officials, assessors, jutges ordinaris, o sauis en dret qui faran fer la dita venda, o distributio, o de consell dels quals se fara tantfolament quatre diners per liura, e lo notari dos diners reban, e no mes: e aço mateix en proces de pau, e de treua, e de sometèt volem esser obseruat, com tots aquests processos de grans quantitats de diners comunament se façan: aço ajustat, que p los dits processos, per raho d'clà, o en altra manera (si doncs nos feya declaratio, compositio, remissio, o executio) alguna cosa no reban: en altres empero processos los dits assessors, jutges, sauis en dret, e encara lecs si jutges seran, e arbitres, e encara arbitradors, o amigables composadors reban per lurs salaris, si la causa fera fins en quantitat de deu liuras, vuyt diners per liura de quiscuna part, de deu liuras fins a finquanta liuras, sis diners per liura de quiscuna part, de finquanta liuras en sus, a quantseuulla munt mes auant, quatre diners per liura d' quiscuna part: axi empero, que finquanta liuras de vna part, encara per los processos primer demunt dits, los salaris de ditas quantitats no puxa sobrepujar en neguna manera: los aduocats empero del seu client, si q sien hu, o molts los aduocats, en los primers processos tantfolament quatre diners per liura entre tots qui de vna part lerà, e en los altres processos segons la distincio de las quantitats vuyt, sis, quatre diners tantfolament puxan rebre, e no mes, axi q las ditas finquanta liuras

liuras lo salari no puxa sobrepujar en neguna manera. E si dos, o molts feren los jutges, arbitres, o arbitradors, o aduocats en vna causa, entre tots del salari de hu siē cōtēts. E si en vn proces, o instātia de diuersas quātittats molts capitols se faran, vn salari tant solament puxan rebre, axi cō si vn capitoll tant solamēt ne era fet. E aço volem, e manam esser fet sots pena de cent morabatins de or per quiscuna vegada que sera fet en cōtrari commetidora, ordinations, cōstitutiōis, o vsanças de alguna ciutat, vila, o loc, o cort, per las quals major salari se deja rebre, o se acostumat, no contrastants en neguna manera. Aquellas empero, per las quals menys, o no res se deu rebre, o es acostumat, romanents en la força, e valor.

VII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xxiiij.

salari proueida de censals morts
COM en sentēcias condemnatorias ques fan en las corts sobre vēdas de cēsals morts, e de violaris, los sauis, e assessors, e jutges consellant, o aquellas donant no hajan longa triga, ne ab treball entendre, o vaccar, cō se faça de volūtat de las parts, ordenā, e statuim, que per donar la dita sentēcia sobre violari, o censal mort de mil sous rēdals, o annuals, mes de deu sous, e sobre mil sous annuals, quātseuol mes puig vltra vint sous, los demunt dits no puxan rebre en neguna manera, sots pena de cent morabatins de or per quiscuna vegada que sera contrastat: e no res menys aquella senten-

tia condemnatoria, si mes ne rebrā, sic irrita, e vana, perço que lo donant, en aço que haura delinquit, sic punit.

VIII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xxviii.

PArraço ordenam, e statuim, q negun jutge ordinari, assessor, o jutge qualseuol altre delegat, per consellar, o pronuntiar absolutio, o condemnatio de algun de lat d crim, alguna cosa rebre no gos en alguna manera.

VIII. LO MATEIX en la quarta Cort
de Barcelona, Any M. CCC.
Lxxxij. Cap. de
Cort iiii.

COM los sauis d la vostra cort, de las sententias que donā en los fets criminals, encara de aquellas que han a dar, o donan per justitia absolutorias als delats innocents, de algun temps en la demanē, e prengan salari dels delats que absolen, e vullan auengades hauer ayutant, o mes, com ne haguera la cort, si fossen culpables, e faessen cōpositio, com pero no dejan res pendre del delat innocēt, que ja injustamēt es estat perseguit, e vexat d presons, e de mēssions, q placia a vos senyor prouoir, que de sententias ques donan per justitia absolutorias als delats qui no son culpables, no gozen res demanar, ne pendre, com en neguna cort nos faça, nis deja fer. Plau al senyor Rey.

Ferran

X. FERRANDO primer en la Cort
de Barcelona, Any M. CCCC.

xiiij. Cap. xiiij.

LOS salaris de tots jutges, re-
ladors, arbitres, e dels altres d'
tot lo Principat de Cathalu-
nya, als quals p la cognitio, relatio, o
noscio a ells de dret, cōfuetut, o co-
stuma rebre es legut, quāt es a la pri-
mera causa, o instātia, per la quātitat
en la demanda cōtenguda a tres di-
ners per liura, e quant a la segona, e
terça causas, o instantias de supplica-
tio, o appellatio, a dos diners per liu-
ra, per la dita quantitat tant solamēt,
de, e entre ab dues parts haueadoras,
ab la present perpetual constitutio,
de assentimēt, e approbatio de la di-
ta cort moderam: axi que lo salari
de algu dels defusdits en la dita pri-
mera causa, o instātia, quantitat de
setanta sine liuras, e en la segona, e
terça causas, o instantias de supplica-
tio, o appellatio, quantitat de sinquā-
ra liuras, de qualseuulla quantitat sie
la dita demāda, no sobrepuig en al-
guna manera: a ço ajustat, que fetas
del dit salari a qualseuol quātitat pu-
jant quatre eguals parts, la vna en la
cōtestatio del plet, o en lo acte que
per ella es haut, la segona publicats
los testimonis, e las duas altrs final-
ment dada la sententia, o si per las
parts estara q nos do, passat lo tēps
qui per dret es atorgat, que la instan-
tia perefca, e no en altra manera, sie
pagadas: axi empero, que aquellas
derreras duas parts de salari, quant
fera en punt de fer la relatio, o de
dar la sententia, abans de fer, o dar
aquella, sien de posadas en loc segur

o, de aquellas en lo dit temps paga-
doras sie prestada y donea cautio,
de la qual aquella qui serā degudas,
se deja tenir per content. E los aduo-
cats de quiscuna de las ditas parts
exegescan en la dita primera causa,
o instātia tres diners, e en la segona,
e terça causas, o instācias de sup-
plicatio, o appellatio dos diners per
liura, de la part que deffendran, e no-
mes auant: lo qual salari de vna part
exhigit, en la dita primera instātia
trēta set liuras deu sous, e en la segona,
e terça instantias defusditas vint
y sine liuras, de qualseuol quantitat
sie la demanda, no sobrepuig en al-
guna forma. Los jutges empero, o
consellers de alguna causa de execu-
tio de qualseuol sententia donada,
per lur salari, e treball de la sentētia,
o consell que darā sobre la dita cau-
sa de executio en qualseuol forma, o
manera, entre ab duas las parts mes
auāt de vna terça del salari de la pri-
mera causa, e los aduocats d'las parts,
mes auāt de la meytat de la dita ter-
ça de la part que deffendran, no go-
zen demanar, ne pendre en alguna
manera. E si algū dels dits jutges, re-
ladors, arbitres, aduocats, o dels al-
tres defusdits demanaran, e rebran
lo salari qui de alguna de las ditas
causas los pertanyara, vltra la tatxa
defusdita, en tal cas, aquell qui lo dit
salari contra la present constitutio
hauria exhigit, o rebut, encontinent
sie tengut restituir aquell en doble
a la part daquí aquell hauria exhi-
git, o rebut, per lo qual salari li puxa
esser feta executio prompta, sens al-
guna solemnitat de dret, per lo of-
ficial de la ciutat, vila, castell, o loc
hont

*Salari de Jutges
de Executio*

hont lo dit jutge, relador, o altres dels defusdits lo dit salari indegut hauria rebut, o exhigit, e vltra la dita pena, q̄ de tot exercici, e vs d̄ son offici per spay de vn any complit se priuat, sens alguna gratia, o remissio: entenē empero, e declaram la dita cort approbat, quels defusdits en las causas de alguna graduatio faedora entre creedors de alguna heretat, proprietat, o quantitat de diners, si la dita heretat, proprietat, o quantitat de diners la qual feta graduatio se haura distribuir entre los dits creedors, no bastara, o no pujara en summa a totas las quantitats en las demandas que sobre aquella heretat, proprietat, o quantitat seran fetas, per tots los dits creedors, que en tal cas, los dits salaris se hãja comptar, tatxar, e exhigit, segons dit es, de tanta quantitat com valra, o sera la cosa que entre los dits creedors se haura a distribuir, e no pas de las quantitats que en cascuna de las ditas demandas seran contingudas, lo qual salari haja esser compartit a calcū credor a sou, e liura, prorata de la quantitat que la demãda de aquell cõtindra, e no en altra manera.

XI. FERRANDO segon en la primera Cort d̄ Barcelona, Any M. CCCC. Lxxj. Cap. iiii.

COM souint se esdeuinga, que donãse moltes declaracions, o interlocutorias en vna causa, los jutges prenē per quiscuna vna terga, en axi, que apres no resta per pagar cosa alguna per la sentēcia dif-

finitiu, e a voltas se sdeue, q̄ los primitius jutges qui hã rebuts dits salaris, apres per mo rt, p absentia, o per suspitas, o aliàs son remoguts, e no podē entreuenir en dita causa, e axi lo qui es posat en loc de ells, no te salari algu, pera declarar la diffinitiu sententia, perço proueim, que en qual seuol causa, per moltes declaracions quey haja ans de la diffinitiu sentēcia, no puga esser pres mes auãt de vna terga, del salari degut per la sententia diffinitiu: e si lo contrari era fet, que haja a restituir aquell, cō a indegudament rebut, romanēt hi totstems dues terças per la sententia diffinitiu. En totas las altrs cosas romanēts las cōstituciones disponents dels dits salaris saluas, e illefas.

XII. LO MATEIX en la segona Cort de Barcelona, Any M. CCCC. Lxxxij. Cap. xj.

MES volem, que tots los salaris de las causas de la Audiencia, e Cōsell Reyal, o del Por tant veus de Governador, no hauēt Loctinent en Cathalunya, juxta la forma, e tatxa de las constituciones, sien del General, e aquells sien exhigits, e rebuts per persona per los Deputats en aço de diputadora: e q̄ la sententia nos puga publicar, fins lo salari se deposat: e volem que per exaetio dels dits salaris se façã prōptas, e expeditas executiōs, en tal cas acostumadas: e si differēcias exiran sobre las pagas dels dits salaris, aqullas hãja esser determenadas per dit Cōsell, seruadas las cōstituciones de Cathalunya. E per semblantment orde

*quin salari se de
per la sententia
difinitiu, e de quanta
salari: e quanta?*

*la sententia nos
fins lo salari?*

nam

nam, que si apres que las causas serã introduidas en la dita Audientia, o Confell, se fermara compromis de aquellas en algu dels Presidets, o del dit confell, qui en ditas causas pronunciasen sententias arbitrals, q los salaris de las ditas sententias arbitrals sien del General.

XIII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. L.

DEclarant, e moderant los salaris del jutges de reclams, e altres jutges de executiõs de censals, e violaris, o de scripturas de terç, statuim, e ordenam ab approbatio de la present cort, que si cõtra algu sera posat reclã, e lo deutor no posara rahons, e no haura contradicció en la executio, los dits jutges dels reclams per executions de las pensions dels censals, o violaris no hajan salari: e si rahons seran posadas, en las quals los dits jutges hauran declarat la executio faedora preitada cautio, hajã los dits jutges vna terça tantfolament de tot lo salari, e si declaran simplement la executio esser faedora, hajan tot lo salari, segons es acostumat: e si serã fetas oppositions en causas algunas de executio, lo creditor instant dita executio no haja pagar salari, sino de la quantitat de que ell instara la executio: e si salari se haura pagar de dita quantitat de ques façan la oppositio, o oppositions, aquell hajan a pagar los dits oppofants.

XIII. LO MATEIX en la tercera Cort
de Barcelona, Any M.D. iij.
Cap. xxiiij.

salaris
MES auant statuim, y ordenã ab approbatio, e consentiment de la present cort, que quat als salaris dels assessor dels Governadors, axi de Cathalunya, com de Rossello, e Cerdanya, e altres jutges del present Principat, e Cotats de Rossello, e Cerdanya, sie seruada la forma seguent, ço es, q de las causas que serã fins en deu liuras, hajan dos sous per liura, e de deu fins en cinquata liuras vn sou per liura, e de cinquanta liuras en amunt no puga hauer mes auat de sis diners per liura: axi empero, que no puga excedir lo salari de alguna causa mes auant de setanta cinc liuras. *liga. e. r. a. p. m. i. a. m. 177. p. 2.*

XV. LO MATEIX en la Cort de
Montso, Any M.D. x.
Cap. xxxxvj.

COM de poc temps ençã se sie introduit en la ciutat de Gerona, e en algunas altrs parts, que lo jutge ordinari, o assessor exigia cinc sous per aconsellar lo officia, per metre, o traure de la preso los delats, statuim, e ordenam, que de aqui auant per aconsellar de metre, o traure algu de la preso, no sie res exhigit p algun jutge, o assessor.

XVI. GERMANA Confort, y Loã.
nẽr general de Ferrando segõ,
en la Cort de Montso, Any
M.D. xij. Cap. iij.

salari en la Audiencia de Gerona en la de segon y en la de Montso en la de segon
Stauim, y ordenã, que los Deputats del General de Cathalunya reban de aqui auant per vn ministre de la casa de la Deputatio per ells

per ells diputador tots los salaris de las ditas sentències, e causas, y de aquils tingan còpte sparts, y de tres en tres mesos paguen, y compartescan aquils igualment entre los dits dotze juristas, sens deductio, o defalcatio alguna: entes, y declarat, que si las sentències no eren publicadas, e los salaris altrament no eren guanyats, q los dits salaris romanga depòsats en poder del dit General, e no sien donats als dits dotze juristas, fins tro, e tant, que las ditas sentències sien publicadas, o altrament los salaris fossen guanyats, segons forma de las constitutions de Catalunya. *lige i. cap. v.*

XVII. LA MATEIXA en dita Cort

Cap. v.

PER quant se poria esdeuenir, que sobre la taxa dels salaris de las causas de la Audientia, en las quals nos demanara quantitat certa, occorrieran algunas diferencias, volem, e ordenam, que aquellas hajan esser determinadas summaria ment, y expedita, dins vuyt dies, per lo senyor Rey, o son Loctinent general, a consell de dos juristas per ell elegidors, a alguna de las parts no suspitosos, e que no sié del Royal Consell, e lo mateix sie servat, com se tractara de causas de vniuersitats, o de priuilegis, hauent los salaris de tals causas per arbitraris. *lige i. cap. v.*

XVIII. CARLES en la Cort de Barce-

lona, Any M. D. xx.

Cap. vi.

COM per la còstitutio feta en las darreras Corts de Montso, capitol v. començant.

Per quant se poria esdeuenir, &c. sic estada donada certa forma, sobre lo taxar, e moderar los salaris en las causas en que nos demana certa quantitat, e altras en la dita constitutio conten- gudas, la qual constitutio fins aci no es estada effectuada, e perque de aci auant nos pogan seguir altercations sobre dits salaris, statuim, y ordena la dita cort approbant, que si los Deputats, e oidors de comptes se troba- ran en la ciutat, vila, o loc hont se celebrara la Audiència, q los dits Deputats, e oidors dins tres dies còpta- dors apres que lo relador de la causa los haura fet notificar, hajan a fer la dita taxa, los quals tres dies pas- sats, si per los dits Deputats, e oidors no seran taxats, se haja a fer la dita taxa segons forma de la dita con- stitutio, e aço quant als salaris dels doctores del Royal Consell: e si los dits Deputats, e oidors no eren en lo dit loc hont se celebrara la Audiència, sie seruada la dita constitutio.

XVIII. LO MATEIX en la quarta Cort de Montso, Any M. D. xxxij.

Cap. xxvij.

Stauim, y ordenam, que en las Audientias Reyals, y dels Portant veus de general Gouerna- dor en lo Principat d Catalunya, y Còtats de Rossello, y Cerdanya, Mestre rational, Balle general, Procura- dors Reyals, y en altras qualse- uol corts, y còsistoris nos pugà ex- higir salaris de jutges, ni d'aduo- cat.

T ni de

ni de procuradors fiscals per la part que tocaria a pagar al fisc, de la part que pledejara ab lo dit fisc, encaraq̄ en fauor del dit fisc fos declarat, sino en cas, que la part que pledejas ab lo fisc fos cõdemnada en despesas.

XX. LO MATEIX en dita Cort
Cap. Lvi.

STatuim mesauant, y ordenam, que lo Procurador Rey al dels Comrats de Rossello, y Cerdanya, y lo jutge, y aduocat, y procurador fiscal de la cort no pogan demanar, ni exhigir salaris alguns, per via directa, o indirecta, de sententias, o prouisions de las causas en que sera declarat contra lo dit procurador fiscal, y en las altrás, sino tant quant los es permes per cõstitutions de Cathalunya, y no altrament, fots pena de priuatio de lurs officis, incorredora ipso facto, sens altra declaratio.

XXI. PHILIP Princep, y Lo chifinẽt general de Carles, en la primera Cort de Montsó, Any M.D. xxxvij.
Cap. xxv.

Al instant a las cõstitutions sobre aço disposants statuim, e ordenã, que los salaris deposats pera las sententias diffinitiuas nos pugã liurar, ni esser repartits, sino que los Deputats tingan albara, o certificatoria escrita, o fotescrita del Canceller, Vicicanceller, o Regent la Cancelleria, y en son cas del assessor del Portant veus de Gouver-

nador, que la sententia es publicada. *3. anys. 10. dies. 10.*

XXII. LO MATEIX en dita Cort
lege. a. 15. p. 100. Cap. xxviii.
6. anys. 10. dies. 10.

PER que es considerat, que axi conuindrie pera la expeditio de la justitia, q̄ los salaris dels intermedis, o prouisions interlocutorias nos pogan rebre, sino al tẽps ques rebra lo restãt salari de la sententia diffinitiuã, statuim, e ordenã, que se haja de posar en la taula de la ciutat de Barcelona, y en lo rebre de aquell sie seruada la forma, del q̄ es dit en lo salari de la sententia diffinitiuã. Si empero las parts serã cõcertadas, y tãbe si per temps de tres anys haurã dextat la prosecutio de la causa, en dits casos, y qualseuol de aqueis pogan rebre dits salaris dels intermedis, feta certificatoria cl dita concordia, o que la instãtia per dit temps sie estada lexada.

XXIII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xxx.

10. anys. 10. dies. 10.
PER quant los jutges de la Rota diffinitiuament se referuaia major deslberatio sobre alguns caps, statuim, e ordenam, que en dit cas hajan de dextar vna terça de las tres terças pera la explicatio de major deslberatio, a si que no pogan hauer de vna causa per salari sino tres terças, conforme a las constitutiõs sobre aço disposants, y en cas se referuen liquidatio, que hajan vna terça de salari, vltra de las tres terças. *lege. a. 15. p. 100. p. 44.*

LOMA

XXIII.

LO MATEIX en dita Cort
Cap. Lxviij.

Salarij del pobre que se ha de pagar per la causa que se ha de pagar.
Ates que per constitutions de Cathalunya es ordenat, que los pobres no sien téguts en deposar lo salari de las causas, y guanyant la causa los pobres, segons orde de ditas constitutions han de pagar lo salari, y perque la experientia monstra, que may, o tart se recorda algu, guanyada la causa, pagar lo que es obligat, perço statum, y ordenam, que los Deputats del General fagan exhigir per los officials, y porters qui van per la terra per exhigir lo dret del General, los salaris de las sentècias que los pobres hauran guanyat, en lo temps juxta forma d'la cautio, sens despesas del General, ni dels pobres, sino tant solament sent. pagar als dits pobres las dietas que lo porter, o official executant vaccara, y estara sent la executio, a pres se fera presentat en lo loc a hont lo pobre a qui haura de fer tal executio habitara, y apres seran dits salaris exhigits, dits Deputats los hajà de girar, o ferne còpte als doctores de la Audiència, en la forma acostumada, y vltra que en aço noy haura d'ay del General, sera fer benefici als de la Royal Audientia, per los molts treballs que en fer justitia sostenen.

XXV. PHILIP en la Cort de Barcelona, Any M. D. Lxiiij.
Cap. xxvij.

Abloatio, y approbatio de la present Cort statum, y ordenam, q los salaris dels jutges ordinaris del present Principat

de Cathalunya, y Comtats de Rossello y Cerdanya se hajan a depositar en poder del depositari, o clauari de la ciutat, o vila hont se tractara la causa, lo qual lo haja a tenir sens salari, ni capsou, y lo jutge no puga leuar dit deposit, fins haja sententiat en la causa: y en la vila de Perpinya se hajà a depositar en la taula de dita vila, y lo mateix se haja de seruar en los diners q proceiran de vendas d' bès, per distribuire entre creadors.

XXVI. LO MATEIX en la Cort de Mòsto, Any M. D. Lxxxv.
Cap. xxxviij.

Salari de vot. guida de pagar.
COM sie fora de tota raho, y justitia, que per ser los jutges ignorants, las parts sien vexadas en mes despesas, y salaris, dels q per constitutio esta disposat, y se sie vist per experiència, que moltes voltes alguns jutges, axi de corts Reys, com de Barons, sens esserne requerits per alguna de las parts, per descarrec de iurs consentias, y per supplir a lur ignoràcia, no volen proueir, o sententiar en algunas causas, sens vot, y parer de algu jurista, y fan pagar lo salari dels votats a las parts, vltra del q a ell li còpeteix, desijant prouoir a semblats abusos, statum, y ordena ab consentimēt y approbatio de la present Cort, q los jutges qui volrà fer votar los processos de las causas q deuant de ells se aportarà, si de tal vot no seran requèits per alguna de las parts, hajà de pagar los dits vots, del salari quels pertay per la decisió de aquila causa, sens poderne rebre alguna cosa de las parts.

T 2 DE

DE S A L A R I S D E
S C R I P T V R A S I V D I -
C I A L S . T I T . V I I I .

- I. P E R E terç en la Cort de Mont-
so, Any M. CCC. Lxiiij.
Cap. xviiij.

LOS notaris , o
scriuans de la
cort nostra , o
del Primogenit
nostre, o del ge-
neral Procura-
dor, o Gouverna-
dor, o de son Portant veus, o de pro-
curador del Ducat de Gerona , del
Comtat de Ceruera, o del Ballage-
general de Cathalunya, o los jurats de
aquells notaris, o scriuans , o substi-
tuts, per cascuna carta del proces ori-
ginal de menor forma tres diners, e
de major forma sine diners de cas-
cuna part, per carta de traslat de me-
nor forma tres diners, e de major
forma sine diners de vna part tant-
solament puxan rebre: per appella-
tiõs empero presentar, e manamets
en letras appolar, per scriure, e di-
star aquellas letras, o cartas, o proui-
siõs , com ja certa quitatio hajan, al-
guna cosa no rebā en nenguna ma-
nera: e en letras, o cartas clausura al-
guna no apposen, si dõcs aço la part
nou requiria, e , o volia, e lauors sa-
lari vltra doscets sous no puxā ree-
bre, o hauer: los quals doscents sous
segõs lur treball, o la qualitat del ne-
goci justament, e equal arbitrar, e cõ
pensar rahonablement si tenguts: e
si mal ho haurā arbitrat, per lo Cā-
celler, o Vicicanceller, o lurs loci-

nets, o per los assessors dels ditz Por-
tar veus, o de procurador, o d'alle,
a stament degut de reudit: e si algũs
notaris, o scriuans dels demutdits a-
questas tatxacions no seruaran, sien
ipso iure infames, e de lurs officis, e
tabellionat, e de la nostra cort, e
merce en per totstẽps siẽ priuats.

- II. F E R R A N D O primer en la Cort de
Barcelona, Any M. CCCC. xiiij.
Cap. viiiij.

ALS scriuans de la nostra cort,
e del Governador general
dels Regnes, e terras a nostra
Senyoria sotmesos, e dels Portants
veus de aquell, e als altres qualseuol
notaris, e scriuans, qui en lo Principat
de Cathalunya en las causas sonaju-
stats, totalmẽt ab aquesta perpetual
cõstitutio prohibim, q la meytat de
la quãtitat q es dada per salari als re-
ladors, o jutges qualseuol, no gozen
rebre, o de las parts exhibir, mas q
siẽ cõtets del salari, lo qual per scrip-
turas es tatxat per cõstitutions, e a-
q̃lis qui lo contrari faran, ipso facto
siẽ per tots temps priuats del officio,
e hajā restituir, e tornar a la part, tot
ço, e quant hauran rebut cõtra la te-
nor de la present constitutio.

- III. I O A N Rey de Navarra Lo q̃inẽt ge-
neral de Alfons quart son germa
en la Cort de Barcelona, Any
M. CCCC. Lvi. Cap. v.

COM siẽ molt deuia de raho,
e justitia, algu siẽ punit abans
q siẽ vist hauer culpa, proue-
hints als abusos en lo passat en cõtra-
ri fets, ab approbatio, e cõsentiment
de la present Cort statuim, sancim, e
ordenā

ordenā, q̄ de aqui auant, per qualseuulla proces d̄ regalia no puga esser fet penyoramēt, o executio alguna, per salaris, peatges, treballs, despesas, o mesios, en las casas, o bens de personas de algu, o alguns, contra lo qual, o los quals sie fet, os faça algu dels dits processos de regalia, fins sie ab sententia condemnat, o sie proceit acte, qui per final condemnatio es hagut en los processos, en los quals segons lur forma de proceir sententia donar no se acostuma, o sie feta compositio ab la cort, o auinença, o trāfactio ab la part, encara que per virtut, o causa dels dits processos sie trames fora la cort als locs, o habitations de aquells, o altra qualseuol causa, de citations, inuentaris, presons de personas, o altre qualseuulla article, necessitat, o occurrentia dels dits processos: e si lo contrari per qualseuol official, o ministre fera fet, o attentat, sie hagut per priuada persona, e no li sie en res obeit: e no resmenys sie punit de pena de finccents florins, guanyadors quant a la meytat al senyor Rey, e l'altra meytat a la part lesa: e en cas, q̄ eistāt la ordinatio sobredita, sie loc a exactio, o paga dels dits salaris, o peatges, statuiem, e ordenam, que no puga esser exhigit, ne pres per los dits salaris, o peatges, sino en la forma seguent, ço es, q̄ lo principal executor en los dits processos assignat haja solamēt vint sous, e lo assessor, si algu ni haura, dotze sous, lo scriua vuyt sous, e los porters, missatges, o verguetas quiscū sine sous, per quiscū jorn, vertaderamēt, e sens frau se demostrara, p̄ causa dels dits proces

fos serā anats, e hauran vaccat, e pus auant sots qualseuulla manera, o color no pugā exhigit, ne hauer: e si lo contrari fera per qualseuol attentat, sie tengut a restituir al doble, tot ço que mes auant exhigit, o pres haura, a la part de qui sera exhigit, o pres, encara sie punit per semblant pena, com demunt es statuit, e ordenat.

III. FERRANDO segon en la segona Cort d̄ Barcelona, Any M.CCCC.

Lxxxij. Cap. xxxvj.

Salari del notari dels Jutges del proces, o trasllat

Reuocant qualseuol abusos, e desordens fins aci per los scriuās fets, proueim, statuiem, e ordenam ab cōsentiment, e approbatio de la present Cort, que los scriuans de manamēt dels processos originals de forma major hajā deu diners per fulla, e dels trasllats, o copias sine diners per fulla, e del proces original de forma menor hajan sis diners per fulla, e dels trasllats, o copias tres diners p̄ fulla, e no mes, segós es ja dispoſat per la cōstitutio del Rey en Pere, comēçāt, *Los notaris, etc.* la qual volem en totas cosas sie obseruada: e q̄ en calcuna pagina de carta d̄ full d̄ proces major haja vint y sis lineas integras, e no menys, e vuyt dictions, o mots en calcuna linea, e no mēys, e en los actes de forma menor quinze lineas integras, e no mēys, e quatre, o sine dictions, o mots en calcuna linea, e no mēys: e q̄ si dits scriuās cōtrasarā a las cosas demūtditas, incorregā en las penas en las cōstitutions contengudas, de las quals se haja fer juy sumariamēt per lo President, ab lo dit consell.

T 3 Lo ma-

*Las lineas, mas
de auer en cada
proces de qual
forma o full
Trasllat, etc.*

V. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xxxij.

MES auât prouieint a excessus salaris, que per los scriuans de manament, e secretaris algunas vegadas son presos, sta tuim, e ordenâ, que en los salaris, tât de publicar, e cloure las sententias, quât encara de las prouisions ordinarias de iustitia, e extraordinarias, e de letras closas, e altres actes, sien seruadas las cõstitutions de Cathalunya, e ordinations per predecessors nostres, e per nos fetas.

VI. CARLES en la segona Cort de Môt
so, Any M. D. xxxiij.
Cap. vi.

STatuim, y ordenam encara, q̄ lo petitioner haja de tenir vna taula, o post en la sala de la preso, en la qual sie notadas, y scritas las tarxas dels salaris, y hauerias, que per ordinations son tarxats als scriuans, y altres officials de la cort, perq̄ los negociants per ignorantia no sien extorquits en sobrats salaris.

VII. LO MATEIX en la tercera Cort de
Montso, Any M. D. xxxvij.
Cap. viij.

COM sie vist per experientia, que los scriuâs de la cort Reyal del Portât veus de Gouvernador general en lo Principat d̄ Cathalunya, e Cõtats d̄ Rossello, e Cerdanya han abusat en los salaris prenen dels processos de las enquestas, contrauenints a la pragmatica feta per lo Rey en Pere terç, en Barcelo-

na a xiiij. de Dezebren del any M. CCC. xxxx. ab la qual es proueit, q̄ los scriuâs no podê hauer dels processos de ditas enquestas, sino lo q̄ han los scriuâs de las corts dels ordinaris de aquell loc hont se trobaran, perço statuim, e ordenam, q̄ dita pragmatica sie obseruada, remoguts qualseuol abusos fins aci fets.

VIII. LO MATEIX en la quarta Cort
de Montso, Any M. D. xxxij.
Cap. xxxv.

MES auant statuim, y ordenâ, que de aqui al deuant algûs senyors d̄ las scriuanias dels ordinaris Reyal's del Principat de Cathalunya, y Cõtats de Rossello, y Cerdanya, ni lurs arrendadors, ni los scriuans qui en ellas scriuen, no gozen, ni pugan exhigir, ni pendre de algu dels litigâts, ni de altres personas, per raho de las scripturas, y processos q̄ en ditas scriuanias se fâ, mes salari del q̄ los es permes per cõstitutiõs de Cathalunya, y tarxas de cascuna de las ditas scriuanias, sots pena de vint y cinc liuras Barcelone sas per quiscu, y per cascuna vegada que sera contrafet, la qual pena sie guanyada la meytat a aquell de qui sera estat exhigit lo dit immoderat salari, e l'altra meytat al official qui fara la executio: e q̄ los jutges d̄ taula, encontinent q̄ haurâ fetas las tres cridas q̄ acostuman fer en lo introit d̄ lur offici, de lur propria authoritat hajâ d̄ inquirir sobre las ditas cosas, y q̄ los qui trobaran esser culpables hajâ a punir en lo modo demundit: e los dits jutges de taula, en lo introit

introit de lur offici ne hájá de pre-
star sagrument, y homenatge, com
fan de las altrás cosas.

VIII. PHILIP Princep, y Loñinent gene-
ral de Carles, en la primera Cort
de Mõto, Any M. D. xxxvij.
Cap. Lxvij.

PER quant los notaris de Ge-
rona, y tambe de altrás vegue-
rias, en las causas aportan per
cõmissiõs Apostolicas, o appella-
tiõs, o aliàs, cõptan per fulla del pro-
ces se fa en lur poder sis diners per
fulla, y quatre de trãslat, cõtra la ta-
xa Reyál, q̃ es quatre diners per fulla
de original, y dos de trãslat, y de pro-
ductes del proces primitiu sine di-
ners y malla per fulla per custo-
dia, y en la Audientia Reyál no pre-
nan sino vn diner y malla, de que
molts vegadas se produexen pro-
cessos de la causa primitiua de mil
fullas, y axi sens treball exigexen, y
extorquexẽ molts grans salaris, per
ço statuim, e ordenam, que ningun
scriua, o notari de proces algu se
aport, o deuât jutge d̃ appells, o de-
uât cõmissari Apostolic en virtut d̃
appellatio, o appellatiõs q̃ no pugã
exhigir de las productas dels actes
primitius per custodia sino vn di-
ner y malla per fulla, cõ se serua en
la Reyál Audientia, y del proces se
fa deuant ells sino la dita taxa Re-
yal, y sera remediar grans extortiõs
dels pobres pledejants.

X. PHILIP en la Cort de Mont-
so, Any M. D. Lxxxv.
Cap. xvj.

PER refrenar la desordenada
cõdicia dels scriuãs, los quals
no han dubtat, ni dubtan de
exhigir de las parts ignorats mes sa-
laris de lurs scripturas judiciales, del
q̃ estan taxadas per cõstituciõs de
Cathalunya, cõtra la expresa dispo-
sitiõ de la cõstitutio feta per lo Sere-
nissim senyor Rey dõ Ferrando se-
gon, en la segona cort de Barcelona
capitol xxxx, statuim, y ordenam
ab approbatio, y cõsentiment de la
preset Cort, q̃ en quiscuna scriuania
de las corts ordinarias dels presents
Principat, y Cõtats, y en la casa de la
ciutat, o vila, en loc q̃ publicamẽt se
puga veure, y legir, se posada a des-
pelas del senyor de la scriuania, vna
taula de tots los salaris, axi de letras
requisitorias vulgarmẽt ditas de fa-
digas, com de altrás scripturas judi-
cials de causas majors, y menors, q̃
conforme a constituciõs de Catha-
lunya tenen obligatio de pagar las
parts litigants, com ja per nos fons
pueit en las corts del any M. D. Lijj.
cap. de cort xvij, y q̃ los Cõcellers,
cõsols, paers, o procuradors d̃ qual
seuol ciutat, vila, o loc sien obligats
dins vn mes apres de la cõclusiõ de
las presents Corts, fer instantia, q̃ las
cosas cõtengudas en lo present ca-
pitól se cumplẽ, y que lo scriua qui
rebra de las parts mes salari del q̃
en ditas taulas estara cõtinnuat, cay-
ga en pena de vint y sine liuras per
cascuna vegada, applicadora la mey-
tat al accusador, y l'altra meytat al ve-
guer, o balle a qui se haura recors, y
los senyors d̃ la scriuania q̃ instats p
dits Cõcellers, jurats, paers, y cõsols,
recusara fer ditas taulas, cayga en pe-
na de

T 4 na de

na de cent liuras, applicadoras la meytat al official executant, y laltra meytat al hospital de aquella ciutat, o vila.

XI. LO MATEIX en dita Cort

Cap. Lxi.

*Salari de not. de fells de proceffos orig. real.
en la Cort de Mont. y de la de Girona.*

MES auant statum, y ordenā ab loatio, y approbatio de la present Cort, q los proceffos originals, axi de causas ciuils, cō criminals, de aci auāt sien fets en forma de full complit, y no en quart de full, y en quiscuna pagina haja de hauer, y sien scritas trenta lineas, y en quiscuna linea vuyt dictions, o paraulas, y per quiscuna fulla cōtenint dues paginas, axi complidamēt scritas, y tenint las lineas, y dictions sobreditas sie donat al notari, y scriua per son salari vn rey al del original, y d la copia deuuyt diners per fulla, tenint tambe las mateixas lineas, y dictions, y si noy ere lo complimēt, perda lo notari lo salari de aquella fulla, y aço haja loc tant en los notaris del Rey al Cōsell, com en los notaris Reys dels ordinaris.

DE SALARIS DE DIE-
TAS. TIT. X.

I. IACME segon, en la Cort de Girona, Any M. CCC. xxi.

Cap. xxi.

STatum, e encara ordenam, que algun joue, o procurador de draper, o de algun altre q vaja fora las ciutats, o vilas, o locs, hont lo

creedor sera domiciliat, per demanar los deutes de son senyor, no haja, o puxa hauer, o exhigir per son salari, sino tantfolament dotze diners Barcelonesos per cascun die. E aço sie fet, sis vol aquell joue, o procurador vaja caualcāt, o a peu: e si de qui ne hauia, o rebia mes, quē sie punit.

II. ALFONS terç en la Cort de Montblanc, Any M. CCC. xxxij.

Cap. xxvj.

Approbants lo capitol fet per lo dit senyor Rey pare nostre en la Cort de Girona, lo qual comença. *Statum, e encara ordenam, que algun joue, o procurador de draper, &c.* per tal que los fraus, los quals cōtra lo dit capitol, e son enteniment haueu trobats esser fets, siē esquiuaus, statum, e ordenā, que lo notari qui anira ab lo joue, o procurador, o encara aquell procurador, o joue no puxa rebre sino vn salari en vn die, jatsie que en aquell mateix die en molts locs, e cōtra molts deutors haja protestat, e aço entenē deure esser seruat en las veguerias, en las quals procuradors d drapers, o daltres per protestar, o per deutes a cobrar, fins ara son acostumats de anar.

III. FERRANDO segō en la segona Cort de Barcelona, Any M. CCCC.

Lxxxixij. Cap. Lviij.

Repellint, e de tot extirpant alguns abusos, per algutzirs, e scriuans, e altres officials fets, e comesos en la exactio de lurs salaris, e dietas,

dietas, confirmant la constitutio del Serenissim Rey don Alfons oncle, e predecessor nostre, comecāt, *Com se cosa molt deuiant a raho, &c.* e en aquella añadint, e ajustāt statuim, e ordenā, que ans de la cōdemnatio dels delats no se feta exactio, ni executio de salaris: e com moltes voltas dits algutzirs, e altres, anāt en algūs locs per diuerfos negocis, fan pagar a cascu contra qui van, integramet to tas las dietas, perço statuim, que per vna dieta no pugā hauer mes de vn salari, ans entre tots los negocis que portan, se hajan a compartir las dietas, e salaris.

IIII. LO MATEIX en la tercera Cort de Barcelona, Any M. D. iij,

Cap. xvi.

Salari de dietas dels Reladors de la Cort
COM no se ordenat per cōstitutio, lo salari que los reladors del nostre Rey al Consell han de hauer de las dietas de las anadas de visuras, perço ordenam, e statuim ab approbatio, e consentimēt de la present Cort, que los dits reladors no pугan exigir per dieta de ditas visuras mes auant de vint y quatre sous, attes que reben lo salari ordinari de lurs officis.

V. LO MATEIX en la Cort de Montso, Any M. D. x.

Cap. xxi.

Salari de dietas de reladors dels Officis del go uernador
Confirmant la cōstitutio feta per lo Rey don Alfons quart oncle nostre en la Cort comecada en Barcelona vulgarment dita dels cēsals, en lo capitol xxj. co-

mençant. *Mes com moltas vegades, &c.*
 e a aquella anyadint statuim, e ordenā, que los assessoris dels Portants veus de Governador, axi del Principat de Cathalunya, com dels Cōtats de Rossello, e Cerdanya, no pугan hauer per salari de dietas de visuras, sino quinze sous per quiscun die, reuocant qualleuol abusos fets en contrari. *vide infra cap. xxiij. anno 1599.*

VI. CARLES en la quarta Cort de Montso, Any M. D. xxxij.

Cap. xxx.

Salari de dietas del Balle general, y de sa família

VOlent obuiar a la exactio de immoderats salaris de dietas, statuim, y ordenam, que lo Balle general, y son loctinēt general, e ministres de son officio no pугan rebre per dieta mes salari, que reben los Portants veus de Governador general de Cathalunya, y los ministres de sa cort: los loctinents empero de dit Balle general de altres estacions fora de Barcelona no pугan rebre per dieta sino la meytat del salari del dit Balle general.

VII. PHILIP en la Cort de Barcelona, Any M. D. Lxiiij.

Cap. xxvj.

Salari de dietas de nota y porters

PER quāt los salaris de las dietas dels notaris Reyals son per cōstitutio de Cathalunya taxats tantfolament a raho de vuyt sous per dieta, y dels porters a raho de cinc sous, y de grā temps en sa no volen anar defora, si nols crexē lurs salaris, diēt que dita taxa nols basta pera lur sustentatio, y sobre aço se

T s moguen

3. fora la llei
e per lo die lo qual fora la ciutat, o loc exira, deu sous, e part aço, p cada una carta de major forma quatre diners rebre puxan, e hauer: per aquesta empero tatxatio als vlos, costums, e ordinations dels locs en los quals menys ne es rebut, en alguna cosa no volem esser derogat.

II. LO MATEIX en dita Cort

Cap. xxij.

Salaris de Carras de poyales de

PER cartas despolis, e desposalles, o de matrimoni rebre, dictar, e en forma publica redigir, tots los notaris de la terra nostra sien tenguts seruar en tota manera la tatxatio seguent, q fins a quantitat de mil sous, vltra vuyt sous, e de mil sous fins a dos milia sous, vltra deu sous, e de dos milia sous fins a quatre milia sous, vltra quinze sous, e de quatre milia sous fins a deu milia sous, vltra vint sous, e de deu milia sous fins a vint milia sous, vltra quaranta sous, e de vint milia en sus, a qual seuol quantitat puig, vltra cinquata sous no gozen rebre, e hauer. *de cartas de sales de censals mortis*
Per cartas empero de vendas de censals mortis, e de violaris, e de apocas del preu de aqlls, fins a quantitat de cinquata sous de pëcio annual, vltra vint sous, e d cinquata sous fins a cët sous, vltra trenta sous, e de cët sous fins a doscents sous, vltra quaranta sous, e de doscëts sous fins a sinccëts sous, vltra cinquata sous, e d sinccëts sous fins a mil sous, e quãt seuol mes auant munt, vltra cent sous, los notaris rebre no gozen, ne presumescan: manants a aquells, sots pena de priuatio de officii lur, que en frau de

aquesta cõstitutio, sobre los demutdits censals mortis, e violaris, no facan majors contractes, o mes cartas que no faeran, si la present tatxatio no fos estada feta, e aquesta tatxatio de censals mortis, e de violaris, en las cartas ques fan, e faran de sentëtias, axi judicials, cõ encara arbitrations, o compositions, volem esser obseruada: e si totas aquestas tatxations los dits notaris no seruaran, ipso facto del officii de notaria siẽ priuats: si empero en alguna ciutat, vila, o loc menys eren tatxadas, o menys erẽ acostumadas de rebre, aquells, o aquell dejan seruar, e tenir: e aço no tant solamẽt a las cosas esdeuenidoras, ans a las presents, e passadas, ab q empero las scripturas en forma publica no siẽ redigidas, e a la part liuradas, estẽdre volem, e manam esser estes: vltra empero las cosas demutdits, si per las ditas cosas, o alguna de aquellas los demutdits notaris, o lurs jurats fora lo loc en lo qual estaran, conuendra exir, per cadaun die los notaris dotze sous, e lurs jurats vuyt sous puxan rebre, e hauer, e no mes, sots incorrimment de la pena desus designada.

III. FERRANDO segõ en la segona Cort de Barcelona, Any M.CCCC.

Lxxxiiij. Cap. xxxv.

DE fets subleuar nostres vassals de questions, e plets, que se seguexẽ p causa de salaris de notaris de cõtractes, e scripturas grã temps ha fetas, e no demanadas, o ja pagadas, e per lo grã discurs del temps se podẽ tornar demanar, proceim, statuim, e ab consentiment de la pre-

la present Cort ordenā, que los dits notaris hajan a demanar los salaris dels cōtractes, o scripturas que hauran tretas en forma, e liuradas a la part, dins tres anys, apres seran estas liuradas, e de las altras scripturas, e actes testificats, que no serā liurats en forma a la part, sino sera demanat lo salari a ells per aço pertanyent dins tres anys, passats aquells no pugā demanar salari algu de dits cōtractes, scripturas, e actes, ni de dits salaris se pugā fer juy, si doncs dits notaris, o scriuans no teniē carta, o albara, o sino demanauan las parts ques traguessen en forma.

DE NOTARIS, Y SCRIVANS, Y A QUE SON TENGVTS. TIT. XIII.

- I. IACME segon, en la segona Cort de Barcelona, Any M. CC. Lxxxviii. Cap. xviii.

lo que a de esser en la segona Cort de Barcelona.

Viscun notari, o scriua public, request per algu, sie tēgut de fer totas cartas deuānt nos, o deuānt qualseuol altra persona, de qualque statmēt, dignitat, o condicio sie, per salari competēt, sens inhibicio, o empaxament nostre, e dels nostres, e de qualseuol altre, en altra manera, que ipso facto sie priuat del offici per tots temps, si doncs las ditas cartas no eren en perjudici, o dā del General de Cathalunya: e si penali era imposada de fet, que

no li pogues esser demandada: e encara q̄ haja a posar en la si de la protestatio, tot ço que aquell cōtra quis fara respondra, o dira dins spay de dos dies complits, si aquells volra lo relponet, apres que sera feta la protestatio, e si nou feya, que perdes lo offici, e passats los dits dos dies, lo dit scriua pugā fer la carta, e que no haja sperar resposta, pus que no sie feta dins aquells dos dies.

- II. ALFONS terç en la Cort de Montblanc, Any M. CCC. xxxiiij.

Cap. xxxj.

estat a de tenir qual se vol neg, y aliter requisi

NEgu de aqui auāt sie creat notari, o a offici de notaria sie admes, sino sera sufficient en scientia, e costums, e haja complida edat de vint y quatre anys.

- III. PERE terç en la Cort de Perpinya, Any M. CCC. Lj. Cap. v.

ORdenam encara, que si a algū notari, ço es de art de notaria en alguna ciutat, o vila, o qualque altra vñant, se esdeuēdra de offici de vegueria, o de ballia, o de qualque altre offici de jurisdictio esser proueit, aytal notari haja a cessar de vñar de offici d la sua notaria, aytant com tendra lo offici demut: aço proueit, quel ordinari de aquell loc, o aquell mateix notari, si lo offici ordinari de aquell loc a ell sera acomanat, ans que del offici a ell comanat puxa vñar, a algun ido neo notari de aquell loc lo compliment, o perfectio, o clausura de las cartas

cartas per aquell notari rebudas comanar sie tengut.

III. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xviiiij.

*hija mior
p. 10. 137.
de l'inf.*
A Occorrer a la defidia que en los notaris, e tabelliós fins aci es estada, volē, statum, e manam, que qualseuol notari, o scriua qui la ferma de alguna carta rebra, scriga, o scriure faça en los capbreus, o libres de notas la nota de la dita carta largamēt ordenada, e per cōsequencia de letras dictada, axi que en aquella nota no sie alguna abreuiatura, que per la paraula *eccetera* fins así es acostumada esser feta, la qual nota certament scriure, o fer scriure sie tingut dins dos mesos apres la ferma de tots los cōtraents, e dels altres qui aqlla carta hajā a fer-mar entreposada comptadors, aqlls empero contraents als dits notaris pagants la meytat del salari, de, e per aquella carta a ells pertanyent: si empero aquella carta, o cōtracte, sobre la qual aquella carta sera rebuda, a coneguda de saui, o de altra persona haura esser dictada, en aqll cas, lo temps de dos mesos, a prop que aquella conexensa sera entreposada, comēç a correr, e no abās: e aço mateix en testaments volē esser obseruat: lo terme empero de dos mesos, apres la publicatio dels testaments, la qual apres la mort dels testāts deuant lurs amics se acostuma esser feta, e requesta daquen per aquell daqui es interes subseguida, començ a correr, e no abans: si peruentura lo testador en sa vida requeria, lo te-

stament seu en nota del capbreu, o del libre de las notas esser redigit, o scrit, aço lo notari dins dos mesos del tēps de la dita requesta sens tot mija següents sie tengut fer, aquell empero testador pagant la meytat del salari del testament a aquell notari: en los locs empero, hont ja es estat, e es ordenat, quels notaris hajā los testamēts en las notas dels capbreus redigit, sie seruat ço que ja en aquells locs es estat ordenat: e si las cosas demūditas, o alguna d'aqllas algun notari, o scriua sera trobat no seruar, del offic de tabellionat per sententia per totstems sie priuat. *Indicatio. p. 10.*

V. FERRANDO segō en la segona Cort
de Barcelona, Any M. CCCC.

Lxxxiiij. Cap. xxxviij.

lo que a de obseruar lo que en fer las pñsionis y longas en tabellionat, en la

Volem, e manam ab approbatio de la present Cort, tolen lo grā abus ques fa en los processos, mirant a la vilitat de nostres vassalls, e al be de la republica, q los jutges metan lo die, mes, e any en las prouisions que faran, e lo scriua, o notari de aqueils en los originals, e translats meta tantfolament de mot a mot la prouisio feta per los dits jutges, e la persona per qui li es presentada, sens ningunas altrs prefatios, ni extensions.

VI. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xxxviij.

Per qui se an de penar en la testamonia que se fa en la

MES volem, e manam, q los testimonis quis daran, e prouiduran en las causas, se hajā a pendre per los scriuans de manament,

sera proueix que li sie aportat lo proces, e no li sera aportat dins altres tres dies, que la causa sie donada a algun altre notari, o scriua, y aquell tal notari, o scriua qui haura tardat en aportar dit proces cō dit es, no puga per via directa, o indirecta hauerne res, ans si cosa alguna ne haura exhigir, ho haja a restituir, e lo relador com request ne sera, encontinent vista la prouisiō per ell feta que li sie aportat lo proces, e que lo temps sie passat, haja de leuar dit proces al dit notari qui haura tardat en aportar-lo, e proueix q̄ sie donat a altre notari, o scriua, segons q̄ alt es dit: entes empero, e declarat, sino hi hauia alguna justa causa.

XI. LO MATEIX en dita Cort Cap. de Cort xj.

Placia a vostra Catholica Majestat proueix, y ordenar, que los notaris, y scriuans dels processos se menā en las corts del Governador, y dels ordinaris dels Cōtats de Rossello, y Cerdanya, hajan insertar totas las scedulas d̄ las parts en lo original proces, y los sie prohibit sots pena de priuatiō d̄ lur offici, de dexar en blanc lo lloc en dit original per insertar ditas scedulas: e que lo cōmissari, o jutge qui dara sententia ab proces q̄ no sien las scedulas ad longum continuadas, que ipso facto, e sens altra declaratiō incorrega en pena de cent florins de or, y lo notari qui tal proces menara sie com dit es priuat de son offici, e tots los actes axi fets sien nulles, e incorrega en pena de cent florins

de or, per los inconuenients sen seguexen, en perdre las scedulas, y en special las que cōtenen las solemnitats, com son las assignacions a sententias, y publicatio de testimonis, per que mancāt hi vna de ditas scedulas, e, o cosas, la sententia es nulla, en gran dany, y despesas de las parts litigants, perque lo proces se ha de fer de nou. Plau al senyor Rey en respecte dels notaris, empero als jutges, o assessor que no pugā dar sententia en dit proces, fins ditas scedulas sie insertadas, e, o arreglat lo proces degudament.

XII. LO MATEIX en la segona Cort de Montsó, Any M.D. xxxiiij. Cap. vij.

Statuim, y ordenā, que los notaris, o scriuans qui rebran testimonis sobre enquestas criminals, hajā scriure tot lo q̄ dirā, o deposaran los testimonis, quant al que toca a offensas, y deffensas, fent al cas sobre lo qual dits testimonis ferreran interrogats, la pena dels contrafaents a nos, y a nostres successors, e als officials a quis pertanga referuada.

XIII. LO MATEIX en la tercera Cort de Montsó, Any M.D. xxxvij. Cap. j.

PRimerament statuim, y ordenā ab loatio, y approbatio de la present Cort, que lo capitol xxxviij. dela Cort en sancta Anna celebrada començant. *Volem y manam ab approbatio de la present Cort, &c. fet per lo*

per lo Catholic Rey don Ferrando segon de immortal recort, en la segona Cort d Barcelona, sie estes als scriuans, e scriuanias dels Governadors, e altres officials ordinaris del dit Principat de Cathalunya, y Còtats de Rossello, e Cerdàya, axi que dits scriuans no pugan posar en los processos ques farà per dits scriuans dels dits Governadors, e altres ordinaris, mes del que posan, e fan los scriuans de la Royal Audientia.

XIII. LO MATEIX en la quarta Cort de Montsó, Any M.D.xxxij.

Cap.xxvij.

Conuerter no puen ser neg de criminal

STatuim, y ordenam, que de aci al deuant no sien posats en lo criminal notaris, o scriuans, que sien conuerfos. *lega. f. pag. 182. cap. 12.*

XV. PHILIP Princep y Lo dñent general de Carles en la primera Cort de Mòtso, Any M.D.xxxvij.

Cap.xviij.

PER que se son vists, y se veuē quiscun die grans desordens, y abusos, en la multitut ques tenen de scriuents per los scriuans de manamēt, per als dits actes judicials, y per no esser examinats dits scriuans, si son habils pera dir offici, y encara si son de tal edat pera tant gran carrec, que sols deu esser acomanat a personas de molta confiança, per que ells son los que comunament scriuen los dits actes, y tenen las còmmissions pera rebre los testimonis, perço statuim, e ordenā, que los dits scriuents si n examinats, si seran pera

tal carrec, per lo Cancellor, Vicicanceller, o Regent la Càcellaria, y que no pugā tenir procuras algunas pera plets, encara que per si no donassen las scedulas, sino per substituents per ells, de causas quis portan en la mateixa scriuania, y q no fagan frau de comunicatio de processos de vns scriuents a altres, y hajan de jurar en poder dels dits Càceller, Vicicanceller, o Regent la Càcellaria, que no tingan parte fet, nil faran ab alguna de las parts del proces, directament, o indirecta, del salari de las scripturas, o part de aquellas, ni promesa alguna, ni pacte ab aduocat algu, y que seruaran tota igualtat: e si en lo contrari seran trobats, q sien priuats del offici de scriuents en la Regia Audientia, encarregantne sobre aço la consciencia dels dits Càceller, Vicicàceller, e Regent la Càcellaria: y quant en lo que es dit, que los scriuents no pugan esser procuradors de causas, baja loc en tots los notaris, y scriuans de las corts Reyals de Cathalunya, y Comtats de Rossello, y Cerdanya, en las causas ques portan, o portaran en las scriuanias que ells son scriuents.

XVI. LO MATEIX en dita Cort
Cap.xx.

Alstant a la constitutio en la Cort segona de Barcelona del Catholic Rey don ferrando statuim, e ordenam, que en lo primer testimoni ques rebra, sie sols posada la prefatio, y generalitats acostumadas, y en las altrás seguēts sen faça summaria relatio, per &c. que altramē,

altrament, vltra q̄ no aprofita, es cōfusio en lo proces, y dāy de las parts.

XVII. LO MATEIX en la segona Cort de Montsó, Any M. D. Liiij.
Cap. viij.

STatuim, y ordenam, q̄ lo scriua de la causa, sots las penas contēgudas en las cōstitucions sobre aço disposants, no puga restituir lo trāslat a la part, que no haja buydada la scedula, o supplicatio en lo original, o en lo trāslat de la altra part, ab lo qual aqui mateix se puga ordi, y començar lo proces original, en cas que se perdes lo trāslat de la altra part, o la dita part los detingues, sens altra prouisio faedora per lo jutge, de modo q̄ no se puga allegar per lo notari, que per no ser arreglat lo original d̄ ditas supplicatiōs, o scedulas, nol pot portar al jutge.

XVIII. PHILIP en la Cort de Barcelona, Any M. D. Lxiiij.
Cap. xxxiiij.

PER que per experientia se es vist, que redunda molt gran dany als litigants, per esser los notaris dels processos parents molt cōjucts dels jutges, o reladors, o assessors dels mateixos processos, statuim, e ordenā ab loatio, y approbatio de la present Cort, q̄ ningun puga esser notari del proces, del qual lo auí, pare, fill, gēdre, germa, o cunyat, oncle, o cosingerma sie jutge, o relador, o assessor, o aduocat d̄ la causa, sots pena de perdre lo salari de dit proces, y altra pena a arbitre del visador reseruada.

XVIII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xxxv.

PER que lo orde es medi molt principal pera ministrar justitia, y encara q̄ sie fetala sala d̄l palau Rey al, per estar allí los notaris de las causas ciuils ques portan en la Rey al Audiētia, pero, per que molts notaris de ditas causas escriuen per otras parts fora la sala, y tenen taulell en la cort del veguer, o en otras parts, ab loatio, y approbatio de la present Cort statuim, e ordenam, q̄ los notaris de las causas ques portā en la Rey al Audiētia hajan de tenir son taulell en la dita sala Rey al, y allí scriure de proposit, y no puga tenir taulell en altra part, sots pena de priuatio de lur offici de scriua de processos de la Rey al Audientia, de tota lur vida.

XX. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xxxxij.

PER remoure la gran confusio quey ha en la sala Rey al dels notaris Rey als, los quals, apres de hauerse determinat de scriure p vn sol scriua, y aq̄ll hauerlos donat dels taulells q̄ en la sala tenē, no curā sino aportar causas per tots los scriuās d̄ manamēt, del q̄ redudā molts grās dāys, per no saber en poder de quins notaris trobarā los processos, statuim, y ordenā ab loatio, y approbatio de la present Cort, q̄ ningun notari Rey al no puga scriure en la Rey al Audiētia sino per vn sol scriua de manament, y per aquell qui li haura donat taulell, y per aquell tal afoles portar totas las causas, e si contrafara, sie priuat de no scriure mes en la Rey al Audientia.

V Lo ma-

XXI. LO MATEIX en dita Cort Cap.
de Cort vij.

PER quant, per scriure los processos de las causas ques portā en la Rey al Audiencia, y en otras corts personas inhables en art d notaria, se seguexen grans inconueniēts, y dāys a las parts, majormēt cō sen trobē algūs qui no tenē authoritat, perçō supplica a vostra Majestat la present Cort, li placia prouoir, q algu no puga scriure los originals processos d las causas d la Rey al Audiencia, ni en las corts Reyals dels Cōtats de Rossello, y Cerdanya, qui no tinga authoritat Rey al, y en la dita Rey al Audiencia sien examinats p los Canceller, y Regent la Cancelleria jūctamēt, y no separats, altramēt los actes siē nulles. Plau a sa Majestat, y que lo examē siē fet per qualseuol dels dits Cāceller, Vicicāceller, o Regēt la Cācellaria, cōforme a la cōstitutio del any M.D. xxxxij.

XXII. LO MATEIX en dita Cort Cap.
de Cort. xx.

PER excusar los incōuenients, dāys, y fraus ques seguexen, p rebre los notaris substituts dels scriuāns de manament en la Rey al Audiencia los salaris de las scripturas, prouisions, processos, y altres actes de las parts, tocants a la causa, sens sabuda, e cabuda dels scriuāns de manament, y sens continuarho en algun libre, cō se siē seguit pagar las parts algunas voltas excessius, y exorbitāts salaris, y altrās voltas pagar los dos vegadas, supplica la present Cort a vostra Majestat li placia

statuir, y ordenar ab loatio, y approbatio lur, q quiscu dels dits notaris substituts haja de tenir vn libre de rebudas, en lo qual haja de cōtinuar lo q per las parts, y quiscuna dellas li fera donat axi dels originals processos, cō d qualseuol altres actes, y salaris resultāts d aqlls, posant los nōs, y cognōs dels qui pagarā, y la raho per ques paga, ab la jornada, la qual continuatio haja de fer en presentia de la part, y vltra de aço haja de donar albara particular a la part si l volra, y rebuts los tals diners, dit notari dins spay de tres dies continuos ho tinga d notificar al scriua de manamēt per qui scriura, y en absentia de aquell al scriua de manamēt qui per ell tindra carrec, donātli la sua part lin tocara, pera q se firme en dit libre, al peu hōt citara continuat dit partit, en senyal de esser pagat de la sua part, sots pena al notari qui contrafara al demunt dit, ipso facto de fer priuat de scriure mes en la Rey al Audiencia. Plau a sa Majestat.

XXIII. LO MATEIX en la Cort de Mōtso, Any M.D. Lxxxv.
Cap. xxij.

PER quant se poden fer molts abusos, y cometre falsedats en la receptio dels actes quis prenē per substituts de algū notari, abo nāt dits notaris, ab la bona fe q tenē de son substitut, tots los actes q dit substitut haura pres en nom seu, en caraque del negoci que se es cōtractat no hāj tēguda noticia alguna, fins a tāt aporta, o enuia lo substitut la copia del acte q en nō seu assereix hauer rebut, pçō statuiū, y ordenā
ab con-

ab cōsentiment, y approbatio de la present Cort, q̄ ningu cō a substitut de notari puga pēdre en nō de aq̄ll ningun acte, si ja no estara en la mateixa casa del notari, y tindra tal sufficiencia, y experientia, que son amo li puga cometre los negocis d̄ la notaria, o no tindra expressa, y particular commissio del notari per qui pēdra lo acte, de manera que lo poder sie sols pera rebre las fermas dels absents, y no per altre respecte, sots pena de nullitat de tals actes, dels quals no sen puga hauer raho en juy, ni fora de aquell.

XXIIII. LO MATEIX en dita Cort

Cap. de Cort xxiiij.

PER quant experientia euidētment ha mōstrat, que per defcuyts, o negligencias dels scriuans de manament, es a saber, per no assistir ells, y tenir las mans, com son obligats, en los negocis judiciaris, los notaris Reyals los substituets donan moltes voltas mala expeditio, y fan mals tractes a las parts, y negotiants qui tenen negocis en lur poder, extorquint de aq̄lls salaris immoderats, e de la mateixa manera es molt cert, y notori, que los notaris qui com a substituets de dits scriuans de manament van fora per executions de sententias Reyals, letras de reclams, y otras prouisions Reyals, fan tambe moltes extortions, y vexacions a las pobres parts executadas, anant moltes vegadas dits notaris, y altres ministres qui vā per effecte de ditas executions, sens licētia, com tenen obligatio, y aportant sen

dos, y tres, y mes negocis, sens releuar dietas, ni gastos a las parts executadas, ans be exigint ordinariament de cada vna de ellas integrament totes las dietas, com si anauan per vn sol negoci, y volent las parts donar queixa dels excessos, y extortions los son estadas fetas, per a nar dits notaris latitat, no poden hauer iustitia, ni raho de ells, ni dels scriuans de manament, deuāt del Cancellor, ni regent la Cancelleria, y de cansadas las parts hā de dexar de pseguir fa iustitia, pertant, per obuuar a tants grans danys, frauds, y excessos, suplica la present Cort a vostra Majestat, sie de son Rey al seruey, ab loatio, y approbatio de la present Cort, q̄ remoguts dits abusos, de aci al deuāt los scriuans de manament hajan de aportar ditas causas en nom seu propri, y ells fer lo exercici personalment, axi en las causas ciuils, cō criminals, y en totes instācias, y exposicions de reclams, y altres negocis se euocaran a la Rey al Audientia, sens comanar ditas causas a dits notaris sos substituets, e en cas q̄ las acomanē, dits scriuans de manamēt sic tinguts, y obligats de tots los dāys, extortions, y altres intereſsos peccuniaris q̄ dits substituets hauran causar, e donat a las parts, y pagarho prōptamēt ab declaratio, la qual haja de fer lo Cancellor, o Regent la Cancelleria, e la mateixa forma se tinga ab los notaris scriuen las causas criminals, en los salaris desmesiadament, e indeguda exhigits. Plau a sa Majestat que quantals salaris se guarden las constitutions, leuats tots abusos, y los contrasacents sien castigats,

V 2 DE

DE ACTES, Y SCRIP-
TVRAS DE NOTARIS
DEFFVNCTS. TIT. XIII.

- I. CARLES en la Cort de Barce-
lona, Any M.D. xx. Cap.
de Cort x.

Placia a vostra Catholica, e Rey al Majestat statuir, y ordenar, q̄ morint algun notari en qualseuol loc Rey al Principat de Cathalunya, y Comtats de Rossello, y Cerdanya, apres de hauer feta la nouena, los rectors ab altres notaris del collegi hahōt haura collegi de notaris, e hahont non haura, los regidors de la vniuersitat prengan ab inuentari las scripturas del notari mort, e altres q̄ tingues, y q̄ las comanen a vn notari, a beneplacit del hereu del quōdam notari. E los qui vuy tenen scripturas de notaris morts, dins mig any las hajā de vendre, o donarlas, o posarlas en mās de vn notari de bona fama, cō vuy en die estigan moltes scripturas de notaris en mās de viudas, y mercaders, y menestrals, y capellans, y aço sots pena que aquellas scripturas siē confiscadas a la cort Rey al, y que aquellas las hajā a vōdre a notari de bona fama, y vida, y lo proceit siē de vostra Alteza, aplicat als emolumēts Reyals, si dōcs lo notari qui mort sera, no las haue ya lexadas a altre notari. No entenē empero esser cōpresas la ciutat de Barcelona, ni altres ciutats, vilas, o loes, en los quals per

priuilegi es altramē disposat, ni per lo semblāt siē entesas las scriuanias priuilegiadas, o forçadas, y que sien seruats los priuilegis de la vila de Perpinya. Plau al senyor Rey.

DE FE, AVTHORITAT,
E CHALENDARI DE
CARTAS. TIT. XV.

- I. VSATGE. Si quis vel testamentum.

Ialgū, o testament, o carta fermada de alguna confesa en plet monstrara, e de la altra part, ni per testimoni, ni per fermas scripturas pora esser cōuēcut, lo jutge diga ço q̄ dret li siē vist, e serue a cascun son dret.

- I. PERE terç en la Cort de Perpinya, Any M. CCC. Lj.
Cap. xxxv.

COM en temps passat nos hajā feta vna pragmatica sancio de la tenor seguent.

En nom de Deu siē manifest a vniuersos, que nos en Pere per la gratia de Deu Rey de Arago, de València, de Mallorca, de Sardenya, e de Corcega, e Comte de Barcelona, de Rossello, e de Cerdanya. Attenents, que axi com los dits dels sant̄s pares commemoran elegantment, e la santa pagina, fonament de la salut eternal, probablenē: testifica, de tātā porētia, e immēsa virtut es estada la
Natiu.

Natiuitat de nostre Senyor, e de tust Redemptor, la qual nos principalment entre los altres articles de la fe, per reuerencia de la sua mare, e per special deuotio, e soleme honrament, singularment colem, quel humanal linatge de la fe christiana, pres de aqui principi de la sua saluatio, piadosament som induits la sua memoria celebrar: emperamor de aço, jatse que en altra manera, axi com es legut a cascu dels Reys, e Principes, per dispositio dels nostres Illustres predecessors de benauenturada memoria sie estat per lur beneplacit obseruat fins aci: nos de la dita deuotio encesos, e perço q̄ pus souint la dita Natiuitat de nostre Senyor en memoria sie hauda, fem edicte, Statuim, e encara ordenam, que del die de la instant Natiuitat de nostre Senyor daqui auant perpetuament comptador, en cartas publicas, instruments, letras, scripturas uniuerses, e sengles, qui de nostra insigne Cácellaria, de la qual, axi com de la font los petits rius ixen, e prenen naximent, daqui auant exiran, aytal orde sie obseruat sobre lo chalendar, ço es, que comencant lany, de la Natiuitat de nostre Senyor sie comptat, e encara foragitats idus, nonas, e chalendas, continuant los locs, e nombre de dies, e lo nom del mes, e lany, en, e sots los quals seran donadas, e fetas, e seran fets sengles publicis instrumentis, cartas, letras, e

scripturas, e en aquellas la manera, la qual, e axi com del present status es atrobada, sie observada. Aço mateix encara volem esser fet, e fem edicte, e encara ordenam irreuocablement obseruador en los officis subseguents, ço es a saber, del Mestre rational, Thesorier, scriua de ratio, panner, e de tots los altres officis de casa nostra, e encara en las cortis dels Regents lo offici de Procuratio nostra general en Arago, Valètia, e Cathalunya, e de las Governacions de Mallorcas, de Sardenya, e Corcega, e dels Comrats de Rossello, e Cerdanya demunt dits, e generalment de tots ordinaris nostres constituits dins la procuratio, e governatio demunt ditas. Manants doncs ab la present al amat nostre notari, tenint los nostres segells, e als secretaris, e altres scriuans nostres, e encara als scriuans dels officis de las cortis totas demunt ditas, e al Canceller, e als majors dels dits scriuans, als quals se pertany la correctio de aquells, presents, e esdeuenidors, que aqueste edicte, Statut, ordinatio, e aquesta nostra voluntat per tots temps tengan, e obseruen, e no fagan contra, o permetan esser fet, si la ira, e indignatio nostra ells desijan esquivar. E en testimoni, e memoria de las cosas dessus ditas manam la present roborada ab muniment de segell de la Majestat nostra. Dada a Perpinya a setze dies del mes de Decembre en

V 3 lany

lany de la Natiuitat de nostre Senyor M CCCL. e de aquella pragmática sancio alguna diuersitat se seguiria, si doncs egualmēt per tots los locs del Principat de Cathaluña, e en cascunas cartas, o scripturas per cascuns, e en cascunas corts nostras, e de cascuns altres, e encara fora las corts, en qualque manera faedoras, fos posat aquell mateix chalendari, perço de la dita pragmática sancio faents general cōstitutio de Cathalunya, de consell, e approbatio, e consentiment de la dita Cort ordenā, e statuim, q̄ en cascuns locs de Cathalūya, e en cascū instrumēts, o scripturas, en las corts, e fora, segōs q̄ dites, faedoras, se obseruat lo chalēdari dī die, e any, segōs la manera en la dita pragmática sancio cōtēguda.

DE ACTIONS, Y OBLIGATIONS. TIT. XVI.

- I. PER E segon en la Cort de Barcelona, Any M. CC. Lxxxij. Cap. xxvj.

Vll caualler, o altre hom franc per deute no sie pres, ni pres encara sie detingut.

- II. ALFONS segō en la Cort de Montsó, Any M. CC. Lxxxviij. Cap. xxij.

ORdenam, e statuim, que algū homens no puxan esser presos, o retēguts en persona per algū deute, si po era per carta de comanda.

- III. IACME segon, en la primera Cort de Barcelona, Any M. CC. Lxxxj. Cap. xxxij.

ALgun hom no sie pres personalmente per deute, saul priui legi, o costuma escrita, e salua comanda.

- IIII. LO MATEIX en la segona Cort d Barcelona, Any M. CC. Lxxxviij. Cap. xxviij.

PER negun deute no sie fet de aci auant homenatge en Cathalunya null temps, sino era deute q̄ fos degut per si de preso de si, o de ion amic, o per matrimoni: e si cōtra era fet de aci auāt, quel contracte no haja valor: encara q̄ algū scriua, o notari no gos fer carta cōtra aço, e si ho feya, q̄ la carta no hajes valor, e encara q̄ perdes lo offici lo scriua, e lo notari per tots temps.

- V. LO MATEIX en dita Cort Cap. xxxij.

SI deute es degut a algun hom, per quis deja tenir hostatges per sacrament, o no, si aquell aqui es degut lo deute ne fa elogament de paraula, o ab carta, o letra, si son molts deutors, o fermanças en la obligatio, e lo creedor ne volra elongar lo vn, o molts de aquells, que per lo elongament, o elongaments fets, sis vol sien fets vna vegada, o molts, la carta del deute, o lo sacramēt, e lo homenatge no valla menys, ans sie en sa força, e valor, si doncs lo creedor tots los altres no elōgaua, o en la carta fos contengut lo cō-

lo cōtrari: e aço entenem ay tambe dels deutes que ja son fets, com dels deutes esdeuenidors. Mas nos façā homenatges d'aquí auāt per deutes, sino per las rahons demuntadas.

VI. LO MATEIX en la Cort de
Leyda, Any M.CCC.
Cap. vnic

ATots sie manifest, que com sobre vn capitol fet en la general Cort vltimament celebrada en la ciutat de Barcelona per nos en Jacme per la gratia de Deu Rey de Arago, de Valètia, de Murcia, Comte de Barcelona, e de la santa Esçleya Romana estendarder, Admirall, e capita general, sobre aço q̄ per negū deute sie fet de aquí auāt homenatge en Cathalunya, per algū tēps, sino per deute, lo qual fos degut per fer fi, o remissio de preso del deutor, o d' son amic, o per deute q̄ fos degut per causa de matrimoni, e si de aquí auāt fos contrafet, lo cōtracte no valgues, e q̄ negu scriua, o notari no gosas fer cōtra aquestas cosas, e siufes, lo cōtracte no valgues, e encara q̄ lo notari, o scriua fos priuat d'aquí auāt perpetualmēt del offici, com resultas dubte sobre aço, cō nos hajessem promes a la noble dona Guillelma de Mōrcada, q̄ permetriem ella tenir, e hauer tot lo tēps de la vida sua certas ciutats, castells, vilas, elocs, e encara veguerias, las quals nos a ella haviē atorgadas de la vida sua tātfolamēt, e cōpliriē, attendriem, e seruariē a la dita dona totas las cosas a ella donadas, atorgadas, e promesas per nos, e per las

ditas cosas hajessem promes donar certas fermanças, qui a las ditas cosas ab juramēts, e homenatges se obligassen, segōs en lo instrumēt de la dita donatio plenament es cōten gutte nos volents cōplir las ditas cosas, donassem, o entencessem dar a la dita noble en fermanças per las cosas demūdtadas certs nobles, e certas vniuersitats, e encara certs ciutadās, segōs era ordenat fer, en Pere d' Vilar de bo per authoritat del Illustrissim senyor Rey en Pere de clara memoria pare nostre notari de Barcelona, e per tota la terra, e senyoria del dit senyor Rey, per lo qual hauē manat instrumēt esser fet de las cosas demuntadas, dix, q̄ com en lo dit capitol sie prohibit esser fet homenatge en Cathalunya per deute, e lo deute, sie paraula, segōs intētio del dret generalment comprenēt totas cosas, a las quals, axi de qualseuol promissio, cō per causa de prestic, cō encara per qualseuol credit, com encara per delictē, algu sie obligat, el notari no deu, ni pot instrumēt, o instrumēt fer ab homenatges, e homenatge de las cosas demuntadas, ans q̄ aquellas siē estadas en manera alguna declaradas, e cō nos diguessen la dita paraula, *deute*, en lo dit capitol posada no deures estenstre, sino al deute tantfolamēt q̄ fos degut per lo prestic, lo qual confiteix en nōbre, pes, e mesura: nos volents las cosas demūdtadas ab deguda forma esser declaradas, congregats, e asistents a nosaltres lo venerable, e religios en Ramō per la gratia de Deu Bisbe de Valètia, los nobles en Armengau Cōte de Vrgell,

V 4 Huc

Huc de Mataplana Cõte de Pallas, Guillem de Argenfola, G. Dentès nobles de Cathalunya, en Berenguer de Boxados, Pere Arnau de Ceruera, G. de Pons, e Galceran de Miralles cauallers de Cathalunya, R. de Sanctcliment, R. Rodon, Ramon Moliner, e Pere del Bosc ciutadans de Leyda, e Domingo Garcia de Tauri Cabiscol de Tarragona, Ra. de Tollano, e Ramon de Besalu juristas vists, e diligētmet mirat lo capitol demunt dit, e la virtut, e potestat de la dita paraula de *deute* discutida, e entesa, de consell, e assentiment dels demunt dits diem interpretador, e esser declarador, q̄ en la constitucio del dit capitol son de intentio nostra, e de la Cort demunt dita, que la dita paraula *deute*, de la qual es feta mentio en lo dit capitol, se estengues, e entenes tant solament als deutes que son deguts, es deuriem per prestics contractats, e contraedors, començats, e començadors apres de la celebratio de dita Cort, e apres la publicatio de las ordinations, constitutions, statuts, e capitols en la dita Cort cõstituits, e ordenats, e no a altres deutes, q̄ per altres contractes son començats, e de aqui auant se començariē. Emperamor de aço manam a tots, e sengles Procuradors, balles, e altres officials, e subdits nostres qui ara son, e per temps serā, que la interpretatio, e declaratio demunt dita per ferma hajan, e obseruen, e façā per tots inuiolablement esser obseruada, e cõtra aquellas, o alguna cosa de aquellas no vingā, ne algu venir permertan per alguna raho. Fet es estat en

la ciutat de Leyda a xiiij. de las calendas de Iuliol, any de nostre Senyor, M.CCC.

VII. LO MATEIX en la Cort de Gerona, Any CCC. xxj.
Cap. v.

STatuim, que lo capitol fet en la dita Cort de Montsó, qui comença. Ordenam, e statuim, que alguns homens no puxan esser presos, o retinguts en persona, &c. sic seruat. E declaram, statuim, e ordenam, que cascun, contra lo qual mōstrada sera per lo clamāt carta publica de pura comanda, ço es a saber, en la qual no se cert terme, o jurament, o fermaça, sic pres, e pres sic retingut en persona.

VIII. MARIA Consort, y Lo cinēt general de Alfons quart en la Cort de Barcelona, Any M CCCC. xxij Cap. xvj.

Dones nos poden obligar en persona
ALa condicio feminil volents d'esser, e volents conseruar honestat de aquella, ordenā, e statuim, que alguna fembra, per vigor de carta de comanda, scriptura de terç, o de altra qual seuol scriptura priuilegiada, o de altra qual seuol obligatio, no puga esser personalment presa, o mela en preso, e que a aquesta constitucio no puga en alguna manera, encara mijelant sagrament, renuntiar: ans tals scripturas, e obligations, de assentiment, e approbatio de la dita Cort, tant quant tocan la preso, volem, e declaram ipso facto esser nullas, e freturar de tota efficacia, e valor, e lo notari qui tals scriptu

scripturas, sacraments, e obligatio
rebra, perda lo offici de notaria.

VIII. PHILIP en la Cort de Mont-
só, Any M. D. Lxxxv.
Cap. Cxy.

AR souint se esde-
ue, que apres de ser
feta extractio de al-
guna persona en al-
gun offici public de
alguna ciutat, vila, o

loc del present Principat de Catha-
lunya, y Comtats de Rossello, y Cer-
danya, per esser deutor de aqlla vni-
uersitat li fan punt, y ne trauen vn
altre, de hont se segueix en tots los
veins, y poblats en aquella vniuersi-
tat grans passions, y rancors de ani-
mo, per pretendre lo extret, que li
han fet agrauí en traure altre, desiját
perço cõseruar entre las republicas
de dit Principat, y Cõtats tota vnio,
pau, y cõcordia, y obuiar a ditas ra-
cors, y passióes de animos que de di-
tas segonas extractions resultan, sta-
tuim, e ordenam ab cõsentiment de
la present Cort, que ningun deutor
de alguna vniuersitat, de qualseuol
summa, o quantitat sie, e, o de clauari
en nom de dita vniuersitat, puga cõ-
correr en los officis de aquella, que
vuyt dies abans de la extractio no
haja pagat integramet lo deute, real-
ment, y de fet, y si dins dit termini
no haura feta fe ab partida de taula,
o albara del clauari, o altre receptor
de dita vniuersitat, com ha compli-
dament pagat son deute, haja de ser
extret de la borsa, perque no puga
concorrer aquella vegada, saluats
los priuilegis de las ciutats, vilas, y
locs sobre aço disposants.

Per PER defferir al statmet militar,
y a la authoritat de aquell, am-
pliant la cõstitutio del Rey en Pere
segon, en la Cort de Barcelona cap.
xxvj, qui comença, Null cavaller, &c. sta-
tuim, e ordenam, que ningun cau-
aller, o altra persona que gaudezca de
priuilegi militar, per rigor de carta
de comanda, scriptura de terc, o de
altra qualseuol scriptura, e o obliga-
tio priuilegiada, no puga personal-
met esser pres, o mes en preso, e q̄ en
aquesta constitutio, ni a la constitu-
tio del Rey en Pere segon en la Cort
de Barcelona cap. xxxv. comença, t,
Animals, &c. en quant diu que no pu-
gan esser executats als cauallers ar-
mas, ni caualls, no puga en ninguna
manera, encara mijensant sacramet
esser renunciat, e las tals scripturas,
e obligations, tant quat tocan la pre-
so, y las ditas renunciations, volem,
y declaram ipso facto esser nullas, y
de ninguna efficacia, o valor, sospen-
nent quant en aço la authoritat als
notaris, de poder rebre semblats car-
tas.

DE DEVTORS DE VNI- VERSITATS. TIT. XVII.

I. PHILIP en la Cort de Mont-
só, Any M. D. Lxxxv.
Cap. xxiij,

QVANT LO PARE ES
OBLIGAT, PER LO
FILL. TIT. XVIII.

V 5 Vfatge

I. VSATGE. Quodā filij.

SI los fills als senyors d'lurs pares algū dā faran, lo pare destrenya los fills, q̄ aquell fort fet esmenen, e redreen als senyors, o ell ho esmen per ells, e si fer no ho volen, desheret los de tot en tot, els desmantenga sens engan.

II. VSATGE Item statuerunt lo iiii.

ITem statuiren, que si negun fill dels magnats de la terra, axí dels majors, com dels menors haura fet mal a negun hom, de castell de lur pare, o de la honor de aquell, o ab los homens, que ell destrêga son fill, e sos homens terratinents, de redreçar lo mal que hauran fet, o ell redreç lo per ells. E encara si lo fill, de altres locs, no del honor del pare, ni del castell, ni ab los homens del pare, fa mal a negu, no torn al castell del pare, ni en honor, ni lo pare, ni la mare li façan algun be, nil cobren en res, e siu fan, esmen lo mal quel fill haura perpetrat, els homens que ab ell menats haura.

I. PHILIP en la Cort de Montso, Any M.D.Lxxxv.
Cap. Lxxxviiiij.

COM lo fill viuint lo pare no tunga legitima en sos bens, ni puga demanar aquella, y per

cōseguent lo fisc no pot dir, que per lo delictē del fill puga instar en los tals bens executio, perço statuiū, e ordenam ab consentimēt de la present Cort, q̄ leuats tots abusos, nos puga viuint lo pare, o la mare fer executio per delictē algu del fill, ni per altra qualseuol occasio, o causa ciuil, y criminal en los bēs del pare, o de la mare, ab titol, ni occasio de la legitima del fill, y si algun jutge proueira la tal executio, incideſca en las penas posadas per als qui contrafan a constitutions, o altrās leys de la terra.

DE COMPRA, Y VEN-
D A TIT. XVIII.

I. VSATGE. Christiani.

LOS Christiās no venan armas a Sarrahins, sino d consentimēt del Princep, e aq̄ls qui ho faran, las armas que venudas hauran recobren, per be q̄ greu los sie, e si nou fan, que donen cent onças de or a la Potestat. Semblantment composen, sils venen condit, contradiēt la Potestat. Aquella mateixa compositio faça, qui fara a faber a Sarrahins caualcada, ni ardit del senyor, nel descobrira de son cōsell, ne de sos secrets, e que esmen lo mal quen exira.

II. VSA TGE. Statuimus, quod aliquis clericus.

Statuim,

STatuim, que algun clergue no gos la cosa immoble donar, vèdre, o obligar, o ferne stabli-
ment perpetuu, o en alguna manera alienar, sens permisió, o subscriptio nostres, e si per yctura ho presumira fer, sie haut per nulle, e irrit, e pena de degradatio (la qual dret canonic imposa per aytal culpa) exigent justitia li sie imposada: e noresméys nos aço, axi com a fet contra forma de dret, curam reuocar, aço mateix en las cosas qui son ja alienadas fermament statuentes.

I. PERE segon en la Cort de Barcelona, Any M. CC. Lxxxij.
Cap. xxxij.

EN las vendas de rēdas que de aqui auant farem, no venam cort, ballia, o encara vegueria, com per aço, sis faya, poria la justitia deperir, e los fotsmesos serien oppremuts.

II. LO MATEIX en dita Cort
Cap. L.

STatuim, atorgam, e encara ordenam, q̄ nos, ne los successors nostres no puxam cōprar dins los termens de algun castell de Barro, o de caualler, o de algun altre qui nos tenga per nos, algun alou de negun aloer, qui aqui sie.

III. PERE terç en la Cort de Ceme-
ra, Any M. CCC. Lviij.
Cap. xxi.

ORdenam part aço, que negū no gos vendre, o comprar al-

gun mul, o mula per major preu de trenta liuras Barcelonesas, e si lo cōtrari se fara, lo venedor en lo preu q̄ rebut ne haura, e lo comprador en lo mul, o mula, lo qual, o la qual haura comprada sien punits per los senyors, o balles dels locs en los quals la vèda sera feta, e celebrada, si empero hauran jnrisdicció en aquells.

IIII. MARIA Consort, y Loctinēt general de Alfons quart en la Cort de Barcelona, Any M. CCCC.
xxij. Cap. xxj.

HAuents a cor la vtilitat publica del Principat de Cathalunya, e dels habitants en aquell, de assentiment, consell, e approbatio de la Cort, ab aquesta ley perpetualment duradora statuim, e ordenam, e expressament, e de certa sciencia prohibim, que de aqui auant, alguna persona de qualseuol ley, ita ment, o conditio sie, axi del Principat, com fora aquell, en nom seu, o de altre, sots qualseuol titol, color, o manera, per mar, o per terra no gos, presumesca, ne puga metre, ne portar draps alguns eltrangers, de lana, de seda, o de or, de qualseuol specie, o qualitat sien, dins lo dit Principat de Cathalunya, o en qualseuol part de aquell, per vendre a tall, o per fer sen vestiduras, o arrearfe de aquells, o en algu de aquells en alguna forma, o manera, ne algū domiciliat, o habitador del dit Principat, de qualseuol dignitat, grau, ita ment, o conditio sie, ne fills, ne companyas de aquells gos en, attenten, ne pugan tallar, o fer fer per si, o portar vestidura, o

ra, o arreus dels dits draps estrangers, ans se hají a vestir, o arrear tāt solamēt de draps qui ab veritat siē estats fets, e aparellats dins lo Principat, o en algūs dels altres Regnes, o terras del senyor Rey: e si lo contrari sera fet per algun, volem, e ordenam la dita Cort approbant, que tal cōtrafaent perda los draps estrangers, e las vestiduras, e arreus, los quals, e las quals cōtra la present prohibitiō haura mesos, tallats, fets, e aportats, sens tota merce, gratia, o dispensatiō, la qual no puga esser feta per lo dit senyor, ne per nos, Primogenit, o Governador general, ne per los Portants veus de aquell, ne per algun altre official seu, o nostre, ne encara per algunes altres personas hauents senyoria, o jurisdicciō dins lo dit Principat: la qual pena siē adquisida, e applicada a la senyoria de aquella ciutat, vila, castell, o loc hont sera fet, o attentat contra la constitutiō, e prohibitiō presents, romanent la present constitutiō en sa força, e valor: empero en aquesta prohibitiō no entenem esser compresos los draps estrangers desusdits, qui seran, o entraran dins lo Principat desusdit per passatge, pus en aquell no sien tallats, ne portats, ne encara vestiduras talladas fora lo dit Principat, per algun venint defora aquell, las quals portara ab si, tot frau cessant: e perço que los draps qui daqui auant se faran en lo dit Principat sien bons, e fins, ordenā, e volem de assentiment de la dita Cort, que los Deputats del General de Cathalunya, e oïdos de cōptes proueeſcā ab personas expertas

a la boneſa, e fineſa dels dits draps, e als fraus que si porien fer, e ço q faran, o ordenaran, volem hauer, e ara per lauors hauem per ley, o acte de Cort: la present empero constitutiō no entenem que estrenga algu, tro dos anys passats del die present, pero que las robas, e vestiduras qui ara son, o serā talladas dins los dits dos anys, no siē entefas, ni compresas en la dita constitutiō, ans las pugā portar francament, e desliure.

V. FERRANDO segon en la primera Cort de Barcelona, Any M. CCCC. Lxxxj. Cap. de Cort. ij.

PER dar major fauor a las ditas drapadas, loant, approbat, e confirmant la cōstitutiō feta per la Illustrisima Reyna dona Maria tia de vostra Altesa, començant. *Hauents a cor la militat, &c.* la qual placia a vostra senyoria, quant en la prohibitiō dels draps de lana estrangers, manar, e prouoir esser inuiolablement obseruada, tolent, e leuant tot abus en contrari, e declarant, e ampliant la dita cōstitutiō statuim, e ordenam, que la dita prohibitiō se estena en tots los draps, e stamēyas quis faran fora lo Principat de Cathalunya, e encara que sien de terras de vostra senyoria, o de vassalls, e subdits de aquella, si en aquellas hā present, o en esdeuenidor sera feta prohibitiō, que draps estranys del Principat d Cathalunya no pugā entrar en ellas, exceptāt empero de la present phibitiō sayas, e tots draps qui sien de for de cent sous, o mes la

cana

cana mercantiuolmēt, los quals han esser estimats per dues personas eletas per los Deputats, e plombats de plom ab alguna empremta noua, perque sien coneguts. E per dar exauc als dits draps estrangers qui vuy son dins lo Principat, sic merce vostra donar tēps de dos anys, dins los quals los dits draps sien venuts, e exangats, e passats aquells, no pugā esser venuts dins lo Principat d̄ Cathalunya. Plau al senyor Rey lo contengut en lo dit capitol, segons es supplicat.

VI. LO MATEIX en la Cort de Montso, Any M. D. x.
Cap. xxxij.

Sobre lo vendre, e lo pesar del sàffra en los locs hont se deu vendre, e pesar, sien seruats los capitols d̄ Corts, e actes de las Corts sobre aço disposants, tolents tots abusos fets en contrari.

VII. PHILIP Princep y Loctinent general de Carles en la primera Cort de Mōtso, Any M. D. xxxvij.
Cap. de Cort viij.

Placia a vostra Alteſa ſtatuir, y ordenar, que apparent a la Audientia eſdeuenirſe cas de vrgent neceſſitat, per lo qual ſie permes poder compellir de fer vendre los blats, e altrs vituallas a qui tindra dits blats, y vituallas, no las pogan pēdre, ni tocar per ninguna manera, cauſa, ni raho, del loc hont ſeran trobats, o trobadas, ſino pagant aquellas alli mateix, realment, y de

fet, al preu ques valran mes comu, tot frau ceſſant, en lo territori hont ſeran ditas coſas, reſtāts los locs, ciutats, vilas, y personas de qui ſe volrā pendre dits blats, cōmodamēt proueits, ab interuēcio, o conexeſa dels conſols, paers, jurats, y procuradors de ditas ciutats, vilas, y locs: y en lo mes auant no ſie mes innouat del q̄ es proueit per conſtitutions: entes empero, y no altramēt, que en la vegueria, y ballia eſtreta, y en los locs Reyals de la vegueria ampla de Gerona la interuentio, y conexeſa ſie dels jurats de la ciutat de Gerona, y no de altres. Sa Alteſa ho remet al Loctinent general, qui ab parer del Cōſell proueeſca lo q̄ mes cōuinga, e que ſaſſa ſatisfer los forments de qui ſon, y al preu q̄ valra en aquells locs al temps quels pēdran, ſens prejudici de las regalias de ſa Majeſtat, que reſte la terra proueida del menester, a conexeſa del dit Loctinent general, y rebuda informatio de las ciutats, vilas, y locs.

DE VSVRAS, Y BARATAS. TIT. XX.

I. I A C M E primer en Tarragona, Any M. CC. xxxliij.
Cap. xvij.

STatuim, que ſi carta de vēda ſera feta en frau de vſuras, axi com a vana, e irrita ſie hauda, e lo contracte ſie haut per vſurari.

PERE

- II. PÈRE segon en la Cort de Barcelo-
na, Any M. CC. Lxxiiij.
Cap. Liiij.

NOS, o algũs officials nostres
no forcem Christia a pagar
vsuras a Christia, pus q̄ la vsu-
ra sie manifesta, de diners a major
quantitat de diners, de quantitat de
blat a quantitat major, e axi de las
altras cosas: axi empero, que de ba-
ratas ago no sie entes, perço quels
Barons, e los cauallers pugan trobar
a manlleuar, o encara a prestar.

DE LOG VERS. TIT. XXI.

- I. PHILIP en la Cort de Barce-
lona. Any M. D. Lxiiij.
Cap. xxviiiij.

COM per pragmati-
ca Rey al sie donat
orde a las causas de
Domibus euacuandis, dins
la ciutat de Barcelona,
ab dilariõs breus,

y expeditio prompta, com en dita
pragmatica se cõte, y en altras parts
del present Principat de Cathalu-
nya, y Comtats de Rossello y Cer-
danya se suscitau moltras semblants
causas de Domibus euacuandis, ab loario, y
approbatio de la present Cort sta-
tutum, e ordenam, q̄ la dita pragmati-
ca sie generalmẽt obseruada en tots
los dits Principat, y Comtats: y per
quãt moltras voltas son ditas causas,
encara que indebitament, euocadas
a la Rey al Audientia, o del Portant
veus d̄ general Governador en Catha-
lunya, o en los dits Comtats de

Rossello y Cerdanya, y los amos de
las casas estan molts anys que no po-
den expellir als conductors, que si
alguna de ditas causas sera com dit
es euocada a la Regia Audientia, o
a la cort de dit Portant veus de ge-
neral Governador en dits Principat
y Comtats, lo jutge deuãt qui ditas
causas se tractarã, haja de passar auãt
segos lorde donat en dita pragma-
tica, no obstant qualseuol inhibicio
de la Rey al Audientia, o dels dits
Gouernadors emanada, com se en-
tenga esser feta contra mente, e in-
tentio de qui ha feta la inhibicio, y
en cas que passat lo tẽps de la prag-
matica dels deu, y tres dies respecti-
uament, lo tal logater no euacuara
la casa, axi en Barcelona, com fora
della, sie obligat a pagar triplicat lo-
guer, y sen faça prompta executio,
ab la mateixa força ques pot fer del
loguer pactat.

DE COMMERCIS, Y SE- GVRETAT DE CA- MINS. TIT. XXII.

- I. VSATGE. Omnes quippe naues.

Otras las naus vi-
nents a Barce-
lona, o partints
d̄ Barcelona, per
tots dies, e per
totas nits sie en
pau, e en treua,

sots dessentio del Princep de Bar-
celona, de cap de Creus, en tro al
port de Salou: e si negu los fa mal, p
manamẽt del Princep sie esmenat al
doble, e al Princep la deshonor ab
sagrament.

VSATGE. Omnes quippe naues.
Vlatge. Omnes quippe naues.
Vlatge. Omnes quippe naues.
Vlatge. Omnes quippe naues.
Vlatge. Omnes quippe naues.
Vlatge. Omnes quippe naues.
Vlatge. Omnes quippe naues.
Vlatge. Omnes quippe naues.
Vlatge. Omnes quippe naues.
Vlatge. Omnes quippe naues.

II. VSATGE. Camini & stratz.

LOS camins, e las stradas per mar, e per terra son de la Potestat, e p deffensio dell deuē esser en pau, e en treua per tots dies, e per totas nits: axi que tots homēs, cauallers, e mercers, e mercaders, e homens de peu anàts, e vinents vajan, e vingan segurs, e quitis, ab totas lurs cosas, sens tota paor: e si negun los escometra, els batra, ols nafrara, ols deshonorra en res, ols tolra res de lurs cosas, lo mal, e la deshonor que ls fara en lo cors los esmen en doble, segons lur valor: e aço quels tolra, restituecalos ho en onze dobles, e mes auant dō a la Potestat tāt de son hauer, e de sa honor, que per sagrament jur sobre lo altar, que per la dehonor que feta li ha, no li deu pus esmenar.

I. PERE segon en la Cort de Barcelona, Any M. CC. Lxxxiij.
Cap. xxv.

STatuim encara, que quiscū puxa anar, e tornar per mar, e per terra a qualseuol locs, e p qualseuol camins, o carreras, a qualseuol ports, locs, o vilas volra aplegar, ab mercaderias, e sens mercaderias, sens cōtradiccio, e empatxament de nos, e de nostres oficials, saluats a nos, e als altres, vestigals, leudas, e peatges, e a nos las regalias antigament acostumadas.

II. ALFONS segon en la Cort de Montso, Any M. CC. Lxxxviij.
Cap. viij.

ORdenam, e statuim, que los camins per terra, e per aygua siē segurs, e que alguna barca, o algun altre vexell q̄ vaja per aygua no sie forçat, ni tingut de arribar sino en aquells locs, en los quals leuada deu esser pagada.

III. IACME segon, en la segona Cort de Barcelona, Any M. CC.
Lxxxviij. Cap. xv.

ORdenam, q̄ quiscun ric hom, e caualler, e ciutada, e hom de vila, e qualseuol altre hō de qualche condicio sie, puxa anar francament, sens contradiccio, o reemço de nos, e oficials nostres, e d'altra persona, a sa volūtat, a qualque parts se volra, e per qualseuulla camins, e carreras per terra, e per mar, e valer, e anar valer de guerra a quis volra, axi cō per vfança antiga, e altras cōstitutions fetas sobre aço en altras Corts es acostumat esser fet: exceptats pagefos, e fills de pagefos de las terras hont se acostuman de reembre.

IIII. PERE terç en la Cort de Perpinya, Any M. CCC. Lj.
Cap. xxxj.

COM segons las constitutions de Cathalunya passadas, las quals encara confirmā, a quiscu sie legit portar, o trametre vituallas, blat, e altras qualseuol mercaderias, e cosas a qualque loc se volra, exceptat, que per necessitat, o carretia de la terra, nos puxam fer inhibicio de blat, e de vituallas, fins al temps

temps en las ditas constitutions expressat: e de algun temps ença algũ abus en la ciutat de Tortosa sic fet, que los mercaders, e altres, blat, e altres vituallas volents daquẽ traure, aquellas cosas traure son vedats per virtut de la prohibitio, la qual, *desteniment*, vulgarment es appellada, e la qual a qui fouint es estada feta, emperamor de ago, a tolre lo abus demunt dit, de consell, assentiment, e approbatio de la dita Cort general ordenam, e statuim, que al Inclit Infant en Ferrando frare nostre Marques de Tortosa, e senyor de Albarazin, o a sos officials, o als prohombres de la dita ciutat de Tortosa, no sic legut, la dita prohibitio, o desteniment fer daqui *auant*, e que per virtut de la prohibitio, o prohibitions feta, o fetas, las quals ab la present cassam, e irritam, e cassas, e irritas nuntiam, no vedon, ne vedar assajen los mercaders, o qualseuol altres personas, que per lur franca voluntat no tragan, o traure puxan de la dita ciutat, e portar en qualseuol loc se volran, blats, e altres vituallas, segons que a ellis es legut, segons las constitutions demunt ditas: e si per lo dit Infant, o sos officials, o per los prohombres de la dita ciutat lo contrari sera assejar, puxam contra aquills proccir, segos, e axi com a trasgressors de las constitutions de Cathalunya, e en altra manera, segons que de dret, e de rahõ sera faedor, com lo dit Infant a seruar las ditas constitutions, axi com los altres Barõs de Cathalunya sic sret, segons las retencions en la donatio a ell feta per lo Alt senyor Nâfos d bona memoria

Rey de Arago pare nostre contengudas: per aquesta empero constitutio no entenem al dret nostre, o del dit Infant en res esser derogat.

V. MARIA Confort, y Loctinẽt general de Alfons quart en la Cort de Barcelona, Any M.CCCC.
xxij. Cap. xvij.

I Atsie per constitutions de Cathalũya sic licit, e permes a quiscun, poder anar per terra, e per mar, alla hont li plaura, ab lurs bens, e mercaderias, sens empatxamẽt algu del seõor Rey, ni de sos officials, empero de algũ tẽps ença se es abusat de las ditas cõstitutiõs, e assenyalamẽt en lo tẽps del Rey en Marti preconle nostre de digna recordatio, lo qual en via de priuilegi, o prouisiõ atorga al loc de Copliure, que en aquell, e no en altre loc dels Comtats de Rossello, y Cerdanya hagues descarregador, e que tot hõ hagues forçadament en aquell descarregar, contra tenor de las ditas cõstitutiõs. Perço, volents la libertat, e franquesa per aquellas atorgada obseruar, e cõfirmar las ditas cõstitutiõs, la primera de las quals fon feta per lo senyor Rey en Pere segõ, en la Cort de Barcelona, que comença, *Statuim encaraque quiscun puxa anar, &c.* *S. l. v. f. i.* e altra per lo senyor Rey en lacme segon en la segona Cort de Barcelona, que comença, *Ordenam que quiscun* *S. l. v. f. i.* *ric home, &c.* ab approbatio, e consentiment de la present Cort statuim, e ordenam, que las ditas constitutiõs sien a la letra obseruadas, tolents, abolints, e annullants, e reuocants
tots los

tots los dits priuilegis, e concessiões per los predecessors del dit senyor, e nostres al dit loc, e qualseuol altres atorgats, e atorgadas, cō sien contra las ditas constitutions, e per consegüent per altres constitutions sien nulles: retingut empero, que la hōt descarregarā dins lo Cōtat de Rossello, se puga collir, e exigir la leuda Royal p ministres de dit senyor Rey, axi com si descarregassē a Copliure.

VI. FERRANDO segon en la Cort de Montsó, Any M. D. x. Cap. de Cort. iij.

PVSa la Diuinal clemētia plau, que en los vostres benauenturats dies se cōquistē los Regnes, e terras de Affrica, q̄ pertanyē a la Corona de Arago, de que vostres vassalls sotsmesos de la dita Corona son cōstituits en summa contentatio. e alegria, e perçō son moguts en demanar gratia, e merce a vostra Alteza, los tres staments de la Cort general del Principat d̄ Cathalunya supplan a vostra Alteza, que li placia per capitol d̄ Cort atorgar, e cōsentir al vostre Principat de Cathalunya, e a tots, e sengles poblats, e habitats en aquell, presents, e esdeuenidors, que hājā, e pugan hauer comērci en los Regnes de Tunis, Alger, Tripol, y Bugia, e altres pertanyents a la dita Corona de Arago, axi conquistats, com cōquistadors, e que pugan entrar, exir, y estar en los dits Regnes, e terras, e en aquells portar qualseuol robas, e mercaderias, e vituallas, e altres cosas sens

empatx de vostra Majestat, e de vostres officials presents, e esdeuenidors, y aço no derogant a altres cōstitutions, y capitols, y actes de Cort, priuilegis axi en commu, com en particular atorgats als ecclesiastics, e militars, ciutats, e vilas Reys. E encara de present li placia reuocar, e hauer per reuocada la crida feta per manamēt de vostra Majestat en algunas parts de Cathalunya, prohibint lo cōmerci per als Regnes de Tremissen, de Tenes, e ciutat de Ora, en quant sie perjudicial al dit Principat, e als dits poblats, e habitants en aquell, manant sobre aço despatxar oportunas prouisiões, e que en dits Regnes de Tremissen, e Tenes, e ciutat de Ora pugan los poblats en lo Principat portar tota natura d̄ vituallas. Plau al senyor Rey.

VII. CARLES en la segona Cort de Mōtso, Any M. D. xxxiij. Cap. de Cort iij.

PER quant ab capitol de Cort confirmat per vostra Majestat en la Cort primera de Barcelona, començant, *Perquāt per lo Catholic,* etc. es atorgat als Cathalans, poder anar, y cōmerçar als locs de Barbaria, en tal manera, que ni per sa Majestat, ni per officials Reys poden esser empatxats, pus no porten cosas prohibidas, e no obstant aço, per lo Loctinēt general de vostra Majestat son estadas detengudas vnas mercaderias, que diuersos mercaders de Barcelona han portadas delloc de Alger de Barbaria, lo que es fet

X contra

cõtra lo dit capitol de Cort, en grã dany de las Generalitats, e dels poblats en lo Principat de Cathalunya, y Comtats de Rossello, y Cerdãya. Perço supplican a vostra Majestat, confirman lo dit capitol vulla de nou prouoir, y ordenar, que lo dit Loctinent general, o altres qualseuol officials no pogan prohibir, ne empatxar lo dit commerci: y que no obstant qualseuulla prohibitio, o manament en contrari fets, los dits Cathalans pogan anar, y cõmerçar en dits locs de Barbaria, pus no sie lo commerci de cosas prohibidas, e qualseuulla personas, y mercaderias que sien per la dita raho de present detingudas, o empatxadas, sien en continent desliuradas, e desembargadas. Plau a sa Majestat que lo commerci no puga esser prohibit, conforme a dit acte de Cort.

VIII. LO MATEIX en la tercera Cort de Montso, Any M.D. xxxvij. Cap. de Cort iij.

COM sie gran vtil del Principat de Cathalunya, y Comtats de Rossello, y Cerdãya, e dels Regnes de Sicilia, citra & vltra farum la prohibitio feta per vostra Majestat en las Corts celebradas en la present vila de Montso lo dit any M.D. xxxiiij, disposant, que draps estrangers qui no son de vassalls de vostra Majestat, no pogan entrar en los dits Regnes d' Napols, y Sicilia, sino pagant vint per cent dels mateixos draps, y no de la valor de aquells, y axi sie estat declarat per sententia donada per lo consell

de la sũmaria del dit Regne de Napols, e attes que los Potetats de Italia hã prohibit, que en lurs terras, y senyorias no entrẽ draps de vassalls de vostra Majestat, que placia a vostra Majestat consentir executorials de dita pragmatica, y prouoir, y manar que aquella sie obseruada en los dits Regnes, juxta forma, y tenor de aquella Plau a sa Majestat sie obseruada la dita pragmatica, segons sa serie, y tenor, y per la obseruança della manar despatxar letras, y provisions oportunas.

VIII. LO MATEIX en dita Cort Cap. de Cort viij.

S Vpplican los dits tres staments a vostra Majestat, li placia statuir, e atorgar al Principat de Cathalunya, e Cõtats de Rossello, e Cerdanya, que los poblats en aquells pogan liberament, e sens empatx algu portar qualseuol mercaderias, pus no sic de las cosas prohibidas, y negociar, y vendre en Tuniz, en la Goleta, y en altre qualseuol loc, o locs de Barbaria que sien vassalls, o amics de vostra Majestat, pagant los drets que son acostumats pagar per los Cathalãs, lo q̃ al die de vuy los es prohibit per los capitans, o regidors, axi de dita Goleta, cõ de altres parts dels Regnes, y ports d' Barbaria. Plau a sa Majestat sien seruadas las constitutions, capitols, y actes de Cort disposants sobre lo cõmerci en las terras de Barbaria, y que hajan loc las ditas constitutions, capitols, o actes de Cort en Tuniz, y en la Goleta.

Lo ma

- X. LO MATEIX en la quarta Cort de Montsó, Any M.D. xxxij. Cap. de Cort xx.

PER vostra Majestat en las Corts del any M. D. xxxiiij. en la present vila de Montsó celebradas fone atorgada vna Reyal pragmatica, disposant, que los draps de França, y Genoua, que entraran en los vostres Regnes de Sicilia, citra & vltra farum, haguessen a pagar lo dret de vint per cent en los mateixos draps, lo que fins aci no se es obseruat per los Loctinents generals, y altres officials de vostra Majestat en los dits Regnes, perço la dita Cort supplica a vostra Majestat, que se tinga per seruit de cõfirmar la dita pragmatica, y sots grans penas manar inuiolablement obseruar aquella, manant expedir letras, y prouisions necessarias perals dits Loctinets generals, y altres officials de vostra Majestat en los dits Regnes. Plau a sa Majestat,

- XI. LO MATEIX en dita Cort Cap. de Cort xxj.

EN los ports maritims dels vostres Regnes d Castella se fan moltes vexations als senyors, y patrons de Naus, y vexells de Cathalans, Aragonesos, y Valentians, nauegants per las mars, y ports de dits Regnes de Castella, no dexant los carregar las mercaderias, nialtres carrecs, hauet hi vexells de Castellas per aportar aquells, pretenet, que en virtut d vna pretesa pragmatica, las mercaderias, y altres carrecs

nos podẽ carregar en los dits ports, sino en naus, o vexells de vassalls de vostra Majestat, interpretant, que aquella paraula *vassalls* no compren los Cathalans, Aragonesos, y Valentians, la qual interpretatio es erronea, y en gran dany, y perjudici dels nauegats, cõduints ditas naus, y vexells, perquant, sots color de dita pretentio, leuan los carrecs a las naus, y vexells dels dits Cathalans, Aragonesos, y Valentians, qui son tambe vassalls de vostra Majestat com los dits Castellás, perço la dita Cort supplica a vostra Majestat, ques tinga per seruit, de proueir, y manar, que las naus, y vexells de Cathalans, Aragonesos, y Valentians pugan *liberamẽt, sens empayx*, y contradicció alguna, no obstant la dita pretesa pragmatica, carregar en qualseuol port, y plajas del dit Regne de Castella, qualseuol robas, y mercaderias, com si fossen naturals de dits Regnes de Castella, o q placia a vostra Majestat atorgar als poblats en Cathalunya, y Comtats de Rossello, y Cerdanya semblant pragmatica, de la que es estada atorgada als dels dits Regnes de Castella. Plau a sa Majestat atorgar lo que tenen los de Castella.

- XII. PHILIP Princep y Loctinent general de Carles en la primera Cort d Montsó, Any M.D. xxxvij. Cap. Lxiiij.

ATtes que en França se ha feta ordinatio, q no pugan entrar en França draps algũs de dit Principat, y Cõtats de Rossello, y Cerdãya, perço statum, e orde

X 2 nam, que

nam, que draps de França no pogan entrar en Cathalunya, y dits Comtats, sots pena de confiscatio al General de Cathalunya, encaraque pagassen deu sous per liura: y q̄ dita prohibicio se seruada, fins a tāt que dita ordinatio Francesa se reuocada.

XIII. LO MATEIX en dita Cort Cap. de Cort. xxxij.

COM per la Majestat del Rey nostre senyor, celebrāt Corts als Cathalans en la ciutat de Barcelona, a supplicatio dels tres braços de la dita Cort, a vij. de Deçebre M. D. xviii. se estada cōsentida, y atorgada pragmatica, q̄ dels draps que de França, y Genoua entrauā en los Regnes de Sicilia, y Napsols, se hagues de pagar vint per cēt a sa Reyat cort, sots certas penas en dita pragmatica cōtengudas, la qual dita pragmatica, celebrant sa Majestat Corts als Cathalans en la present vila de Montsó, a supplicatio del tres braços de aquella, a xvij. de Deçembre M. D. xxxiii. fone cōfirmada, cometē sa Majestat la receptio, y collecta del dit dret, y la executio de ditas pragmaticas als consols de Cathalans de quiscu dels dits Regnes, o a sos Locinents, com en ditas pragmaticas es contengut, de las quals se desempatxarē los executorials per sa Majestat en Palerm, a xij. de Noembre M. D. xxxv. y cō sa Majestat a xj. de Març. M. D. xxxvj. en Napsols haja atorgat priuilegi a la senyoria de Genoua, a son Reyat beneplacit durador, que los Geno-

uesos pugā aportar qualsseuol draps en dits Regnes, suspenent quant a la dita natio Genouesa la obseruancia de ditas pragmaticas, cō en dit priuilegi esta largament contengut: e com apres en las Corts per sa Majestat celebradas en la present vila de Montsó, en los anys M. D. xxxvij. y M. D. xxxxij. se estadas ditas pragmaticas per acte, y capitol de Cort confirmadas, manant esser expedidas letras executorials, y prouisions necessarias perals Locinents generals, y altres officials dels dits Regnes, per obseruāca de ditas pragmaticas, y capitols d Cort, y perque en dits capitols de Cort no se ha fet mēcio del priuilegi, a la senyoria de Genoua atorgat, es pretes, per aq̄lla lo dit priuilegi no esser derogat, y axi las ditas pragmaticas, y capitols de Cort no son estats obeits, y obteperats, en gran dany de la dita Reyat cort, y de las Generalitats de Cathalunya, y de sos subdits, y vassalls, y especialment dels poblats en lo present Principat, que per la major part viuen del exercici dela draparia, y si per vostra Alteza no es proueit, dins pocs anys restara aq̄st Principat del tot apobrit, aroinat, y despoblat, perquant los dits Genouesos abusan lo dit priuilegi, no sols aportant en dits Regnes draps fets, y obrats en Genoua, mes encara draps del Regne de França, sots nom de Genouesos trameten los dit Genouesos sens pagar lo dit dret de vint per cent, perço supplica la dita Cort a vostra Alteza, que per capitol, y acte de Cort se tinga per seruir, quant a las robas fetas, e obradas

obradas en lo Regne de França, cōfirmar las ditas pragmatikas, y capitols de Cort, segons la lur serie, y tenor, y dit priuilegi dels Genouesos, en quant menester sie, reuocar, de manera, que ni a vassalls de la Majestat, ni de vostra Alteza, ni a Genouesos, ni altra natio sie licit, ni per mes, per via directa, ni indirecta aportar, ni trametre en dits Regnes de Sicilia, y a Napolis, draps fets, y obrats en dits Regnes d' França, sens pagar lo dit dret de vint per cēt: no entenent la present Cort, q̄ en aço se comprengan robas fetas en Genoua, ans en aquellas se cōtenta, pogan entrar en dits Regnes, sens pagar dit dret de vint per cēt, per qual seuol natio que siē aportadas: e que vostra Alteza ab grans penas mane, que lo present capitol de Cort sie obseruat per lo Loctinēt general, y altres officials en dits Regnes, y que per dit effecte siē despatxadas letras executorias, y altres prouisions necessarias, francas de segell, y de tot altre dret. Plau a sa Alteza.

XIII. PHILIP en la Cort de Montso, Any M. D. Lxxxv.
Cap. xxxvj.

Comto agualda des de mes cadany
COM sempre sie estada odiosa, y perniciofa a la Republica tota manera de agabellaments, no sols dels manteniments corporals, sino tambe de tot genero de mercaderias, y se sie vint per experientia, que venint alguna mercaderia forastera en lo present Principat, no falta qui encontinent la cōpra tota, per poderla tornar vendre

per mes preu, de manera, que si algu ne vol comprar per prouisio de la casa, nou pot fer, statum, y ordenā ab consentiment, y approbatio de la present Cort, q̄ si algu comprara alguna sort de mercaderia forastera dins los presents Principat, y Cōtats de Rossello, y Cerdāya, q̄ no fos ja vinguda per son cōpte, sie tēgut, y obligat dins tres dies naturals, del die, y hora q̄ la haura comprada, vēdre per lo mateix preu a quin volra comprar per prouisio de la casa tāt solament, y que la present constitutio sie duradora fins a la conclusio de las primeras Corts.

DE PESOS, MIDAS, Y MESVRAS. TIT. XXIII.

I. PHILIP en la Cort de Montso, Any M. D. Lxxxv.
Cap. Lxxxviii.

PER leuar los molts, y notables inconueniēts que resultan de hau-rhi diuersitat de pesos, midas, y mesuras en las ciutats, vilas, y locs del Principat de Cathalunya, y Cōtats de Rossello, y Cerdanya, perçò, y altramēt, puix es tota vna mateixa prouincia, y se gouerna per vn mateix Loctinēt general nostre, y ab las mateixas leys, statum, e ordenā ab loatio, y approbatio d' la present Cort, ab cōstitutio ppetua, q̄ en part alguna d' dits Principat, y Cōtats nos puga tenir, rebre, ni vlar altre pes, mida,

X 3 ni

ni mesura, sino la que se vsa, y es aprobada en la ciutat de Barcelona, ans he, haguts per reuocats, tots, y qualseuol priuilegis, vfos, y costús en cōtrari fins aci obseruats, en tots los dits Principat, y Comtats en lo esdeuenidor, totas las ciutats, vilas, y locs, castells, y termens hajan de tenir, vsar, y praticar en tot, y per tot, los matexos pes, mida, y mesura, que te, vsa, y pratica la ciutat de Barcelona, y no altre, y que per fer la reductio del pes, mida, y mesura de totas las altras parts de dit Principat, y Comtats, al pes, mida, y mesura de Barcelona, axi en reduir los censos de forment, ordís, y altres grans, y tãbe lo vi, oli, y altras qualseuol cosas concernents pes, mida, y mesura, a la mesura, pes, y mida de Barcelona, sien nomenadas en cada cap de vegueria tres personas habils, y sufficients, ço es vna de cada braç, per nos, o per la Cort, o en son cas apres de la cōclusio de las presents Corts, dins dos mesos per lo Loctinēt general, y Deputats de Cathalunya, y que la obseruança de la present cōstitutio, axi en terras Reyals, com de Barons, comēce dos mesos apres que sera feta, y publicada dita reductio, y no abans: no entenen per ço prejudicar a Consellers, Consols, Paers, Iurats, Mostelaphs, o altres officials, axi Reyals com de Barons, als quals toca affinar los pesos, y mesures, y castigar los fraus dels falsos pesos, midas, y mesures, ans restelur jurisdiccio en sa forsa, y valor, com la tenian abans de la present cōstitutio.

DE VECTIGALS, LEV-
DAS, PEATGES, GABELLAS,
Y DE COSAS PROHIBI-
DAS I RAURE DE CATHA-
LVNYA TIT. XXXIII.

I. PER E segon en la Cort de Barcelo-
na, Any M.CC.Lxxxij.
Cap.vij.

Atorgā, volem, e encara ordenā, q̄ de aqui auāt gabella d̄ sal no sie en Cathalunya, e aquella expressement remetem, e que de aqui auant nos, ne successors nostres la dita gabella, ni alguna altra semblant gabella no constituyam, ne impossem. *ampliar en l'any 6. p. 327. n.*

II. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xxxij.

Atorgam, e encara aprobā, que leudas, peatges, mēsuratges, e pesos nouellament de vint anys a ença imposats, o mēfos siē toltos de tot en tot, per tots tēps. E reuocā expressement aquells, tots al tament antic, e primer reduits. *l'any 7. cap. 8.*

III. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xxxv.

Statuim encara, que persona ecclesiastica, Barons, o cavallers, de las rendas, e cosas suas no donen peatges, leudas, mēsuratge, ne pes, e que frau en neguna manera hi sie comesa.

Lo ma-

III.

LO MATEIX en dita Cort
Cap. xxxvj.

LOS ciutadans, e altres qui de peatge, leuda, mensuratge, e de pes no donadors han privilegi vlat, o possessio antiga, de to tas las cosas premesas, o alguna sem blantment ne sien immunes.

V. IACME segon, en la primera Cort de Barcelona, Any M.CC. Lxxxj. Cap. xxxv.

CLergues, e cauallers no sien tenguts de pagar en Leyda, o en altres locs leudas, ne peatges, ne cussols de las lurs redas propias, saul que nō sie feta frau, o mercaderia.

VI. LO MATEIX en la segona Cort d' Barcelona, Any M.CC. Lxxxviii. Cap. x.

LO capitol de la Cort de Barcelona del senyor Rey en Pere de bona memoria pare no fire, qui comença. *Atorgam, valem, e encara ordenā, que gabella de sal no sie de actauāt en Cathalunya, &c. sic obseruat, e declarat, que en semblant manera que es aqui tolta gabella de sal, sic aqui tolta gabella de blat, e de vituallas, e d' totas altrs cosas, e mercaderias, en axi, q̄ quisualla de qualque cōditio sie, puxa portar, e trametre blat, e vituallas, e totas altrs cosas, e mercaderias en terra de Christians, e de Sarrahins, e en tot altre loc, hontseuula, sīs vol aquellas haja per cōpra, o de redas, o de sa collita, o per altra*

manera, sens contrast, emparxamēt, contradistio, e seruey nostre, e de nostres officials: exceptada la terra dels enemics nostres ab qui guerra-jassēm, a la qual terra null hom no puxa portar algunas cosas vedadas, ne altrs, ne encara algu puxa trau-re de la terra nostra aquestas cosas vedadas, coesafaber, pregunta, ceu, alquitra, fusta, canem, fil de exarcia, ferro, ne armas: e exceptat, que ne-gu no traga de aquesta terra caualls per mercaderia: e exceptat, que per necessitat de carestia de la terra nostra, puxā posar inhibicio en la treta del blat, e de las vituallas: en axi empero, que nos puxam fer gratia de las vituallas, e de las altrs cosas demunt ditas, e nomenadas, ab que la dita gratia no sie fraudulosa de aq̄st capitol: axi que nos no donem licētia a algun per diners, e siu feyem, q̄ la inhibicio de totas las ditas cosas fos absoluta mantinent: e encara q̄ algun official nostre de aqui auāt no prenga diners, e siu feya, que nos lon punissem, e si nou feyem, que la dita inhibicio de totas las ditas cosas fos absoluta mantinent: empero, q̄ la inhibicio del blat, e de las vituallas no puxa durar, sino fins a las messes lauors primers esdeuenido-ras: e vltra aço empero romangan, e sien a quiscun loc, e personas, saluas libertats, privilegis, e franquescas, e atorgaments, axi com en las cartas quen han es contengut, no contra-stant aquest capitol en res.

VII. LO MATEIX en la Cort de Leyda, Any M. CCC. j. Cap. vij.

X 4 Del ca-

f. 6.

DEL capitol, o declaratio feta en la general Cort de Barcelona proppassada, sobre vn capitol de la general Cort de Barcelona del senyor Rey en Pere de bona memoria pare nostre, lo qual comença, *Atorgam, volem, e encara ordena, que la gabella de sal no se de aqui auant en Cathalunya, &c.* sic remoguda, e tolta aq̃lla paraula, de *Sarranins*, e las altras cosas del dit capitol, o declaratio, en sa força, e valor sien, e romangan.

VIII. LO MATEIX en la Cort de Girona, Any M. CCC. xxj. Cap. ij.

STatuim, que lo capitol de la dita Cort del senyor Rey en Pere, lo qual comença, *Atorgam, e encara aprouam, que leudas, peatges, mesuratges, &c.* sic tengut, e obseruat. E ajustant a aquell statuum, que si cōtra aquell capitol es, o feta fet en qualque manera, sic reuocat, e haur per no fet: e quels cōpradors, e los collidors de las leudas, e de las altras cosas en lo capitol contengudas, com comēçaran a leuar aquestas cosas, e a cullir per raho de compra, o en altra manera, juren per los sancts Euangelis en ma del balie del loc, de seruar, e tenir lo dit capitol, e las cosas en aquell contengudas.

VIII. LO MATEIX en dita Cort Cap. viij.

STatuim, que lo capitol fet per nos en la segona Cort celebrada en la ciutat de Barcelona, lo qual comença, *Lo capitol de la Cort de Bar*

celona del senyor Rey en Pere de bona memoria pare nostre, &c. sic tengut, e obseruat: e declarants, e ajustants a aquell statuum, q̃ la inhibicio, o vet lo qual hi es posat, en no traure virtuals fies a las messes, sic entes q̃ dur fies al primer die del mes de juny: declarats, e encara ajustants a aquell statuum, que si nos, o lo dit Inclit Infant Nāfos, o officials nostres darē, o atorgarem de aqui auant a algu licētia, de traure de Cathalunya las cosas en lo dit capitol vedadas, o alguna de aquellas, per diners los quals deaquen rebessem, o per paga de deutes nostres, o del dit Infant, o de altres en qualque manera, que la dita inhibicio en lo dit capitol contenguda sic abfolta, e que aquell encara aqui feta atorgada tal licētia sens algū frau per nos, o p lo dit Infant, o per successors nostres, aquella gratia no puxa vèdre, donar, ni alienar en altre, e si ho feya, que no valgues.

X. PER E terç en la Cort de Montso, Any M. CCC. Lxij. Cap. xxvij.

MAnam partaço, e ordenam, que si en priuat profit de algu, a aquell, barras, peatges, o altres nouells vestigals haurē atorgats, o atorgarem de aqui auant, ja sic q̃ en las cartas dels atorgaments vtilitat publica sic pretesa, aquell, o aquells sian hauts de tot per irritas, e per no fetas, las ditas cosas a estamēt primer retornats: ajustants partaço, que contra la forma acostumada, vestigals imposats en alcun loc altre, que hont en temps passat son estats

la natura de ditas causas, e aliàs, en-
caraque no cõstas de la culpa, o ne-
gligècia del aduocat, o procurador
fiscál, sino del sol passament de tẽps,
pus las parts sien a ple oidas o en cõ-
tumacia del fise, sien seruats los dits
priuilegis, y los dits ciutadans, bur-
gesos, e altres poblats, y habitãrs en
las ditas ciutats, vilas, y locs Reyals
no sien, ni pugan esser molestats, ni
vexats en la exactio dels dits drets,
fins que per justitia en las ditas cau-
sas sie declarat, en lo qual cas, la sen-
tentia donadora sie obseruada, y axi
mateix los priuilegis, si en prompte,
y ans de plet exhibien aquells, y no
eren en possessio de pagar: manant
al Balie general, Procurador Reyál,
y altres qualseuol officials del señor
Rey, q̃ fots pena de priuatio de lurs
officis, y altras penas en lo capitol
vulgarment dit de la *observança* appo-
sadas, que hajan, e sien tenguts tenir,
y obseruar lo preincert, e present
acte de Cort, iuxta lur serie, y tenor,
manant, y atorgant lettras executo-
rials y altras peraço necessarias, &c. li-
cet, &c. Altrissimus, &c. Plau a la
senyora Reyna.

XIII. CARLES en la segona Cort de Mõ-
so, Any M. D. xxxiiij. Cap.
de Cort xiiij.

COM manifestament se veja,
lo grã dany, y prejudici cui-
det fet als poblats en lo Prin-
cipat de Cathalunya, y Comtats de
Rossello, y Cerdanya, per lo gran
abus se fa, de traure molt nòbre de
porcs, y carnsalada d̃ dits Principat,
y Comtats quiscun any, per la qual

cosa las carns dels porcs se son per-
terc encaridas, perço supplan
los dits tres staments a vostra Maje-
stat, que li placia statuir, y ordenar,
que no sie persona de qualseuol cõ-
ditio sie, que gos, ni presuma traure
porcs, ni carnsalada de porcs de dits
Principat, y Comtats, fots pena de
sinccents ducats de or, adquisidors
la terça part als cofrès Reyals, l'altra
terça part al official faent la execu-
tio, y la restant terça part al acusa-
dore vltra dita pena, los cõtrafets
perdan dits porcs, y carnsaladas.
Plau a sa Majestat que no sien tretas
ditas cosas del dit Principat, e Cõ-
tats, pera portar en Regnes estranys
fora de la Corona de Arago, y en-
cara als dela Corona, sino en cas de
abundancia de ditas cosas, talmẽt,
que la terra, y locs de hont se traurã
restas ben proueida a conexcã del
Loctinent general, y en lur absentia,
dels Portat veus de general Gouver-
nador en los dits Principat, e Com-
tats, sens licentia dels quals nos pu-
gan traure.

XIIII. LO MATEIX en dita Cort Cap.
de Cort. xvj.

COM per priuilegi del Rey en
Jaume de alta recordatio, qui
fonc Rey de Sicilia, Duc de
Apulla, y Princep de Capua, dar en
la ciutat de Palerm, en lany M. CC.
Lxxxv. ha xvij. del mes de Febrer,
sie entre altras cosas en effeã dis-
posat, e atorgat, que los Cathalans, e
habitadors en Cathalunya, per suste-
tatio lur, pugã traure forment, y or-
dis ab licentia de la Majestat Reyál,
o de

o del mestre, o mestres portulàs del Regne de Sicilia, ab naus, e altres vexells, pera portar en Cathalunya, y no en altra part, pagant per dret de treta a la Regia cort, o als dits mestre, o mestres portulans, a raho de tres tarins per general, per cada salma de forment, o de vn tari e deu grans del mateix pes, per cada salma de ordi, perço los tres braços de la Cort de Cathalunya supplicà a vostra Majestat, perque los poblats, e habitàts en Cathalunya pogan esser proueïts de dits forments, e ordis, sic merce de aquella, per obseruança del dit priuilegi, y aquell confirmat prouoir, statuir, e ordenar, que tota hora, e quant per vostra Majestat, o los mestres portulans se donara licència de traure dits forments, e ordis de la dita Illa, y Regne de Sicilia, puga lo dit Principat de Cathalunya ab tot effecte traure dits forments, e ordis, pagant tant solament, lo que per tenor, e dispositio de dit Rey al priuilegi es disposat, e ordenat, y per effectuar lo sobredit, manar expedir las letras, e prouisions necessaries. Plau a sa Majestat.

XV. LO MATEIX en la quarta Cort de Montsó, Any M.D. xxxij.
Cap. xxxij.

STatuim, y ordenam, que de aci al deuant nos puga exigir de alguns bestiaris dret de passatge per los senyors dels termens a hont los dits bestiaris passaran, si ja no ere per dret de castellatge, o altre dret competet a ells per titol, o prescriptio legitima, e volem que la present

constitutio sie duradora fins a la conclusio de las primeras Corts. *fuit confirm. ut T. Jo. 1582. cap. 2. et 3.*

XVI. PHILIP Princep y Loñinent general de Carles en la primera Cort d' Môtó, Any M.D. xxxxvij.
Cap. Lxv.

COM per experiència se sie vist lo grã benefici que reb tot lo Principat de Cathalunya dela fabrica de las galeras, y aquellas se sien fetas en dit Principat per la oportunitat d' fusta, la qual se va molt disminuint, per la molta quantitat sen portà en altres Regnes, e terras, perço, y encara attes ques te intent d' fabricar moltes galeras en dit Principat, statuim, e ordenam, que no se tret del dit Principat d' Cathalunya lenyam de qual seuol manera sie bo pera qual seuol vexell, fors pena de mil ducats, y de perdre dit lenyam, y lo vexell quil aportaria, de la qual pena sien fetas tres y guals parts, y q' la vna sie adquirida al accusador, y las dues als coffrens de sa Majestat: entes empero, que pera vexells de sa Majestat se puga traure, y entes lo demunt dit lenyam, pera arbres, entenas, rems, medicos, cloenda larga pera naus, o galeras, e no en altra fusta ques fa per edificis de casars, en las quals sien seruadas las constitutions, y que la present constitutio sie duradora fins a las primeras Corts. *fuit confirm. ut T. Jo. 1582. cap. 3.*

XVII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. Lxxvij.

PER quāt se es deue algunas vegadas, que algũs dels fogajats moren

de mōdo de 6.

moren, o sen van, per hōt en la exactio dels fogatges se trobā algunas vegadas impeditos los exactors, perço statum, y conferim facultat als Consellers, consols, paers, jurats, y procuradors de las ciutats, vilas, o locs en las quals tal se esdeuindra, q̄ puyan en tals casos repartir las porciōs dels que faltaran, entre los poblats de nou qui no seran estats fogajats.

XVIII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. Lxxj.

GRan temps ha, que en lo Principat de Cathalunya, y Comtats de Rossello, y Cerdanya fone imposat vn dret de sine diners per liura, vulgarment appellat *dret de las Marcas*, lo qual es molt odios, y danyos al General de Cathalunya, y als poblats en dit Principat, y Comtats, y lo dit dret esta en poder de creedors, y pretes per moltes vniuersitats, y singulars, que lo dit dret serie extinct, per esser satisfets los dits credits, o almenys porien esser satisfets, si haguessen exigit lo dit dret en lo Reyalme de França, juxta forma de la impositio de aquell, y tambe per moltes altres causas, y diuersas rahons, en son cas; termini, e loc deduidoras, sobre las quals cosas en lo capitol de Cort xvij. de las Corts passadas fou supplicat a sa Majestat, q̄ se tingues p̄ seruit de cometre, y dar als Deputats del General de Cathalūya ple poder, e conexēsa, de conexer, termenar, e decidir per sentētia diffinitiva lo dit negoci del dit dret de las Marcas, oydas las

parts, sens prejudici dels contractes dels creedors, y administrar dret, y complimēt de justitia, e sa Majestat comete lo dit negoci al Loctinent general, q̄ aquell vees, e proueis de justitia ab lo Reyal Consell, e interuentio de dits Deputats, e atces que lo dit Loctinent general per moltes occupacions de son offici, axi en lo ciuil, com en lo criminal, no ha entes en lo declarar lo dit negoci, segōs en dit capitol li era estat comes, perço statum, e ordenā, sie p la Reyal Audiētia, dins tēps de tres anys comptadors del die que sera feta la demanda per lo sindic de la lotja de Barcelona, o de la vila de Perpinya, Puigcerda, o de altra qualseuol vniuersitat, e singular persona quey pretēdra tenir interes, en la dita Regia Audiētia comesa la causa a col·legir, y refferir a hu dels doctōrs de dita Reyal Audientia, contra los cōseruadors, col·lectōrs, receptōrs, y procuradors de dits drets, citats los creedors, y altres qualseuol personas qui hi pretengan tenir interes, per edicte public, publicador en la ciutat de Barcelona, e vila de Perpinya, lo qual haja força, y valega en virtut de la present constitutio, tant cō si fos intimat personalment a dits creedors, y als que pretendrà interes, coneguda, determinada, y decidida per sentētia diffinitiva dita causa, prefigint a las parts ipso jure, & ipsa cōstitutione dos anys, del die de la dita demāda, dins los quals puyan, degan, y sien tinguts instruir lo proces, y dir, y allegar, y produir tot lo que volran, los quals tien pre-cisos, y peremptoris, entant que los
altercats,

altercats, y prouisions sobre aquells sien remesos a la diffinitiu: y per causa alguna, ni per restitutio in integrum, ni per altra manera puga esser prorogat, ni allargat, ni esser fets mes actiats en aquella instàcia, ans lo passament de dit temps sie hagut per denuntiatio del proces, per virtut del present capitol, o còstitutio, ipso jure, & facto, sens altra prouisio: y en lo restât tercer any la dita Royal Audientia, çoes la sala en la qual sera estada comesa dita causa, sie tinguda, e obligada en diffinir, y sententiar la dita causa com es dit, sots las penas còtengudas en los capitols de la obseruança:

XVIII. LO MATEIX en dita Cort Cap. de Cort xxviii.

COM de algun temps ençà, en la ciutat, y estatio de Gerona, lo Loctinēt de Balle general, y altres ministres de sa cort hajan introduïdas nouas formas en lo exhibir las leudas, exigint mes del que antigament era acostumat, y de cosas no acostumadas, y altrament, contra dispositio de las constitutions de Cathalunya, y axi mateix per altrás cosas hajan fetas, y de quiscun dia fan molts extortions, y vexacions als poblats de dita ciutat, y vegueria, y altres estrangers passants per aquila, las quals molts tolleràn, vist que per remediàr aquellas haurien recorrer a Barcelona, ahòt sostindrien molts majors despesas, que no es lo interes quels fan pagar, de las quals despesas no haurien esmena, per ferse ditas vexacions a in-

stantia del fise, perço los dits tres staments supplican a vostra Alteça, sie de merce sua deputar vna persona, q̄ regonega lo orde antic, y forma, y ordinacions, segons, e com se deuen pagar ditas leudas, y que, remoguts tots abusos, sie posada ley, y regla, ab la qual sie pagadas, y exigidas ditas leudas, posant penas als qui altrament attentaran exigir, y que per obuiar als desordens, y vexatiōs del dit loctinent, y ministres seus, li placia statuir, e ordenar, que de aci auant dit loctinēt de Balle general en la estatio de Gerona, y son assessor, notari, porter, y altres ministres seus, presents, y esdeuenidors sien obligats, de assegurar de tenir taula, y aquella haja de tenir de trienni en trienni deuât los jutges de taula, axi, e segons los oficials Reysals: y que fins hajan assegurat, no pugan regir, ni exercir dits officiis, ans en lo entretant dits jutges de taula hajan de comanar dits officiis a personas y doneas, y sufficients. Mana sa Alteça, que lo Balle general regonega, o faça regonexer ditas taxas de leudas, y pose orde cō se deuen pagar.

XX. LO MATEIX en la segona Cort de Montso, Any M.D. Liiij. Cap. xxviii.

PER quant nous vectigals en Cathalunya, e Còrats d Rosello, y Cerdanya no poden esser imposats, statuiam, y ordenam, q̄ al Capita general no li sie licit, ni permes, per si, ni per ministres algūs, directamēt, ni indirecta, palesamēt, o amar

*noti vectigals n
posats, com es
per lo de Rosello*

o amagada, ab qualseuol motiu, o potestat impolar, exigir, ni fer exigir algun vèstgal, o impositio, ni contributio, e si cas sera, que lo dit Capita general feya lo contrari, pugan los Deputats del General fer quere-la deuant lo Loctinèt general, y en sa Rey al Audientia, requirint, y sent requerir per lur syndic, que dits proceiments sien reuocats, y en eas que lo dit Loctinèt general, dins tres dies apres q̄ sera request, nols haura reuocats ab effecte, y restituits al primer stament, que en tal cas, la dita Regia Audientia puga, y haja de fer en nom del dit Loctinèt general la dita reuocatio, per obseruança de las cōstitutiōs de Cathalunya dins sis dies, sots pena de priuatio de lurs salaris, faedora per dits Deputats, e altras penas, en la constitutio de la obseruança contengudas.

XXI. PHILIP en la Cort de Barcelona, Any M. D. Lxiiij. Cap. de Cort xxvij.

PER esser estat tan gran lo gasto, fet, y que continuament se fa de fusta de pi pera la fabrica de las galeras de vostra Majestat, y grandíssima la treta que ses feta, y fa d̄ aquella dels presents Principat, y Comtats en parts estranyas, pera obrar, y altrament es vinguda a tanta diminucio, q̄ es mes cara en dits Principat, y Comtats hont es produida, que en moltras parts estrayas, a hōt nos te, nis produex, y es molt justa cosa, que lo be que produex la terra de dits Principat, y Cōtats p̄ la misericordia d̄ Deu enuers dels po-

blats de aquella, nō sic encarit per estrangers en lur dany, perço humilment supplica a vostra Majestat la present Cort, que ab lur approbatio, y cōsentiment li placia statuir, y ordenar, que fusta de pi, y altra qualseuol fusta, per ningun effecte puga esser treta de dits Principat, y Comtats, sots las penas cōtengudas en lo capitol sexanta sine, de las Corts per vostra Majestat celebradas en lo any M. D. xxxxvij. al dit capitol, y altres, y en lo que sien al present en contrari tant solament derogar. Plau a sa Majestat, exceptat per fabrica d̄ galeras, y vexells d̄ sa Majestat.

XXII. LO MATEIX en la Cort de Mōtso, Any M. D. Lxxv. Cap. Lxxxxij.

ATtes, y cōsiderat lo grā dāy que causa als poblats del present Principat de Cathaluña, y Comtats de Rossello, y Cerdanya lo dret dit de las Marcas, y que per esta, y altras causas sonc proueit, y ordenat per constitutio en lo any M. D. xxxxvij. capitol Lxxj. que la causa que vuy se porta en la Regia Audientia entre los pretesos creadors del dret dit de las Marcas de vna part, y los consols, y syndic de la lonja de la mar d̄ la ciutat de Barcelona, y altres interessats de part altra, fos acabada dins lo termini en dita cōstitutio prefigit, y en lo cap. d̄ Cort viiij. de las constitutions vltimament celebradas en la ciutat de Barcelona en lo any M. D. Lxiiij. fos statuit, que la causa de supplicatio, y totas las altras causas annexas a la di-

tacau-

ta causa de las Marcas axi per la vna part com per l'altra mogudas, fossen expedidas dins tres anys, y cō apres de la prouisiō, o sententia en dita causa feta, se sie de nou introduida altra causa de liquidatio, y executio de dita sententia, statum, y ordenā ab consentimēt de la present Cort, q̄ la dita causa de liquidatio, y executio, y totas las otras causas de aq̄lla dependents hajā del tot esser expedidas, sots las penas als contrafaents a constitutions imposadas, dins dos anys, comptadors del dies ques proceira en las causas de la Reynal Audientia.

DE DRETS DE GENERAL. TIT. XXV.

- I. FERRANDO primer en la Cort de Barcelona, Any M.CCCC. xiiij.
Cap. de Cort. iij.

Vpplica la dita Cort, q̄ vos senyor, e la senyora Reyna, e vostre Illustrre Primogenit, e vostres, e lurs successors paguets, e manets, e façats pagar los drets del dit General, com sie senyor cuidēt cosa, lo dit General redundar en gran vtilitat, e honor de vostra Reynal corona. Plau al senyor Rey desí mateix, d̄ la Reyna, e de sos fills.

- II. FERRANDO segon en la Cort de Montio, Any M.D.x.
Cap. xxxiiij.

COM moltes vegadas se esdeuenga, que molts nauilis passan a la vela, q̄ no volen surgir per algus esguards, y es forçat als mercaders qui han rebre robas que son aportadas ab dits nauilis, de trametre diners nombrants a las ditas naus, per pagar los nolits d̄ las ditas mercaderias, las quals altramēt nols serien liuradas, si nols eren pagats aqui mateix los nolits, pertāt ab loatio, y approbatio de la present Cort statum, e ordenam, que qualseuol persona qui trametra, o portara diners p pagar nolits dels nauilis qui no volran descarregar altrament, sino alats als nauilis, e no volrà liurar las robas que portaran, sino als qui pagarā aqui mateix lo nolit, que de dits diners qui servirā per pagar dits nolits, no se haja pagar dret d̄ General per persona alguna, sis vol q̄ los dits nauilis surgescan, sis vol que no surgescan, y encara que las ditas robas ques descarregarā sien per mercaderias, o per propri vs: entes empero, e declarat, que las robas q̄ seran descarregadas paguen aquell dret de General, que de justitia pagar deuen, empero que los diners q̄ seran tramesos, o portats per pagar dits nolits sien primer denūtiats als ministres del General, qui de aço tendran carrec.

- III. LO MATEIX en dita Cort Cap. de Cort. j.

PER quant, abans de celebratio d̄ altra Cort, pora venir lo General de vostre Principat de Cathalūya en prosperitat, e esser tāt abundāt,

*liny per pagar
no pagar sin
nel*

abundant, q pagats tots los carrecs, axi de pensions de censals, com altres, hi sobrara, vltra la quantitat de jus mencionada, major quãtitat per luir, y quitar los censals que fa, e sie molt vtil, e necessari a la cosa publica, descarregar lo excessiu carrec d drets del dit General, de ques seguirã populatio de la terra, qui ha molt disminuït de habitants, perço supplica la present Cort, li placia a vostra Majestat, que sie dada potestat alas personas nomenadoras per la Cort, e als Deputats del dit General qui son, e per temps seran, que ab consentiment, e voluntat de vostra Majestat expres, tota hora, e quant los fos vist, lo die General estar, e esser peruingut en tal abundancia, e prosperitat, que pagadas todas pensions de censals que lo General fa, e fara en aquellas horas, e tots altres carrecs als quals es tengut lo dit General, ordinariis, e extraordinariis, restas cadaun any quantitat de sis, o set milia liuras, p luir, e quitar, pugã leuar, e disminuir alguna part dels drets que vuy son carregats sobre dit General, q sera vist mes expedient, e en lo temps que sera vist faedor: la qual empero diminutio, e vs de la present potestat hajan a fer expedir las ditas personas, e los dits Deputats ab sententia de excomunicatio que hajan oïr, e prestar sacrament los ecclesiasticos, e sacrament e homenatge los lecs, que be, e degudamer te, leyal se haurã en las ditas cosas, tota amor, fauor, vtilitat, o altre respecte cessants: e si peruentura alguna persona, o personas de las elegidas per la present Cort seran

mortas ans de fer la dita diminutio, en lo poder, o potestat de aquella, o de aquellas succeesca, o succeescan altràs persona, o personas, las quals los dits Deputats qui son, o per temps serã, elegiran, e nomenaran, per potestat q la dita Cort de present los ne dona, e confereix: e si peruentura apres q fos feta dita diminutio de dits drets, en esdeuenidor sera vist a las ditas personas, e als dits Deputats qui per temps serã, que los drets del dit General sie tãt disminuïts, que reuera no bastassen a pagar las pensions dels censals, als quals lo dit General sie obligat, e tots los carrecs del General demut dits, e que no hi restas la dita quantitat per luir almẽys de sis milia liuras, pugan tornar imposar dels dits drets leuats, e disminuïts, tãts com ni haura menester, per sobrar hi dita quantitat de luitio, e no mes auant, pus empero los dits drets q se haurã imposar, no excedeescã los dits drets leuats, e disminuïts de aci auant. Plau al senyor Rey.

IIII. LO MATEIX en dita Cort Cap. de Cort iij.

Supplica la dita Cort, placia a vostra Majestat cõsentir, e loar lo capitol, e ordinatio seguent. La Cort general de Cathalunya cõuocada en Corts generals, las quals lo molt Excellent, e Catholic Princep lo senyor don Ferrando per la gratia de Deu Rey de Arago, de las dos Sicilias, de Hierusalẽ, de Valencia, &c. Cõte de Barcelona, de present celebra en la vila de Montsó als Regnicols

Regnicols d'fos Regnes deçamar, cōsiderant q'entre'los Deputats del General de Cathalunya residets en Barcelona de vna part, e los homēs, e habitants de la vall de Arā de la part altra es contentio, perço cō los de la dita vall han recusat, e recusan de permetre, en la dita vall sien exigits los drets del General, segons q' son exigits en las altras taulas d' Cathalunya, assenyaladament lo dret de exida de las lanas, de ques següiē molts grans danys, e fraus al General, e com los Deputats del dit General, vist que per capitols de Cort del Rey en Pere terc de bona memoria en Corts generals de Montfollany M.CCC.Lxxvj. celebradas, es permes als dits Deputats, encara que los dits drets nos cullissen en la dita vall, de exigir en las taulas hōt los parria los drets de Generalitats, de las mercaderias, e altras cosas, q' exint de Cathalunya entrarā en la dita vall, e exint de la dita vall entrarā en Cathalūna, axi cō si entraue, e exiē en e d'altres locs estrāys, perço hajā ordenat, en quals taulas deçā la vall se exigirā los dits drets, per squiuar fraus, e danys dels drets d' las lanas, e altras cosas, e los dits homēs façā d'fet exigir en la dita vall lo dret de exida, e entrada altra vegada, de ques segueix dany, e consueio: pertāt ordena la dita Cort, que los dits homens, e habitants de la vall de Aran sien tenguts de permetre, que en la lur vall en loc acostumat, sien exigits los drets de las Generalitats, tant de las lanas, com altras Generalitats, axi, e segons ques pagan los dits drets en altras parts de Catha-

lunya: e si aço recusaran permetre exigir per obra, sie, e estiga la taula, e exactio ordenada per los Deputats, e sie seruat lo dit capitol del dit Rey en Pere terc, e leuada la taula, e exactio de dret, que fan los de la vall ab pertinacia, de la qual sino defistirā hi sie proueit per los Deputats, a despēs del General, per los termes que poden, e deuen prouoir, contra los empatxants las cosas de las Generalitats en Cathalunya. Vol empero, e ordena la dita Cort, e dona facultat als Deputats del dit General qui ara son, e per temps seran, que ab los homens de la dita vall puxan altrament compondre, e concordar la dita differentia, e sobre la franquesa dels dits homens, segons los fera vist facdor, e prouoir, per squiuar frau, e be de concordia, a lur coneguda, car la dita Cort comet sobre aço als dits Deputats las veus suās. Plau al senyor Rey.

V. GERMANA Cōsort y Loñinent general de Ferrādo segon en la Cort de Mōñio, Any M. D.xij.
Cap.de Cortj.

LA Cort del vostre Principat de Cathalunya, e tres sramets de aquella han ordenat, e fetas certas ordinations, per las quals es proueit a la indēnitat del General de Cathalūya, per raho de la exactio pecuniaria dels drets del General, y conuerſio de las pecunias de aquell, a si que serueſcan al vs per que son dedicadas: e pera euitar frau dels ministres qui aquellas
Y exige-

exigexen, y cullen, e alguna directio del rasciofimi dels comptes de la casa de la Deputatio, supplican pertât los dits stamets a vostra Alteza, que si, y en quât se sguarda a la Majestat del Rey nostre senyor, placia a vostra Excellentia las ditas ordinations, e capitols sobre aço fetas loar, e aprouar, segons es acostumat. Plau a la senyora Reyna.

VI. CARLES en la Cort de Barcelona, Any M.D.xx. Cap. de Cort xiiij.

S Vpplica la dita Cort a vostra Rey al Majestat, vulla prouoir, e ordenar, q̄ los bestians dels habitants en lo Principat de Cathalu-nya, Rossello, y Cerdanya no pogan esser trets de Cathalu-nya, ni dels dits Comtats pera tonres fora de aquella, e si lo contrari sera fet, aquell tal qui contrasara haja a pagar vint liuras per centenar de bestiar, applicadoras al General de Cathalu-nya, en la forma que estan los altres fraus: e que las lanas de Cathalu-nya paguen de exida deu sous per roua de lana neta, e ditas tals lanas no pogan espatxarse, ni exir sino per Barcelona, Tortosa, Perpinya, o Leyda, ni los taulers de las altras taulas pogan desempatxar las, e si lo contrari sera fet, sie perduda la lana si hauerse pora, e si n os pora hauer, lo qui la traure, o fara traure, haja pagar vint sous per roua, e las guardas, e altres officials del General quiu sabran per via directa, e indirecta, e nou denratiaran, caygan en la mateixa pena, e

priuatio de lurs officis. E que los Deputats de algunas de las ditas cosas no pogan fer gratia. E las lanas de Arago, y Castella que passan per lo riu de Tortosa, o per altra part, per exir de Cathalu-nya, paguen de exida dos sous lana bruta, e quatre sous lana neta per roua. Plau a la Majestat, exceptadas las lanas de Castella, y de Arago, y altras estrangeras que per transir passaran per lo descarregador de Tortosa, en los quals sie fet, segons fins aci se ha acostumat, tot frau cessant.

VII. LO MATEIX en la quarta Cort de Montso, Any M.D.xxxxij. Cap. xxviiiij.

P ER conuidar los estampers, en estampar molts libres en lo Principat de Cathalu-nya, y Comtats de Rossello, y Cerdanya, statuim, y ordenam, que per qualseuol libres de estampa ques trauran dels dits Principat, y Comtats, nos pague per dret de exida, sino tant solament sis diners per liura, e volem que la present constitutio sie duradora fins a la conclusio de las primeras Corts. *Des de aqua en avant hauran d'estampar*

VIII. PHILIP Princep, y Lo cinent general de Carles, en la primera Cort de Montso, Any M.D.xxxxvij. Cap. de Cort. xxxij.

C OM en las Corts celebradas en Leyda en lo any M.D.xv. sic donat orde, y modo en la exactio dels fogatges de quiscu cap de familia, q̄ fan foc, e hi haja declaracions

rations, cō apar per los capitols començants. Item declara la dita Cort, *que* y per altra. Item declara la dita Cort que los *eclesiasticos*, *que* y altres capitols, segons en aquells es mes largament cōtengut. Perço los dits tres statmets suplica a vostra Alteſa, li placia cōfirmar, y manar aquells sien obseruats, no obstant las declaratiōs fetas per los Deputats a xxviij. del mes de Febrer any M. D. xxxxiij. y a xxvj. del mes d'Abril del sobredit any, y qualſeuol abusos cōtra dits capitols, o mēte de aquells fets. Plau a ſa Alteſa que fora de cōſtitutio sien guardats los capitols de Cort, no obſtāt qualſeuol declaracions a dits capitols contrarias, e ſi algun dubte inſurgeix de ells, que ho conegan, y declaren los Deputats.

VIII. LO MATEIX en la ſegona Cort de Montio, Any M.D. Lij.
Cap. xij.

STatuim, y ordenā, que ſie poſat dret de General d' deu ſous per liura de diners, de la valor de las lanas, cōpreſos los drets qui eſtā ja impoſats, per tots aquells qui volen traure, o portar ditas lanas fora del preſent Principat, y Comtats de Roſſello, y Cerdanya: entes empero, que en lo preſent capitol no ſi compregā las lanas, que per trāſit paſſan per Cathalunya, y Comtats demunt dits, y entran de altres Regnes, per las quals ſe haja a pagar lo dret acōſtumat.

X. LO MATEIX en dita Cort.
Cap. xxvij.

MES auāt, per prohibir que nos tragā roldors del preſent Principat, e per leuar la careſtia del cuyram, ſtatuiſc, y ordenam, que ſie impoſat dret de General de ſinc ſous per quiſcun quintar de roldor, e dos ſous per quiſcuna quartera de roldor quis traura del preſent Principat de Cathalunya.

XI. LO MATEIX en dita Cort Cap.
de Cort. xxv.

SVpplica la dita Cort a vostra Alteſa, li placia ſtatuir, y ordenar, que los ſafrans quis cullen, ys culliran en la terra de Orta del Bisbat de Tortoſa, ſe haja de maniſteſtar, peſar, y deſpatxar en la taula de la vila de Bateſa, en la qual ha pes de ſafrans, y taula del General. Plau a ſa Alteſa ques maniſteſte, peſe, y deſpatxe lo ~~safrans~~ de terra de Orta, en la vila de Bateſa.

DE NAVS, GALERAS, Y ALTRES VEXELLS. TIT. XXVI.

I. CARLES en la Cort de Barcelona, Any M.D. xx. Cap.
de Cort. v.

PER dar forma, y ſuſteniment a las naus, e altrs fuſtas de vaſſalls de vostra Alteſa, e perq̄ aquells pugā nauegar es pugā ſuſtenir, y augmētār, ſupplisca la dita Cort a vostra Maieſtat, mane pro
Y 2 ucir,

ueir, que naus, ne altres fustas que no sien de vassalls da vostra Alteza, no pogan carregar en las terras, y senyorias de aquella, sal, ni sparteria, lanas, forments, ni fruyta seca, sino tant solament naus de vassalls de vostra Majestat, y que de las terras de vostra Alteza ahont son preferidas las de alla a las d la Corona de Arago, sic preferidas las de la Corona d Arago a las d aqllas terras, del port de Cartagena la volta de lauand, y ab las que seruan igualtat los sie seruada. Plau al senyor Rey sic seruada la igualtat, sens empero prejudici de la terra, o terras que tenen priuilegi en contrari, als quals per la present no entenem a derogar.

II. LO MATEIX en dita Cort Cap. de Cort vij.

S Vpplica la dita Cort a vostra Catholica Majestat, li placia statuir, y ordenar, que las naus de quatrecentas botas hajan a portar trenta sis homes, y quatre bombardas grossas, y altres xicas, y armament a coneguda dels deffenedors de la mercaderia, o dels consols, o tenint carrec de aquella ciutat, o vila hont se trobaran. Plau a sa Majestat.

III. LO MATEIX en dita Cort Cap. de Cort viij.

S Vpplica la dita Cort a vostra Alteza li placia statuir, y ordenar, que las naus de quatrecentas botas, fins en setcentas botas hajan de portar nou homens per cen-

tenar de botas, del que seran estimadas, entes empero, que lo patro de aquellas no sie tingut d portar mes de cent homens, encara que lo nombre fos major, y vna bõbarda grossa per centenar de botas, y altres cosas, y armaments, a coneguda dels deffenedors de la mercaderia, o consols, o personas tenint tal carrec de aquella ciutat, o vila hont se trobaran, e que lo mateix orde sie tingut en las naus de setcentas botas en amunt. Plau al senyor Rey.

III. LO MATEIX en dita Cort Cap. de Cort xviii.

S Vpplica la dita Cort a vostra Majestat, li placia statuir, y ordenar, que tota nau de setcentas botas en amunt, que aportara dos canons de bronzo en cuberta ab sas carretas, los quals canons hajan de ser d pes de vint y cinc quintars, per lo patro, o capita de aquella se puga cullir hu per cent de dret de artilleria, ço es, que si sera vn mercader, o altra persona qui donara cent liuras de nolits, sie tingut, y obligat pagar vna liura per lo dit dret d artilleria, axi, segõs mes y menys dels nolits que pagara, sic tingut pagar lo dit dret de artilleria a raho de hu per cent, asi que lo dit tal patro, o capita de aquella puga tal nau mantenir ab la dita artilleria. Plau a sa Alteza.

V. PHILIP Princep y Lo ñinent general de Carles en la primera Cort d Mõto, Any M.D.xxxxvij.
Cap. de Cort xxxv.

PER

cap. 1.º de fons cap. 1.º de fons
PER quant los Moros de Africa han donat estos temps passats, y ara donan gran molestia, y dany a tots los poblats en lo Principat de Cathalunya, e Regne de Valentia, e Illas de la Corona de Arago, a gran deferuey de Deu, y destruccio de aquestos Regnes, e attenent que per sa gran clementia, y benignitat, girant sa Alteza los vlls a tanta miseria, a fet a saber al present Principat, y Regne de Valentia, que si aquest Principat determinaua armar vna galera, y lo Regne de Valentia las quepogues, sa Alteza ni donaria altras tatas, pera que extirpassen, y leuassén las molestias, que dits Moros en aquest Principat, y mars donan: y que ditas galeras, y las de sa Alteza totes jústas irien per aquestas costas, e Illas, sent lo fruyt que conuindrie a la desliuratio de la oppressio que dits Moros fan: plaët encara a sa Alteza deputar pera capitans de ditas sues galeras, y las de aquest Principat, y las Valentianas homés naturals del Principat de Cathalunya, y Comtats predits, y Regne de Valentia, veent perço lo gran vtil que en aquest Principat lin pot seguir de tant benauenturada emprea, y considerant, que los Valentians se son offerts de armar vna, o dues galeras, axi que de vna galera que aquest Principat arme, sen apropiaria de sis, supplan perço a vostra Alteza los dits tres staments, li placia statuir, y ordenar, que se armada vna galera per lo present Principat de Cathalunya, y Cõtats predits, per la expeditio, y sustentatio

de la qual se despes per los Deputats del General d Cathalunya que vuy son, y per temps seran de las pecunias del dit General, lo que sera necessari per dita galera, lo ques creu que sera al mes larc fins en sis milia ducats quiscun any, pera de aci a la conclusio de las primeras Corts tant solamēt: y perque lo General no senta tanta grauesa, supplan can tãbe, placia a vostra Alteza statuir, e ordenar, que la facultat que tenen los Deputats de despēdre per obras, y altras cosas fins en tres milia liuras lany, se limitada per tot lo dit temps a mil liuras per any, ço es, que no pugan despendre mes de ditas mil liuras per any: y encara per procurar quant se puga que dit General se mes ajudat, supplan a vostra Alteza li placia statuir, y ordenar, que per los dits tres staments se scrigan letras per tot lo Principat de Cathalunya a las terras maritimas, y altras adjacents a ellas, ques dispongan lo que pugan en contribuir en dita despesa, pus de ella los ne redundara tant gran benefici: y encara si sera vilt que pose algun dret en cosas maritimas, en las que parra poderse mes tollerar, que seruesca per reuelar dit General de dit carrec: y aço a coneguda de totes las personas sobre aquest effecte eletas, ajustant hi los presidents dels dits tres staments tots concordés, y que dits Deputats sien los receptors, y cobradors de ditas pecunias que de aço exiran, per lo effecte de munt dit. Plau a sa Alteza que se arme la galera ab la forma, y despesa desus dita, y que lo capita de

la galera Cathalana sie Cathala, y lo de las galeras q̄ sa Majestat los acompañara que sie Cathala, o Valentia, o Aragones, si armara Arago: y que se scrigan las letras supplicadas, e supplicara a sa Majestat que fauorezca aquestos Regnes en donarlos compaña de otras galeras, y spera sa Alteza, que sa Majestat ho cōcedira, y que tambe scriura, y supplicara, q̄ lo capita general de ditas galeras sie de dits Regnes com dit es, y en cas que sa Majestat no donas tres galeras, que de las ditas galeras sie lo capita general dels dits Regnes, com es dit, ab la condicio demundira.

DE FEVS Y POSTATS,
Y EMPARAS REALS.
TIT. XXVII.

I. VSATGE. Magnates.

LO S magnats, els cauallers si cōtrastan firmar dret a lurs senyors, com fer deuen, e per ço lurs senyors pēdran postat de lur castell, o lus empararan lo feu, no lus deuē retre, ne lo castell, ne lo feu, entro quels haja fet dret, e esmenada totas las mēfions quel senyor per la custodia de aquell haura fetas per lo prenimient del castell, e per lēparament del feu. E si en altra guisa hauran dada a ells postat, no lus ferm de dret, entro q̄ hajan lo castell recobrat, si doncs lo

senyor no ha guerra, e que haja ops aquell castell, o quey haja son estar.

II. VSATGE. Si quis contrādixerit.

SI algu contradira a son senyor lapostat de son castell, axi com darlali deu, en soferra reptament, si senyor pora pendre aquell castell, sera li legut de retenir lo castell, ensempe ab los feus que ell tenia per aquell castell, entro quel menyspreedor haja esmenat a son senyor totas las perduas que haura fetas en pendre aquell castell, e en guardarlo, e assegur, jurant ab las mans per sacramental scrit, que lapostat de aquell castell james en nulla guisa li sera contradita.

III. VSATGE. Castlani.

LOS castllans no deuen aleres fots castllans metre fots si, en negun castell quetengan per lo senyor, sens consentiment de aquell senyor, e si ho fan, els senyors ho saben, e noy contradixeren, los castllans qui hi seran ells sabēts, e no contradients, hi deuran estar, mas si ho saben, e contradixen, deuen, los ne gitar a q̄lls quilhs hi haurā mēfos.

IIII. VSATGE. Si quis suum feudum.

SI negun donara son feu a altre, ol empenyorara, ol alienara, mēys de cōsentimēt de son senyor, e son senyor ho sab, ey cōtradiu, emparar pot aquell feu quantques vulla: siu sab, e noy contradiu, nol pot emparar, mas lo seruici de aquell

aquell seu pot demanar a qual seu-
lla, o al donador, o al rebedor: e si
li contradiu hom lo feu, nil seruiçi
del feu, sera legut al senyor de em-
parar lo feu, o de tenirlo en domini,
entro que lo seruiçi perdut li sie es-
menat en doble, e b^e assegurat, q̄ de
aqui auant no li sie contradit.

V. VSATGE. Qui fallierit.

QVI falsa hofts, ne caualcā-
das a son senyor, aqui fer las
deu, o las li esmen en doble,
sil senyor ho vol, o li esmen lo dan,
e las perduas, e las messions q̄ haura
fetas per lo fallimēt dell. Sēblāt mēt
los cauallers si perdē res en hofts, ni
en caualcadas, esmenē lusho lurs se-
ñors, axi com ells ho poran auerar.

VI. VSATGE. Qui viderit.

QVI veura son senyor hauer
necessitat, e li fara fallēça de
ajuda, e del seruiçi que fer li
deu, e per aço lo fara reembre, aq̄lla
reçço en nulla guisa no deu haer,
ne cōseguir. Mas sil senyor vol quel
seu home li enadesca al seruiçi, cres-
cali lo benifet, sino lo hom haja ço
q̄ hauer sol, e seruesca a son senyor,
axi cos pertany, nis coue.

VII. VSATGE. Qui solidus.

QVI es foliu de son senyor, molt
be li deu seruir segons son po-
der, o segōs couinēça, el senyor
lo deu hauer contra tots, e no altre
contra ell: per aço null hom no deu
fer solidança sino a vn sol senyor, si
dones no li ho cōsent lo senyor, de
qui primerament sera foliu.

VIII. VSATGE. Qui senioremo lo.j.

QVI son senyor lexara viu en
batalla, mentre que ajudar li
puça, o per mal engan li fa-
llira de batalla, perdre deu tot quāt
per ell te.

VIII. VSATGE. Qui ira ductus.

QVI per ira mogut desfiara
sō senyor, o li lexara son feu,
empar li son senyor tot quāt
per ell haja, e tenga ho tant longa-
mēt, entro que torn a son homenat-
ge, e li ferm dret, e li esmen ab sagra-
ment la deshonor que feta li ha, e
puys cobre lo feu q̄ lexat li hauia.

X. VSATGE. Qui senioremo lo.ij.

QVI son senyor menysprea-
ra, o p ergull acordada mēt
lo desfiara, perdre deu per
tots temps tot quant per ell te, e deu
li retre tot quant del seu moble ha-
ja haut, que seruit no li ha.

XI. VSATGE. Qui se sciente.

QVI scientment ociura son
senyor, o de ma, o de lēgua,
o son fill le desme, o li adulte-
rara sa muller, o li tolra son castell, e
nol li retra sens pijorament, o li fara
mal q̄ no li puxa esmenar, ni redre-
çar, per vna d aq̄tas cosas, si prouat,
o conuençut nes, deu venir en ma-
de son senyor ab tot quant per ell
tenga, per ferne a sa voluntat, car
gran bausia es. De las altrás bau-
sias, e malefiscis qui poden esser
Y 4 redreçats,

redreçats, o esmenats, ferm hõ dret a son senyor, axi com costum es de aquesta terra, e façali axi com ell li fara jutjar.

XII. VSATGE. Potestatem.

Postat de son castell, ni fermament de dret, null hom no contrast en neguna manera a son senyor, axi com li deu dar postat, e fer dret, car dementre que li contradira, son baulador sera, e si per aço pren mal, no li sie esmenat, e si son senyor hi ha dan, nin fa melsio, q li sie esmenat de son hom.

XIII. VSATGE. Cunctum malum.

TOT mal que hom fara a son senyor, o son senyor a son hom sens fadiga de dret, e sens acuydamet, deu esser redreçat en cascuna part.

XIII. VSATGE. De Baiulijs.

DE las ballias qualsque sien, deuen respondre los balles a lurs senyors a lurs drets per caulera, encara sens iudicis. Las ballias empero no deuen donar a lurs hereus, sens volutat de lurs senyors.

XV. VSATGE. Item constituerunt.

Item statuirẽ los souen dits Princeps, que si negun persi mateix, o per son missatge volia acuydar, o desafiar son senyor, segur hopuxa fer, segur mentre vendra, e segur mẽtre que estara, e segur entro que sie

tornat a sa casa: entant empero, si sabra dan de son senyor, vet lo si pora, e si vedar nol pora, tãtoft ho notifice a son senyor, e si nou fa, dan de malfaytor ne haura.

XVI. VSATGE. Statuerunt etiã, alias si dominus.

STatuirẽ mes auat los dits Princeps, si lo señor a son bal'e haura emparada la ballia p fadiga de dret, e lo balle en alguna manera aquella li desemparara, que perda la ballia, e la deshonor a sa merce li es mẽ, si ab son senyor en altra sua honor romandra, e si de sos esplets alguna cosa li furtara, e en algun juy prouarli ho pora, per nou vegadas ho esmen: e de aqui auant per aquella no pas, sino ab voluntat de son senyor.

XVII. VSATGE. Siquis baiulium.

SI alcu ballia, o honor de son senyor empenyorara sens son consentiment, emparar la pora lo señor per dret, tota vegada ques volra: mas si ho sabra, e noy contradira, no la empar, mas lo balle ferm li dret segons la valor de la ballia, o de la honor, e sie esmenat, car ab cõsell seu no ho hauia fet, aquell hauet meny spreat.

XVIII. VSATGE. Si senior.

SI lo senyor se fera fadigat, p necessitat cõpellit, de alguna cosa en son balle, o en son hom sa honor tenent de son seruey, o de altre son

tre son adjutori, vna vegada, dues, o mes, e puys reiterant li negara son seruey, o adjutori segons son poder, ferm li dret, e forçat, lo primer seruey que li ha demanat, doble li esmen, e son adjutori de aqui auant noli denec.

- I. PERE segonen la Cort de Barcelona, Any M. CC. Lxxxij.
Cap. xxxvij.

SI algũ Baro, o caualler fera requeſt sobre fer lo seruey del feu lo qual te, sobre aço sic obseruat lo vſatge de Barcelona.

- II. LOMATEIX en dita Cort
Cap. xxxviii.

VOlem, que ſie determinat, e declarat a egualtat, quina cosa per feu, hõ cert seruey no es ſtablit, deja eſſer feta.

- III. LOMATEIX en dita Cort
Cap. Lvi.

EN todas causas feudals, las quals nos ab Barons, e ab cauallers de Cathalunya ſe eſdeuendra hauer, o ells ab nos, façam per pars de la cort eſſer jutjat, Barons, çoesafaber, per Barons, e caualler de vn eſcut, per caualler de vn eſcut, e quels dits pars puxan aſſeſſors a ſi elegir no ſuſpitoſos.

- III. IACME segõ, en la tercera Cort de Barcelona, Any M. CCC. xj.
Cap. xiiij.

ORdenam de conſell, approbatio, e conſentiment dels demunt dits, que ſi ſenyoria de caſtell, o de altre loc qui haja acoſtumat eſſer de caualler, en lo qual caſtell, o loc ſon caſtlãs, o feudaters, ſera peruinguda, o peruindra a ciutada, o home de vila, per cõpra, o per ſucceſſio, o per altra raho alguna, o titol, que aquells caſtlãs, e feudaters ſien jutjats ab lo dit ciutada, e home de vila ſenyor del dit caſtell, o loc, en tots plets, e queſtions, que entre ells ſe eſdeuendran per raho de las ditas caſtlanias, o feus, axi com de abans eren jutjats ab lo caualler, del qual lo dit ciutada, o home de vila ha, o haura loc, e que haja aſſignar a aquells jutges pars de cort, e fer, o donar a aquells ſos ops, segons los vſatges de Barcelona, ſi trau aquells defora lo feu.

COSTUMAS DE CATHALUNYA.

- I. Si ſeran dos vaſſalls en vn feu, hu venent lo feu al altre, en qual ſera comes lo feu,

SI jo tinc feu de alcun ſenyor, e per aquell feu, o per alguna partida de aquell feu tinc vaſſall, e aquell meu vaſſall aliena tot lo feu que te per mi, o alguna partida, ſi ho fa ab conſentiment meu, ell, e yo perdem tot lo feu, çoesafaber, quãt daquen alienat es, y es daquell ſenõr, per lo qual jou tinc: e ſi fa ſens conſentimẽt meu, lo feu que per mi te, es tornat a mi, e no al ſenõr meu, e aço diu en Ioã Blanc en la ſumma per ell compoſta, en lo titol çoesafaber aqui pertanga lo feu perdut, en

Y 5 ſi del

fi del titol. Empero notat hauem en lo libre dels seus, en la cōstitutio de Federic que comença, *Imperialem. §. Illud quoq;*, que si lo segō vassall aliena lo feu, o partida del feu, sens cōsentiment del senyor major, lo senyor major guanya lo feu alienat, e no lo primer vassall en negun cas: e si lo senyor major vol consentir a la alienatio feta del feu per lo segon vassall, deu reebre la terça part del preu, per lo qual feta la venda, e no lo primer vassall.

II. Si algun senyor pren postat de algun castell per deffalliment de seruey, en quina manera se deu reebre.

Costuma es de Cathalunya, q si algun senyor pendra postat de castell, o emparara lo feu qui es tingut per ell, ço es a saber, per raho de deffalliment de seruey, o per fadiga de dret, e lo vassall vindra deuant lo senyor, e dira, *senyor apparellat so fermar dret*, jatsie li haja contradit per altrás vegadas, e vulla esser apparellat estar a coneguda de son jutge sobre deffalliment del seruey degut, o sobre la ferma la qual li haura cōtradit, no es tēgut lo senyor daquell rebre la ferma, ne retre a ell la postat, si aquella te, ne desemparar lo dit feu, ne encara retre los fruyts, si alcus de aquen haurà rebut, tro quel dit vassall haja restituit en doble lo dan, e las despesas fetas per lo senyor per raho de deffallimēt del seruey degut, o de ferma de dret, encara si daquen haura fetas despesas, e enbargament haura sofert. Item quel vassall assegur al

senyor, que de aquell temps auant no li sie contradit lo seruey degut, ne ferma de dret, e aço fet, lo senyor es tengut de retre la postat, o lo feu al vassall, si aquell haura emparat: empero lo senyor no es tingut retre al vassall ço quen haja pres.

III. De vassall, o castla cōtradiēt fermar de dret al senyor immediat, e de altres tenents feu que deuen fer.

Item es costuma de Cathalūya, que si en alcun castell seran dos, o tres, o mes castllans, o feudataris, e lo senyor major fara alcuna demanda al castla per ell tinent sens mitja, e lo castla no li volra respondre a dret, ne a fe, ne daquē fer homenatge, e perço lo senyor major se pendra lo castell, o emparara lo feu, los altres castllans tinent lo feu per aquell que haura rebutjat respōdre al senyor major a dret, o a fe, deuē se fadigar en ell, e fer carta de protestatio, que faça dret al senyor major, o coneguda, o homenatge, o alguna altra cosa que sie tengut, que per culpa de aquell ells no perdan lur feu, car jatsie que forçats, e encara que greu lus fos, haurien a seguir lur feu, si ell no feya segōs que raho requer al senyor major: e si peruentura lo dit castla perseuerara en la dita contradicōio per vn any, e vn mes, e vn die, rebujant fer homenatge al senyor, o ço que raho requerra, lauors lo castla tinent lo feu sens mija per aquell qui no vol fer homenatge al senyor major, ne ço q raho requer, pora seguir son feu, vinēt deuāt lo senyor major, e faēt **homenat-**

homenatge deuant lo senyor major, e prenent lo feu daquell, axi cō lo tenia per lo altre: e en aqueſt cas lō senyor major no pora contradir, que no reeba ſon homenatge, retēt li ſon feu, no contrastant ſi el ſenōr es minuat de aquell vaſſall. Determinat es en lo libre dels feus, quel feudatari, ſi de falra fer homenatge per vn Any, e vn mes, e vn die al ſenyor, per lo caſtell, o per lo feu lo lo qual te per ell, pert lo feu per tot temps, iatſie no ſie eſtat amoneſtat, o requeſt per lo ſenyor, car ell deu ſi perſonal mēt preſentar: empero coſtuma es de Cathalunya, q̄ no pert ſino ſera requeſt per lo ſenyor, e ſi apres la requeſta fer ho rebujara, axi eſtant per vn any, e vn mes, e vn die, pert lo feu.

*III. Si m, o dos, o tres ſenyors, o encara mes
huenen feu, ſi lo mija o lo terç ven ſon
dret, en quina manera ſie diuiſe lo luyſ-
me.*

DRet es ſcrit, ſi peruentura en algun feu mateix ſeran dos, o tres ſenyors, o encara mes, vn tinent aquell feu per laltre, ſi lo juſa, ol mija vendre volra lo dret q̄ aqui ha, la fadiga, e la ferma, e encara el terç, o lo luyſme de tot en tot entegre pertany al ſenyor major, en tal manera, quels altres daquen no poden alcuna coſa rebre, ſie caſtllàs, o feudataris: empero, ſegons coſtuma de Cathalunya, aquell ſenyor per lo qual lo feu ſete ſens mija, qui ſera venut, o alienat, deu aqui hauer fadiga, e daquen reebre terç, o luyſme, e daço que pendra, deu fer tres

parts, e retenir a ell las dues, la romana empero terça part donar entrels altres, axique de terç, o luyſme de nou ſous, prena ell ſis ſous, e do entrels altres tres ſous, los quals tres ſous ſien departits, çoesa ſaber dos ſous ſien donats a aquell ſenyor per lo qual ſens tot mija te lo feu, els dotze diners ſien donats al ſenyor major, per lo qual es tengut lo feu, e axi ſie partit de vn ſenyor en altre, per aquella mateixa raho, ſi molts ſenyors ſon, romangan las dues parts al ſenyor pus proiſme.

*V. Quel ſenyor ſe pot retenir lo feu quant
ſe ven.*

ITem es coſtuma d̄ Cathalunya, que aquell per lo qual ſe te lo feu ſens mija, ſi es venut, pot los retenir pertant de preu cō altre hi vol dar, no contrastant cōtradictio del major, o dels altres ſobre aço cōtradiēts: e aço per tal cō lo feu ſes minuat de vn caualler, car en aquell cas no val la cōtradictio lur, perço com lo feu daquell quil ſe te per fadiga es perdut, car natura del feu es, que aquell per lo qual ſe te, lo puga retenir per fadiga: e en aqueſt cas deu fer la ferma aquell altre, per lo qual ſe te ſens mija. e pendre lo terç, empero que aquell qui ſel rete, nō haja daquen res.

*VI. En qual manera lo caſtla pot cōtradir de
no ſer homenatge ſi lo ſenyor ven lo feu a
menor de ſi mateix.*

ES coſtuma de Cathalunya, q̄ ſi lo ſenyor vēdra ſon caſtell a juſa

a jusa de si mateix, si aquell es caualler, y aquell qui vendra ay tant be, lo castla tenent per ell lo castell se pot deffendre, que no faça homenatge a aquell qui ha comprat lo castell, perço, car nos deu minuar de senyor, mas en aquest cas es tégut fer sagrament de feultat a ell, per raho de dit feu: e per raho de la feultat la qual daquen haura feta, es tengut de fer mar dret, e dar postat, e fer tot seruey, axi com si li hagues fet homenatge, ne alcuna cosa deu perpetrar cõtra ell, axi com si li hagues fet homenatge: e aço mateix es entes del ciutada, o de hom de vila, o altre si coprara castell: empero, si caualler qui cõpra castell es axi honrrat hõ, quel castla puxa esser fon hom sens vergõya, o reprehensio, o blasme, lauors es tengut fer homenatge per raho del feu, jatsie pus honrrat fos lo venent, quel comprant.

VII. En quina manera lo Vassall puxa lexar lo feu al senyor.

ITem es costuma de Cathalunya, quel vassall no pot lexar lo feu al senyor, en aquella mateixa manera, axi cõ nel senyor lo pot tolre al vassall sens causa rahonable: empero si castla, o feudatari haura fet alcun hereu, al qual lex lo feu, lo dit hereu pot rebujar, e lexar lo feu al senyor, sino li haura fet homenatge apres la mort del altre senyor, o haura fer mat dret, o haura dada postat, e haura fet lo seruey, reebuts los fruyts, o haura vfat en aquella manera del feu, car en alcũ de aquests casos, puys que daquen ne haura vfat, no pot lexar.

VIII. En qual manera lo senyor pot demanar loisme del hereu feudatari, qui haura donat per raho de part, o de heretat, o de legitima, castell, o vila, o censal, o delma a son frare, o a sa sor.

ITem es costuma d Cathalunya, que si pare hauet dos fills, o tres, o encara molts, haura fet testament, e fecent vn hereu, als altres lexa alcuna quantitat de diners, el hereu no volra, o no haura de hõ pac, o no volra donar diners, e donara per part, o per heretat, o per legitima al frare, o a la germana vn castell, o mas, o delme, o censal que sie feu, e quel frare, o la germana deffenesca la quantitat de diners la vn al altre, en aquest cas, lo senyor per lo qual lo feu se te, pot demanar terç, o loysme, o otras cosas, axi cõ de venda, car vera venda es, jatsie q la carta nomen aquella donatio: e de aço pot fer demanda lo senyor, per lo qual se te sens mija, tro a trêta anys, daqui empero en auant no, e en aquest cas, del frare, o de la germana de aquell, al qual lo hereu aquella cosa haura donada, pẽdra ferma de dret, o seruey, puys que cõfirmat li sera lo feu, axi cõ si expressamẽt lo senyor li ho hagues loat, e si aqui ha uia senyor major, o castlãs mijans, o feudataris, nos pertay a ells la demãda, mas solament al pus prop: mas empero si daquen fos pres terç, o loysme, lo senyor pus prop deu daquen rebre las dues parts, per lo qual se te sens mija, e la terça part sie partida entre los altres senyors.

En quina

VIII. *En quina manera lo vassall pot diuifir lo feu a sos fills, o fillas, o no.*

DRet, e costuma de Cathalu-
nya es, que negun vassall pu-
xa departir lo feu entrels
fills, o fillas, ne entre altrs personas,
sens voluntat del senyor: empero,
si hun vassall te dos, o tres feus per
vn senyor, per acapte de vn temps, o
de diuersos, be pot aquellas cosas
lexar, o departir entre diuersas per-
sonas, axi empero, q̄ negu dels feus
no puxa departir, çoesalaber, vn ca-
stell, o vila, o vn mas, o delme, o qual
que altre feu per li.

X. *En qual manera los masoers, e altres
frances qui son dins lo terme de algu ca-
stell, son téguts obrar, axi com los altres,
o no.*

ITem es costuma de Cathalüya,
q̄ si dos, o tres masoers, o aloers
frances seran dins los termens de al-
cun castell, o en terme, e lo senyor
del castell ha guerra, o spera de ha-
uer, los homes massouers, jatsie que
sié alou frâc de caualler, o de Esgle-
ya, son téguts de obrar en los murs,
els valls, e lissas, e antemurals, o am-
pits, e perpugnacles, o barbacanas, o
arqueras, deuen tambe guaytar, le-
uar, e guardar, e guaytas fer, e exir a
tot so del castell, encara seguir per
tot lo terme del castell, e si inseguint
ell sera pres, o alcuna cosa del feu, es
tégut lo prenêr a deliuratio de aq̄ll:
mas si sera nafrat, o mort, no li es tē-
gut lo hom: empero si exira forals
termens, e sera pres, hom no li es tē-
gut de retre ell, ne las suas cosas: ans

pora lo hom aquell fer reembre, e
las suas cosas, e nos pora escufar lo
aloeir dē las cosas demúrditas a fer,
jatsie que diga, q̄ son mas es axi fort,
ques puxa deffendre sens ajuda del
castell.

XI. *Quant lo castla fa homenatge al senyor
major, si foer castla axi mateix sic tengut
de fer lo.*

ITem es costuma de Cathalüya,
que si alguns fotscaſtllans sien en
algun castell, jatsie aquell castla
haja fet homenatge al senor major,
altra vegada pot demanar lo senor
major als fotscaſtllans, que li façan
homenatge de feeltat, e si peruentu-
ra seran aloers, o masouers dins ter-
me d̄ castell ab fortaleas, pot de ma-
nar lo senyor major de aquell ho-
menatge de feeltat, en tal manera, q̄
peruentura per lo entrament, o exi-
mêr, o statge de aquell, no puxa ve-
nir dan al senyor, ne als homens del
castell.

XII. *Si per feu de valor de vint sous en jus ca-
ualler deu fer homenatge a caualler, o no.*

ITem es costuma de Cathalüya,
que per feu valent de vint sous a
enjus, caualler a caualler no es tē-
gut fer homenatge, sino li ha aco-
stumat daqué fer homenatge, o axi
sera entre ells auêgut, mas lo senyor
prena lo vassall per la ma, e lo vas-
sall prometa si esser fecl, e leyal per
lo feu, e que li ferm dret de totas las
cosas acostumadas de fer p feu day-
tal valor, car per tât poc feu nos deu
fer homenatge.

Si en

XIII. Si en vn castell son dos heretiers, e cascun per sa part demana esser li fet homenatge, si lo vassall ho deu fer.

ITem es costuma d' Cathaluña, que si senyor dalcun castell hauent dos fills, departesca lo castell en duas parts, assignant la vna part al vn, e lo romanent al altre, si alcun de aquells per la sua part demana homenatge, postat, o ferma de dret, e seruey, e altres cosas q per lo feu se deuen fer, lo vassall no es tégut fer sino vn homenatge, e aqills ab dosos sauengan entre si, a qual daquells se fara, o a altre coninent persona, de que sauengan entre si, e aquell qui rebra lo homenatge, es tengut fer dret, e fermar dret, e dar postat, e fer seruey, e altres cosas, q per lo feu se son acostumadas fer, ne metre ells estan en acort, o en contesa, corregia a ells temps, ne es tengut fer lo contradiment que fa.

XIII. Quant en vn castell son moltes aloers, si entre ells se deuen fer homenatge.

ITem es costuma de Cathaluña, que si dos pars aloers sié en vn castell, o mes, deu esser fet homenatge de feultat entre ells, en tal manera, que hun se puga confiar de altre, e ques puga en ell creure, dementre son en lo castell, o en la vila, o en lo terme, e en tal manera, que en temps de pau, o de guerra, lo hun nos haja a guardar del altre: e si la hu dells aço no volia fer, laltre pora aquell fer destrenyer, segons drets, per lo senyor de la terra.

COSTUMAS GENERALS DE CATHALUNYA entre los senyors, e vassalls tenents castells, e altres seus per senyors, compiladas per Pere Albert canon-ge de Barcelona.

I. Que ninguna exceptio, encara de expoliatio, sie admesa contra lo senyor requient postat, o ferma de dret.

Silo senyor demanara a son vassall, a ell esser donada postat de castell, o de casa, lo qual, o la qual per ell tendra, o fermament de dret, lo vassall deu, no obstant alguna exceptio, encara si es opposada exceptio de spoliatio, cascuna de aquestas cosas fer a son senyor, e breumēt. Si lo senyor ab son vassall pledejara en juy sobre cosa que fidelitat requerra, e lo vassall dira, si esser expoliat per lo senyor dalguna part del feu, o de alguna altra cosa, e per amor daço dira, si no esser tengut al senyor respōdre, entro sie restituit, en aquest cas lo vassall no es en res oidor, car cōtra aquellas cosas que fidelitat requeren, e bausia se segueix, si son contraditas, no es admesa alguna deffensio.

II. De la manera de dar postat.

Si demanada sera per lo senyor la postat a vassall de son castell, sie donada en aquesta manera, lo vassall, tretas del castell, e del terme dell totas las cosas suas, sens tota retentio, e contradictio liurara lo castell als senyor seu, e entrant lo senyor, o altre per ell en la fortaleza daquest castell, lo senyor fara muntar

muntar en la summitat de la torra dos, o tres, o tants quants volra homs seus, qui ab grans veus clamē, e inuoquen lo nom del senyor seu, e lauors lo vassall exira de tot lo castell, e terme dell, ne deu aqui romādre, sino ay tant quāt sera de expressa volūtāt del senyor, o sino, en proprialou daquell vassall, si aqll haura en lo terme daquell castell: en altra manera, quātquequant lo vassall sera romas en lo terme daquell castell, no es entes postat hauer donada, e bausador romandra, segōs costuma de Cathalunya, mentre que haura differit donar plena postat.

III. De aqlls q̄ empatxa en donar plena postat.

E Reebēt postat lo senyor, posara liberament, sens empatxament de algun, guardas en aquell castell, tantes quantas xqui serā necessārias a guardar aquell castell, e si lo vassall, o algu, o alguns en nom seu empatxaran lo senyor, que no puxa posar sufficients guardas en aquell castell, o mudar, o cābiar guardas dins aquells deu dies, no sera entes lo vassall plena postat hauer donada del castell, ni corre al senyor en aqueix cas lo tēps de deu dies, axi com no corre, quant romā dins lo terme del castell, o quant, apres de esser ne exit, hi torna, mas lauors començara a correr, com plena, e desliura, e sens algū embargament dada sera la postat, e no retornara dins aquells termens.

IIII. En qual manera es dada postat, si lo castell es enderrocat.

E Si aqui no es alguna torra, o habitatio de castell, car lo castell es enderrocat de tot, axi cō en molts locs se esdeue, lauors lo senyor, o altre qui per son nom reb postat entrara dins los termens del castell ixent lo castla dels termēs daquell castell, e lo senyor posara dos, o tres, o quants volra homs de cōpanyia sua en la casa dalgun pages, q en algu feu altre daquell castell, qui en altas veus inuoc lo nō de son senyor, ficant aqui pal, o lança, o alguna cosa sembiāt, en senyal de recbuda postat.

V. De las cosas del vassall trobadas en lo castell, o en son terme, quāt lo senyor pre postat.

E Si lo senyor, com reebra la postat del castell, trobara algunas cosas de son vassall en aqll castell, o en son terme, lo senyor, e las suas guardas poran aquellas pendre, e despendre tempradamēt, ay tant com sera necessari, mētre lo castell tendra, e si no y troban res, o si hi trobā alguna cosa, e no bastara a ops de las guardas, lo senyor fara a ellas las despesas del seu, mas lo vassall es tengut aquellas restituir al senyor.

VI. En qual manera no ajuda prescripcio, en no donar plena postat.

S I empero, quant se liurara postat de castell, lo vassall no hauent alou en lo terme daquell castell, romādra en vila daquell castell, o en algun loc del terme daquell castell, e dira, si, e sos antecessors en ay

en aytal manera hauer donada postat per spay de quoranta anys, o encara de mes, en null temps no pot aquest vassall si defendre per aytal costuma, ne encara per aytal prescriptio, car no es dada plena postat del castell, encara si es dit, que no es memoria de homens, que ell, ne fos antecessors null temps no donaren postat en altra manera de aquell castell, car segons costuma, e obseruança general de Cathalunya, no es dada axi plenament postat de castell, si doncs en la carta conuentional no es contengut, que en aytal manera sie donada postat, la qual cōuentio si apparra, pora esser contra general costuma, vs, e obseruancia de Cathalunya.

VII. Quant deu esser retuda la postat, o quant no al vassall.

E Finitis deu dies, pus que haura reebuda lo senyor francamēt postat, lo senyor deu de antiga, y prouada costuma de Cathalunya en lo deze die retre lo castell al vassall, sin sera request dell, mas abās q lo senyor retā al vassall lo castell, pot lo senyor demanar daquell vassall, que faça a ell homenatge, si encara no li ha fet, e que do a ell seguretāt de si, e de sa cōpanya, e de tots sos valedors, q las guardas las quals lo senor ha poladas en custodia del castell, segurament ab totes las suas cosas pugā a las suas casas retornar, e aquestas cosas pora demanar lo senyor, sis suspita del vassall, o de sa companya, o de sos valedors, q vullan las guardas agrauiar en lo re-

tornamēt, en altra manera no estēgut retre lo castell, tro quel vassall haja fet homenatge, e aquesta seguretāt haja donada. Item, abans quel senyor retā lo castell al vassall, pora lo senyor demanar fermament de dret, si doncs ell nol li offerira, e reebut dell fermament de dret, deu li retre lo castell, sens negun dany del castell: e si lo senyor, ols seus daran dā en aquell castell, o en son terme, tor ho deu restituir, en altra manera no sera entesa plenament retuda la postat.

VIII. Quant no sie dira esser donada plenament postat.

S I el senyor tinent postat, aquell vassall romandra, o vindra en terme del castell sens voluntat del senyor, o algū, o algūs d cōpāya daquell, ots valedors de aquell, ab armas, o sens armas, de manament daquell castla, e si aqll vassall, o alguns de cōpanyia sua, o de sos valedors de manamēt de aquell vassall hauran pres alguna de las rēdas del castell, o algū seruey per grat o per força hauran pres dels homens daquell castell, lo senor tinent postat, no es entes lo vassall plenament hauer donada postat, ne en aqlls casos corre al senyor tēps de deu dies.

VIII. De las despesas de las guardas restituidas al senyor.

I Tem si lo vassall plenament no restitueix al senyor las despesas, las quals ha fetas en las guardas posadas en lo castell, aquell senyor pora

pora aquestas cosas, e totas las sobre ditas demanar del vassall primerament, ans que li retia lo castell, e aço es ver, si senyor reebuda la postat no trobara en lo castell, o en son terme alguns bens daquell castla, dels quals faes en guardar aquell castell las despesas: e perço, sino son trobats lauors alguns bens mobles de aquell castla, dels quals puxan a ell fer las despesas lo senyor, e las suas guardas, lauors lo castla es tēgut restituir las despesas, ans quel senyor li restituesca lo castell: e si vassall dira esser massa despes en guardas, perço cō no hi erē tantas guardas mester aguardar lo castell, lauors per arbitre de bō baro sien estimadas las despesas, lo qual considerara, e guardara, si el castell sera grā, o si vassall, o si senyor haura enemics, p las quals cosas se pot conexer, quantas guardas son necessarias en guarda del castell, sera encara considerat lo vs de la terra, quant es dat a vn hom en lo die per vida daquell, e segōs aço seran taxadas las despesas.

X. En quina manera sie proceit cōtra lo vassall injuriant son senyor.

SI dos, o tres, o mes seran vassalls, hu apres laltre en algū castell, el segon, el terç delinquira contra lo senyor sobira, o als homens del castell, per lo qual aquell sobira senyor a dret se clama, axi de grau en grau sera anantat, ço es, q lo senyor sobira appellara son vassall qui sens tot mija te per ell lo castell, significantli la forfatura, o delictē del vassall jusa, per la qual

demanera dell postat del castell, e fermament de dret, lo qual encontinent deu firmar, y significar aço a son vassall, e manar a ell, que do postat del castell, e q ferm, e q faça dret al senyor sobira, per raho del vassall jusa, lo qual al senyor, o als homens del castell forfet haura, y aquest vassall segon significara aço a son vassall, qui haura fet lo delictē, e manara a aquell, quel do postat del castell, e q ferm, e q faça dret al senyor sobira clamāt de aço q es tengut de fer aquest darrer vassall malfactor, lo qual, sino fermara dret, o sino dara postat del castell dins deu dies, comprat lo die que li sera nūtiat de son senyor, passats los deu dies sera bausador, els altres vassalls son tenguts ajudar lo senyor sobira a destrēyer aquell, que do postat del castell, e que ferm, e q faça dret al senyor sobira, e si nou faran, bausadors seran.

XI. En quina manera sie proceit cōtra emphyteota injuriant.

EN aquella mateixa manera del emphyteota sie enantat, car si senyor sobira se sera clamāt del emphyteota jusa, q li ha forfet en la honor emphyteotica q te, enantara lo senyor ab lo primer emphyteota, e lo primer ab lo segō, e lo segō ab lo terç, axi cō damut es dit del vassall, e si lo emphyteota terç alargarā fermar, e fer dret al senyor sobira, pus q a ell de son senyor sera denūtiat, lo senyor major fara empamēt d la honor al seu primer emphyteota, el primer al segō, el segon

Z al terç

al terç per lo senyor sobira, e aytant com lo terç trencara lo empera-
ment, lo senyor sobira demanara de son emphiteota la pena, e aquell em-
phiteota del segõ, el segõ al terç, ço-
esafaber, q̃ li pac la pena de la trenca
de la empara q̃ li feu per lo senyor
sobira clamât dell, e aytâtas vegadas
fara lo senyor lemparamêt, tro que
per greuge de la paga d̃ las penas lo
jusa emphiteota per vergonya con-
fus ferm, e faça dret al clamant,

*XII. De injuria feta al senyor per alguns ha-
bitants en son castell.*

SI menor castla reb tots ferma-
ments de las questions, o clams
de tots los habitants en lo cas-
tell de hon es castla, e algũ daquell
castell, o algũ encara de companya
de aq̃ll castla injuria haura feta, o al-
gun mal haura dat al senyor sobira,
o al balle, o algun de cõpanyia daq̃ll
senyor, aquest malfactor deu de co-
stuma de Cathalunya fermar, e fer
dret en poder daq̃ll senyor sobira,
e no en poder del castla, axi cõ aq̃ll
castla, si aq̃ll mal al señor hajes fet.

XIII. De alou de castla.

SI castla, o vassall dira, si hauer
alou en lo terme de castell, per
raho del qual es castla, es tin-
gut aquell vassall mōstrar a son se-
ñor, en qual manera ho ha p alou,
car, o pot hauer aquell alou per do-
natio, o per venda de son senyor, o
daltre aloer, o en altra manera: e si
pot mōstrar esser son alou, no es tẽ-
gut respōdre daq̃ll en poder de son

señor en juy, e fora: si empero no ho
pora monstrar, no sera alou, mas del
feu sera, ne li pora ajudar alguna
prescriptio de temps, car totas cosas
qualsq̃ue sien, castla, o vassall ha en
terme del castell per raho del qual
es vassall, son reputadas esser d̃ feu,
si doncs lo contrari nos mōstra, axi
cõ dit es, e lo vassall no pot en aço
prescriure contra lo senyor.

*XIIII. En quals cosas prescriu lo castla contra
lo senyor, e en quinas no.*

VAssall, o castla null tẽps no pot
prescriure, en no dar postat d̃
castell, o no fer seruey del feu,
encara si null tẽps haja donada pos-
tat, ni fet seruey del feu, o sie dit, q̃
no es memoria de homẽs, quels seus
hajessen fet negun tẽps seruey, o ha-
jessen dada postat del castell, car
aquestas cosas a fer, o a dar, quantq̃-
quant sera request del senyor, basta
q̃ aquell sie senyor qui demana, e a-
quell sie castla, o vassall del qual es
demanat, o q̃ tenga loc de castla, o
de vassall, e q̃ aço se mōstre per pu-
blica carta sobre aço feta, car axi es,
cõ si demanadas fossen daquell vas-
sall, pus q̃ carta publica daquen apa-
reix feta, per ques monstra, quel de-
manât es senyor, e del qual es dema-
nat sie castla, o vassall, e axi, neguna
prescriptio de tẽps en aquestas co-
sas ajuda aquell vassall, pus q̃ ferma
cosa es aquell esser vassall, e aquell
senyor qui demana, perq̃ no sie tin-
gut donar postat del castell, e fer ser-
uey del feu. Item si certas son coui-
nenças entrel senyor, el castla, el se-
nyor se haura retengut en la carta
conue-

conventional algunas domenjeduras, plets, itcaments, fermaments, e algunas otras cosas, e tēps proccent lo castla algunas de aq̄tas cosas haja occupadas, o algunas otras, q̄ en la carta cōuēcional entre ells no sū cōtengudas, el castla no pora monstrar, q̄ aquellas cosas haja haudas en altra manera per atorgament de son senyor, es tengut aquellas cosas restituir a son senyor, ne pot aq̄llas cosas prescriure ab alguna diuturnitat de tēps, puy q̄ carta cōuēcional appareix, e majorimēt, si carta es partida per alphabet, car lauors es presumptio, lo castla hauer en son poder la carta cōuēcional, cō lo senyor monstra la sua esser partida per alphabet, car cōtra veibles senyals, negu tēps de lōga possessio no exclou lo degut senyor: e axi en aqueſt cas, cō certas aparexen couineças entre ells, neguna prescriptio de temps no pot ajudar lo castla en serueys, guerras, e valēças de homēs, o encara otras qualſeuol cosas requirents dels homens habitants en aquell castell, en lo qual lo senyor a ell part dels fruyts se retenc, sino aytāt com apparra per la carta conuentional al castla esser atorgat de son senyor.

XV. *En quinas cosas prescriu lo senyor, e quāt contra lo castla.*

Siempero neguna carta cōuentional haura lo señor, ni lo castla, e lo castla dira, ell, e los antecessors axi hauer tēgut, e posseit per spay de quarāta anys, o encara mes, e regohexera aquellas cosas tenir en feu per aquell senyor, e aquellas co-

sas toſtēmps esser del feu, lauors ajuda a ell prescriptio, exceptat en guerras a fer daquell aytal castell, en lo qual lo senyor reeb part dels fruyts, e en serueys forçats, o en quistias, e valenças dels homens, car en aq̄llas cosas q̄ en destruccio de castell son, no pot prescriure castla, axi ne en alienatios de possessiōs d̄ castell fadoras sens cōsentimēt de son señor, car castla, o vassall null tēps no pot fer guerra daytal castell, praho del qual es vassall, ne encara als homens habitants daquell castell fer quistia, ne dells requerir valēça fora termēs del castell, si dōcs no sera dat a ell, e atorgat de son senyor, (q̄ part es trobat esser fet) car no deu castla, ne pot a son senyor lo feu pijorar, ne axi cō dit es ajuda aquella prescriptio en aq̄llas cosas, encara si tots los predecessors seus guerra daquen equistia aqui hauran feta, e daquells homens valēça hagueran: si empero aquell castla, o vassall sera encalçat d̄ fos enemics dins termēs de son castell, per raho del qual es vassall, los homēs daq̄ll terme son tēguts dins sos termēs aq̄ll ajudar, e encalçar los enemics, fora empero els termēs del castell, no son tenguts: e si aq̄ls enemics presa alguna al vassall, o als homens del castell tolra, aq̄ls podē encara fora dels termēs del castell aq̄lls enemics encalçar, q̄ puxā a ells la presa sua, o de son senyor tolre, perço q̄ dins los termēs seus aq̄lla hauran tolta, ne per aço son entesos los homēs del castell mesos en guerra, ne fer al castla valēça, hon es axi argument per homens religiosos, que han mas en algun castell, que

siē tēguts exir a fo del castell, ne per aço sien entelos effier de guerra, e es axi mateix en la carta de la pau qui comença, en nom de Cryst, §. vilanos, en la glosa aqui signada.

XVI. Quels aloers sien tenguts deffendre los castells, e los habitadors daquells, en los quals han alous.

SI algūs aloers, axi cavallers, cō pagefos, cō encara altres seran en terme dalgū castell, hauents aqui masos, o casās, o fortaleas ab homēs, o sens homēs qui sien alous, aytais aloers, e lurs homens quī aqui hā, son tēguts deffendre el castell, el senyor del castell, e tōts los habitadors del castell, dins los termēs daquell castell, axi cō lo senyor daqll castell, els habitadors daqll son tenguts deffendre aquells aloers: e en tēps de guerra tābe deuē los aloers guardar, q de la casa, ne de la fortalea sua, q es alou, sefdeuēga, os puxa esdeuenir dā algū al senyor del castell, ne als habitadors daquell: e si el senyor del castell, els habitadors daço hauran suspita violēta en temps de guerra, do aquell aloer bona seguretat al senyor, e a los habitadors del castell, que ningun mal daquen al castell sefdeuēdra, o li liure la casa, o la fortalea, el senyor tēga aquella demētre que aquella guerra durara: tots encara los aloers siē tēguts en temps de guerra, a tot lo que son tēguts tots los altres habitadors del castell, ço es a saber, a fer guayta, o obra, y affollar, adobar, e altres cosas qui son faedoras per deffenimēt del castell en temps de guerra, ex-

ceptats aloers campaners, qui en altre loc son habitants.

XVII. Sots examen de qui los aloers son tēguts de pledejar.

SI aloer sera en algun castell, el senyor del castell te contentio ab ell del alou, dient no esser alou, aquell aloer no es tengut esser sots juy del senyor daquell castell, mas ambdofos deuen venir en poder de cominal persona, qui aque-llas departesca, e sino sauindran de cominal persona, car perauētura no plau al senyor del castell la persona q eligex lo aloer, o en cōtrari, si aloer vol venir en poder del Princep, o d son veguer, lo senyor del castell es tingut acceptar vulla, o no, o leixar lo plet, per ço, car aqll Princep, o son veguer es communa persona a tots los habitats en esta terra: si empero contesa sera del alou, o daltra cosa entre lo aloer, e altra persona del senyor del castell, no es tēgut lo aloer fermar en poder del senyor del castell, si dōcs d costuma antiga aço no sera obseruat, car en aço empero, be preferiu senyor de castell cōtra aloers, si empero no sera costum, sera fet axi com demūt es dit, lo aloer empero es tingut fermar dret al senyor del castell, en lo qual es alou, si tēdra per ell algunas possessiōs en aqll castell, o daltre clā, çoes per raho de deute, o de injuria las quals ha fetas als homēs del castell, si axi ses acostumat de obseruar.

XVIII. Quam pot lo castla alienar, o no partida del castell, sens cōsentimēt del senyor.
Castla,

CAstla, o feuater no pot sens volutat del senyor alienar lo castell, o feu, o alguna part del castell, o del feu per neguna manera de alienatio, en lo qual castell lo senyor del castell reeb part de las rendas del castell, o del feu: si empero aytal castell es, en lo qual lo senyor res no reeb de las redas del castell, sino tantolament postat daquell castell, o sino es castell, o fortalea a quell feu, mas altra cosa, axi co caps, vinyas, delmes, o alguna altra cosa sens alguna fortalea, hon no es requelta, ne dada postat, mas que sen fara tantolamēt homenatge, e algun seruey en temps de guerra, o de general fet se dona, lauers en aquest cas pot lo vassall, sens volutat del senyor, a perpetual acapte stablir alguna part del feu, axi empero, que aquest stabliment sie fet a milloratio del feu, no a pijoramēt, o minua del feu, com en tal alienatio no es minuat lo feu, nel senyor pert res, pus que res no reeb en las redas del castell, o del feu, e aqlla part del feu, qui per lo vassall a acapte es atorgat, romā sots senyoria, e no es partit del feu, ans lo senyor, el vassall retenē senyoria en aytal alienatio, e iat sie q aqsta alienatio sie feta per lo vassall, res nomēys aytal vassall dara plenaria postat del castell, e fara homenatge, e plen seruey a son senyor, per raho del feu, a ell, e a sos antecessors atorgat antigament, axi co si res del feu a acapte no hajes stablit: las altras empero alienatiōs, axi com son vėdas, donatiōs, e altras cosas, en las quals neguna senyoria no es retinuda, no pot lo vassall fer, sens vo-

luntat del senyor, car iat sie quel senyor res no reeba en las rendas, no pot empero lo vassall lo feu minuar a son senyor.

XVIII. Si lo senyor pot disminuir al vassall de senyor, o no.

SIl senyor de algun castell volra vendre lo castell, del qual haja vassall caualler, cōsiderador sera, de qual cōditio sie aqll aqui sera venut, car si ciutada, o vila, o pages sera, lo vassall caualler no es tengut a ell fer homenatge, iat sie q sie tēgut a ell fer lo seruey, e fer mar dret, e fer dret per lo feu, axi mateix es dels altres feus iusans. Si a Esgleya sera venut, es tēgut fer homenatge al Prelat indistinctamēt: si empero a caualler es venut, attenedor es, si caualler aquies venut sie axi iusa, el vassall sie axi noble, q per aqll caualler cōprador axi iusa no tendria el feu, sino per la deshonor, axi co per auetura lo vassall es Cōte o Vescōis, o es en altra grā honor stablit, axi per raho de son linatge, cō per raho de sa gran senyoria, aqll aytal vassall no es tēgut fer homenatge axi al iusa caualler cōprador. Mas si lo vassall pora tenir lo feu sens la deshonor per aqll caualler cōprador, iat sie el caualler cōprador sie mes iusa d valor, o de linatge quel senyor venedor, es tēgut lo vassall fer homenatge a aquell comprador, mas alguns dien, quel senyor no pot minuar lo vassall de senyor, axi com lo vassall no pot minuar lo senyor de vassall, la qual cosa no es vera, car lo vassall no pot vendre el feu sens

.Z 3 voluntat

voluntat del senyor, lo senyor empero pot sens voluntat del vassall a quis vol vendre, forçat lo vassall, car lo vassall a son semblant ha a vèdre el feu, si senyor lin dona licentia de vendre, en altra manera no pot al jusa vendre, sino de voluntat del senyor, axi mateix es dels emphyteotas, e dels altres feuaters.

XX. *En qual manera lo comprador sie mes en possessio.*

SI venut lo castell sera, ol feu, en lo qual hu, o mes seran vassalls, e el senyor venedor volra lo cōprador posar en possessio del castell, axi sie fet, lo senyor venedor appellara tots los vassalls, els habitants del castell, axi pagesos, com altres, e ajustara aquells en lo castell, o en la Esigleya, o en altre loc del castell, e dauāt aquell cōprador appellara nomenadamēt los vassalls, los quals lauors vindran deuant lo senyor venedor, e el cōprador, e el senyor venedor, proposada dauāt tots la venda, absolra aqlls de tota feultat, sagramēt, e homenatge, q̄ daqui auant no sien tenguts a ell en res per aqll castell, o feu, e manar los ha, q̄ fāçan homenatge a aytal cōprador, axi cō a senor lur, qui encōtinēt singularmēt lo deuē fer, axi cō es acostumat, aço mateix dira als pagesos, e als altres habitants de aquell castell, per las quals totes çosas, si gran sera la vniuersitat, tres, o quatre, o mes dels millors habitāts, segōs voluntat del senyor venedor, fāçan homenatge al senyor cōprador, e puy lo venedor metra lo senyor cōpra-

dor en la casa del castell, si casa ha, o en altra casa, si casa no ha, e dira, jo aytal pos vos aytal en possessio de aquell castell, el senyor comprador fāças aparellar de menjar, e finit lo menjar, parteca sen lo yenedor sis vol.

XXI. *Quant ha loc gratificacio en atorgar feu al fill del vassall mort.*

VASSALL si morra intestat, e lexara dos, o tres, o mes fills de ledesme matrimoni nats, loc es a gratificacio, car lo senyor pora lo feu atorgar a aqll, aqui mes volra dels fills, e aquell enuestir del feu, reebent dell homenatge, los altres frares forçats: e aço si ells frares cōtendran entre si, o no contendran del feu, e sera a ell lo feu segur.

XXII. *En qual manera sie dada postat per fembra que succeix en feu.*

SI mort lo castla, ol vassall, tant solament romanent filla, aquella segōs vs, e obseruança general de Cathalūya succeira en lo feu, axi cō a fill mascle, encara si intestat mort sie, e si sera pubilla filla, lo tudor daqlla fara homanatge per ella al senor del feu, e dara postat del castell, quātq̄ quāt ne sera requeste, e fara lo seruey, e fermamēt de dret per lo feu, e si fara cōtra aquellas çosas q̄ feultat requiren, bausador sera, car aquell tudor romādra vassall, aytāt cō durara la tudoria: si empero aqlla dona maridada sera, lo marit daquella es tengut de costuma de Cathalunya fer homenatge al senyor del feu, e es tingut donar postat del castell,

T. com. 16.
766.

castell, e totes cosas fer, axi cō a vassall, si aquell feu reeb en exouar, ne pot rebujar, car en via de dret per senyor es tingut, axi que, si al senyor no fara homenatge, ni li dara postat, o fara cōtra aquellas cosas que feeltat requeren, haufador sera: e si del marit no sera requesta la postat, mas daquella dona, e la dona no dara postat, el señor del feu per aço lo castell haura pres, sera tengut lo senyor lo castell retre al marit: si empero lo feu no sera dat en dot, mas sera d' bēs parafernals daquella dona, lauors la dona fara homenatge al senyor, e no lo marit, per si tāt sola ment, o per procurador sis volra, e dara postat, e fara a ell totes aquelles cosas que feeltat requeren per raho daquell feu.

XXIII. Si lo vassall apres que ha fet homenatge pot deixar lo feu, lo senyor no volent.

PVys q̄ algun vassall haura fet homenatge a algū senyor per raho dalgun feu, e lo senyor, reebent homenatge, e feeltat dell, atorgat haura a ell lo feu, lo feuater nos pot del senyor partir, ne lo feu lexar sens voluntat daquell senyor, perq̄ per tostēps retēga el feu, e romāga son vassall: axi mateix es, si axi cō hereu pren lo feu del pare, mort lo pare, car en aq̄st cas, no pot cōtēdre homenatge al senyor del feu, e vulles, o no, tindra el feu axi com a vassall, e sera destret fer homenatge al senyor: si empero no pren la heretat feudal, no sera destret lo feu retenir.

XXIII. Si vsufructuari, o propietari, o amos son tēguts fer homenatge, o seruey.

Sil vassall, ol castla haura heretat son fill de la castlania, o del feu del castell, retengut empero a ell vsdefruyt en tota la vida sua, el senyor demanara homenatge a ell esser fet del dit vsufructuari, e lo fill del vsufructuari dira, si esser propietari, e de ell deure reebre homenatge, e no del pare, com tāt solament se haja retengut en lo dit castell vsdefruyt, e haja stablit aq̄ll propietari en aquell feu en temps del heretament, o donatio que li feu, el pare vsufructuari tement si perde lusdefruyt, si el fill propietari haura fet homenatge al senyor, per contrari dira, si deure fer homenatge, e no el fill, lauors lo senyor, pus que cascu se offer, pot reebre de cascu homenatge, çoes a saber del pare, axi com de vsufructuari, com de posseent, e del fill axi com de propietari: aço faul, quel vsufructuari tot temps romāga en son stament, e quel senyor no reeba seruey sino del vsufructuari tant solament, e axi no seran dos vassalls, mas hu tant solament daquell feu, e dāço faça lo senyor carta, que no puxa a altre prejudicar: si empero aquell castla, o vassall, en temps del heretament, o donatio, la qual a son fill ha feta, res nos retenc, mas de tot daquella castlania, o feu de tot son fill heretà, o a ell daquestas cosas plena donatio feu, e res nos retenc lo pare, aço faent, en aquest cas lo fill, pus que ha pres lo feu del pare, axi a ell donat del pa-

Z 4 re, es

re, es tengut fer homenatge al senyor del castell, o del feu, e si fer ho contendra, e lo senyor del castell, o del feu per aquest contrast lo castell, o feu pendra, e guerra daquē sostendra, no es tēgut a ell lo senyor retre lo castell, o feu, fins q̄ li haura fet homenatge, e li haura restituidas totas las despēsas, els dampnages, las quals lo senyor mostrara si hauer fets, o sostenguts, del die que a ell contradix fer homenatge, tro al die quel fet sera consumat.

XXV. Quant dos castlans tenē la castllania per lo senyor solament, e no lo hu per laltre,

SI en algun castell serā dos castlans, e lo hu dells no tendra la castllania per altre, mas quiscu dells la tindra cos a cos per algū tercer qui sie lur senyor, e la hu tant solament daquells dos castlans haura tots fermaments, laltre empero non hac, e algūs dels habitants daquell castell haura feta injuria a aq̄ll castla qui no ha fermamēts, o al senyor sobira, aquells injuriats deuen, e son tenguts de costuma de Cathalunya fer mar, e fer dret daquella injuria, en poder daquell a qui feta es la injuria, e no en poder daquell qui reb, e ha generalment los altres fermaments dels habitants en aquell castell. Itē, si hurde aquells dos castlans a laltre castla injuria haura feta, en poder del senyor sobira fermara aquell qui la injuria haura feta, e no en poder daquell, al qual la injuria feta es, encara quen reba tots fermaments de las questions dels habitants en aquell castell.

XXVI. Qual vassall es tingut fer homenatge al successor de son senyor.

MORT lo senyor del vassall, lo seu succedor requirient, lo vassall estingut en continēt puritat de homenatge, e de fecltat fer, ne ajuda aquell vassall, si diga cōtra aço, que ell, o sos antecessors null temps no facren homenatge a lur senyor mort, ne a sos antecessors, e que no es contengut en la carta del atorgament del feu, que daquell feu se dega fer homenat, car en fer homenatge nos ajuda lo vassall per las rahons defusditas, pus que ferma cosa es, aquell esser vassall per rahon del feu, e ferma cosa es aquell esser senyor daquell feu, per lo qual demana dell esser fet homenatge.

XXVII. Si ans que haja fet homenatge lo vassall, pot esser tingut de crim de bausia.

SI vassall, o castla, o succedor de aquell, ans que haja feta puritat de homenatge, e dfecltat al senyor del feu, o a son succedor, haura forfet en crim d bausia a aq̄ll senyor, o a son succedor, deu esser jutjat bausador, si aq̄ll vassall, o son succedor axi com hereu per testament, o sens testament, o per donatio hereditaria pren lo feu del pare, o del avi feu, e sab lauors aquell esser senyor daquell feu, contral qual comes lo dit crim de bausia.

XXVIII. Quant, e en quins casos deu esser renouellat homenatge, e de la pena de aquells qui nol renouellan.

Lo

LO senyor mort, lo vassall daquell deu venir dins lay e die al hereu del mort, e a ell lo homenatge renouellar, e feultat prometre, e si nou fara dins lo dit temps; axi com a ingrat perda lo benifet, si a aquell senyor plaura: en aquella mateixa manera, el vassall mort, lo hereu daquell quifqui sera, presa la heretat, deu deuant lo senyor del feu venir dins lo temps demunt dit apres la fi del senyor mort, e demanar inuestitura del feu, aparellat fer homenatge, e feultat profrent, perço que com la heretat feudal pres, stret es al senyor per dret de homenatge: e si ho menyspreara, perda lo benifet, si al senyor plaura. Si empero en algú daquits dos casos no plaura al senyor, quel vassall, o son hereu perda lo benifet, pora lo senyor demanar contra dell, que aquell cõnegas son senyor, cõplint las cosas demunt ditas, perque de la contumelia per la qual deu esser punit, forçat lo senyor no conseguesca immunitat, e aço es lo vs, e obseruança, o costuma de Cathalunya, car hereu, presa la heretat, vfa aquella mateixa per sona ab lo deffuct, del qual es hereu.

*XXVIII. De la pena del vassall, qui contradit
fer lo seruey al senyor a qui es tingut.*

SI el castla, ol vassall injustamẽt contradira a son senyor fer seruey, lo qual es tingut a ell fer segons poder, o segons couinença, e lo senyor per aço haura emparat lo feu, lauors en aytal cas, no es tengut lo senyor retre lo feu, tro quel seruey perdut sie en doble esmenat, e q

daquiauant no sie a ell contradict, e aço sie ben assegurat: e lauors en aquest cas lo senyor fara los fruyts seus, los quals daquen rebuts haura, aytant longament com tendra aqll senyor lo feu emparat, tro del vassall sera assegurat de son dret.

XXX. De mol, a manera d: homenatge.

DOble es homenatge, ço es a saber, homenatge soliu, e no soliu, homenatge soliu es, quaix portant leytalt, e feultat, car hom soliu contra tots porta feultat a son senyor, e en axi, en homenatge soliu negu no es exceptat com se fa, quant a las paraulas, mas quã a dret enteniment, aquell qui general iuridictio ha, es entes exceptat, car cõtra aquell no es tengut son senyor ajudar, pus que euidençia apareix, que negu pot fer homenatge soliu a dos, car aytal simple feultat, en la qual negu no es entes exceptat, part general iuridictio hauent, no pot algu fer a dos: es entes empero homenatge no soliu, com alcun es exceptat faent homenatge, com si diu axi, *fas a tu homenatge, exceptada feultat, la qual deig al senyor meu soliu, o axi, fas te homenatge, aço exceptat, que puxa a mi altre senyor stablir, contral qual no vull esser tengut a tu ajudar, e sin excepta alguna persona, q es lo mateix, axi com si diu axi, fas te homenatge, aço exceptat, que contra aytal noble nor vull ajudar, aquest, axi faent aquest homenatge, es hom no soliu, car no es tengut portar feultat contra tots, car han exceptat alguns, contra los quals feultat, o ajuda donar no es tengut.*

*homenatge lo
soliu*

Z 5 Quant

XXXI. *Quant pot lo hom foliu fer homenatge a altre senyor.*

HOM foliu dalcun noble no deu, ne pot, cōtradiant lo senyor, o encara no request, fer homenatge al enemic de son senyor, jatsie que en lo homenatge no foliu tostemps sie exceptada feeltat, la qual a son senyor deu: si empero aqui fa homenatge no foliu, no es enemic de son senyor, lauors lo senyor no request, e no vedant, pot aquell hom foliu fer homenatge a aquell: en lo qual encara cas la prohibicio feta encara de son senyor sensraho, no es daquell hom foliu seruadora.

XXXII. *Com se deu hauey lo hom no foliu de dos senyors, quant guerra es entre ells.*

SI algun es hom no foliu de dos per diuersos feus, e sel deuenga, que aquells dos senyors entre si guerra hajan, vn cōtra altre, e cascū de aquells requer lo dit hom, q̄ ajut aquell cōtra laltre, aquell hō ajudar es tengut a aquell, aqui primeramēt feu homenatge, car primer aquell es en feeltat, la qual es tēgut de seruar, e es entes exceptat en lo segon, e axi de costuma no es tēgut ajudar aq̄ll, aqui segonament feu homenatge, fino de benignitat, e per alguna egualtat axi sera a fer, çoesasaber, que a aquell, aqui primerament feu homenatge, ajut personalmēt, a aquell empero, aqui segonament feu homenatge, ajut per substitut, car ayals obras bes poden cūplir per substitut: e faent aço obserua feeltat, la

qual promes al primer senyor, sots aytal forma que li ajudara, e ningu altre no ajudara cōtra dell, exceptat lo senyor foliu, car no es vist de donar ajuda contral primer senyor, jatsie, que al segon do ajuda per substitut, car no fa aço per cor de noure al primer senyor, mas per raho de mirar per si, que no perda lo feu a ell donat del segō senyor: e si sera dubte, aqui primerament es tengut donar ajuda personalment per dret de homenatge, axi car homenatge comença dels antecessors en tēps passat, e no apareix deça, ne della carta, e axi no apareix, qual de aquells dos senyors sie primer per dret de homenatge, de egualtat pot aquis vol de la persona sua gratificar, que aquell personalmēt ajut, al altre empero deura per substitut seruir, car no fa aço per cor de noure, axi com damunt prop es dit.

XXXIII. *En qual manera lo hom franc se pot constituir home daltre, e fer li homenatge, e quinas cosas entreuenen en homenatge, e de hon es estat introduit.*

IAtsie que de dret Roma hom frāc no puxa assi fer seruet daltre per alcuna simple couinēça, ne encara per cōfessio feta en dret, pot empero per pacte algun la sua condicio grauar, car per couinēça, entreuenint scriptura, pot alcun hō franc a si stablir alscriptici, e axi alcū hom franc per couinēça, çoesasaber per stipulatio, pot si stablir hom dalcun noble, e pot a ell fer homenatge: e com sobre aço, çoesasaber, que alcun franc hom stablezca a si
hom

hom dalcun noble, es concebuda stipulatio, entreue de costuma general de Cathalunya befar en aquesta manera, esafaber, lo senyor te lauors entre las mãs suas las mans daquell que fa homenatge, e aquell agenollons fa homenatge per stipulatio, prometent a aquell senyor entre las mans suas lealtat, e aquell senyor, en senyal que per lo semblant a ell fael sera, aquell besa, car aquella mateixa feeltat lo señor deu al vassall seu, que lo vassall al senyor seu: sera tégut empero lo senyor aquell ajudar, e guardar dels inimics, o per poder seu en son dret deu aqll defendre, e jatsie que aquell homenatge introduit no sie d dret de Roma, o ciuil scrit, introduit es tât solamēt per vs lonc de Cathalunya, que ley resemble, e perço per ley es ajudat, e es deffes, car couinenças legudas guardadoras son.

XXXIII. *Homenatge sis pot prescriure, e en quinās maneras se adquire.*

HOmenatge pot esser prescrit, si per trenta anys alcun noble reb seruueys dalgũ, los quals seruueys homens solius, o colons donan, lauors prescriu aquell noble en aquell homenatge, car axi com la cōditio del colon es prescripta per trenta anys, axi homenatge pot esser prescrit per trenta anys: si empero algu per deu, o p vint anys dona seruuey a alcun noble, axi com son hom soliu, el dit hom, qui per tât de temps los seruueys ha donats, denega si soliu daquell noble esser, lauors pora aquell noble dir, raho

esser entreuenguda, axi dient, *Toucu es mô hom, e per stipulatio me prome. ist fer seruueys, los quals homens solius fer deuen a lurs senyors, car no es semblant de veritat, que pertant de temps donasses seruueys a mi, si doncs raho de homenatge noy entreuengues, e axi per discurs de tēps es induida presumptio d raho: guardar empero deu aquest noble qui aquestas cosas diu, que no faça contra sagrament de calũnia, mas aquesta cosa es diligentmēt atenedora, que per spay de deu, o de vint anys, o encara de trenta, o de quaranta anys, no pot esser prescrit franc hom, car aytal prescriptio no ha loc contra franc hō, sino precedent titol, axi com demunt propdit es. Per las quals cosas assats apar, que per duas maneras se guanya homenatge, çoesafaber, per promesa, o per prescriptio de molt de tēps, de trenta, o de quaranta anys, e aço es veritat, si en aquell temps rebia dell seruueys, axi com del hom seu, car si ho rebia axi com damic seu, no es prescrit. Per promissio encara es prescrit, entreuenint scriptura, o stipulatio, ni de costuma se te compte, si en la promesa faedora raho entreuenga, o no, car jatsie que raho noy entreuēga, val empero ab acabamet la promesa, entreuenint stipulatio, raho a vegadas entreue, quāt se diu en la promesa, *perço stablescme ton hom, car tu donist a mi aytal seu, quem defenas en mon dret de ayals meus aduersaris, o en esmena de injuria, la qual dius jo a tu hauer feta.**

XXXV. *Si lo fill dalcun hom propri es hom del senyor de son pare, o no.*

Entes

ENtes de homenatge, si pot esser stablit, e en qual manera se stablit, fa veure, si lo fill de algun home se hom, o no daquell senyor de qui son pare era hom: circa de la qual cosa fa distinguir, car com hom alcun fa homenatge a algu altre, o simplement, neguna raho entreuenit fa homenatge, y en aquest cas lo fill de alq̃l qui axi simplement fa lo homenatge no es hō de aquell senyor al qual axi es fet homenatge: o fa homenatge per raho entreuenint, y en aq̃st cas fa distinguir, car o fa homenatge per esmena dalcun exces, com es, per hauer ocis lo pare daquell a qui ha fet homenatge, e per pau hauer, aquell fa a ell homenatge, y en aquest cas, null temps lo fill daquell qui per aquesta raho fa homenatge, es hom daquell al qual aquest homenatge fet es: e aço es prouable costum, car fill no deu portar la iniquitat del pare, e aço es veritat, si en esmena fa simplement homenatge, no sotsmetet los bens per raho del feu a aquell aqui axi fa homenatge: en altra manera empero es, si en aquest cas aquell al qual homenatge fa, los bēs sotsmet, reebēt aquells dell en feu, car lauors es vist aquells bens hauer liurats a aquell al qual homenatge fa, y en aquell senyoria hauer transportat, e altra vegada dell en feu hauer rebut: en aquest cas si los fills de aq̃l qui aquest homenatge ha fet, abstenirse volen dels bēs del pare, no pot lo senyor aquell al qual axi es fet homenatge, fills daquell en homēs seus apropiari: si empero volen aquells fills hauer los bens del pare, e rego-

negan aquells, plana cosa es, que son sos homens, car los bens passen ab son carrec: e si volen aquells fills hauer bēs, faran al dit senyor homenatge, regonexēt lo carrec quel pare lur sostenia: o feu homenatge stablit si hō soliu daquell al qual feu homenatge, car aquell ha donat en feu alcuna cosa, e que aquell deja deffendre, e mantenir, hon car en aquest cas lo pare principalment es obligat que liproueesca, çoes quel deffena, ol mantenga aquell al qual axi feu homenatge, axi es presumptio voler axi prouoir a sos fills, axi com a ell: e axi en aquest cas cert es, que las personas dels fills son strets per dret de homenatge: e aço encara sis volē abstenir de la cosa, la qual ha donada aquell senyor a lur pare en feu, car principalmēt no li ha fet homenatge per aquella cosa que li ha donada, mas peraço principalment, que aquell deffena, e mantenga: car axi com stipulant, e pactant pot prouoir a sos fills, axi encara stablit si hom a algun magnat, que daquell axi ell, com sos fills sien deffesos, pora als fills prouoir, e axi els fills dalcun hō en aquest cas seran strets per dret de homenatge: e axi en aquest cas lo fill de alcun sera hom daquell, al qual lo pare feu homenatge: axi es seruat en França com dit es, e en moltras altras parts, mas en Cathalunya no, car en diuersas maneres es seruat en Cathalunya, car com algu se stableix hom soliu, homenatge faent a algun magnat, el senyor li dona en feu algun feu, o semblant, o es caualler, o pages aq̃l qui fa lo homenatge, si es caualler, en ne-

en negun cas los fills daquell caualler son homens del dit magnat, ne son téguts a ell fer homenatge, sino com lo fill, ols fills presa han la heretat del pare, o en vida, o apres mort del pare, e axi se serua en Cathaluña: si empero es pages, es seruat en diuerfas maneres en Cathaluña, car en vna part de Cathalunya que es dita veyra Cathalunya, axi com tot lo Bisbat de Gerona, e quaix la mija part del Bisbat de Barcelona, qui es desà del riu de Lobregat vers foli-xent, e la major partida del Bisbat de Vic, homs folius qui no son cauallers, son axi strets a lurs senyors, que lurs fills son homens de lurs senyors, axi que no poden fer matrimoni, ne dels masos partir, e si ho fan couenientes ques recman, e si fan matrimonis, los señors daquells pagefos hā quasi part del loisme del sponfaliu: empero si los fills daqlls pagefos, o encara aquells pagefos se partiran sens voluntat dels senyors de fos locs, e puy habitaran en vilas del Princep, o de Esqleyas, o dels nobles de Cathalunya, e dins vn any e vn die no sera a ells de lur senyor cōtradit, o no seran requestis ques recman de lurs senyors, passat aquell any, e vn die, segurs, e francs poden de antiga, e aprouada costuma de Cathalunya romanir, ne los cauallers, o encara Esqleyas poden aqlls demanar. En aquella empero part de Cathalunya, que es dalla lo dit riu de Lobregat vers la part occidental, que tostemps se acostuma de apellar del temps del senyor en Ramon Berenguer Comte de Barcelona a ença noua Cathaluña, ne fills

de cauallers, nels fills dels pagefos son homens daquells magnats, los pares dels quals son homs, sino axi cō dit es, presa la heretat feudal, ans poden tots los folius pagefos anar sen quant se volran, e lurs fills, leixadas las heretats, a ço empero, çoes dexar lo feu, no poden los cauallers, nels fills dels cauallers feudataris, pus que hauran presa la heretat feudal, car sempre romanen homs de lurs senyors, e son destrets, axi com dit es, homenatge fer.

XXXVI. Si algun pot esser hom foliu de dos senyors, e si fembra pot esser vassalla sola, e en qual manera fara homenatge per feu al senyor.

NEgu pot esser hom foliu de dos senyors de costuma de Cathaluña, ne encara d dret, car axi com dos homens no poden esser señors de vna mateixa cosa per lo tot, en axi no poden hauer drets domenatge foliu en vn mateix hō, car jatsie de costuma de Cathaluña, mort lo vassall foliu dalcun noble, axi com ara del Vezcomte de Cardona, la filla de aquell mort succeeca en lo feu foliu, lo qual aqll pare mort de la dita fembra tenia per lo dit Vezcomte, per lo qual feu aquell mort ere hō foliu del dit Vezcōte, aqlla filla sera vassalla del dit Vezcōte, e sis es deuendra la dita fembra matrimoni fer ab algū caualler, hom foliu de altre hom noble, çoes a saber del Comte de Vrgell, e aqlla fembra dona al dit caualler hom foliu daquell Comte aquell feu foliu, la qual cosa pot fer aqlla fembra, per ra-

per raho necessària del exovar, segons costuma damunt dita, no pora empero aquell caualler marit della establir se hom soliu de aquell Vezcomte de Cardona, cò sie hom soliu del dit Comte de Vrgell: mas aquila fembra qui succeeix en lo feu, segons la dita costuma, romàra vassalla solia del senyor demunt dit, e faent homenatge, fara sacrament de fecltat a son senyor Vezcomte de Cardona, per lo qual lo dit feu te, pus que costuma de Cathalunya approua, q filla pot en feu succeir. Mas besament per interposada persona dara al senyor, aytant ben per entroposada persona axi com a vassall feruir a al senyor, car com feminiil offici no sie vsar armas, aquella fembra en loc de si trametra a son senyor vn hom armat, o mes, si el feu, o la couinença feudal aço requerra, aquesta empero obra be pora per altre acabar, si empero lo dit marit della no es hom soliu del dit Comte de Vrgell, ne encara dalcu altre, ell sera tegut totas cosas complir al senyor del feu, puy que ha reebut en dot aquella cosa feudal: si empero no ho haura rebut en exovar, e aquella cosa feudal es cosa parafernal, no es tengut lo marit daquella sis vol, mas la muller daquell nes tenguda, axi com damunt es dit.

XXXVII. Si lo vassall es tengut seguir son senyor a las parts luyas.

SI alcun senyor vol anar a parts fort luyadas de Sarrahins, a combatre aquells, pot manar a sos vassalls quel seguecan, si aquell

senyor es tal, que haja poder de combatre cõtra Sarrahins, e encara quels predecessors seus hajan combatut, e acostumat combatre contra Sarrahins; axi com Rey de Arago, Rey de França, Rey de Castella, e alguns altres Princesps, hon aytal señor pot manar a sos vassalls, encara a altres homès seus naturals vtils en fet darmas, que ab ell vajan a las parts de Sarrahins. Aquell empero Rey es tẽgut als dits vassalls a las despesas totas, sils seus q per ell tenen son pocs, o partida de las despesas restituir, lo qual tot sera lexta termenador, a arbitre de bon baro, qui considera la granea dels seus, e granea, e lòguea del cami: si empero lo senyor daqil no sie senyor qui haja poder de combatre cõtra Sarrahins, ne haja acostumat ell, ne sos antecessors combatre, ne anar contra Sarrahins, no son tẽguts los vassalls, ne encara alguns homens sens aquell seguir a aquellas parts fort luyadas, jatsie quel señor aquell puxa a ells aquest feruey manar, contra sos enemics, contra los quals guerra hajes.

XXXVIII. Quals homens del vassall sien dits homès del Princep, e quals no, e en quinas cosas son tenguts al Princep, aquests, e aquells.

BArons, axi com son Comtes, Vezcomtes, Vassessors, e cõsenblants, e encara altres cauallers simples, qui son vassalls del Princep de aquesta terra, hã homès alguns fors si, per raho dels seus, que tenen per lo Princep de aquesta terra, e aquells aytals son homens de aquell

aquell Princep, axi per dret de feeltat, cō p dret d general iurisdicció, q̄
aquell Princep ha en son Regne: e
aquells Barons vassalls null tēps no
poden hauer aquells homens cōtra
aquell Princep, mas aquest senyor
Princep pot hauer aquells aytals ho-
mens cōtra aquests Barons vassalls:
han encara aquests Barons vassalls
altres homens, per raho de alous de
aquells vassalls, e aquests homens ay-
tals no son homens del Princep, car
no son en son poder, en axi que de
dret de feeltat, o de homenatge
sien a ell strets: empero son dits esser
en poder daquell Princep, per raho
de general iurisdicció, la qual ha en
son Regne, car en tots los homens de
aquell Regne ha Imperi: totas em-
pero las cosas que son en lo Regne,
son del Rey, quāt a iurisdicció, hon
si alcun Baro en terra de Princep se
leua contra aquell Princep, e aquest
Baro mana a sos homens en virtut
de sagrament que dells ha reebut, q̄
ajuden a ell contra lo Princep, no
son tenguts aquell ajudar, com axi
faent greumēt erra aquell Baro, car
crim de lesa Majestat comet, hon cō
axi greument aquell Baro erra, los
homens daquell, los quals encara ha
per raho de son alou, no son tēguts
aquell ajudar, ne el manament del
senyor aquells excusa, molt menys
son tēguts doncs ajudar los homens
q̄ ha per raho dels seus, q̄ per aquell
Princep te, car en las greus cosas, ne
aquests, ne aquells deuen al senyor
obeir, car lo vincle del sagrament a
aço nols liga, car de lejas cosas nulla
es la obligatio: e aquestas cosas son
veras, quant alguna cosa no prece-

dent, e sens fadiga de dret algū Ba-
ro se leua cōtra son senyor: si empe-
ro aquest Princep injustament do-
naua dan al Baro vassall seu, tollent
li los seus, o alous, sens fadiga de
dret, lauors lo Baro, fadiga de dret
primerament trobada en aquell se-
nyor seu, por manar a sos homens del
alou, que li ajuden contral Princep
aquell, si sobre aço, leuantse contra
aquell, volra si deffendre: e aquells
homens seus del alou son tenguts
aquell senyor vassall del Princepaju-
dar, axi com es costuma de Catha-
lunya.

*XXXVIII. En quinas cosas son tēguts al Prin-
cep los homens, los quals hā los Ba-
rons axi de alous lurs, com enca-
ra altres naturals lurs, o de ells.*

SI algun Baro del Rey de Ara-
go, axi com Comte de Empu-
ries, o algū altre Baro de aquell
Rey ha guerra cōtra algun vch seu,
qui no sie de la terra del dit Rey. ço-
es a saber contra Naymaric de Nar-
bona, lo Rey empero de Arago, e
Comte de Barcelona ha guerra cō-
tra lo Rey de Castella, o Sarrahins
volents ocupar, o toltre, lo Regne
de Valēria, o alguna altra terra sua,
el dit Côte de Empuries mana a sos
homens, que ajuden aquell contral
dit Aymaric de Narbona, lo Rey
empero demundit mana a aquells
homens del dit Comte, que ajuden
a ell contra lo dit Rey de Castella,
volent subjugar la sua terra, o con-
tra Sarrahins, volēts aço mateix fer,
e alguns de aquests homens son ho-
mens de alou del Comte demūdit,
e alguns

e alguns enpero de feu, lo qual per lo dit Rey d' Arago te aquell Còte, tots aquests homens, axi dalou, com de feu, com encara homès naturals del dit Comte son tenguts en aytal cas al Rey d' Arago obeir, e no al dit Còte, com los homens daquell appellats per publica utilitat a major cadira, excusatio han a menor cadira, car publica utilitat es prefferida a la priuada, e axi son tenguts los dits homens obeir en aytal cas al Rey, e no al Còte, car lo Rey appella aqlls, perquel Regne no sie subjugat, o no perda aytal terra, e axi appella aqlls per be de la sua terra, e per be pulic del Regne, e axi mana als dits homens per raho de la terra, coesafaber de son Regne, del qual administratio porta: e axi aquests son tenguts, combatents per la terra, obeir al manament del Rey, e en aytat son a aço obligats, que encara deffenent la terra, legut es contra pare venir, e aquell ociure en aquest cas, si lo pare vendra contral Rey: e en aquest cas, coesafaber per la terra còbatet, legut sera als dits homès venir contra lo manamēt del Còte senyor de aquells, majormēt, car aquell Rey fa manamēt per raho de publica utilitat, e publica utilitat es prefferida a la priuada: e jastie los dits homens p doble dret lo Còte d' Empuries alligats tinga coesafaber de jurisdicchio, la qual ha en aquells, e per dret de homenatge, empero no contrasta aço, que per doble dret es degut al Comte, car vna efficax raho be pot vencer dues rahons mens efficaces, empero nos pot negar, q los dits homès no sie mes tenguts obeir al ma-

nament del Còte de Empuries, que del Rey, si lo Rey los appellas per raho dalgun negoci, que no tocas publica utilitat, ne contrastaria encara, que appellats son a major cadira, ne encara quel Rey major sie simplamēt quel Comte, car no es vist esser major, per sguardamēt dels dits homès, ans lo Còte es major per sguardamēt de aquells, car aquell Rey no ha los dits homès obligats, sino per vn dret, coesafaber per dret de general jurisdicchio, lo Còte empero ha aquells per doble dret alligats, segons la jurisdicchio que ha en ells, e per dret d' homenatge axi cō dit es.

XXXX. *Quel senyor superior no puxa cōprar sen, o castlania inferior, quistē per son vassall en aquell castell.*

SI en alcun castell seran apres lo senyor sobira dos castllans, hu apres altre, el primer castla tendra lo castell per lo senyor sobira, faent a ell homenatge, el segō castla sera, qui ho tendra per lo dit castla primer, faent a ell homenatge per aqlla castlania, o feu, e aqst jusa castla volra vendre al senyor sobira la dita castlania, la qual per lo primer dit castla te, no pot aquell senyor sobira de dret, vs, e obseruança, e costuma de Cathalunya cōprar aqlla jutana castlania, car si ho fehia, segui ries daquen hun circuit, de dret, e obseruança de Cathalunya reprouat, car lo dit primer castla es tengut al dit senyor sobira fer homenatge per aquell castell, o feu, e aquell senyor sobira es tengut fer homenatge per aqll castell, o feu al dit primer castla
son

son vassall, e axi aquell senyor sobira seria feudatari, o vassall de son feuator, o vassall en aqll mateix castell, o feu, e axi ell mateix seria millor de si mateix, la qual cosa seria no couinēt, car si vassall faes homenatge a aqll senyor sobira, aqll senyor sobira seria millor de son vassall, mas si aqll senyor sobira faria a son vassall homenatge praho dā la dita cōpra del feu, o dā la castlania jufana, aqll vassall seria millor quel senyor sobira, la qual cosa es no couinēt, e perço lo senyor sobira no pot, ne deu comprar aytal feu, o castlania jufana: si empero aqll segon vassall volra vendre lo feu, lo qual te per lo primer vassall, al senyor sobira per alou frāc, pora aço fer aqll primer vassall per lo qual te aqll venedor aqll feu, atorgant, e fermant, q per alou he venut, axi cō feu lo Rey en Pere pare del Rey en Iacme, qui tenia per la Seu de Barcelona las leudas de la ciutat de Barcelona en feu, e per aqll Rey en Pere tenia las mateixas leudas en feu en G. de Mediona, lo qual G. vene per alou frāc a Berēguer Bisbe de Barcelona senyor sobira de aqllas leudas, la qual venda feta per frāc alou al senyor sobira, io Rey en Pere, per lo qual dit. G. las tenia, confirma ab publica carta.

XXXI. Si parēt de part del vassall mort sens fills presja la heretat feudal, pot esser fet home del senyor del feu, e dins quat temps deu venir deuant lo senyor del feu ell, o altre del vassall mort.

SI algu vassall no hauēt fills, sino hauent agnats, morra intestat, e aqll agnat succeira a aqll vassall sens testamēt, aqll agnat, puys q la he

retat del dit vassall axi mort ha presa, fet es hō del senyor del dit vassall, e es tēgut a ell renouellar lo homenatge, e fer feultat, car axi com a tots los creadors del dit deffunct es tengut, perço q la heretat ha presa, axi es tēgut al senyor del feu per dret de homenatge, perço q la heretat ha presa, e representa la mateixa persona del deffunct: e aqst agnat vinga al senyor del feu, p lo qual lo feu se diu tenir, e diga: *senyor jo son hereu d'aytal vassall vostre deffunct, qui m feu tenia per vos, e ara es deuenent a mi, e vull a vos fer homenatge, e feultat renouar*, cert si lo senyor reeb aqll en hō, el feu li haura donat, si puys se esdeue, q vinga altre quis diga pus proïsme, y en veritat es pus proïsme, y tal q puja succeir en lo feu, la receptio la qual feu lo senyor del primer no prejudica al vinēt apres, car sots cōditio es vist aqll senyor aqll hō hauer rebut, el dret del feu hauer jutjat, o del feu aqll hauer inuestit, si pertany a ell, o pertāyer deuia a aqll dit feu. Si empero aqll agnat, o encara pus proïsme del vassall deffunct, ab testamēt, o sens testamēt, no vindra dins congruo tēps deuāt lo senyor del feu, a renouar lo homenatge, e la feultat, es a saber, dins vn any, e vn die, mas apres aqll tēps vēdra, si al senyor plaura pda lo feu, si empero no plaura al senyor q perda lo feu, nol perdra, ans demanara cōtra aqll hereu, q coneiga aqll senyor, pusque vltra lany el dia tenc lo feu: e aqsta es la costuma general de Cathalunya, ço es a saber, q quisqui se ra hereu del vassall deffunct, o ab testamēt, o sens testamēt, deu aquell hereu venir deuāt lo senyor del feu, dins lo any, el die, aparellat renouar,

A a o fer

o fer homenatge, e feeltat al senyor del feu, e si nou fara, perda lo feu, si al señor plaura, axi cō demūt dit es: si empero lo dit hereu dira, q̄ dexa lo feu al señor, axi q̄ per renūtiatio, o per desertio del feu vulla squiuar, q̄ al señor del feu no faça homenatge, de dret, e de costuma rahonable no pot per aytal desertio desliurar-se, car aq̄lla mateixa persona reputa del deffunct, pus q̄ la heretat feudal ha presa, e aq̄lla pertāt de tēps ha tēguda, car axi com lo deffunct vassall no podia en vida si desliurar del homenatge, lexāt lo feu sens voluntat del señor, axi lo hereu qualche sera, no pora lexāt lo feu liberar-se del homenatge, perq̄ nol faça al senyor del feu, pus que ha presa la heretat del mort vassall del señor daquell feu, e aq̄lla ha tēguda per lo tēps demunt tatxat, car aq̄ll hereu es tengut renouar feeltat, faēt homenatge al señor del feu per la persona del deffunct, lo qual feeltat promes a aq̄ll senyor per raho daquell feu, cō aq̄lla mateixa psona sie feta ab lo deffunct: e jat sie q̄ sie dit axi cō demūt, q̄ es tēgut renouar feeltat al señor, no empero es promesa denouella feeltat, mas alguna renouatio dātīc homenatge.

XXXXII. En qual manera fellonia comesa al senyor per lo vassall puxa noure al fill del vassall, o no, quel fill no succeſca en lo feu.

FELLONIA al señor del feu comesa per lo vassall pot noure al fill del vassall, o no pot, car si lo feu comēça per lo pare de aquell vassall cometent fellonia, es a saber, car a aq̄ll vassall la cosa feudal fo do-

nada nouellamēt, o ell compra aq̄lla cosa feudal, e axi en ell comēça aq̄ll feu, en aytal cas, la sua fellonia noura al fill, car en aytal feu no pora succeir lo fill sino per la persona de son pare, hō, axi cō per la fellonia la qual comet lo pare vassall contra son señor, es foragitat del feu, axi son fill sera foragitat: si empero lo feu no comēça del pare del fill, mas del aui da quell fill del vassall comēça esser feu, lauors, si laui viuūt, lo dit fill del vassall errāt no sera cōcebut, en aq̄st cas la fellonia del dit vassall noura al fill, car p la persona del aui nos pot apropiari en aquest cas ningun cosa, cō entre aq̄ll fill e son aui no sien estats negūs drets de cōsanguinitat: si empero lo aui viuēt, lo dit fill fo concebut, e pus lo vassall pare del dit fill comes fellonia cōtral señor del feu, viuēt laui, lauors no noura al fill daq̄ll vassall la fellonia la qual comes aq̄ll vassall, car p la persona del pare cometēt la fellonia no vollo fill esser rebut al feu, mas p la persona del aui, hon en aq̄st cas, axi sera cō si lo errāt no fos en lo mig. Si empero lo aui mort, lo dit vassall ha comesa fellonia a son señor, en aq̄st cas, la fellonia daquell nou al fill daquell vassall errant, car en tēps de la mort del aui del dit fill, lo vassall pare daquell fill era pus prohibisme, e capaz, hon aquell vassall succeïx en lo feu, lo fill foragitat, cō sie pus prohibisme en grau: e aço es veritat, si lo dit vassall pare del dit fill ha presa la heretat de son pare aui del dit fill vassall, en altra manera, si lo vassall cometēt la fellonia, pare del dit fill, rebuja la heretat, o no la ha presa, lauors poria
lo fill

lo fill demunt dit succeís al aui, e per la persona del aui hauer lo feu, no obstat la fellonia comesa per son pare: mas p persona del pare cometet fellonia no pot aqll fill succeir en lo feu, cõ aqll errat sic foragitador.

XXXXXIII. Quins, e quants son los drets quel senyor ha en son home,

SI alcun ha hom, o vassall foliu, aquell senyor foliu asi sapropia jurisdicció per raho del home natge en aquell feu home foliu, car perço cõ aqll vassall es hõ foliu dalcun senyor, perço es sotsmes a la jurisdicció daquell señor foliu, e aqll senyor foliu es jutge de aquell, e tots los bens daqll foliu vassall los quals no ha de altre en feu, son a aquell señor foliu sotsmessos per raho de jurisdicció, iat sic q aquells bens no tenga daquell senyor foliu per raho del feu, car pus q la sua persona sotsmes principalmet al feu señor foliu, parq tots los seus bens sic vint hauer sotsmessos: no es empero a entedre, q per aço aquell senyor haja en aquell feu hõ foliu mixt o mer imperi, axi cõ lo Princep de la terra, iat sic q haja en ell jurisdicció, e en las suas cosas, axi cõ dites. Si empero lo senyor aqll no es foliu señor daquell vassall, ne lo vassall es daquell foliu hom, en aytal cas lo senyor en son hõ no foliu no ha jurisdicció, sino aytat cõ se este lo feu q per aqll senyor te, car aquesta es la differentia entre hom foliu, e hõ no foliu, car hom foliu principalmet se estreny per raho de la sua persona, iat sic q alguna cosa que es appellada feu foliu, per raho de remuneratio

entreuenga, hon axi principalmet en sotsmetent la sua persona per raho del feu foliu, tots los bes sotsmete a son senyor, no dic per raho del feu foliu, iat sic q aço pogues fer, mas per raho d jurisdicció, mas hõ no foliu no obliga la sua persona p raho del feu no foliu, hon per sola contèplatio del feu no foliu, sotsmes la sua persona tant solamete: axi es fet sotsmes a la jurisdicció del senyor no foliu solament per raho daquell feu, en quant se esten, axi q aytant quant sobre aço fa lo general en totas cosas, tant faça lo special en son cas. Itẽ no pot lo vassall moure actio famosa contra senyor, ne aquell appellar en dret sens venia. Item accular no pot son senyor, si doncs no profegua injuria de si, o dels seus. Itẽ deu lo senyor ajudar cõtra sos enemics, e aço es ver, que son senyor es tengut ajudar contra tots, exceptadas algunas personas, ço es alaber pare contra fill, net contra aui, e axi per lo cõtrari, car lo senyor no pot manar a son hom, q cõtra aytals personas aquell ajut, car aquestas cosas se farien cõtra bonas costumas. Itẽ lo vassall deu la vida del senyor prefferir a la sua vida propria, car si lo senyor deu fer batalla ab altre, perq algu vol prouar per batalla cõtra aquell senyor q hauia comes crim de lesa majestat, o altra cosa, certanet lo dit señor pot manar al hõ, e al vassall seu, q per ell se sotsmeta a batalla, cõ son hõ dega la vida d son senyor prefferir a la sua vida. Itẽ lo hõ, ol vassall deu donar a son senyor freyturant alimets, car en altra manera si nou sehia, en aytal cas fos vint aquell voler matar. Item

Aa 2 no pot

no pot lo vassall vendre lo feu, lo senyor no request, request empero lo senyor, si lo senyor no volra comprar lo feu, pora lo vassall a altre vendre de sa conditio, o de millor conditio, car si el vassall venedor es caualler, deu vendre a caualler de sa conditio, no a burges, ne encara a caualler de iusana conditio, e siu feya, lo senyor no es tingut, lo burges, o caualler de iusa grau, o conditio rebre en hom: e axi el senyor porie lo feu ocupar, si lo vassall aço fehia, o sino volia lo senyor ocupar, porie aquell senyor eligir aquell venedor, encara esser son hom, car per aytal subrogatio, çoesafaber venent a burges, o a aytal que no sie semblant a ell, per aquesta aytal subrogatio no es vist del homenatge deliurat, car coue de costuma de Cathalunya, e encara de dret, q subroguen cõprador de sa conditio, o de millor, no iusana. Itẽ lo feu datari no pot de rigor de dret, forçar lo senyor, e encara no volẽt aqll senyor cõprar, alienar lo feu, car en homenatge no pot substituir cõprador, car aquell qui comprara lo feu, coue q sie subrogat en homenatge, car la cosa tostẽps passa ab son carrec, çoesafaber faent homenatge, re nouant feultat, fermar dret quãtque quant request sera del senyor, e ajudar aquell contrals enemics, e altràs obras faẽt al senyor, las quals feudatari es tengut fer al senyor. Itẽ si lo vassall venedor es soliu vassall daquell senyor, per lo qual te lo feu, lo qual vendre vol, coue se quel cõprador sie fet soliu vassall daquell senyor, per lo qual es tẽgut aquell feu, en altra manera no pora el vassall vendre

lo feu, sino plaura al senyor, e axi es d costuma, la qual se acorda a igualtat, puy quel senyor no vol cõprar lo feu, aquell vassall pora vẽdra a hõ de sa conditio, o de millor, axi cõ dit es. Item si algu vassall, o feudater no vol los serueys donar al senyor seu, axi com es tengut, aquell senyor pot per propria authoritat, daquell vassall seu, lo qual es cert esser sõ hõ, los serueys del homenatge en sa cort requerir, axi cõ lo pare pot aquell, qui es cert esser fill seu per authoritat propria corregir: si empero no es cert aqll feudatari esser hom daqll q demana los serueys, e aqll del qual es demanat se te per franc, axi es, cõ sino fos seu, en lo qual cas lo senyor no pot asì mateix dir dret, mas recorreedor esa jutge ordinari. Itẽ quãt que quãt cõtẽtio sera entre lo senyor e lo vassall, o feudatari, las paraulas, e las couenças, las quals en donar lo feu son interposadas, son fguardadoras, e atenedoras, e segõsaqllas couenças es la cõtẽtio determinadora. Item cõ alcũ Baro, o senyor dara feu a alcũ, e diu axi. *Aiorc a tu aytal, e als hereus teus aytal feu, no deuen aquells, en aytal cas succeir adaquell feudatari, sino los hereus de son cors de uallants: car lo senyor axi donant, de aquells solament es vist cogitar, e no dels altres, q no son de son cors de uallants de aquell, a qui axi es atorgat lo feu.*

*LOS CASOS EN LOS QV ALS IO
senyor no es tengut, segõs los vsages de Barce
lona, e obseruancia de Cathalunya, verre la
postar presa de Castell, ne emparamẽt
de seu a son castila, o vassall, cõpi-
lars per dia Pere Albert.*

LO

LO primer cas es, quant lo vassall cōtradiu al senyor fer mar dret, o fer homenatge, e lo senyor per aço, o p'altra fadiga de dret per força haura presa la postat del castell, ladōcs no es tengut retre la postat, o encara altre feu, si per aço s'era estat emparat, entro q'li hajafet dret, e li haja restituidas totas las despesas, las quals lo senyor haura fetas, en la aprehensio del castell, e custodias daquell, o las quals encara haura fetas en emparar lo feu.

ij.

LO segon cas es, si lo senyor ha guerra ab aqll vassall, o ab algun altre, car ladoncs ha ōbs aqll castell en aqlla guerra, aqll senyor no es tengut, metre aqlla guerra duradora, retre la postat presa al vassall.

ijj.

LO tercer cas es, quāt lo castlla contradiu dar la postat al senyor de son castell, axi cō la li deu dar, e lo senyor haura pres p'força lo castell, e tots los feus q'per rahō de aqll castell lo dit castlla ten, ladōcs no es tēgut aqll senyor retre lo castell, ne aqlls feus, entro lo castlla li haja esmenat totas mēsiōs, e los dā natges q'lo senyor haura sostenguts en aprehēsiō de aquell castell, e en la guarda, e encara, entro q'li haja assegurat ab jurament, e ab instrument public, q'daquī auāt la postat de aqll castell no li sie contradita.

iiij.

Quart cas es, si lo castlla, o vassall haura cōtradit al senyor, fer lo seruey que li es tengut fer, segos son poder, o segos la coui-

nença, e lo senyor peraço li haura emparat lo feu, o presa postat, lauors no es tingut lo senyor retre a ell lo feu, o la postat, entro q'lo seruey per dut, o fallit li sie en doble esmenat, e be assegurat, q'daquī auāt no li sie cōtradit.

v.

QVint cas es, si lo vassall, anant en batalla ab son senyor, lexxara aqll viu en batalla, e fugira, o altramet ab falsa manera li de fallira en batalla, lauors per aço pert lo castell, e tots los feus q'per el te, e lo senyor en talcas no es tēgut a ell retre los dits feus, ni castell.

vj.

Sise cas es, si aquell vassall son senyor superbiosamet haura desafiāt, o son feu li haura lexat, lauors lo senyor pora emparar a ell totas cosas que per ell te, ne es tēgut retre li aquellas cosas, entro altra vegada li haja fet homenatge, e li haja fer mat dret, e esmenada per sagrament la deshonor que li haura feta.

vij.

SEte cas es, si lo senyor per alg'na certa part del any ha a tenir lo castell, segos couinença feta entre aqll senyor, el castlla, del qual castell es donada a ell la postat, e deudies apres la receptio d'la postat, dins los quals deu esser retuda la postat al castlla segos costuma d' Cathalūya, serā esteles entro al tēps q'lo senyor ha a tenir lo castell, segos la couinēça cōpresa en lo cōuetional instrument, lauors no es tēgut lo senyor retre la postat dins aqll tēps cōuetional, pus que dintre los dits deu dies haura començat lo tēps conuetional, en lo qual aquell senyor ha a tenir

A a 3 nir

nir lo castell, mas finir aquell temps cõuõcional, es tẽgut retre lo castell, si doncs alguns dels defusdits casos prohibints retre la postat noy con-corrien.

viiiij.

LO vuyte cases, si lo vassall haura menyspreat son señor, e ab grã despirt, menyspreu, e superbia lo haura defasfiat, aqll vassall deu perpetualment perdre sens sperança de restitutio tots seus, e beneficis q̃ per aquell senyor te, e ha, ne nũca los pot recobrar, si dõcs lo senyor d̃ gratia restituir nols li vol-ra: e encara si aquest vassall ha algũs bens mobles, o immobles, q̃ no sien de feu, e request haura differit ans del delictẽ, o haura menyspreat seruir a son señor, axi cõ ere tẽgut, perdu lo feu per dit delictẽ, de aquells bens qui no son del feu deu retre a son senyor lo seruey, que fer haura perlongat, o menyspreat.

viiiij.

ITẽ altre cas, en lo qual lo senyor Rey se pot retenir la postat es, quat algũ dels magnats, o caualler algu, o altra qualseuol persona, cõuegut per lo senyor Rey, o per sõ veguer sobre restitutio de pau, e de treua, o del bouatge, pẽyoras posar no volra, si lo senyor Rey, o lo veguer seu rebra perço la postat del castell lo qual te per lo senyor Rey, no es tengut lo senyor Rey, o lo veguer seu restituir la postat, tro que aquell qui lo mal haura fet, haura esmenat tot lo malfeyt, e el damnatge, cel destric que daquen a ell se eldeuendra, segons que aquestas cosas son haudas en la cõstitutio de

pau, e treua, la qual comença. Si algun dels magnats.

DE DRET EMPHITEO-
TIC. LVYSMES Y ORIS.
CAPIS. TIT. XXVII.

I. P E R E primer en Barcelo-
na, Any M. CC. x.

Cap. vniq.

CAR dignament regna la Majestat Rey, si las cosas erradas corrigeix, e esmena, e aquisceu lo dret seu tribueix, e cõserua, emperamor daço en lo nom de Iesu Christ sie manifest a tots, que nos en Pere per la gratia de Deu Rey de Arago, Cõte de Barcelona, oints las querimonias per lo Bisbe de Barcelona, e per Narnau Ramõ camarer de Ripoll, e per lo cõuẽt daquell loc, e per altres molts clergues, e religiosas personas, e encara per algũs ciutadãs de Barcelona, q̃ aqlls qui per ells tenen honors, seus, o possessiõs a cẽs, o emphiteosim, aquellas honors, e possessiõs vẽdre, empẽyorar, stablir, e obligar, e en altrass maneras alienar no celsaã, daquells assentiment, o licẽtia no requesta: en aquestas querimonias deguda si imposam, e ço q̃ just, e couinet a raho sobre aço haue conegut esser, ab lo present priuilegi fermamẽt statuens. Com doncs aquellas cosas, sobre q̃ las ditas querellas haue rebudas, a vsatges d̃ Barcelona, e cõstitutio q̃ çacnerra a Gerona hauem feta, e encara a comu dret contrarias sien esser vistsas, e en damnatge nostre, e de la terra, no solament en los passats, e presents,

mas

mas encara en esdeuenidor redundar sien conegudas, hauda plena, e spatioſa deliberatio, ab consell de la Cort statuium fermament, manam, & destretamēt precipim en per tots temps, que nunca sie legut a alguna persona, en Barcelona, o en tor son Comtat, algunas honors, o possessions, las quals a cens, o a emphiteosim hauran haudas, o tengudas, o han, o tenen per otras personas clergues, o lecs, vendre, obligar empeno rar, a cēs, o a tribut stablir, o en qual seuol altra manera alienar, sens speciallicitia, o voluntat dels principals señors. Aquestas cosas totas axi cō defus fon ditas, sots pena de sincents florins manā en per tots tēps inuiolablement esser obseruadas, lo present priuilegi no resmenys en ſa força romanēt. Dada a Barcelona a fet idus de Mars, per ma den Ferrer notari nostre, e de nostre manamēt, e de aqll ſcrita per en Bonanat, sots lany de la Incarnatio Mil doscēts e deu. Senyal dē Pere per la gratia de Deu Rey de Arago, e Cōte de Barcelona. Senyal den Pere Bisbe de Barcelona, Guillem Dinfort, Guillem Bisbe de Oſona. Senyal del ſenñor Nuno Sans, en Iosfe de Rocaberti: Guillem de Cardona, Guille de Ceruera, Guillem de Montcada, Ramon Folc de Cardona, Ramon Galceran de Pinos, e molts daltres, qui tots son testimoniis de aquesta cosa. Yo Ramō per la gratia de Deu de Tarragona Archebisbe ho confirm. Senyal den Bonanat, qui per manament del ſenyor Rey, e den Ferrer notari seu ayo ſcriui, en los dies, e any prefixos.

II. *hyperbae emp. r. de Bisoll var. cap. 7.*
PERE terç en la Cort de Cerues
ra, Any M. CCC. Lviij.
Cap. iij.

PERço que sobre lo luyſme, o foriscapi, lo qual per renouatio, o nouella adquisicio d seu deu esser pagat al ſenyor del feu, daqui auant no sie dubtā, ordenam, statuium, e ſanccim, que si feu a algun, encara que sie dels descēdents per dreta linea, per titol onoros axi com de permutatio, de vēda, de donatio en paga, o per altra consensual per uēdra, la terca part del preu, o de la estimatio daqll feu per luyſme, o per foriscapi, al ſenyor del feu sie pagat: Si empero aquell feu per titol lucratiu, axi com de donatio, de legat, de institutio de hereu, o successio abintestat, de substitutio, o viñcle, o per qualſeuol altre consensual titol, a algun peruendra, si aquell al qual peruendra, ſera dels descēdents per dreta linea, o pare, o mare ſera, algun luyſme, o foriscapi per la dita renouatio, o nouella adquisicio al ſenñor del feu no sie pagat, encara quel pare, o laui, o altra qualſeuol ascendent, o fill, o filla, en la donatio, o legat, o qualque altra translatio lucratiua, certa quantitat de diners, o alguna cosa, per aquell a qui lo feu se transporta, a ell, o aqui ell volra, se retenga donadora. Si empero aquell, al qual per lo dit titol lucratiu peruendra, ſera aui, o auia, o qualque altre daqui amont ascendent, o fratre, o qualque altre agnat, o cognat, o qualque altra persona (encara que ſie estranya) laurs al ſenyor del feu,

Aa 4

per

per aquella renouatio, o nouella adquisitio, la deena part de la valor de aquell feu, lo qual luyfme propiament en Cathalunya es dit, sic pagada: siempero per algun dels dits titols alienat no sera, mas per censal mort, o violari, o per qualque altra causa a algun sera specialment emperorator, obligat, o liurat, lauors per aytal hypothecaria obligatio, o real impignoratio, al senyor del feu la vintena part de la quantitat de la pecunia, per la qual sera obligat, sic pagada: exceptat empero obligatio de feu feta per marit, o altre per ell a sa muller, per seguretat del dot, per la qual al senyor del feu res no sic pagat: semblantment, si alguna fembra que haja feu, a son marit aquell haura dat en dot, o encara lo pare, o mare per la filla, daytal donatio al senyor del feu algun foriscapi, o luyfme no volem esser pagat, o guanyat: siempero algun altre, que vulla sic, dara feu en dot a algun, per aquella que pregues per muller, la deena part de la valor de aquell feu tant solament al senyor del feu sic pagada: e las cosas demuntadas, e deuallscritas volem esser obseruadas, no contrastant algun vs, o costuma general, o special encontrari fins así obseruat, alguna distincio entre feu paternal, o antic, o nouell, quant a las cosas demuntadas, e deuallscritas no ajustada, co aquellas cosas totas, axi en feu paternal, o antic, com en nou, volem per tots teps esser obseruadas. Ajustants, q al vassall sie legut, de son feu entre vius, o en sa darrera voluntat ordenar en habil, e quel pus pisme del dit vassall

(habil empero) succeesca ab intestat en lo feu, axi co en los altres bens del dit vassall pot succeir: lo dit empero luyfme, o foriscapi en los dits casos, e fadiga de xxx. dies en lo contrafte de la venda del feu al senyor referuats, axi empero, q si molts sera los succeints abintestat, lo senyor del feu puxa a vn sol aqll feu atorgar, segos lo vsatge de Barcelona. Hon empero lo vassall a alguna Egleya, o casa religiosa, o capella, o clergue, entre vius, o en sa darrera voluntat lo feu haura alienat, o lexat, o per la sua anima aquell se haura pres, o en altra manera, en no habil del feu, haura disposat de aquell, lauors dins lany aytal feu en habil haja esser alienat, la terca part del preu, o de la estimatio de aquell feu al senyor daquen, e no mes anar, per luyfme, o foriscapi referuada: entenem empero, que si aquell al qual lo dit feu per alguna de las ditas maneras peruendra (lo qual a paga del dit luyfme, o foriscapi volem esser tengut,) aquell pagar rebujara, o differra, o la possessio, o quaix de aquell feu sens cosentiment del senyor haura aconseguida, sic licit al senyor del feu, encara per aquell luyfme, o foriscapi, aquell feu realment emparar, exceptat en los casos, en los quals al senyor del feu algun luyfme, o foriscapi no deura esser prestat, segons que demut es declarat, en los quals, las cosas fetas per lo vassall, encara sens consentiment del senyor, volẽ hauer fermetat de forca. E si lo feu, qui per algu dels dits titols a algũ sera peruingut, per vn sol senyor se tendra, lo dit luyfme:

Tercia. C. 30.
Sicem

no de censali
i
vide Dignoll
var. cap. 7
m. 2. 12 et
2. 12.

Secundum
de hoc poff
sine alijs

me: o foriscapi a ell entegre se pagat, siempero per molts senyors successiuament se tendra, axi volem lo luyfme esser diuifit entre ells, coesafaber, que si en aquell feu seran dos senyors, lo vn apres del altre, dels quals se requeridor lo consentimēt, lo senyor major la meytat del luyfme, o foriscapi, e l'altra meytat l'altre senyor haja, o guany: siempero tres, o molts senyors seran en aquell, lo major senyor haja la terça part del dit luyfme, o foriscapi, fetas daquen tres parts, e las romanets dues parts entre tots los altres senyors, quantsqüesien, per eguals parts sien diuifidas: lo dit empero luyfme, o foriscapi per lo comprador, o per altre nouell adquisidor del feu, e no per lo alienador, si doncs altra cosa entre ells exprellament no sera feta, en los dits casos se pagat: e totas las cosas demunt ditas, no tant solament a las cosas esdeuenidoras, mas encara als negocis passats, e presents, los quals per sententia, o per compositio amigable finits no seran, volem, e manam esser estefas.

III. FERRANDO primer en la Cort de Barcelona, Any M. CCCC. xiiij. Cap. xvi.

ALS scandols via precoloents, o tancants, ab aquesta perpetuā constitutio, ab contentimēt, e approbatio de la dita Cort sancim, e ordenam, que si algu compra cosa, o cosas feudals, o emphiteoticarias, e en la carta de la venda, o vendas daquen fetas ferma, o loamet dels senyors alodiaris no hau-

ra, o entreuēdra, e ell la possessio de aquellas coneguir assajara, aquest aytal, vltra las penas ja de dret degudas, duplicat luyfme al senyor directe se tengut dar.

III. CARLES en la Cort de Barcelona, Any M. D. xx. Cap. xiiij.

PER obuiar als grans abusos, que fan los notaris en algunas parts de Cathalunya, y Comtats de Rossello, y Cerdanya, coes, q en las vendas de las proprietats no specifican, quins censos fan, ni per quis tenen, ni manco las expectantias, y no obstant aço liuran las cartas a las parts en forma, sens hauer hi ferma del senyor del alou, en grā dany del senyor alodiari, perço ab loatio, y approbatio de la present Cort, anyadint a las cōstitutions sobre aço disposants, statuim, y ordenam, que daqui auant los dits notaris, sots pena de priuatio de lurs ofiçis, no pugan liurar ditas cartas, sens que no façan metio en las ditas cartas de las senyorias, y censos que ditas proprietats fan, e fons tals vendas sien loadas, e fermadas dels senyors per quis tindrà: e que se axi mateix seruat per dits notaris, en las cartas de las cosas feudals, sots la mateixa pena de priuatio de lur ofiç. *En la Carta mag. 12. feb. 12. p. 92.*

V. LO MATEIX en dita Cort Cap. de Cort xij.

COM molts vegadas se esdeuenga, que fora la ciutat de Barcelona, e son territori, e fora altres ciutats, e vilas, en las quals

A a 5 es per

es per priuilegi, consuetut, o altre dret permes, los emphiteotas stablescan las cosas emphiteoticarias q̄ per senyors directas, e alodiaris tenen a otras personas, posant hi mes cēs, del que ells fan als dits senyors directes, e alodiaris, o altres carrecs, ab alguna quantitat de entrada, y pretenen, que del cēs, o carrec, e entrada imposats, no han a pagar luyisme, foriscapi, o terç algu, lo que par esser contra dret, e tota equitat, perço supplica la dita Cort, placia a vostra Majestat statuir, ordenar, y declarar, en cas que tals stabliments com dites se façan per dits emphiteotas, haja esser pagat als dits senyors alodiaris, y directes luyisme, foriscapi, o terç, segons que en lo loc hon seran las cosas stablidas, es acostumat de pagar, per vèdas; o otras alienacions, es asaber de la estima, o valor del cens, o carrec, e entrada q̄ en dits stabliments imposats seran: e la qual impositio, com ja es de dret, e acostumat, hajan a fer io nuda perceptione, axi que per tal impositio, o stabliment, no sie als emphiteotas stablints acq̄isist dret, en la propietat stablida, de luyisme, o terç, o foriscapi, sino ferma, per conseruar lur dret, e fadiga per retenir tant solament, e altrament no sien téguts los senyors directes fermar lurs cartas per senyoria, e en la present constitutio, e ordinatio no son compresas las proprietats, e honors, en la ciutat de Barcelona, e son territori situadas, ne otras scituadas en otras ciutats, vilas, o locs, hon per priuilegi, pacte, o altre dret e altramet disposat. Plau al senyor Rey.

VI. LO MATEIX en la tercera Cort de Montso, Any M.D. xxxvij. Cap. de Cort. v.

PER prouoir als molts desordens, y fraus ques fans als senyors directes de las proprietats, y honors emphiteoticals, y feudals, en los actes de las vèdas, donacions, e altres cōtractes se fan de ditas proprietats, e honors, supplican los dits tres staments a vostra Majestat, que li placia statuir, y ordenar, q̄ algu notari dels dits Principat de Cathalunya, y Cōtats de Rossello; y Cerdàya no puga, ni li sie licit, ni permes, rebre, ni testificar actes atḡs de vendas ab carta de gratia, de reebre, ni de donacions, arrendaments, loguers, enpenyoraments, encarregaments, permutas, o cambieras, o de otras qualseuol alienacions, encara ques fessen asolre, y cācellar per algun notari, sens que primer sien tenguts pendre de jurament los cōtrahents, si aquell contracte fan per fraudar los luyismes, foriscapis, terços, fadigas, o altres drets pertayets a dits senyors directes, del qual jurament los dits notaris en alguna part dels tals actes hajan a fer mentio, com dit jurament es stat prestat per los principals cōtrahents, o procuradors de aquells, y no sie licit, ni permes als dits notaris, fer lo cōtrari, sots pena de pagar lo luyisme, terços, o foriscapis, e los dits cōtrahets qui contrafaran, encorregan en pena de luyisme, foriscapi, o terç duplicat. Plau a sa Majestat, que sie seruada la forma del present capitol, sots pena que lo notari contrafent, encorre-

encorrega en pena de vint y cinc ducats, y altras a arbitre del jurge aqui tocala conexêça, applicadors als cofrens Reyalz.

VII. LO MATEIX en la quarta Cort de Montfo, Any M.D.xxxxij.
Cap. xxxvj.

A iustât a la cõstitutio per nos feta en las Corts celebradas en Barcelona lo any M. D. xx. començant. *Per obuiar, &c.* statuim, y ordenam, que los notaris de Cathalunya, y Comtats de Rossello, y Cerdanya, en las cartas de alienations de proprietats ques tenen en alou de altri, hajan de exprimir, y fermentio, no ab paraulas generals, sino in indiuiduo, los senyors alodials per qui ditas proprietats se temen, y la quantitat del cens, y altre dret emphiteotical, o feudal que ditas proprietats fan, y los terminis en que dijs censos, y drets se han de pagar.

DE HOMENS PROPRIIS,
AMASATS, O BORDERS,
Y DEREMENSA.
TIT. XXVIII.

I. VSATGE. Similiter de rebus.

Semblantment, de las cosas, o de las possessions dels cuguços, si la cugucia es feta los marits no volers, ells, e lurs senyors per eguals parts hauran tota la part de las mullers adulteras. E si peruentura (ço que Deu no vulla) ab volentat, o ab

manament, o ab cõsentiment del marit fera feta la cugucia, daquells ayals hajan los senyors lur dret entegrament. E si las mullers no fan aço per vòluntat lur, mas per paor, o per manament de lurs marits, sens culpa sien de lurs marits, e de lurs senyors, e sens tota perdua de propis bens. E si a las ditas mullers plaura, separêse de lurs marits, axi que no perdan lur dot, ne lur sponfalici.

II. VSATGE. Rusticus vero.

P Ages si troba or, ne argêt, que lo vulgar diu bonetes, ne caual, o mul, o Sarrahins, o stor, mantinent ho diga, e monstre a son senyor, e retaliho, e prena dell ço q son señor dar lur en volra per guardo.

III. VSATGE. Rusticus etiam.

P Ages com haura pres mal en lo cors, o dan en son hauer, o honor, en neguna guisa no ho gos venjar, ne definir, mas tantost cõ lo haura pres, se clâ a son señor, e ensempls ab ell prenan iustitia, e dret, e facan fin, a manament de son senyor.

III. VSATGE. Si quis acceperit.

Si algun pendra home daltre, a sell retent algun cens per deffenfio, axi com es acostumat, nol deu mâtenir a son senyor de sas forças.

I. PERE segon en la Cort de Barcelona, Any M.CC. Lxxxij.
Cap. xxij.

En las

EN las terras, o locs, hon los homes son acostumats de reembre, no transporten lur domicili als nostres locs, si nos reemen, e noy puxan tenir honors, e possessions, ans aquellas alienen a personas no vedadas, o las lexen a lurs señors, retudas a ells las cartas daquellas honors: en los locs empero, hon los homes no han acostumat de reembre, si mudan lur estatge als locs nostres, retudas las cartas lexen a lurs señors propis lurs possessions, o que las alienen a personas no vedadas: las quals cosas volem ques obseruen, axi com antigament en cascu loc es acostumat de fer. Dels homens empero dels dits locs qui ara son en nostres locs, axi volem que sie obseruat, que si eren de locs, o de vilas en las quals se acostuman de reembre, ques reeman, si dones per alcun dret, o per prescriptio de any, de mes, e de die, o de major temps nos podie deffendre. Sobre las possessions empero, e las honors daquells, si q sien de locs hon se acostuma de reembre, o daltres locs, volé que axi sie obseruat, que si tenen masada, borda, o pernada, o altres bens tals, de hon puyan couinentment tenir alberc, que sien tenguts de vendre los dits bens, no contrastant prescriptio de temps, si dones per altre dret nos podien deffendre. *vide Tit. ant. 5.*

- II. ALFONS segon en la Cort de Montso, Any M. CC. Lxxxviiiij.
Cap. xxviiiij

ORdenam, e statuim, que si algun pages, o border, o jo-

ue hom lexara son mas, o sa borda, o se exira de la senyoria daquell de qui sera, que perda los seents que haura, qui pertangan al mas, o a la borda: e que haja a reembre la persona sua, del senyor de qui sera, en aquellas empero terras, en que es acostumat de reembre.

- III. I A C M E segon en la primera Cort de Barcelona, Any M. CC.
Lxxxij. Cap. xxij.

NVLL hom qui tenga mas, o pernada, o borda en senyoria de algu, e faça foc aqui, que nos puxa fer hom daltre, sens licentia de son senyor.

- III. L O MATEIX en la Cort de Geron, Any M. CCC. xxj.
Cap. xxij.

STatuim, e encara ordenam, que algun pages border, o joue hō, o altre qualseuol christia qui vinga, o faça cōtra son senyor, estat, o dementre haura estat en senyoria, o sots senyoria de son senyor, no sie deffes contra aquell senyor seu per nos, ni per lo dit Inclit Infant, ni per officials nostres, ni de aquell Infant, ni per Prelats, ni per religiosos, ni per clergues, ni per rics homens, ne per cauallers, ni per ciutadans, ne per homens de vilas. E que nos, o lo dit Infant, o officials nostres, o daquell, o Prelats, clergues, rics homens, cauallers, ciutadans, o homes de vilas no donem, ni façam a ells deffensio, ni ajuda contra lo dit senyor lur, en alguna cosa que faes, o vingues

vingues contra lo dit senyor seuans si los dits pages border, o ioue hom, o algu altre christia, abàs que foissen preuenguts per lur senyor, venien a poblar, per habitar, e estar aqui continuament en las ciutats, vilas, o locs nostres, o de Prelats, religiosos, clergues, rics homens, cauallers, ciutadans, e homens de vilas, puxan esser deffesos en aquell cas per nos, o per los altres demunt dits: faul empero, que si aquells homés eren de locs, en los quals los homens han acostumat de reembre, que no sien deffesos en aquell cas per nos, o per los altres demunt dits, entro que reemuts se sien de lurs senyors: es entes empero, que per aquest capitol no sie fet perjudici als statuts, e ordinations delas generals Corts de Cathalunya passadas, ne als priuilegis, ne a las costumas scrites delas ciutats, de las vilas, o dels altres locs.

V. ALFONS quart en la Cort de Barcelona, Any M. CCC. xxij.
Cap. ij. °

Commemorants la constitutio en la Cort d Barcelona per lo molt Alt Princep de gloriósa memoria lo Rey en Pere segon predecessor nostre feta del tenor següet. *En las terras, o locs.* Que, ajustant a la dita constitutio ab consentiment de la dita Cort, per tolre tota materia de vagar, e tota dubitatio, statuim, e ordenam, que daqui auant los desusdits homens, qui seran acostumats de reembres, o de no reembres, dins vn any apres que hauran jaquit, o trasferit lur domicili en qual-

seuol ciutats, vilas, locs, castells, o ter mens de aquells, axi nostres, com de qual seuol altrás personas, sie tinguts los bens seents, segós forma, e tenor de la dita constitutio, alienar a personas no prohibidas, o haja a delinquir aquells als senyors propis, restituint los lurs instruments: e si dins spay del dit any la vna delas cosas desusditas, goes la alienatio dels dits bens en personas no prohibidas, o deferir los dits bens, e restitutio de instruments no hauran complidas, que passat lo dit any, ipso facto, sens altra conexença, e citatio, pus conste summariament esser estat mudat lo domicili de fet, sie permes als dits senyors, si per pacte, gratia, o remissio de lurs senyors los dits homens, e bens no son, e seran enfranquits, de pendre a lurs mans de aquells ayals los bens seents, segons demunt es expressat, dels quals puxan liberament ordenar per lur propria autho ritat en vigor de la present constitutio, saluat dret als creedors dels dits homens qui hauran trasferit lo domicili, si algu los pertany: e no re menys los desusdits homés sien forçats de restituir tots los instruments als dits senyors, o si los homens no han las cartas, q los dits homens han a purgar si mateix ab sagrament q no las han, ne han fet dolosamét, per que no los han, e que no saben hont son: ans prometen, e juran, que quant que sapien hont sien las denuntiará, e diran hont son, e si venen a mans suas, o en qual seuol manera han facultat de hauerlas, las restituyran als dits senyors, e de renuntiar ab carta publica a tot dret a ell pertanyent en los dits

los dits bens seents: la qual compulsió haja, e sie tégut fer lo official Rey al de la vegueria hont serà trobats los dits homés, tota hora que per los senyors de aquells ne sien requests, la present constitutio volem esser estesa a tots, e sengles homés defusdits, qui ans de la present cōstitutio hauran jaquits, e transferits lurs domicilis en los locs nostres, o daltres defusdits, ço es que sie tinguts dins vn any primer vinēt de fer la alienatio a personas no prohibidas, o derelinquir los bēs seents, e de restituir tots lurs instruments, e renuntiar a tot dret que hajan en aquells, segons defus es dit, e alla hōt no, façā q sie obseruada la forma defusdita. E mes ajustant a la dita cōstitutio statuim, e ordenam, que si algun hom de remença sen ira sens licentia de son señor, e dins laný, del die que sera paritit, sera request ab carta publica per lo dit senyor, que torn, o sera feta requesta judicial deuant lo official del loc hont sera trobat lo dit hom de remença, o a requesta del senyor sera citat, o request ab veu de crida en lo cap de la vegueria, o sotsuegueria del territori de hont sera lo dit hom, o encara en lo territori, o parrochia de hont sera lo dit hom, si en lo dit territori, o parrochia es acostumat de fer cridas en lo die d mer cat, o de diumenge, en los locs hont nos acostuman de plegar altre die, pusla tal crida per letra de intimatio sie dreçada al veguer, o sotsueguer de la vegueria, o sotsuegueria de hont ses paritit, requirint lo dit veguer, o sotsueguer, que publica dita crida, donada electio al senyor

de fer vna de las ditas cosas, que daqui auant alguna prescriptio no pugasser allegada per lo dit home cōtra son senyor: e si dins lo dit any no sera tornat lo dit hom de remença, puga lo dit senyor donar contra ell clam de pau, e de treua: e si, apres que lo senyor se haura apropiat los bēs per vigor de la present constitutio, per los dits homens de remença, o no de remença, de paraula, o en scrits, per si, o per interposada persona seran fetas menassas, o batimets, o oposadas creus, o fetas fossas, o altres senyals de morts, o menassas designants contra los dits senyors, o lurs procuradors, o aquells qui los dits bens tindrà, en los dits casos, o quiscun de aquells volem, que las penas, e processos contenguts en la constitutio feta per lo Rey en Ferrado pare nostre de gloriosa memoria en la Cort de Barcelona, començant, *Com a molts enteneuts a fer mal, &c.* hajan loc, e contra los demütdits puga esser proceit juxta ferie, e tenor de la dita cōstitutio, la qual als dits casos, e quiscun daquells volem esser estesa. E si los senyors semblants menassas faran, per empatxar las vendas faedoras dels bens seents dels homens defusdits, volem, statuim, e ordenam, que en aquell cas los dits senyors los bens dels dits homens nos pugan apropiat.

VI. FERRANDO segon en la primera Cort de Barcelona, Any M. CCCC. Lxxxj. Cap. xv.

COM per lo senyor Rey don Alfons de alta recordatio sie estada donada vna sententia in-

ria interlocutoria, sobre las remesas, e aquella sie contra constitutions de Cathalunya, vfos, praticas, e consue- tuts del dit Principat, ab la present constitutio reuocam, e annullam la dita sententia, e volem, e ordenam, que los senyors alodiaris, e directes de las ditas remensas sien tornats, e de present tornā aquells en aquella pos- sessio, o receptio de tots censos, tas- cas, jouadas, feruiturs, e altres drets, vs, e exercici de aquells, en q̄ erā abās de la promulgatio de la dita senten- tia: sien empero seruats los pactes, e concordias particularment fetas en- tre los vers senyors, e los vassalls, e- entes que las pensions dels censos, tasca, e altres drets degudas fins lāy vuytata exclusiue, dels quals no son en possessio de pagar, ne lo senyor d̄ rebre, sien remesas a nos, quen pagā dispoðre, e ordenar a volutat nostra.

DE DELMES. TIT. XXX.

- I. CARLES en la quarta Cort de Mōt- so, Any M. D. xxxxiij.
Cap. Liiij.

PER obuiar a molts fraus que fins vuy se sō comesos per molts religiosos qui cō- pran terras, y no pagā decimas, ni altres drets als quals son obligats, statuim, y ordenam, que de aci al de- uant qualseuol religiosos, o altra qual- seuol persona exēpta dels dits Prin- cipat, y Cōtats qui cōpraran terras, sic tinguts, y obligats pagar delmes,

y altres drets dominicals als senyors a quis pertanyera, axi com eren pa- gats per los qui teniē las ditas terras, ans que los religiosos las cōprassen: e per lo semblant sien obligats pagar los dits drets per las terras que fins aci han compradas.

- II. PHILIP Princep, y Loctinent gene- ral de Carles, en la segona Cort de Montso, Any M. D. Liiij. Cap.
de Cort. xxij.

S Vpplica la dita Cort a vostra Alteza, li placia statuir, y orde- nar, que per ferse caualler algu dels vassalls feudataris, e terras ti- nents de la Esglesia de Elna, nos pu- ga excusar de pagar los delmes, axi com abans los pagaua, no obstant qualseuol mals vfos, y cōsuetuts que encontrari se sien tollersats. Plau a sa Alteza en los quis faran daci auant cauallers.

DE TAVLA DE LA CIV-
TAT DE BARCELONA.
TIT. XXXI.

- I. FERRANDO segon en la tercera Cort de Barcelona, Any M. D. liij.
Cap. xxxxiij

Esijants, q̄ la tau- la de la ciutat de Barcelona, de la qual redūda grā fruyt no sols en lo present Prin- cipat de Catha- lunya: mas encara a molts altres po- blats en altres Regnes, e senyorias nostras,

nostras, e a moltras altras personas, sic conseruada, e en son credit augmentada, pertant ab loatio, e approbatio de la present Cort statuim, e ordenam, que tots, e qualseuol priuilegis per nos, e nostres predecessors en fauor de la dita taula atorgats sien inuiolablemēt, e complida obseruats, segons per aquells es estat statuit, e atorgat.

DE DEPOSITS, Y CAMBIADORS. TIT. XXXII.

- I. I A C M E segon en la Cort de Barcelona, Any M. CC. Lxxxviiiij.
Cap. vj.

E tota dita q̄ cambiador faça a algu per qualseuol raho, quen si tēgut axi com per deposit, o per comanda: e quel cambiador haja scriure totas ditas q̄ fara en son capbreu major jurat, e no en altres libres, o scripturas, e que nos nols puxam elongar de alguna dita que hajan feta, o faran de aqui auāt.

- II. L O M A T E I X en la Cort de Leyda, Any M. CCC. j.
Cap. iij.

O Rdenam, e statuim, quels bēs de quiscun cambiador sien obligats tacitament a lurs creedors, e que valla, axi com si ab carta fossen specialment, o generalment obligats.

- III. L O M A T E I X en dita Cort.
Cap. v.

A Lgun cambiador no tēga taula de cambi en algun loc de Cathalunya, si primerament no haura assegurat, ço es a saber en las ciutats de Barcelona, e Leyda, per mil marcs de argent, e en las altras ciutats, e locs de Cathalunya per trescents marcs de argent, e aço entenem, axi de aquells cambiadors qui ara taula tenē, com daquells qui de aqui auant la tindran, o la regirā, e qui la dita seguretāt segons la forma demunt dita no haura prestada, no gos tenir en la sua taula tapits, ne altres draps, ne estoras, abans lo fust de la dita taula sie, e haja esser sens alguna cuberta, e aquell qui contrafara, axi com a falsari sie punit.

- IIII. P E R E terç en la Cort de Cervera, Any M. CCC. Lviij.
Cap. xx.

E Ncara ordenam, que quiscun cambiador, qui ara, o en esdeuenidor volra taula tenir de cambi en qualseuulla ciutats de Cathalunya, e en la vila de Perpinya, per dos milia marcs de argent, e en las vilas, o locs de Cathalunya per mil marcs solament sien tenguts de assegurar ab couinents fermanças: ço es a saber, aquells qui ara tenen taula, dins dos mesos immediadament següents, e aquells qui ara non tenen, mes daqui auant ne volran tenir, ans que vfen del offici de cambiadoria.

- V. P H I L I P en la Cort de Barcelona, Any M. D. Lxiiij. Cap.
de Cort xj.

Iat sic

I Atſic q̄ los libres dels taulers qui tenē taula aſſegurada en la ciutat de Gerona ſien auctentics, e decretats per lo jutge, y las partidas ſcrites façan fe en juy, y fora juy, no reſmenys per mes claritia dels cōptes, y deſcans dels qui depofan diners, ſupplica a voſtra Majeſtat la preſent Cort, li placia ſtatuir, y manar, q̄ los qui leuarā diners de ditas taulas, faça albara de lur ma al peu de la partida en lo manual, de la quātitat que leuat hauran, e los qui nō ſabrā ſcriure, faça aquell per ma de tercera perſona, lo qual faça plena fe en juy, y fora juy. Plau a ſa Majeſtat verifica da que ſie la letra.

VII. LO MATEIX en la Cort de Mōtſo, Any M.D.Lxxxv.
Cap. xxx. liij.

D Eſijant proueer a la cōmoditat dels litigāts, los quals per

fer ſoltar algūs diners los ſon eſtats depofats en la taula de Barcelona, o en alguna altra, a ſolta del jutge, o relador de alguna cauſa, mort ſo dit jutge, o relador han de ſaber, y prouar qui ſon lurs hereus, y citar, y fer cōdempnar aquells, perq̄ faça ditas ſoltas, ſtatuiſem, y ordenā ab loatio, y approbatio de la preſent Cort, q̄ ſi alguns diners ſerā eſtats depofats en la dita taula de Barcelona, o alguna altra taula, o banc de qualſeuol altra ciutat, vila, o loc del preſent Principat, y Comtats, a ſolta de algun jutge, o relador de alguna cauſa, o per lo jutge de reclams, no ſe entēga eſſer comefa dita ſolta al dit relador, o jutge per ſa propria perſona, ſino per lo offici q̄ exerceix, de manera, que lo poder de fer dita ſolta reſte apres mort ſua en lo jutge, o relador aqui ſera eſtada comefa la cauſa, y en lo loc de aquell qui hauia de fer la ſolta ſera eſtat ſubrogat.

LIBRE SINQVE DE LAS CONSTITVTIONS DE CATHALVNYA.

DE SPOSALLES Y MATRIMONIS.
TIT. I.

I. IACME primer en Barcelona, Any M.CC. xvij.
Cap. vnic.

COM en la celebre Cort deus Barcelona eſtigueſſem, per alguns de aquella ciutat moltas vegadas ſom pregats, que ſi alguna vegada en matrimonis
Bb faedors

faedors era apposada pena, que aque-
lla fos guanyada a aquell qui seruas
lo pacte del matrimoni, e que nos a
aço prestassem nostre consentimet.
Nos doncs inclinats a las pregarias
dels dits ciutadans, de consell dels
nostres Barons qui lauors ab nos en
la dita Cort eran, no entreuenint
error, mas de certa scientia induits,
com los dits ciutadans longament
sobre aço contenessen, statum, que
la pena promesa ab effecte sie come-
sa, e al seruant sa se inuiolablement
sie adquirida, no obstant aquella ley
que prohibeix en nuptias faedoras
pena esser comesa. Feta lo any de no-
stre senyor M.CC.xviiij.

II. LO MATEIX en Valentia,
Any M. CC. xviiiij.
Cap. vnij.

I Acme per la gratia de Deu Rey
de Arago, de Mallorcas, de Va-
lentia, Comte de Barcelona, e
de Vrgell, e senyor de Montpeller
als feels seus lo veguer, e proho-
mens de Barcelona salut, e gratia:
fapiats nos hauer feta la constitutio
de iusfctita, consell, e tractament
haut de la nostra Cort, perque vo-
lem, e manam a vosaltres, que la di-
ta constitutio en lo libre de las vo-
stras costumas, o vstages, a perpet-
ual memoria en scrits reduiscats,
que es aytal. Com molts temeraris
de Barcelona, e en altres locs en no-
straterra donzellas, e fillas de proho-
mens hajan presas, per tal que enga-
nant aquellas en matrimoni ab si las
ajustassen, volents en aqueest engan

imposar medicina, haut consell sta-
tuim en per tots temps, que de aqui
auant, quiscuna filla de qualseuol ho-
me, qui sens consentiment expres
de pare, o de mare, o de tudors, o
aqueests deffallents, sens consenti-
ment dels pus proisfms se pendra
marit, o que sens matrimoni se per-
metra esser rapada, o ab algun sen
fugira vltra la volutat de ells, en los
bens paternals, o maternals en algun
temps no succeesca: e aquell qui ay-
tal donzella, o filla de algun per for-
ça pendra, o ab ella matrimoni axi
contraura, o ab ella fugira, de pena
de perpetual exili sie punit. Dada a
Valentia a xiiij. de las chalendas de
Setembre, any de nostre Senyor,
M.CC.xviiij.

III. FERRANDO primer en la
Cort de Barcelona, Any
M. CCCC. xiiij.
Cap. xxxv.

COM fer, o contraure sposa-
lles, o matrimonis amagats, e
seduir, e enganar las donze-
llas fillas de algu per aytal causa, o
esguart, sie cosa molt temeraria, in-
juriosa, greu, e sens reparatio, e pro-
hibida p nostres predecessors molt
illustres, perço seguints los vestigis
loables de aquells, ab la present, de
approbatio, e cōsentimet de la Cort
prohibim, e reproua esser fetas spo-
sallles, o matrimonis amagats, e enca-
ra las altrs cosas seguets, e si algu de
qualseuulla grau, ley, statmet, o con-
ditio sie, contra la present nostra cō-
stitutio sposara, o fora, o contraura
matrimo.

matrimoni ab alguna donzella, o fadrina verge, sens voluntat, o consentiment del pare de aquella si viuia, e si l pare no viuia, del auipaternal, e mare de aquella, sin haura, e si auí, e mare no haura, del tudor de aquella ab la vn dells, sino lo dit tudor, ab dos, o tres dels puacostats parents de la dita donzella, o fadrina, e sino haura tudor, dels dits puacostats dos, o tres parents de aquella, o conexera carnalment, o sen menara, o rapara aquella violentment, o de son grat, per esguart, o causa de fer, o contraure ab ella sposalles, o matrimoni, o ab promissio a la dita donzella, o fadrina, o a altre per ella, de fer, o contraure ab ella matrimoni, o sposalles, ipso facto de pena de exili perpetual de tota nostra senyoria de ca mar, e de tot lo Regne de Mallorcas, e encara de pena de mort natural, si rapte, o altre acte violent hi haufa entreuengut, o en altra manera, la conditio de quell qui fet ho haura, e de la donzela, o fadrina, e las altras qualitatels, circumstantias, e enormitats del exces, o delict, o que lo exili no pogues penalment exequir ho requerran, remetent aco al arbitre del jutjant, sic punit:entes empero, que si aquests delictes, o algu de ells se fan comesos en terra de Baro, caualler, o altre qual seuol hauent iurisdic:io competent, que haja a exillar lo criminos de lur terra, e iurisdic:io, e condemnar en las altras penas sobreditas, e infligir aquellas, e nos, e nostres officials competents, apres exillar aquells de tota nostra dita senyoria, segons defus es dit, si doncs

la dita donzella, o fadrina, o lo pare, e mare de aquella no volran vfar á la prouiso del vfatge de Barcelona, qui comença, *siquis virginem*, ço es, que volra hauer, o pendre per marritaquell, qui violentment la haura corrumputa, com en aquest cas volem, que cessen las penas sobreditas, e la dita donzella, o fadrina, qui a las ditas sposalles, o matrimoni amagats, o al dit rapte, o menament haura consentit, de tors bensa ella pertanyents, o sperants pertanyer en la heretat, o bens de son pare, e mare, e de quiscu de ells, per raho de la legitima, o en altra qualseuol manera, sic ipso facto priuada, si dôcs la dita donzella, o fadrina no era constituida en edat de vint y quatre anys complits, e no li era estar donat marit, en lo qual cas no sie priuada dels dits bens, ni punida de priuatio de aquells, referuada ala dita donzella, o fadrina, si lur pare, o mare hi consentiran, la prouiso del dit vfatge, segons desus es dit en altre cas: lo testimoni, o testimonis qui feran, o diran, si esser entreuenguts scientment en tals sposalles, o matrimonis amagats, e repprouats, sien semblantment punits de pena de semblant exili, e si lo exili no era pena, de altra pena en loc de aquella, a arbitre del jutjant: e mes auant si algu de qualseuoi grau, ley, conditio, o stament sie, se jactara, o dira per malicia, o diffamatio dela dôzella, o fadrina, o en altra manera contra veritat, si hauer sposada alguna dôzella, o fadrina sens volutat dels dits pare, e mare, o otras psonas desus nomenadas, ipso facto sie punit á

Bb 2

exiii

exili perpetual, e si lo exili no era pena, de altra pena en loc de exili a arbitre del jutjant: si en las ditas cosas, o alguna de aquellas algu fara fals testimoni per diners, o en altra manera contra veritat, aquell aytal testimoni fals sie punit de pena de mort natural, e encara aquell quil induira, o produira scientment a tal testimoni a fer, sie punit com a falsari a arbitre del jutjat, las quals penas, o alguna de aqllas volc, perço q mes sien temudas, que no puxan esser remesas, ni perdonadas per Portant veus de Governador general, ne per altres officials nostres, ne del dit general Governador, ne per officials de Baro, caualler, o altre qualseuol haient jurisdicció en las ciutats, viles, castells, locs, territoris, o de jurisdicció de aquells, en alguna manera.

IIII CARLES en la tercera Cort de Montsó, Any M.D.xxxvij.

Cap. v.

EN cara mes statuijt, e ordena, declarat la constitutio del Rey don Ferrado primer feta en la Cort de Barcelona, com ecçat, cõfer, cõseuare matrimonis, &c. que dita constitutio sie entesa, encara que noy entreuinga rapte, o altra violentia, ajustanta la dita constitutio, que si lo qui pretendra hauer casat ab alguna dozell, o viuda, desafiara, o desafiar far lo pare, o mare, o parents, o tudors, o curadors de las ditas donzelles, o viudas, per causa del dit matrimoni, que aquell tal qui desafiara, o desafiar fara, e los qui per ellis ho fa-

ran, sien haguts ipso facto per gitats de pau y treua, y per tals publicats, e encara incorregan en las penas en la sobredita constitutio contengudas.

DE PROMESA DE DOT, Y DONATIO PER NOCES. TIT. II.

I. PERE terç en la Cort de Perpinya, Any M.CCC.Lj.

*Cap. xxvj.
Lontan. de pad. c. 1. p. 1. M. 71. li. 109.
Canc. var. 1. Cap. 2. M. 59. 87. 002. 3. Cap. 2. M. 109.*

Aforagitar fraus las quals sobre las cosas dejus scritas souint se cometen, ordenam, e statuum, que si alguna carta se esdeuendra esser feta per fills a lurs parents, o per qualseuol altra persona a qualseuol altre, en diminutio, derogatio, o prejudici del heretament, o donatio feta, o faedora per aquells parents, e qualseuol altres, a lurs fills, o a qualseuol altres en teps de nocces, aytal carta sie nulla, cassa, e irrita ipso jure, e se a ella en judici, o fora juy en alguna manera no sie hauda, prohibints a tots los notaris de la nostra terra, que no receban aytals cartas. *Vide n. 100. p. 30.*

DISSOLT LO MATRI- MONI, QVIN DRET PER- TANY ALA VIV DA. TIT. III.

I. VSATGE. Vidua.

Vidua

II. PER E terç en la Cort de Mont-
so, Any M.CCC.Lxiiij.
Cap.xxvj.

LA fi de la constitutio feta per
lo Alt senyor Rey Nâfos pa-
re nostre, en la Cort de Mòt-
blâc, qui comença. *Negun jurat de notari,*
etc. estenem a codicils donacions
per causa de mort, o qualseuol altràs
derreras voluntats.

DE PVPILLARS, Y AL-
TRAS SVBSTITVTIONS,
Y DE SVCCSSIONS
DELS IMPVBERS.
TIT. II.

I. IACME primeren Tarrago-
na, Any M.CC.Lx.
Cap. vnic.

COM al offici Rey al
se pertanya los drets
ia fets declarar, e a-
quells q segons equi-
tat son fets, en mills
reformat Nosen Iac-
me per la gratia de Deu Rey de Ara-
go, de Mallorcas, e de Valentia, Cõ-
te de Barcelona, e de Vrgell, e se-
ñor de Montpeller, per molts inter-
pellat, que la constitutio per nos fe-
ta, que si lo pare moria, fill, o fills en
pupillar edat jaquits, si aquells mo-
rien ans que de dret puxessen fer te-
stamet, quels bens paternals enuers
la mare no romanguessen, axi com
pus proisme en grau al fill constitui-
da, mas enuers los pus proïfmes pa-
rents del pare defunct, de la paren-
tela dels quals los bens vingueren,
perço que los dits parents hajessen
folas de la sua tristitia, ab los quals
no sens causa se hauia de tenir cõp-

te: alguns volents la dita constitutio
a prau enteniment reduir, deyan,
quesi lo dit defunct per artifici, o
negotiatio sua hajes adquisit bens
alguns, quels dits bens axi adquisits,
no a la mare, mas als parents dels
defuncts eran per la dita constitu-
tio adquisits: la qual cosa no fo de
nostra intentio, ne es, defraudar la
mare de successio deguda del fill en
tal article, mas volem, e manam, que
la mare succeesca al fill en aqts bẽs
que lo pare de ell per artifici, o ne-
gotiatio, o per qualque altre titol
haura adquisits, e basta als parents
dels defuncts, que hajan los bens que
del linatge dels son peruinguts, axi
encara com las leys antigas innuir
eran vistes. E si defalliran parẽts en-
tro al quart grau, a la mare dels fills,
o fill del defunct retornen tots los
bens del defunct. Item declaram la
dita constitutio, que en donatio per
noces, o per scribeix, (lo qual es degut
a la mare per raho de la sua virgini-
tat) per nostra constitutio la mare no
ho perda, ne en alguna cosa sie de-
fraudada, en tant quant per raho de
pacte apposat per lo marit la mare
deu guanyar, o encara obtenir, o si
lo marit en son testament haura ma-
nat, que lo fill, o filla dins edat legitti-
ma sens infants morint, los bens seus
a la muller tornen. Deym encara, e
statuim, que totas cosas segõs la vo-
luntat de aqll testador, o pacte apo-
sat dejã esser obseruadas. E aquestas
cosas que ditas son en la constitutio
defusdita de marits, axi mateix en
las mullers per tot volem esser obse-
ruadas: la qual constitutio a tots no-
stres sotsmesos volem esser extesa, e
tots a

tots a obseruacio de aquella sien tenguts. Dada en Tarragona a deu dies de las chalendas de Noembre, lo any de nostre senyor Mil doscets sexata.

II. PERE terç en la Cort de Montso, Any M.CCC. Lxiiij.

LOS impubers morints abintestat, los bens q̄ a aquells del pare, o del auí, o de altres de linea paternal, per qualseuol causa, occasio, o titol guanyats, seran peruinguts, no a la mare, o als qui seran de part de la mare pus proísmes, mas als dits pares, e altres de aquella part pus proísmes fins al quart grau (seruat entre aq̄ls orde de dret Roma) peruingan, sola legitima reservada a aquella mare, o als ascendets. altres de la linea maternal, si sobreuiuran, e seruadas las cõditions, vinclcs, e altres carrecs, si alguns legitímamēt, e de dret a aquells impubers sien aposats, e injuncts: e aço mateix sie obseruat en los bcs, que a aquells impubers de la mare, o de la linea maternal serā peruinguts. Ajustats, que en la substitutio que per lo pare se fa a fill impuber, estant en potestat sua, la paraula aposada. Torn, sie deuolut, peruenega, substituesco, e semblants, per paraulas directas de tot en tot sie haudas. E sis vol per dret delegat, o per qualseuol altra manera, posat que no per dret de institutio, de fill, o de altres infants en lo testament sie feller irritat, o esser dit irrit, o nulle.

III. PHILIP en la Cort de Montso, Any M. D. Lxxxv.

PER quant apar gran iniquitat, q̄ tenint vna persona germās, o germanas, o altres parcs de part de mare fins en quart grau segons orde de dret Roma, y hauent apres adquirits qualseuol bens per successio de mare, que apres, morint la tal persona ans d̄ venir a pubertat, ab substitutio pupillar feta per lo pare, los bens, y heretat de la mare, per virtut de substitutio pupillar aguesen de anar a altres fills, o parents del mateix pare, y no de la mare, o altres parents de part de la dita mare, perço statum, y ordenam ab approbatio de la present Cort, que en dit cas los bcs de la mare hajā de tornar als germans, o germanas, o altres parcs fins al quart grau, cõ esta dit de part de mare sin tindra, y que entre ells lo pare puga disposar per dita substitutio pupillar, y no en altres personas, declarant, y ampliant la constitutio feta per lo Rey en Pere terç en las Corts de Montso cap. i. començant, Los impubers, &c.

DE FILLS, Y PARES PRETERITS, Y DESHERETATS. TIT. III.

I. VSATGE. Exheredare.

DEsheretar poden los dits pares genitors lurs fills, o fillas, nets, o netas, si son tāt presumptuosos, q̄l pare, o mare, auí, o auia greument fran, ols deshonre, ols accusen de crim en judici, o fills

Bb, 5 fills

fills son fets bausadors, o si las fillas
nós volrà aiustar a marits, mas turpa
mèt viurar, o fils fills tornan Sarra-
hins, e no se volē penedir, tots aq̄ts
aytals manifestament conuençuts,
pot lo pare, e la mare, lo auí, o la auia
desheretar sis vol. Si negun vol des-
heretar fill, o filla, net, o neta, nome-
nadament los desheret, e diga la cul-
pa per que los deshereta, e institueſca
altre en son loc, qui haja a prouar
la causa del desheretament esser ve-
ra: e si vna d'aquestas cosas hi defall,
no pot deshetar fill, ne filla, net, ne
neta en neguna guisa, e siu fa, va fera,
eres no valra,

I. ELEONOR Còfort, y Lo dñent ge-
neral de Pere tert. en la Cort de
Toroſa, Any M.CCC.
Lxv. Cap. j.

PRimerament, e tot cert orde-
nam, que si del pare, o de altres
ascendents en lo testamēt dels
fills per dret de institutio no es feta
alguna mētio, no resmenys aytal tes-
tament sic valit, e ferm, lo dret em-
pero de la legitima als dits ascendēts
tot temps salua.

DE SVCCESſIO ABIN- TESTAT. TIT. IIII.

I. VSATGE. Si à vicecomitibus.

SI dels Vescomtes als pus
baixos cauallers mor ne-
gun intestat, e sens leyal
condicio de los bens, sic
legu als senyors stablir aquells feus
a qualseuol dels infants del deffunct.

DE LEGITIMA, Y DI- VISIO DE AQVELLA. TIT. V.

I. §. De la consuetut que comença, Se-
gonsley gotica.

MA S vuy per priuilegi en
Barcelona, la legitima es
quarta part de la heretat
del deffunct.

L. PHILIP Princep, y Lo dñent gene-
ral de Carles en la primera Cort
de Montſo, Any M. D.
xxxxvij. Cap. Liiij.

AXI mateix, per quant lo Rey
en Pere, en lo any M.CCC.
xxxiiij. a supplicatio dels
Còsellers de Barcelona atorga vna
pragmatica, que los nets prengan en
compte de legitima de lurs auis, lo
que hauran dat a lurs pares, o mares:
e perque conue que dita pragmatica
sic obseruada en lo Principat de Ca-
thalunya, y Comtats de Rossello y
Cerdanya, perço statuim, e ordenā,
q̄ la dita pragmatica sic haguda per
constitutio, y sic de aci auant gene-
ralment obseruada en lo Principat
de Cathalunya, y Comtats de Ros-
sello y Cerdanya, sens perjudici dels
plets pendants.

II. PHILIP en la Cort de Mont-
ſo, Any M. D. Lxxxv.
Cap. Lxxxiiij.

Zelant la conseruatio de las ca-
sas principals, statuim, y orde-
nam ab cōsentiment de la pre-
sent Cort, que la legitima pera tots
los fills

los fills, y fillas, encara q̄ sié major nu-
mero de quatre, no sié sino la quarta
part dels bés del defunçt, de la suc-
cessió del qual se tractara en respec-
te de las legitimas, y que aço sié ser-
uat en tot lo Principat de Cathalu-
ña, y Comtats de Rossello y Cer-
danya, encara q̄ fins aci sols per pri-
uilegi, o ley local se seruas en Barce-
lona solament, y q̄ aço haja loc tant
en la legitima dels descéendents, com
dels ascéedérs, reuocât qualseuol ley,
o cósuetut, y obseruança q̄ en cōtra-
ri fins aci en qualseuol part de dits
Principat y Cōtats hi haja haguda, y
obseruada: declarât, que aquesta dis-
positio fora Barcelona sols compré-
ga los casos esdeuenidors, y que esti-
ga en optio del hereu, pagar la ab di-
ners, estimada la valor dels bens del
defunçt, o ab propietat immoble, y
quant sobre la propietat ques con-
signara hi hagues discòrdia, sié a ar-
bitre del jutge.

DE INDIGNES DE SVCC SSIONS. TIT. VI.

- I. PERRE terç en la Cort de Mont-
so, Any M.CCC.Lxiiij.
Cap. xiiij.

MArit a muller la
qual haura mor-
ta, en en dot, ne
en altres bés, per
couinença, ne
per altra manera,
encara mijençât
la persona de son fill, e de la dita mu-
ller succeir puxa, si dons no proua
hauer feta la dita mort, en los casos

de dret leguts, e expressats, e aço ma-
teix en altres personas, de las quals la
vna haja mort a l'altra, volem esser
obseruat.

DEL INVENTARI FAE- DOR PER LO HEREU. TIT. VII.

- I. PHILIP Princep y Loçinent general
de Carles en la primera Cort de
Montso, Any M.D. xxxvij.
Cap. Lv.

PER leuar tot dub-
te, si lo hereu gra-
uat, o purament, o
ab temps tots cō-
ditio restituir la
heretat, per no fer
inventari al tēps q̄
acceptà la heretat, pert lo dret de
traure la trebellianica, e sié iust, e vül
a la republica, preferuar tots los po-
blats en lo present Principat, y Cō-
tats de Rossello, y Cerdàya de plets,
statuim, y ordenam, q̄ en lo dit Prin-
cipat, e Comtats sié obseruat, que lo
dit hereu haja, e sié tingut en la ac-
ceptatio de la heretat, y dins lo tēps
de dret comu statuit, fer inuētari de
tots, y sengles bers de dita heretat,
cridant, y citant specialment al fidei
commissari, si aquell sera present en
lo loc ahon esta dita heretat, o la ma-
jor part de ella, e si aquell sera absent,
o citat no volra venir al die assignat,
abinteruentio de dues personas ele-
gidoras per lo jutge de dit loc, e si lo
dit hereu grauat no obseruara la fo-
breferita forma, que de aci auant no
puga detraure quarta trebellianica
en la re-

en la restitutio faedora de la heretat: e lo dit fideicōmissari puga jurar in litem contra lo dit hereu, o sos successors, per los bens alienats de dita heretat, entes empero, que la present constitutio sie sens perjudici dels plets pendants.

II. LO MATEIX en la segona Cort de Montsó, Any M. D. Liiij. §. del Cap. ij.

EQVE en lo capitol Lv. de ditas constitutions fetas dit any M. D. xxxvij. hi sie ajustat, que lo inuentari faedor per lo hereu haja esser rebut, y testificat per lo notari que lo hereu volra, y no altre.

LIBRE SETE DE LAS CONSTITVTIONS DE CATHALVNYA.

DE ACQVIRIR SENYO RIA DE LAS COSAS. TIT. I.

I. VSATGE. Si quis in alieno.

SI algu en lo sol de altre de sa propia materia edificara casa, de aquell sie la casa, d' qui sera lo sol: pero, si a bona fe haura edificat, creent lo sol esser seu, poras retenir la casa, fins que lo preu de la materia, e lo loguer dels me-

stres li sie restituit. Mas si ab mala fe, sabent que edificaua en sol de altre contra voluntat del senyor, es vist hauer coratge de donar. Mas si per dret de loguer, o de conducciōs, voluntariament, si sens culpa del señor, no forçantlo alguna necessitat, dessempararala casa, no cobrara lo preu de la materia, ni lo loguer dels mestres: pero si per culpa del senyor, o forçat per necessitat la casa dessemparara, axi com per fam de aquella regio, o per guerra, o per oppressio de algun potent, lauors lo senyor es forçat de retreli lo preu de la materia, cōpensat si alguna cosa li deu per lo loguer d' la casa: e qual seuol cosas
qui

qui sien ditas de aqll qui a bona fe, e a mala fe edifica, totas sie entefas de aquell qui sembra, o planta, o la filua infructuofa deneja.

DE PRESCRIPTIONS.

TIT. II.

I. VSATGE. Hoc quod iuris est Sanctoru.

AÇO q es dret dls Sàcts, o d las Potestats, o de castells termenats, null hō nols ho deu empatxar, ni deffedre per lon dret, ne encara per longa possessio per doscents anys.

II. VSATGE. Omnes causæ.

TOtas causas, sis vol bonas, o malas, o rahos ciuils, o encara criminals, si dins trenta anys diffinidas no seran, o catius qui en contentio seran posats, e no son per altre empero posseits, si diffinitis, o venuts no seran, en neguna manera no sien redemanats. Si algu empero apres aquest nombre de trenta anys assajara moure plet, aquest nombre li result, e vna liura de or a aquest aqui lo Rey manara, forçat pac.

ALFONS rege en la Cort de Montblanc, Any M. CCC. xxxij.

Cap. xxiii.

IVtges, aduocats, procuradors, e notaris de plets no sien oits, sis claman de lurs salaris, donada

sententia en los dits plets, si dōcs ab carta publica no mōstrauan promissio a ells esser feta. Ajustat, que aqlls qui ab altres per domesticos, y familiars estarā, apres mort dels senyors no puxā demanar salari, o soldada, si doncs no prouarā, que lus sie promes cert salari, o soldada.

II. FERRANDO segon en la primera

Cort de Barcelona, Any M.

CCCC.Lxxij.

Cap. xiiij.

SI algu haura posseit, o de aqui auant posseira per spay de vuytanta anys qualseuol cosa que sie estada del patrimoni Rey al, encara que de aquella ho mōstre, ne puga monstrar titol algu, no puga per nos, ne successors nostres esser feta contra aquells demanda, ne altrament en lurs possessions inquietats, ans volem, que lo passament del dit temps sie hagut per legitim titol.

III. LO MATEIX en la segona Cort de

Barcelona, Any M. CCCC.

(Lxxxij). Cap. Lvi.

MES ordenam, e statuim ab appbatio d la present Cort, q las soldadas de feruidors, axi de homens, com de donas qualseuol qui sie, se haja a demanar dins vn any, apres que seran fora del seruey, altrament que nos pugan demanar ditas soldadas, ne sen puga fer juy, si doncs del deute de ditas soldadas no tenien carta, o albara.

Lo ma-

III. LO MATEIX en dita Cort
Cap. Lvij.

PER semblant, per leuar plets, e qüestions, statuium, e ordenā, que los deutes de artistes, e menestrals, axi de homens, com de donas, apres que serā deguts, si dins spay de tres anys no seran demanats, que tals deutes passats dits tres anys no pugan esser demanats, ne sen pugan fer juy, si doncs de tals deutes nō tenien carta, o albara.

V. GERMANA Cōsort y Lo ñinent general de Ferrādó segon en la Cort de Mōtso, Any M. D. xij.
Cap. xvij.

MES auāt, per leuar, e remoure plets, e qüestios, plo be, e repos dels poblats en lo present Principat de Cathalunya, e Cōtats de Rossello y Cerdanya, ab loatio, e approbatio de la present Cort statuium, y ordenam, que si algu haura posseit, o ñaqui auant posseira, o quasi per spay de trenta anys continuos, cōptaders sens interpellatio, ni deductio de temps algu, qualseuol bens mobles, o immobles, o semouents, drets, e actions, que sien estats de algunas personas, de crim de heretgia en vida, o en mort condemnadas, o cōdempnadoras, encara que de aquells no mōstre, ni mōstrar puga titol algu, no puga per lo senyor Rey, ni successors seus, ni hñc de qualseuol cort esser fetz contra aquells demanda, ne altramēt en lurs possessions, o quasi sien inquietats, ni molestats, ans volem, que lo passamēt de dit temps sic hagus per

legitim titol, e volem, que la present constitutio haja loc no sols en las causas, e plets esdeuenidors, mes encara en las causas en qualseuol instantias penjants.

VI. CARLES en la Cort de Barcelona, Any M. D. xx. Cap. de Cort xvij.

PER indēnitat dels subdits vofres, perço que no sien vexats en multiplicatio d plets, placia a vostra Majestat confirmar, consentir, atorgar, e permetre, q en tot lo Principat de Cathalunya, e Cōtats de Rossello, y Cerdanya no solament sic guardat, e seruat lo capitol disposant d la prescriptio de trenta anys, circa dels bens dels heretges adquirits, o posseits, posat entre los capitols d la inquisitio, fets, apūats, y cōcordats en las vltimas Corts de la vila de Mōtso, mes encara, si qualseuol particular psona, collegi, o vniuersitat, de qualseuol persona d crim de heretgia no condemnada, e la condemnatio del qual era publicament denunciada, o de altra qualseuol cosa, a altri per contracte, o quasi en altra manera obligada, drets, y actions ab bona fe haura adquisits, axi per titol oneros, com lucratiu, encara que apres de la tal adquisitio, lo dit alienāt de qui las tals cosas ab bona fe seran adquiridas, o aqui la obligatio de las ditas cosas pertanguen, apres del dit crim de heretgia fos trobat accusat, o cōuençut, y haueu caygut en dit crim ans de la alienatio, o adquisitio de la obligatio, o apres, y axi los dits bens alienats, e drets

drets adquirits del die q̄ comete lo dit crim fossen confiscats, ni encara lo dit temps de trenta anys statuit a prescriure los dits bens, no fos passat, no resmeys; atesa la bona fe dels adquirints, y justa ignoràcia que correge al principi de la dita adquisició, no pugan los dits adquisidors, o fos hereus, o successors, o los haüets causa de aq̄lls, y los tals adquisidors, o possessors per aquestas cosas que fins al die de la data de las presents en la manera desusdita seran adquisidas, encara que cō es dit fossen obligats a algun condemnat de heregia, no puga en qualseuol manera fer molestats, inquietats, o trets en juy per officials, o el fise del sanct offici de la inquisició, o de sa Majestat: ni amoure plets per al susdit, pugā demanar de qualseuol notaris, o scriuans de cort, o altrás publicas personas, o taulers, o cambiadors, o administradors de taulas de depositis ningū instrument, o partidas, abās de la data de la present fet, o fetas perals dits bēs fins al die q̄ vuy en la susdita manera adquirits, e ab bona fe per qualseuol temps posseits. Ans siē del tot francs, quitis, y segurs de tota vexatio, y molestia dels Inquisidors del sanct offici, encara q̄ sobre aço plet, o plets hi haja pendants, per quāt vostra Majestat tot lo dret pertanyent en los dits bens fins aci adquirits cō es dit, per los tals adquirints per ells, e lurs hereus, o successors posseits, dona, passa, e remet, celsiona, e transferenceix als tals adquisidors, e posseïdors; per contemplatio de las presents Corts, a supplicatio dels statments de aquellās, en poder del pro-

thonotari per ells, y qualseuol dels aqui pertanga stipulat, y acceptant, perque mes prompts sien en fer lo seruey a vostra Majestat. E que placia a vostra Majestat, totas, y sengles cosas preditas tenir, y seruar, e fer tenir, y seruar per aq̄lls aqui pertanga, e si lo contrari era fet, lo que no sie, que los Deputats, y oidors de comptes del present Principat, com a protectors del predit, pugan, hajā, e sien tēguts instar, e fer part per inuiolable obseruança de ditas cosas, y en si assumir lo plet, o plets que per aço insurgiran, ab facultat de despendre per deffensio, y manutenēcia de aquellās, e indemnitats dels poblats en lo present vostre Principat, e Cōtats predits, lo que per altrás constitutios, e capitols de Cort los es permes despendre per obseruāça de las ditas constitutios, capitols, e actes de Cort. Plau al senyor Rey.

VII. PHILIP Princep y Loctinent general de Carles en la segona Cort de Montse, Any M. D. Lij.
Cap. xxvj.

Apothecari
ENcara mes statuium, y ordenā, q̄ los apothecaris haja de traure los comptes a los debitors de las medicinas, y demanar la paga dins dos anys, y si dins dit termini no haurien feta la diligencia, no pugan demanar res, y hajā a fer la tatzatio ab interuentio de vn, o dos metges deputadors per lo jutge ordinari, y aço se tinga per tot lo Principat de Cathalunya, y Comtats de Rossello, y Cerdanya.

PHILIP

*Apothecari
de maner
dos anys. fin
march per
un any. paga
en p. de c.
Dins dos o
tres anys. lo
m. m. m. m.
Dins tres anys
fin. m. m. m. m.
Dins tres anys
fin. m. m. m. m.
cap. m. m. m. m.*

VIII. PHILIP en la Cort de Barcelona, Any M. D. Lxiiiij.
Cap. xxxx.

PER lo que molt souint los aduocats, y procuradors demanan a sos pensionats, y clientulos per raho de lurs aduocaciós, y procuras salaris de deu, vint, y mes anyadas, ab grā dany, y detrimēt de molts viudas, pubills, y altres personas pobres, que no poden mostrar albarans, ni altres cauhelas de paga de lurs conducciōs, pertāt statuim, y ordenam ab loatio, y approbatio de la present Cort, que de aquesta hora en auant los dits aduocats, y procuradors no pugan demanar salaris de conducciōs, sino per tres anyadas passadas, caygudas, de sos clientulos, ni de lurs hereus, encara q̄ fossen scrits d̄ lur ma en sos libres.

DE SENTENTIAS. TIT. III.

I. FERRANDO segon en la tercera Cort de Barcelona, Any M. D. iij.
Cap. xxvj.

MES statuim, e ordenam, que las sentēcias d̄ la nostra Rey al Audētia, e dels Go uernadors sien scritas d̄ ma dels jutges, o reladors, o almenys las dispositiuas de aquellas, saluo just impediment.

II. LO MATEIX en la Cort de Mōtso, Any M. D. x. Cap. Lv.

MES auant statuim, e ordenam ab loatio, e approbatio de la present Cort, que tots los jutges qui daran sententias diffinitiuas en lo present Principat d̄ Cathalunya, e Comtats de Rossello y Cerdanya, en qualseuol cort, o consistori que sien, encara que fossen en nostra Rey al Audētia, o de nostre Loctinent general, hajan, e sien tenguts de exprimir en las ditas sententias diffinitiuas los motius quels haurā moguts per axi declarar, e diffinitiuament sententiar.

III. CARLES en la quarta Cort de Montso, Any M. D. xxxxiij.
Cap. xxxxvj.

STatuim, y ordenam, que quant lo relador fara paraula en lo cōsell, o en la sala, que en la prouisiō que fara lo relador haja de fer mētio expressa, cō es feta facto verbo.

IIII. PHILIP Princep, y Loctinent general de Carles en la primera Cort de Montso, Any M. D. xxxxviij, Cap. xij.

STatuim, e ordenam, que disputadas las causas de sa natura plenarias, se hajan de declarar, y donar sentēcias diffinitiuas en aquellas, dins cent dies, comptadors del die que la dita causa sera disputada: y en las summarias, y en totes causas de appellaciōs almēys dins cinquāta dies. Los quals terminis sien precisos, y perceptoris als reladors, en axi, que per causa alguna nos pugan prorogar, ni allargar, si sera per la part feta instantia, e lo salari sera deposat.

PHILIP

V. PHILIP en la Cort de Montsó,
Any M. D. Lxxxv.
Cap. Lxiiij.

MES auant statuium, y ordenam ab consentiment de la present Cort, que la assignatio a sentetia se demane en scrits vna volta tãtfolamet, y aqlla sie cõtinuada en lo proces, y se proueesca ab cõtinuatio de dies, perq̃ no se haja de demanar, ni pueir altras assignatios.

DE LIQVICATIONS
DE SENTENTIAS.
TIT. III.

I. CARLES en la quarta Cort de
Montsó, Any M. D. xxxxiij.
Cap. xxxxiij.

MES statuium, y ordenam, que las causas de liquidations de sententias se fagan, y se hajan a fer, si serã de Estats, o Baronias dins vn any, y las altras dins mig any precise, y perẽptorie, saluo, q̃ si segos la qualitat de la causa, y atesa la diligetia d las parts era mester major temps, sie en arbitre de la Audientia.

II. PHILIP Princep, y Loctinent general de Carles en la primera Cort de Mõtso, Any M. D. xxxxvii.
Cap. xiiij.

ATtes que per las paraulas, y motius de las sentetias en las quals es reseruada liquidatio, y maior deliberatio, y encara per los actitats en lo proces de diras sententias son las parts instruidas en la pro

uaça, y maior instructio q̃ poden fer sobre ditas liquidatios, y majors deliberatios, q̃ ja en los terminis de las causas principals podie dita prouaça, e instructio fer, e de altra part es vist, q̃ ditas causas son molt differidas, y perq̃ es raho, q̃ en lo fi, y effeete de la sentetia, q̃ es la executio, se done expediet, perço statuium, y ordena, que las causas semblats se haja de expedir ab dilations, y terminis breus, a arbitre del relador, pus no puga excedir, quãt a la instructio de aquellas, tẽps de vuyt mesos, cõptadors del die ques pora demanar executio de la tal sentetia, o sie perq̃ nos haja supplicat de aquella, o perque sie prestada cautio y donea a obtenir la executio, lo qual termini de vuyt mesos sie precis, y perẽptori per tot linatge de p̃prias, demanera, que per ninguna causa se puga porogar, ni allargar, y si per causas algunas incidie altercats, per productas de testimonis, o de actes, o alias, se hajan de reseruar a arbitre del dit relador a las sentetias, o declarations sobreditas liquidatios, e majors deliberatios proferidoras: e passat dit termini, lo notari sens altra prouisio de jutge, sots las penas preditas haja de aportar lo proces al relador dins quinze dies, e dins sis mesos del die que sera estat aportat lo pces al dit relador, se haja d declarar, y setetiar en la causa, e nos puga dit termini progar p causa alguna, saluat impedimet d iusta absentia, o malaltia, com en altres precedents capitols es dit, sots las penas en las constitutios de la obseruaca cõtẽgudas. Si erẽ empero en causas de Estats, o Baronias, o seblats, se puga

Cc porogar

prorogar lo termini probatori, e instructori en ditas causas sis mesos, a arbitre del relador, y no mes auant.

DE SVPPPLICATIONS DE SENTENTIAS. TIT. V.

- I. FERRANDO segon en la segona Cort de Barcelona, Any M. CCCC. Lxxxiii. Cap. xxj.

MES auât statuum, e ordenâ, que si alguna de las ditas parts, o las duas supplicara, e la sentetia ques donara, la qual supplicatio se haja interposar dins deu dies apres de la publicatio de la dita sentetia, e prestar cautio, que la causa de supplicatio se haja instruir, e decidir dins spay de sis mesos, si dôcs al Còsell no sera vist per alguna justa causa, que major temps dega esser donat, que en tal cas ho pugan fer, axi empero, q̄ en tot cas haja esser determinada dins vn any, e passat lo dit any, ipso facto la dita causa d sup-
plicatio lie haguda per deserta.

- II. LO MATEIX en dita Cort Cap. xxv.

MES auant statuum, e ordenâ, que si alguna letra, o prouisio, o altre acte de aquells q̄ per còtrari imperi sens declaratio se poden tolre, sera fet per lo President de la Audientia, o per algu dels de la Audientia, o Còsell, o per tot lo Còsell, e d tal letra, prouisio, o acte se interposara supplicatio, es pretendra

greuge per alguna d las parts, aquell se haja a metre dins la Audientia, o Còsell dins tres dies, e apres dins sis dies se haja determenar, si dôcs al dit Còsell no sera vist, q̄ per alguna justa causa dega esser donat major teps, e terme, pusempero no passe deu dies.

- III. LO MATEIX en dita Cort Cap. xxvj.

MES auant statuum, e ordenâ, que si en lo progres d la causa se donara algunas interlocutorias, o declaratiôs, que de aqllas, si supplicar se volra, se haja interposar supplicatio dins sis dies, prestant cautio y donea p las despesas, la qual causa de supplicatio se haja determenar dins trenta dies apres següents, si dôcs no era vist al Còsell, se dega donar major teps, pus empero no se puga passar mes d altres trenta dies: passat lo dit teps, si no sera declarada, se haguda per confirmada, e passada en cosa jutjada la dita interlocutoria, e la part qui haura supplicat lie codepnada en las despesas: e per semblât si subcubira en la dita interlocutoria, y en lo entretant durât la instatia de la dita causa de supplicatio, segons la forma demunt dita, no corregga lo temps demunt assignat en la causa principal, nis processeca en la causa.

- III. LO MATEIX en la Cort de Mòr so Any M. D. x. Cap. ij.

STatuum, e ordenâ, q̄ si alguna d las parts liggants, o forsan las duas volran supplicar de la prouisio, o declaratio feta sobre algun intermedi per lo relador, o reladors,

en la coslitiuio pule segos

dent 3: p ord ne...
4: m ord ne...
5: m ord ne...
6: m ord ne...
7: m ord ne...
8: m ord ne...
9: m ord ne...
10: m ord ne...
11: m ord ne...
12: m ord ne...
13: m ord ne...
14: m ord ne...
15: m ord ne...
16: m ord ne...
17: m ord ne...
18: m ord ne...
19: m ord ne...
20: m ord ne...
21: m ord ne...
22: m ord ne...
23: m ord ne...
24: m ord ne...
25: m ord ne...
26: m ord ne...
27: m ord ne...
28: m ord ne...
29: m ord ne...
30: m ord ne...
31: m ord ne...
32: m ord ne...
33: m ord ne...
34: m ord ne...
35: m ord ne...
36: m ord ne...
37: m ord ne...
38: m ord ne...
39: m ord ne...
40: m ord ne...
41: m ord ne...
42: m ord ne...
43: m ord ne...
44: m ord ne...
45: m ord ne...
46: m ord ne...
47: m ord ne...
48: m ord ne...
49: m ord ne...
50: m ord ne...

segons que en lo capitol precedet se conte, que pugan supplicar, dins empero tres dies: e que la part supplicat haja a prosseguir, e fer declarar en dita causa supplicatio dins trenta dies, e si dins dits trenta dies noy sera declarat, que pugan los relador, o reladors de la dita causa de supplicatio atorgar fins en altres treta dies tãto lamet, los quals termès passats, si noy era declarat, se haguda la dita causa de supplicatio per deserta, saluat just impedimēt. E si las ditas supplicatio, o supplicatiōs seran en causas fins en cēt liuras, se haja a cometre a dos doctōrs del Rey al Cōsell ad decidēdū, e si seran majors de cēt liuras fins en doscentos liuras, se hajan a cometre a dos doctōrs del Rey al Consell, los quals feta paraula al Cancellier, Vici-cancellier, o Regēt la Cācellaria fora dē la Audientia, y del Consell, segons quels sera manat, dins los ditstermēs haja a determinar las ditas causas de supplicatiōs. Manāt al Cāceller, Vici-cancellier, o Regēt la Cancellaria, q̄ almenys vn die no feriat cascuna semana hajan, e si ē tēguts entēdre en la expeditio de las ditas causas de supplications: e si lo notari, o scriuēt qui portara lo proces, request, dins tres dies apes q̄ lo jutge haura proueit q̄ se portat lo proces, nol aportara al relador, en tal cas lo scriua de manament, e lo dit scriuēt perdan tot lo salari: e si los jutges, o reladors requests per la part, e aportat lo albara del General, serā trobats en negligētia, q̄ dins quinze dies apes quels sera eitat aportat lo proces, no hauran expedida dita causa, no cōptē salari algu, ni lo General en manera al-

guna los haja, ni puga pagar aq̄ll, del die q̄ passaran los quinze dies, fins ques done la sentētia, cessant just impedimēt a arbitre nostre, e dē nostres succēssors, o del Loctinent general, e en son cas del Portant veus de general Gouernador.

V. LO MATEIX en dita Cort
Cap. iiii.

STatuim, y ordenā, q̄ las causas dē supplicatiōs interposadas, e q̄ dē aquí auāt se interposarā de sentēcias diffinitiuas, de las quals se demanara, e instara executio, si la part supplicant demanara sententia, tals causas de supplicatiōs sien despeditas, e declaradas no obstant lo orde de las denuntiatiōs, pus empero lo proces se instruit, e denuntiat.

VI. CARLES en la Cort de
Barcelona, Any M.D.xx.
Cap. xvj.

STatuim, y ordenā ab loatio, y approbatio de la present Cort, q̄ las causas de supplications de causas menors, las quals en la primera instātia seran estadas comestas ad decidendum a hu, o dos doctōrs del Rey al Cōsell, pugā esser expedidas, y determenadas, oits los aduocats en casa del relador, facto verbo in Regio Consilio, e feta relatio de tot lo proces, ē legits en lo Consell tots los memorials, e allegatiōs que serā estadas donadas per las parts, y lurs aduocats, e aq̄o haja loc en las causas ja pendants.

VII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xxiiij.
Cc 2 Statutum

STatuim, e ordenā, que si en las causas de appellatio de vint liuras, o menors se supplicara, q̄ en las ditas causas d̄ supplicatiōs nos puga donar mes tēps a diffinir ditas causas, q̄ es donat en la causa de appellatio.

VIII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xxv.

*applicatiōes
hecho excoy
sean de dala*

STatuim encara, e ordenam ab approbatio, e cōsentimēt de la present Cort, q̄ en las causas de supplicatio de intermedis q̄ ex eis dē actis se han a declarar, no se atorgat lo segō fatal, sino q̄ altramēt fos vist al Cōfessell, segons la arduitat, e importātia d̄ las causas, essent causas d̄ Baronias, o otras majors, o d̄ Estats.

VIII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xxx.

ENcara mes statuim, e ordenā, q̄ las causas de supplicatiōs de prouisiōs, o declarations fetas en causas de executiōs, se hajan a fer segons la forma, e temps dels altres intermedis.

X. LO MATEIX en la segona Cort de Montso, Any M. D. xxxiiij.
Cap. xiiij.

Mes auant statuim, e ordenā que si alguna letra, ex. statuim, e ordenā ab loatio, y approbatio d̄ la present Cort, q̄ dita cō

COM per major expeditio de las causas de supplicatiōs de contrari imperi, si donada certa forma per la constitutio de dit dō Ferrādo segō, en la segona Cort de Barcelona, capitol xxv. comēçat.

stitutio sic seruada, ajustāt en aq̄lla, q̄ quāt se supplicara d̄ algu intermedi, prouisiō, o declaratio en las causas d̄ la Real Audientia, q̄ sien reuocats, o reuocadas per cōtrari imperi, q̄ si tal intermedi, prouisiō, o declaratio, se ta paraula per lo relador de la causa en la sala de hōt sera dit relador, sera cōfirmada, o sera dit q̄ esta, y perseuera en aquell, o en aquella, no se puga mes supplicar a la altra sala.

XI. PHILIP Princep, y Lo ōinent general de Carles en la primera Cort de Mōtso, Any M. D. xxxviij.
§ del Cap. iij.

*quant a un
los sea de
pel concha
ni pper
jays pira*

ESI de la prouisiō, o declaratio feta sobre de las exceptiōs per impedir lo ingres de la causa apposadas se supplicara cōtrario imperi, corregan ipso jure a las ditas parts deu dits, del die de la dita supplicatio, pera dir, e allegar, y preuar lo q̄ volran sobre dit article, e si dit termini precis, y perēptori, si, e segōs en lo termini statut en la primera instātia de ditas exceptiōs es dit, e axi mateix, lo notari dins tres dies apres dels dits deu dies haja aportar lo pces al relador, y lo dit relador dins dits vint y cinc dies com dalt es dit immediadament següents prouoir, o declarar, feta paraula en la sala, en dita supplicatio, saluat just impedimēt, cō dalt es dit. *gaur
conen
des
con cap* **E si se supplicara** en forma, corregā los dits deu dies, axi mateix del die de la supplicatio, pera deduir, y allegar ab supplicatiōs, o cedulas, lo que volran, *congru
m. 16* **sens empero poder fer nouas produetas, ni pūas, e al notari los tres dies per aportar lo proces al relador, y los vint**

los vint y cinc dies apres següents al dit relador per declarar en dita causa, saluat dit just impediment: e mes auat nos puga supplicar, encara ques reuocas la primera prouissio, ni en manera alguna recorrer.

XII. LO MATEIX en dita Cort
§. del Cap. vij.

ESI de la prouissio, o declaratio feta sobre dits altercats se supplicara cōtrario imperio, o en forma, sien seruats los terminis, y la forma q̄ en semblats supplicatiōs de prouissions, sobre las exceptiōs impositas lo ingres de la causa es dit, e si en la causa d̄ dita supplicatio sera reuocada la dita interlocutoria, e de aquella se supplicara, sien seruats los mateixos terminis en la causa de supplicatio, y en tal causa se puga demanar auditio de aduocats en casa del relador, mas perço no siē prorogats dits terminis, declarāt que si dits altercats seran fets apres de la denūcia tio del proces, en ningun cas de la prouissio sobre aquells feta se puga supplicar a la altra sala: axi q̄, si la prouissio sera feta non facto verbo, se puga supplicar cōtrio imperio, y en forma en la mateixa sala, com per altrās constitutions es permes, e si sera feta facto verbo, se puga supplicar contrario imperio.

XIII. LO MATEIX en la segona Cort
de Mōtfo Any M. D. Liiij.
Cap. vij.

STatuim, y ordenā, q̄ sie en arbitre del jutge, fer la prouissio en las supplicatiōs d̄ cōtrari imperi, en

cōtinēt passats los deu dies probatoris, encara q̄ sie en lo trāslat d̄ la part, y al peu de la scedula, e q̄ la part qui supplicara, dins los dits deu dies probatoris haja a depofar terça de terça d̄l salari d̄ dita causa, e si dins los dits deu dies no depofara lo dit salari, dita causa sie haguda ipso facto per deserta, y en aq̄lla se puga passar a autre per lo jutge, lens fer altra declaratio, o prouissio en la dita supplicatio de contrari imperi.

XIII. PHILIP en la Cort de Montfo,
Any M. D. Lxxxv.
Cap. Lxvij.

STatuim, y ordenā ab loatio, y approbatio de dits tres braços, q̄ en la prosecutio, y decisio de las causas d̄ supplicatio interposada d̄ sentēcias diffinitiuas, sie seruats los terminis prefigirs en las causas d̄ appellatiōs de sentēcias diffinitiuas.

XV. LO MATEIX en dita Cort
Cap. Lxxvij.

AB loatio, y approbatio dels tres braços statuum, y ordenam, q̄ quāt en caslicit se supplicara de declaratio feta sobre altercats verbalmēt deduits, e la prouissio sera feta, no feta paraula en la Audiētia, dita supplicatio se haja de interposar per la mateixa sala, y si la prouissio sobredits altercats sera feta ab paraula en la Rey al Audiētia, se puga d̄ aq̄lla supplicar in forma a la otra sala, y de la declaratio ques fara en qual se uol d̄ las causas d̄ ditas duas supplicatiōs, ara sie reuocatoria, o cōfirmatoria d̄ la primera, puissio, en ninguna manera

nera sen puga suppicar, ni demanar restitutio in integrũ, y la causa d' dita supplicatio se tracte tambe verbalment, y que se duradora la present constitutio fins a la conclusio delas primeras Corts.

XVI. LO MATEIX en dita Cort
Cap. Lxxxv.

EMES statuim, y ordenam ab approbatio d' la present Cort, que en los casos en los quals es licit a las parts suppicar cõtrari imperi, o informa a la altra sala, si lo hu dels litigats suppicar cõtrari imperi, y lo altre en forma, encara q de diuersos caps, o capitols, sie obligada la part altra q haura suppicat cõtrari imperi, adherir a la supplicatio in forma per la altra part interposada, dexar la supplicatio cõtrari imperi, y se puga en la causa de supplicatio in forma fer nouas prouas, y productas, ab tal empero, ques faga dintre deu dies, de la mateixa manera q po guera en la causa de cõtrari imperi, y aço mateix sie obseruat en dos, o molts litis cõsortes, dels quals volguessen los vns suppicar cõtrari imperi, y los altres in forma, y lo mateix sie obseruar, quant se suppicara de prouisions interlocutorias, las quals se faran apres de la sententia.

XVII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. Lxxxvij.

SIS suppicara de alguna prouissio, y sobre aquella al Caceller, Vicicaceller, y en son cas Regent la Cacellularia apparra decretar, *Prouidenda in Regia Audiencia*, sie obligada

la part q suppicara instar dins tres dies vtils, cõptadors del die de la dita decretatio, la cõmissio, o repulsiõ de dita causa, altramet sie haguda la dita supplicatio per no interposada, y la prouissio sie passada en cosa jutjada. Si empero se suppicara de la sententia diffinitiu, y en la decretatio los demũdits sera decretat, *Prouidenda in Regia Audiencia*, sie obligat lo supplicat dins deu dies fer diligetia, entenent q sien tingudas per fetas las diligetias, si en la supplicatio sera continuada la oblata per scriua de manamẽt, y lo Presidet haja de fer la decretatio dins tres dies, apes q sera presentada a la Royal Audiencia, y en son cas deuat lo hu dels Presidets, y q la present cõstitutio sie duradora fins a la cõclusio delas primeras Corts.

DE APPELLATIONS, RECORDOS, RECLAMATIONS, Y NULLITATS DE SENTENTIAS. TIT. VI.

I. VSATGE. Si quando.

SI quantquequãt la appellatio de algu sera prouada injusta, las despelas q son aduersari en aquella appellatio haura forçadament lostegudas, no en simple, mas en quatre doubles li sie forçat retornar.

II. §. DEL vsatge. Quoniam ex questione lo i.

EQVE en alguna manera d' sententia interlocutoria no sie appellat, si dones no de manifest greuge,

greuge, o si dōcs en si no cōtenia cui dent error, o que fos cōtra dret pronuntiat: en los quals casos dins tres dies sie conegut de la dita sentètia, e ab deguda si sie corregida, e en axi, no solamēt los plets, mas encara los calumniadors seran minuats.

I. I A C M E segon en la Cort de Leyda, Any M. CCC. i.

O Rdenam, e statuim, per esquiuar malitias, e plets abreuiar, q̄ si alguna exceptio de nullitat sera proposada contra diffinitiuā sentètia, la part opposant, aquella exceptio d̄ nullitat, dins deu dies, dins los quals es a ell legut appellar, deja proposar, o allegar: e q̄ primerament sie conegut de la nullitat de la sentètia, abās q̄ de la justitia, o injustitia de la appellatio, o almenys ensempls de quiscu, en axiq̄, despuys q̄ sera pronuntiat de la appellatio, ñaqui auat alguna exceptio de nullitat no sie rebuda cōtra aq̄lla sentètia: mas si peruentura cōtra la sententia de la segona appellatio sera exceptio de nullitat opposada, fet sagramēt de calumnia, o de malitia per aq̄ll qui aquella haurā opposada, de aquella dins deu dies lauōrs seguems summariament sie conegut, en altra manera aquella exceptio no sie rebuda.

II. ALFONS terç en la Cort de Montblanc, Any M. CCC. xxxij, Cap. xxviii.

PER abreuiar plets, e despesas d̄ aquells esquiuar, statuim, q̄ en la causa de la segona appellatio

libell no sie donat, e altre pces qual seuol cesse, ans se haja a determenar segons las cosas posadas, e prouadas en las causas principal, e de la primera appellatio: en axi quel jutge de la segona appellatio, regoneguts sens plet, e sens scrit los procellos principal, e de la primera appellatio, pronūtie, en scrits empero, si be, o mal se ra estatat appellat, confirmant, o infirmant las sententias precedents.

III. P E R E terç en la Cort de Montso, Any M. CCC. Lxij. §. del Cap. vj.

A Iustants sobre aq̄o, q̄ las causas de appellations, encara fora nostra cort, a juristas tant solament, e no a altres sien comesas.

III. L O M A T E I X en dita Cort Cap. vij.

D Ius deu dies cōptadors del tēps de la appellatio feta, los jutges dels quals sera appellat, dar apostols sien tenguts: e si dats no serā, apres lo appellāt, o encara lo appellat, no sperats los apostols puxā proseguir la appellatio fracamēt, axi com si apostols fossen dats.

V. L O M A T E I X en dita Cort Cap. viij.

L A part appellada, encontinēt la appellatio feta, e atorgats los apostols, o en altra manera, en lo cas en lo qual lo appellāt pot proseguir la sua appellatio, puga, sis volra, impetrar jutge, e aq̄lla causa d̄ appellatio proseguir dauant aquell.

Cc 4 Lo ma-

VI. LO MATEIX en dita Cort
Cap.xij.

LA cōstitutio fetaper lo molt Alt senyor Rey en Jacmeaui nostre en la Cort de Leyda que comença, *Ordenam, e statum per sequi uar malitias, &c.* haja loc en totas exceptions de nullitat, sie que per proces aparega, o no. E per tal q pus breu sie als plets dada fi, la hō appellatio, e exceptio de nullitat serā propofadas dins deu dies, hui jutge ensempra haja d conexer de quiscuna, en altra manera la part qui aquellas propofara, apres sobre aquella, la qual haura jaquida, noy sie oida. E com lo jutge de la segona appellatio, segōs la cōstitutio de Mōtblac del senyor Rey Namfos pare nostre que comença.

Per abreniar plets, &c. tot proces reposant, haja la causa diffinir segons las cosas actiadas deuant los altres jutges, si contra aquella sententia donada per lo primer jutge de appellatio sera propofada exceptio de nullitat, àquell jutge de la segona appellatio, simplement, e de pla, sens figura de juy, la causa de la nullitat haja diffinir, e per deguda fi termenar.

VII. MARTI en la Cort de Barcelona, Any M.CCCC.viiiij.
Cap.de Cort viij.

PER tolre vexations, que de algun temps ença, per part de vostre fife son estadas fetas a molts, sie merce vostra statuir, proueir, e ordenar, q algun procurador fiscal de las Corts voftras, e del dit senyor Primogenit vostre, e de suc-

cessors, e de officials vofstres, e seus, no puxa appellar de alguna sententia contra ell donada, ne contra aquella supplicar, com lo aduocat fiscal tostemps sie en lo consell hon la sententia se acorda, e hi dona son vot. E que lo present statut comprenga no solament las sententias esdeuenidoras, ans encara las passadas, que penjan per appellatio, o supplicatio.

Plau al senyor Rey en las causas criminals, e axi mateix en las ciuils, si doncs en las ditas causas ciuils al dit procurador fiscal no haura scripturas peruengudas, o altres documets qui no fossen produits. E aço sie tingut primer jurar en anima sua propria: e si per lo Canceller, Vicicanceller, o Regent, o jutge de la causa sera conegut hauer menada malicio sament la dita appellatio, o supplicatio, que sie, e deja esser condemnat lo dit procurador fiscal en las despesas, las quals sie tengut pagar de sos bens propis, e si no ha bens, sie couertida en altra pena equialêt a arbitre dels dits Canceller, Vicicanceller, Regent, o jutge.

VIII. FERRANDO segon en la segona Cort de Barcelona, Any M.CCCC. Lxxxxij.
Cap. xxvij.

MES volem, statum, e ordenam, que si seran causas de appellatio de sententias diffinitiuas de altres jutges inferiors, aquellas per semblant se hajan a tractar, e termenar per lo Cōsell, e dins lo temps en las causas de supplicatio de sentetias diffinitiuas damunt ordenat:

*ratio de iudic
di quart non
pote pcedere
in fin appel
lato*

*nos aut lo pro
cedal de la sen
yorra ell dona
de suplicar*

denat: e si ditas appellations, en cas q̄ hajan loc, seran interposadas de alguna sententia, o declaratio interlocutoria, per semblant se hajan determenar per lo Consell dins vn mes apres que seran introduidas, si doncs al dit Còsell no era vist, que major temps fos necessari, per alguna justa causa, pus empero no puga passar dos mesos.

VIII. **LO MATEIX** en la Cort de Montsó, Any M. D. x.
§. del Cap. vij.

EAXI las causas de appellatiõs, com las causas de supplicatiõs interposadas, e interposadoras de sententias diffinitivas de causas fins en cent liuras inclusive, se hajan a decidir dins tres mesos, si doncs no era vist als reladors, ques haja de dar major tẽps, fins en altres tres mesos, pus en alguna manera no pas temps de sis mesos.

X. **LO MATEIX** en dita Cort
Cap. vij.

STatuim y ordenam per millor expedicio de la justitia, e per q̄ las causas pocas sien mes prest expedidas, que las causas de appellations interposadas, e que per auãt se interposarã de jutges inferiors, que serã de vint liuras, o menors, que en aquellas no sie donat primer, ni segõ semestre, sino sols terme de dos mesos, dins los quals se haja instruir lo proces, e justificar la appellatio, passats los quals sens altra denũtiatio de proces, sien hagudas per desferas, si

doncs la part appellat no haura demanat per tres vegadas sentetia, dins los dits dos mesos, cometenr aquellas ad decidendum a vn doctor del Real Consell, lo qual sens fer ne paraula al Còsell, uolas haja aquellas a decidir. E si lo jutge, o relador passats los dits dos mesos, e deu dies, puix lo appellat haura demanat per tres vegadas sententia com dit es, sera trobat en negligentia, saluat just impediment, que no li correga salari, segons es estat dit en las causas de supplications en lo segon capitol de las present Corts, qui comẽça, *Statuim e ordenam que si alguna de las parts litigantes, &c.*

XI. **CARLES** en la segona Cort de Montsó, Any M. D. xxxiiiij.
Cap. de Cort viiiij.

COM per constitutio del Rey en pere terç de immortal memoria en la Cort celebrada en Mõto cap. xiiij. sie disposat, q̄ causas menors de cinquata sous sien tractadas sumariamet, y de pla, tota appellatio remoguda, no obstat qualseuol abusos, y se trocia q̄ lo jutge de appels de la statio de Girona no obstat dita cõstitutio ha conegut, y attentat de conexer de las appellations a ell interposadas de facto per algũs malitiosos de ditas causas menors de sinquant sous, y vuy vol, y sesforca conexer de aquellas, vexat los litigants cõtra forma de dita cõstitutio. Perço supplican dits tres estaments, que dita constitutio sie obseruada inuiolablement, y que de aqui al deuãt dit jutge de appels, ne altres semblants jutges no gosẽn, ne

Cc 5 pujan

pugan conexer in viam appellatio-
nis de ditas causas menors de sinquã
ta sous, sots pena de priuatio delur
offici, saluadas altras penas, ordena-
das per constitutions, contra los rô-
pents constitutions generals de Ca-
thalyunya. Plau a sa Majestat, refer-
uada empero la pena contra los qui
côtrafaran, a sa Majestat, o a son Lo-
cîninê general, y en absentia de aqll,
al Portant veus de general Gouver-
nador.

XII. → LO MATEIX en la tercera Cort
de Montsó, Any M. D. xxxvij.
Cap. xvj.

*San Ferrn-
n Bot en el m. de may
de 1537.*

MES auant, per quant en las
causas criminals pretextu
oppressiois encaraque no
en la forma deguda, ni justa, alguns
recorren a nos, o a nostre Locîninê
general, e axi ronipê los arrests, e ab-
fictio de oppressio que nos pora pro-
uar, com sie contra veritat, statuim, q
los dits recorrets sien detinguts per
nos, o nostre Locîninê general, axi
com per los officials de la Esglesia, y
Barons eran abans detinguts, e no
pugan esser relaxats, fins atant sie co-
negut sobre la dita pretesa oppres-
sio, y que ditas causas de oppressiõs
sien summariament vistas, e tracta-
das, puix ab los actes, y proceïments
dels dits officials facilmente se pora
veure, si los tals son oppressos, y si
son estats admesos legitimament a
deffensarse.

XIII. PHILIP en la Cort de Bar-
lona, Any M. D. Lxiiij.
Cap. de Cort. j.

PER quant proceïnt algun of-
ficial Rey al ordinari en son di-
stricte, o algun Baro en sa Ba-
ronia contra alguns delinquets, en-
cara que se proceïssa ab termens de
justitia, empero per perturbar aqlla,
y allargar la despeditio de la causa, y
debita punitio del delinquet, recor-
re lo dit delinquent al Locîninê ge-
neral, y Real Còsell, hon dura la cau-
sa de recors per molt temps, y axi se
impedeix la jurisdictio dels ordina-
ris, y Barons, en grã dany dela terra.
Perço supplican los tres braços a vo-
stra Majestat, li placia ab loatio, y ap-
probatio de la present Cort sta-
tuir, y ordenar, que hauer inter-
posat algũ recors, o d' oficial Rey al
ordinari, o de Baro, dels quals sie li-
cit, y permes recorrer, tant en causa
ciuil, com en criminal al Locîninê
general, y Rey al Còsell, o Rey al Au-
dientia, y en son cas al Portant veus
de general Governador, axi en lo
Principat de Cathalyunya, cõ en los
Comtats de Rossello, y Cerdanya,
apres d' hauer donadas las enquestas,
o processos a la Regia Cort, o als
dits Governadors, las quals se hajan
donar dins deu dies, apres que seran
demanadas, satisfet lo notari, se haja
de declarar dins vn mes, ço es, si lo
recors ha loc, o no, y si dins vn mes
no sera declarat en lo Rey al Còsell,
o en la Real Audiencia, o per dits Go-
uernadors en son cas, si lo recors ha
loc, o no, se entenga la declaratio es-
fer feta en fauor del ordinari, o Ba-
ro, y se puga per ells procehir, no
obstant recors interposat, sen se altra
remissio faedora, la qual empero pu-
ga lo dit ordinari, o Baro si ben vist
li sera,

pellar, y si se reuocara, en tal caso lo mateix ordinari no mene altre assessor, qui confirme la vna, o altra sententia ab los mateixos actes, dins vint dies, y del que declarara, nos puga mes per alguna de las parts apellar, ans lo jutge primitiu haja a passar auant en la expeditio del negoci principal.

XVI. LO MATEIX en dita Cort
Cap. xxxviiiij.

*de parer de la Cort
amb assessoria
de la Cort*
COM los termens fatals de las causas de appellatio sien statuits en fauor del appellant, perq̃ dins aq̃ll puga deduir la justitia, y prouar lo q̃ en la primera instacia no haura pogut, statuim, y ordenam ab loatio, y cõsentimēt de la present Cort, que lo dit terme fatal no puga esser limitat, ni restret, ni se puga sententiar en la causa, sino ab voluntat de la part appellant, encara que fos instat de la part appellada, que no sien passadas de las tres parts las dos del dit terme fatal.

XVII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. Lxiiij.

*es per porer
la appella
idem in cas
de la Cort a sent
e firmenç. P. M.
P. 14. y p. 15
en la Cort*
STatuim, y ordenam ab loatio, y approbatio a la present Cort, q̃ en las causas de appellations que se interposaran de las sententias diffinitiuas, lo appellant en la causa de primera appellatio justifique aq̃lla, axi per testimonis, cõ per instruments, y actes, y tot altre genero de prouas, reporte lo proces, y actes primitius, coes en las causas q̃ seran fins en trescentes liuras dins tres mesos,

y en las causas majors de trescentes liuras dins sis mesos, cõptadors del die que sera estada interposada la dita appellatio, los quals terminis passats, no puga lo appellant produir, ni prouar alguna cosa, e sien dits terminis de tres, y sis mesos respectiuamēt communs a totes parts, e si apres la part appellada volra deduir, o prouar alguna cosa, contra lo que sera estat deduit, y prouat per lo appellat, en las causas fins en trescentes liuras tinga dos mesos, y en las causas majors de trescentes liuras tinga quatre mesos, e si dita part appellada haura deduit, o prouar alguna cosa dins dits dos, y quatre mesos respectiuament, sien tambe communs, y precisos al appellant, los quals terminis respectiuamēt passats, en las causas fins en trescentes liuras dins de vn mes, y en las causas majors de trescentes liuras dins dos mesos immediadament següents, lo appellant sie obligat fer las degudas diligencias, peraque lo proces sie denuntiat, y la causa comesa, si a la qualitat sera tal, que se haja de cometre, y peraque la sententia se puga donar, altrament la appellatio sie deserta, e los dits teps sien cõtinuos, precisos, y peremptoris, remoguts, y reuocats los fatals, y altres terminis per altrās constitutions de Cathalar ya, fins aci disposats en ditas causas. *fins P. 14. y 15.*

XVIII. LO MATEIX en dita Cort
Cap. Lxxvij.

STatuim, y ordenam ab approbatio a la present Cort, que no sien admesas appellacions, sino de sentetias

redelme, si doncs no firmauan dret, o no scriuien de pagar lo deute a die cert, sots pena de la iustitia. Sie entes empero, que la iurisdicció sie salua a aquells qui la han acostumada de hauer en lurs castells, e en lurs locs, segons que de aquella han acostumat de vsar.

III. FERRANDO segon en la segona
Cort de Barcelona, Any M.
CCCC. Lxxxiiij.
Cap. xxxij.

PER leuar los abusos que tots jorns clarament se monstren, e obuiar a las malitias de alguns littigants, los quals fan grans productas mes per vexar, e agrauiar la part aduersa, q per fundar la intenció sua, estimant, q de las productas per ells fetas dita part aduersa ne ha pagar la meytat, segons fins aci es estat practicat: ordenam, e statuim ab approbatio de la present Cort, que quiscuna part dels littigants pac las scripturas, productas, scedulas, e testimonis, que per la sua part seran produïts, e no mes auant: e aço mateix sie obseruat en aquells qui pledejaran ab lo procurador fiscal, qui es frãc de despesas, axi que lo scriua ab dit fisc, sino los actes y productas per dits littigants fetas, sino en cas que tals littigants ab lo dit procurador fiscal, o ab altres fossen cõdempnats en despesas.

III. GERMANA Cõsort y Loctinent general de Ferrãdo segon en la Cort de Mõtso, Any M D. xij.
Cap. xv.

STatuim mes auant, e ordenam, que en totas causas, axi ciuils, cõ criminals ques menaran de part a part, en las quals per qualseuol respectes se mesclara lo fisc, que pus hi haja part instant ab lo fisc, que en tal cas, si lo fisc, o part agent, e instant subcumbira, que tal part agent pac las despesas, axi com si solament ella sens lo fisc hagues menada la dita causa, si doncs no haura haguda justa causa de littigar.

V. PHILIP Princep y Loctinent general de Carles en la primera Cort de Montso, Any M. D. xxxvij.
Cap. viij.

STatuim, y ordenam, que axi en los altercats sobre las exceptions impedints lo ingres de la causa, cõ en los altres en lo progres de aquella, y denũtiar lo proces fet, axi mateix en las causas de supplicatiõs de intermedis, cõtra la part qui subcumbira se haja de fer cõdempnatio de despesas: entes, quẽ en ditas despesas no sie tatxat salari peral relador, aduocat, y procurador de la part que obtindra, sino en lo primer intermedi, y en la causa de supplicatio en forma, com es acostumat: sie empero loc en las altras prouisions, que las despesas seran cõmunament pocas, a cõdempnatio in quadruplum expẽsarum, en fauor de la part qui obtindra, si sera vist a la sala, que la cõdempnatio in quadruplum se dega fer, y axi se hajan de tatxar en dit cas quatre tants, vltra de las despesas: proueing, que feta la prouisiõ sobre dits altercats, si de aquella nos suppli-